235

Jean-Louis Curtis

GLOBUS

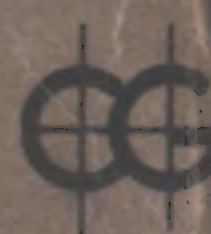
Ceaiul sub chiparoși

EDITURA UNIVERS

„Arta lui Jean-Louis Curtis, cronicarul, rămîne în conformitate cu modalitatea de expresie care îi e proprie, o artă psihologică, centrată asupra «problemelor individului», ca în romanul stendhalian." R.-M. ALBÉRÈS

Lei 7,50

5

JEAN LOUIS CURTIS

Ceaiul sub chiparoși

1974

JEAN-LOUIS CURTIS

CEAIUL SUB CHIPAROȘI

Coperta colecției de *Ion State*
Ilustrația de *Mihai Arizan*

GLOBUS

Jean-Louis Curtis

CEAIUL SUB CHIPAROȘI

Traducere de
Ileana Vasilescu-Someșan

Prefață de
Dinu Flămând

EDITURA UNIVERS
București
1974

JEAN-LOUIS CURTIS
Le Thé sous les cyprès

CURTIS — UN MODERN LINIŞTIT

Cînd în 1947 juriul Goncourt atribuia rîvnitul său premiu romanului *Les Forêts de la Nuit*, puţină lume auzise de Jean-Louis Curtis, un scriitor pe atunci de treizeci de ani, care mai publicase încă două cărţi la aceeaşi editură a lui René Julliard. Felul său de a scrie limpede şi mai ales o anumită loialitate tradiţională faţă de proză l-au situat însă destul de repede între prozatorii citiţi ai Franţei, privilegiu pe care Curtis avea să-l păstreze şi să-l verifice cu fiecare nouă carte a sa. Se numea de fapt Laffite pe adevăratul său nume, şi se născuse la 22 mai 1917, într-un mic orăşel Bassens-Pyrénées, ultimul din cei trei copii ai unei familii în care tatăl era ebenist. Face războiul, întîi ca infanterist, apoi ca pilot pe un avion de vînătoare de fabricaţie americană. Marca acestui avion era Curtiss, de unde şi ideea pseudonimului pe care avea să şi-l aleagă. Se foloseşte prima dată de acest pseudonim atunci cînd trimite editorului o nuvelă — *Alceste deux fois perdue* — nuvelă ce va fi, întîmplător, citită şi de Giraudoux, care o apreciază. I se tipăreşte aşadar această nuvelă, în 1944, peste doi ani îi apare romanul *Les Jeunes Hommes* (rămas şi azi unul dintre romanele sale cele mai bune), iar în '47, aşa cum spuneam,

primește premiul care îl consacră. Ce altceva putem spune din aceste date, decît că tînărul prozator este destul de norocos ? Norocul său cel mai mare era însă formația intelectuală pe care o dobîndise. Cunoștea bine scriitorii englezi și americani, intenționase deja să-și ia doctoratul în Anglia, cu o lucrare despre tehnica romanului la Huxley, avea lecturi temeinice din cîțiva scriitori moderni : Proust, Valéry, Mauriac, Montherlant, Giraudoux ș.a. Dar studiase cu mai mult profit, chiar cu un oarecare atașament, scrierile unor prozatori clasici, Stendhal și Balzac mai ales, care au asupra lui încă de la început o înrîurire decisivă. Să notăm o mare admirație pentru Proust, din scrierile căruia s-a convins de necesitatea unei proze de moravuri și de caractere.

Pare simplu să afirmi astăzi despre un autor că s-a format la școala clasicilor, căci în bună măsură un atare enunț este de natura evidenței, iar frecventa uzitare l-a banalizat. Într-un fel sau altul, nici cei mai furioși experimentatori nu au putut evita informarea de la clasici. Dar în cazul special al lui Curtis, lecția sănătoasă pe care a asimilat-o de la acești predecesori a fost pentru el un lucru esențial. Curtis s-a familiarizat cu tehnica narațiunii, iar convingerile sale pentru o proză narativă au supraviețuit cu succes acestor ultime decenii în care, nu de puține ori, narațiunea a fost disprețuită și repudiată. Curtis simte cu mare precizie anumite mecanisme sociale, se lasă stăpînit de social, știe să vadă și să audă, traversînd tot atît de liniștit acești ani în care noile doctrine literare priveau mai mult spre abstract și spre fictiv. Același Curtis s-a ferit de a fi atemporal ; a scris despre război, cînd abia se termina războiul, a scris despre noua Franță postbelică, apoi

despre tensiunea vieții europene, apoi despre noile generații. Iată cîteva cuvinte grăitoare din primul său roman : „În 1945 noi am schimbat o perioadă geologică ; primii noștri douăzeci de ani se situau în preistorie, următorii douăzeci și cinci de ani în era nucleară". Cu această luciditate începe să scrie tînărul prozator, și în această conștiință a actualității trebuie să vedem cauza pentru care fiece nouă carte tipărită de el este în același timp o carte „la zi".

Într-o epocă în care prozatorii nou sosiți impuneau mai ales gustul pentru experiment, cărțile sale, mai puțin inventive în latura formală, nu erau totuși vetuste. Critica le-a primit bine, chiar dacă în ansamblu ele oscilează ca valoare. S-a dovedit în același timp că el nu este un premiat „dispărut", așa cum au dispărut mulți alți laureați ai premiului Goncourt, s-a permanentizat o anumită încredere pentru literatura lui Curtis. Autorul acesta este destul de prolific. Paulette Roy, care i-a consacrat în 1971 o monografie — *Jean-Louis Curtis-romancier* — enumera în acel an la indicele bibliografic nu mai puțin de 19 lucrări ; romane, povestiri, jurnal de călătorie, critică cinematografică. Pe lîngă titlurile numite anterior, trebuie să cităm și alte scrieri reprezentative : *Haute Ecole* (1950), *Les Justes Causes* (1954), *Une âme d'élite* (1956), *À la Recherche du Temps posthume* (1957), *La Parade* (1960), *Cygne sauvage* (1962), *La Quarantaine* (1964), *Un jeune couple* (1967), prezenta culegere *Le Thé sous les cyprès* (1969), *Un miroir le long du chemin* (1969), care este un jurnal de călătorie scris cu ocazia unui turneu de conferințe în Africa, *Le Roseau pensant* (1971). Curtis este și un distins eseist și traducător, a tradus din Shakespeare *(Coriolan, Regele Lear)*, Osborne. Luke ; a prefațat

ediții din Sterne, Larbaud, Giraudoux, Salinger, Shakespeare, Sartre etc. Din tot ce scrie transpare rafinamentul său intelectual, gustul său sigur pentru literatura bună.

*

Curtis s-a ferit să teoretizeze pe marginea romanului și în general despre tehnica sau destinele prozei, așa cum atîția alții au făcut-o. Scriind despre el, Robert Kanters spunea foarte bine, într-un subtil elogiu, că el lasă impresia de scriitor empiric. „Într-o epocă în care mulți romancieri sînt teoreticieni — afirmă Kanters — sau sînt discipoli înfocați ai teoreticienilor, sau își consacră de bunăvoie, cum zicea Paulhan, jumătate din opera lor spre a se justifica de ce au scris cealaltă jumătate, J.-L. Curtis pare un scriitor pur empiric. El nu pleacă nici de la un sistem filozofic, nici de la o teorie generală despre arta romanescă."

Este adevărat că acest prozator nu-și elaborează, emfatic, sisteme programatice, dar trebuie să facem precizarea că el are totuși un sistem. Acesta rezultă din simțul proporțiilor, se face remarcat printr-un anume bun-simț care a dictat prozei dintotdeauna necesitatea ca ea să constituie mai mult decît un text, să fie deci comunicare. El observă tendințe sociale încă plasmatice, nesolidificate, tendințe în formare. Există la el cîteva medii sociale, categorii sociale, teme sociale, reluate cu insistență, amplificate în noi lucrări, nuanțate. În această căutare constă modernismul său, un modernism al temelor vieții moderne, un modernism însă mai liniștit, tocmai pentru că se sprijină pe o continuitate de substanță, mai mult decît pe unitatea formală. Se pare că acesta ar

fi și un modernism mai trainic, dacă ne gîndim cîte alte noutăți în materie de proză s-au epuizat în scurtă vreme, de exemplu noul roman. Acum, cînd mulți au început să abjure de la credința mărturisită pînă nu demult pentru un Robbe-Grillet, e la îndemîna oricui să afirme că noul roman era sortit, de la bun început, eșecului și că doar proza sănătoasă, mai „serioasă", a reușit dintotdeauna să reziste în timp. Trebuie să facem această paranteză și să spunem că noul roman a impus cel puțin revizuirea unor crezuri literare, de care, în bună măsură, a profitat și va profita chiar o proză mai liniștită, mai tradiționalistă, cum este cea a lui Curtis.

În acest moment, proza lui Curtis răspunde mai prompt necesității de simplificare, tendință pe care o cere atît publicul, dar și critica. Se înțelege că valul experimentalist nu și-a încheiat existența, dar el a pierdut actualitatea, fără să fi fost dat la o parte de către alte estetici ale romanului. Cerința de simplificare a venit de la sine, noul roman o purta în trenă încă de la apariția lui. Atari momente de simplificare au apariție ciclică, ele creează confuzii ; ele impun nu de puține ori o capricioasă scară de valori, dacă nu și eronată, gîndindu-se la succesul repurtat odinioară de Françoise Sagan, sau mai recent de Erich Segal. Nu este însă cazul lui Curtis, el nu s-a impus ca vedetă, el rămîne un scriitor adevărat, după cum o dovedesc romanele și nuvelele sale. În literatura franceză de azi, ca și în alte literaturi occidentale, scriitorii simt necesitatea de a relua niște tradiții, dar cu instabilitatea experimentelor este dificil înainte de orice să-ți dai seama unde anume a încetat tradiția. Căci nu este vorba de marile vîrfuri clasice ale istoriei literare, ci de cei mai recenți scri-

itori reprezentativi, în opera cărora poţi vedea bine delimitată o epocă. Dificultatea înseamnă deci să vezi de unde începe, pentru tine ca scriitor contemporan, epoca în care trăieşti, dar să deduci acest început din specificul literaturii, şi nu din cronologia istoriei sociale. Aşa cum am văzut, Curtis ştia care este semnificaţia evenimentelor sociale în perioada imediat postbelică, dar a doua întrebare pentru el, şi nu numai pentru el, trebuia să lămurească de unde este preluată ştafeta în succesiune social-estetică. O sinuoasă linie de avanpost îi uneşte aşadar pe Proust, Camus, Mauriac, adică limita clasicilor recenţi. Curtis şi-a dat seama că de aici au fost lăsate nişte căi deschise, pînă la această limită s-a „construit", înainte de a începe furioasa distrugere a formelor. Or, este în firea mai liniştită a lui Curtis să construiască, nu să revizuiască.

În a sa *Istorie vie...*, Boisdeffre îl defineşte pe Curtis un „romancier aplicat", în intenţia expresă de a sublinia caracterul de actualitate al temelor pe care prozatorul le propune. Curtis se încăpăţînează să surprindă un mod de a fi şi de a gîndi al noilor generaţii, subiectele sale nu sînt spectaculoase, există un bun risc de monotonie la care el se expune. Tot scriind despre relaţiile sociale, despre cupluri, despre viaţa banală, obişnuită, fără să-ţi permiţi din cînd în cînd măcar o evaziune tematică, o evadare în exotismul care se cere şi care se poartă — iată un exemplu de a te arăta constant, dar şi un mod de a-ţi face misiunea tot mai dificilă. Curtis are de pildă obsesia generaţiilor. Nu vom spune cît de mult contează o asemenea preocupare pentru un scriitor care judecă şi generaţiile literare, dar ne limităm la generaţiile sociale. De la bun început vedem că opoziţia între generaţii la el nu mai este beligerantă. În povestirea din această culegere, „Veneţia contestată", părinţii nu-şi mai înţeleg copiii. Nimic nou, tema este eternă. Dar literatura ne-a obişnuit pînă acum mai degrabă cu despărţiri violente între tată şi fiu, cu generaţii contestatare şi radicale. Să zicem cu ura sangvină a lui Lafcadio Vluiki, la Gide, sau cu cea din romanele lui Hervé Bazin. Curtis introduce o disensiune mai lentă, el surprinde generaţii care convieţuiesc şi nu-şi dau seama totdeauna ce diferenţe le despart.

Pierre nu-şi înţelege copiii, dar el nu este, la drept vorbind, indignat, el manifestă doar o tristeţe nostalgică. Patrick bravează cu idei proletare şi egalitariste, dar faţă de personalul hotelului, pe care ţine să-l „dreseze", manifestă o infatuare care tinde să sublinieze de fapt starea sa de burghez mijlociu. Curtis surprinde şi în alte scrieri tendinţa unor intelectuali occidentali în a afişa — din snobism — idei de stînga. Patrick nu este încă un om matur, însă felul său rudimentar de a explica mecanismul legilor sociale ne spune totuşi ceva despre acest mod de a gîndi. Din bonomie, dar şi din lipsă de curaj, tatăl său nu-i dă replica, dar în sinea lui acest „bătrîn" reia discuţiile şi le caută argumente ulterioare, pentru că la drept vorbind aceste discuţii îl scot şi pe el dintr-o anumită inerţie. Cel mai mult îl întristează însă constatarea că tinerilor din noua generaţie „le lipseşte veselia, par blazaţi de orice". Apoi faptul că ei sînt derutaţi, că menţin o continuă alarmă de idei vagi, că amestecă lucrurile ; „există un timp pentru toate — pentru înfierarea războiului din Vietnam dar şi pentru a te bucura de vacanţe". Este uşor să vezi cît sînt aceşti tineri de inconsecvenţi prin comporta-

ment, față de ideile pe care le afișează. Dar, așa cum remarca și Paulette Roy în monografia citată, „faptul că sînt tartuffi și snobi, nu discreditează deloc mișcarea la care ei aderă în aparență, orice ideal își are paraziții săi". (Ed. *Julliard*, p. 59).

Acești tineri nu sînt de fapt niște excentrici, ei nu pun părinților lor o grea misiune pedagogică, dar distanța între generații se accentuează, rămîne o rană deschisă. Printr-un singur gest, acești pseudointransigenți își jignesc părinții, iar nuvela devine la sfîrșit extrem de dură. Evident, Curtis se situează pe o poziție ușor partizană, dar el nu este un retrograd. Idei asemănătoare și o poziție de dispreț față de inconsecvența tinerilor, le mărturisește și Gilles, eroul din romanul *Un jeune couple*. Gilles este și el tînăr, are 24 de ani, dar un tînăr cu gîndire matură. Spre deosebire de el, Veronica gîndește cu totul diferit. Drama acestui cuplu începe în momentul cînd Veronica găsește motive să se considere, la cei 24 de ani ai ei, un om bătrîn. Tînăra pereche constată că un grup de tineri, la 18 ani, nu mai primește în cadrul său o pereche de 25 de ani, pereche ce constituie pentru acel grup o categorie socială străină. Neînțelegerea tradițională între generații funcționează așadar și în cazul unei neînsemnate diferențe de 6 ani, constatare ce o uimește și o întristează pe Veronica. Pentru ea lucrul tălmăcește începutul declinului, drumul atît de nedorit spre o viață de acum înainte plicticoasă și anostă, fără perspective, viața casnică și lipsită de aventură a părinților lor. O asemenea viață ea nu-și dorește. Nu poate să accepte că tinerețea pregătește și netezește drumul calm al maturității și bătrîneții. Veronica reprezintă de fapt o întreagă generație, în concepția căreia bătrînețea nu

înseamnă decît neant, ceva absurd și insuportabil. Foarte curînd va divorța de Gilles, spre a urma un milionar „de mîna a doua", dar milionar, singura soluție de a-și putea oferi toate plăcerile *acum*, cît este tînără. Ea pășește în viață cu o mare îndoială, cu marea tristețe de a-și fi pierdut inocența. După știința noastră, încă nimeni nu a abordat, așa cum a făcut-o Curtis, disperarea acestei unice mize, miza unei întregi generații doar pe tinerețea ei biologică. Imaginația noastră încearcă să anticipeze puțin, să-și reprezinte viitorul roman care va trebui să constate că generația hippy a îmbătrînit. Căci se va scrie și romanul acesta cît de curînd, fie și numai dacă socotim așa obișnuitul mers al anilor !

Pe firul raporturilor dintre generații, apare în „Ceaiul sub chiparoși" acea conviețuire tiranică dintre tată și fiică. Norton își tiranizează fiica, iar tirania este perfectă prin faptul că a devenit pentru Alma convingere și resemnare. Alma și-a sacrificat tinerețea, și moralmente întreaga ei viață, acceptînd să trăiască în ritualul tabieturilor și în cinismul cu care o sufocă venerabilul istoric de artă. I se mai întîmplă și ei să-și amintească de tinerețe, și spune cuvinte care sună a condamnare la moarte : „cînd mi se întîmplă să pomenesc de anii mei de tinerețe, simt nevoia să spun : cînd trăiam..." Povestirea are o poezie delicată, o lumină nesperată încearcă să topească umbrele, dar acești oameni și-au adaptat viața, asemeni unor plante, la interioare și la umbre. Seamănă cu acest Norton și Madame Comarieu, mama din *Les Jeunes Hommes* care își șantajează sentimental fiul prin excese pioase de afecțiune. Să menționăm că aici sînt părinți de modă veche, pe cîtă vreme în „Veneția contestată" părinții încearcă să se

modernizeze și au de suferit mai mult, intenționînd să mențină și acele așa-numite moderne raporturi de egalitate dintre părinți și copii.

Un foarte reușit și nuanțat examen psihologic se află în povestirea „Din artă și iubire". Jammes este aici tînărul american plecat în voiaj de europenizare culturală. American autentic, el știe că „în cultură ca și în ale bucătăriei" nu trebuie să consume „decît produsele cele mai proaspete". Dinspre partea bucătăriei nu-și face griji, așa că toată atenția lui se îndreaptă spre cultură, cu dorința „d'être dans le vent", acel mod european de a fi informat și modern. Interesul său pentru cultură nu este decît unul informațional, și acela superficial, așa că Italia capodoperelor este epuizată în cîteva zile. Excelentă este ideea autorului de a-l introduce în mediul unui teatru experimental, prilej cu care povestirea se stratifică. Prozatorul surprinde astfel, aproape fără să observăm, argoul actorilor și modul de conviețuire al grupului. Parcă am citi în subsol această frază nescrisă, *hai băieți să facem artă*, bine punctată de un lexic distinctiv, categorial. Prin argou și prin felul de a epata, cam între beatnici și hippy, actorii de aici sînt de fapt tot atît de ridicoli, pe cît este americanul de mediocru.

„Gușterul" pune mai multe probleme. Ar fi întîi spinoasa problemă a vîrstei de mijloc, obsesie tematică centrală pentru acest autor. Pentru a exemplifica din nou și cu alte lucrări, să observăm că scriitorul reia, bunăoară, eroii din *Les Jeunes Hommes*, roman de tinerețe, și scrie mult mai tîrziu un nou roman *La Quarantaine* (Vîrsta de 40 de ani). Cu acești oameni de 40 de ani se petrece ceva, iar Curtis caută mecanismul derutei, tenacitatea cu care

nutresc iluzii. În cazul acestei povestiri, iluziile amoroase ale lui Mattei. Ceva i-a modificat însă și mai adînc, societatea de consum le-a tocit sensibilitatea morală. Mattei își permite o mai lungă escapadă amoroasă în compania unei nimfete, dar cu știrea consoartei și a întregii familii. Cînd tînăra fată îl părăsește, el își anunță repatrierea în sînul familiei. Pusă astfel problema, ne-am aștepta să existe măcar la unul din aceste personaje un sîmbure de dramă autentică. Dar soția lui Mattei se interesează la telefon în primul rînd de banii pe care soțul ei amorezat i-a investit în lansarea cinematografică a protejatei. Totul se situează la o cotă morală incredibilă.

Spuneam că Jean-Louis Curtis nu este un conformist. Iată și o nuvelă mai picantă, „Efebul din Subiaco", un subiect de mică dramă cinematografică. Bucata este bine scrisă, are umor, o nemțoaică îl învață pe un țăran italian versuri de Novalis ! Dar acest Luigi exprimă modul cel mai curat de a diviniza o mașină, el iubește o Ma-kina fără fasoane, cu toată puterea de abnegație de care poate da dovadă acest secol. E drept că noi, în virtutea primelor impresii, îl socotim mereu același țăran rudimentar, și nu observăm ce complicate visuri de parvenire se strecoară în sufletul său nepoluat. Minna însă nu poate să nu ne amintească, din nou, că vîrsta mijlocie este pentru Curtis inepuizabilă.

Nuvelele acestea sînt, după cum mărturisește autorul, rodul constantei sale admirații pentru Italia. Curtis nu este numai nuvelist, el este mai cu seamă romancier. Știința de a scrie și-a dovedit-o însă în toate genurile pe care le-a abordat ; anume o frumoasă linie a dialogului și în special capacitatea de a menține textul la o egală cursivitate. Să nu cre-

dem că aceste lucruri le poate stăpîni oricine. Fraza curată a lui Curtis este, așa cum arătam la început, rezultatul unei munci de simplificare și de esențializare. Chiar și atunci cînd nu își dezvăluie toate intențiile, nuvelele și romanele sale ascund totuși niște mari dificultăți învinse. Pe numai cîteva pagini oamenii săi îmbătrînesc, lumea se schimbă, se succed generațiile, iar noi avem impresia că am parcurs foarte mult text, o întreagă epopee. Evoluția se insinuează în scrisul său pe minimum de spațiu, personajelor sale nu le este permis să fie statice. Problemele sînt foarte recente, unele circulă în folclor, în opinia internațională ; războiul din Vietnam, bomba atomică, cursul vieții, moda, modalități de snobism, artă, literatură etc. Uneori ai sentimentul că te afli în marginea reportajului, dar fără aspectul de înscenare și literaturizare pe care ți-l oferă adesea acest gen. În 1937 Mauriac îi scria lui Curtis o scrisoare emoționantă, ale cărei cuvinte rămîn și astăzi valabile : „Nu vă cunosc, nu vă știu nici vîrsta, nici operele, nici convingerile sau speranțele. Dar vă asigur că dețineți niște daruri pe care Dumnezeu le hărăzește doar cîtorva..." Într-adevăr, prozatorul Jean-Louis Curtis are niște daruri rare, și în primul rînd o luciditate responsabilă față de ceea ce trebuie să se numească proză. El ne obligă apoi și la o luciditate socială, care este principalul caracter definitoriu al literaturii bune de azi.

DINU FLĂMÂND

Ceaiul sub chiparoși

— Te-ai îngrijit ca mașina să fie aici la ora patru ?

— Da, tată.

— Ethel Galloway nu poate suferi să întîrzie cineva.

— O să fim punctuali, nu-ți face griji.

— A insistat să fim la ea la ora patru, fiindcă în anotimpul acesta este tocmai momentul cînd pe terasa ei este umbră fără a fi încă răcoare.

— Da, momentul ideal pentru ceai. Ceaiul sub chiparoși. Ca în fiecare an.

Hugh Norton aruncă o privire rapidă fiicei sale ; în penumbra camerei cu storurile trase, nu-i deslușea bine chipul. Alma stătea în picioare în fața lui, dreaptă și nemișcată ; însă poate nici nu era nevoie s-o vadă pentru a-i ghici gîndurile : totul sau aproape totul se strecura în intonație, în modulațiile glasului. Trăiau alături de atît de multă vreme încît nu se mai puteau ascunde unul de celălalt — nu-și puteau tăinui gîndurile. Își ghiceau intențiile fără nici o dificultate, chiar și atunci cînd tăceau. Mai ales cînd tăceau.

— Mă tem că nu va fi prea amuzant pentru tine.

Silueta prelungă, cenușie se clătină ușor pe loc, ca o tulpină înfiorată sub o adiere blîndă de vară.

— Dar bine, tată, răspunse același glas potolit, să mă *amuz* este vorba ?

Cuvîntul se desprinse lin, ușor ironic ; apoi, ca o rectificare, glasul urmă :

— Priveliștea ce ți se înfățișează ochilor de pe terasa aceea este atît de minunată, încît ți-ai putea petrece acolo întreaga viață.

— Cu toate astea tu, Alma, ți-ai putea dori distracții mai... să zicem așa, mai potrivite cu vîrsta ta.

Ea rîse stăpînit, ca o călugăriță.

— Mă întreb dacă la cincizeci de ani mai poți avea o *vîrstă*... Dar... glumesc... Îmi place mult Mrs. Galloway ; și ceaiurile anuale la dînsa sînt adevărate sărbători.

— Adevărul este, adăugă el după un răstimp, că de data asta ar putea fi mai interesant, deoarece Ethel o are în vizită pe nepoata ei. N-o să mai fii singură, între doi bătrîni. Și-o să mai fie acolo și logodnicul nepoatei sale... Nu-i o coincidență amuzantă pentru tine ?

— Că Jennifer are să fie acolo ? Nu-i o coincidență. Tocmai și-a terminat studiile și e normal să-și petreacă vacanța la bunica ei.

— Nu mă gîndeam la Jennifer, ci la tînărul acela.

Hugh Norton o săgeta cu o privire tăioasă pe sub sprîncenele stufoase.

— Ah Doamne, dar e firesc ca Jennifer să-l fi cunoscut, dacă erau împreună la Oxford. Și cu atît mai firesc ca el s-o însoțească aici, fiind italian.

— Știi foarte bine ce vreau să spun, rosti bătrînul cu un ton iscoditor.

Alma începu să-și netezească faldurile fustei cu un gest silit.

— Ah, da, faptul că este fiul prințului Torricella ? șopti ea.

— Întocmai.

— Surprinzător în toate acestea, tată, este că-ți aduci aminte de prinț după atîția ani... Treizeci de ani.

— Crezi că mi-a slăbit memoria ? Îmi aduc perfect de bine aminte de tînărul Torricella. L-ai invitat de mai multe ori la noi. Era unul din prietenii tăi.

— Aveam mulți prieteni, pe vremea aceea...

— Înțelesesem că se număra printre cei preferați.

Fraza fusese rostită cu o claritate necruțătoare, asemeni unei sentințe de tribunal. Și picase într-o tăcere care-i sublinia caracterul aproape acuzator. Silueta cenușie mai avu încă o tresărire, aproape imperceptibilă.

— E atît de mult de atunci, spuse Alma, și atît de departe...

Și întoarse capul spre ferestrele cu perdele de voal alb, spre storurile trase, care abia lăsau să se strecoare puțină lumină.

— Dealtfel, continuă Hugh Norton pe un ton mai degajat, eu îi cunoșteam pe părinții prințului. Făceau parte dintr-un mic grup de prie-

teni care se întîlneau mereu în aceleași locuri, Londra, Biarritz, Juan-les-Pins. Niște oameni care nu se gîndeau decît să se distreze, dealtminteri ca toată lumea pe vremea aceea. Tumultuoșii ani douăzeci... Flora Torricella era deosebit de frumoasă. Ai întîlnit-o vreodată ?

— Nu. Am văzut niște fotografii de-ale ei. Foarte frumoasă, într-adevăr.

— Trei generații, oftă el. S-ar părea, deci, că am cunoscut trei generații ale acestei familii pline de viață... Există oameni care reapar în viețile noastre, la intervale regulate. După războaie mai ales... Răsar din fiecare hecatombă, proaspeți ca mugurul și aproape întotdeauna întineriți... Nimic mai bun ca o baie de sînge pentru a dărui unora o nouă tinerețe.

— Este vorba de tinerețea rasei și nu a individului, în acest caz particular.

— Sînt sigur că Hugo și Flora mai trăiesc și se distrează nebunește. Mult mai mult, în orice caz, decît nepotul lor, care trebuie să fie modern, adică serios, „angajat", cum se spune, pasionat de experiența laburistă... În paranteză fie spus, mă întreb de ce se mai duc aristocrații italieni la Oxford. Ar trebui să-și păstreze incultura nativă, atît de odihnitoare... Adevărul e că nu te duci la Oxford ca să înveți ceva. Tu ai *învățat* ceva acolo, scumpa mea ?

Suavitatea zîmbitoare a dicțiunii accentua malițiozitatea aluziei ; mai exact era tocmai indiciul ei. Hugh Norton avea obiceiul acestor scurte accese de persiflare, în cursul cărora părea să se elibereze de cine știe ce ranchiuni

ascunse ; sau poate să dea expresie unui obscur și vital imbold de denigrare universală. Îl apuca pe neașteptate, imboldul fiind stîrnit de un nume, o amintire ori un amănunt al conversației ; dar se întîmpla de două sau trei ori pe zi, cronic asemeni unei funcțiuni biologice, și poate la fel de neînlăturat ; și, după cum un strănut nu necesită nici un comentariu, cu excepția unui „Noroc", rostit mai mult de formă, dacă ții să respecți obiceiurile ; tot astfel accesele de vervă ale lui Hugh Norton presupuneau prezența unui martor, dar nu neapărat a unui interlocutor, chiar și atunci cînd simulau o formă interogativă. În orișice caz, Alma Norton avea obiceiul să nu răspundă, și mai ales atunci cînd tocmai ea devenea ținta zeflemelilor tatălui său. Aștepta răbdătoare ca el să tacă ; și schimba subiectul sau revenea la o frază anterioară a conversației, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat.

— Îi cunoștea și Mrs. Galloway ? îl întrebă ea.

— Asta-i bună ! Pe cine nu cunoaște ea ? Ar putea spune pe de rost *Who's Who*-ul.

— Crezi, îl întrebă iar, cu oarecare șovăială, crezi că-și mai aduce aminte că prințul și cu mine eram prieteni ?

— S-ar putea ca memoria ei să nu fi reținut un amănunt biografic atît de neînsemnat... Nu are aceleași motive ca mine să și-l amintească.

Alma își ridică brațele la piept și își împreună vîrfurile degetelor.

— Nu știam, rosti ea pe un ton aproape glumeț, că ai avea motive speciale ?

— Nu fi plicticoasă, Alma. Cred că înțelegi foarte bine ce vreau să spun.

După două sau trei secunde de totală nemișcare, Alma îl întrebă pe bătrîn dacă se simțea bine și dacă nu cumva dorea să-i aducă radioul mai aproape. La răspunsul lui afirmativ, luă de pe o noptieră un tranzistor mic și-l așeză la piciorul fotoliului în care ședea Hugh Norton.

— Am să vin să te iau la orele trei și jumătate.

— Ce ai de gînd să faci acum ? o întrebă, cu o nuanță de neliniște în glas. Ieși cumva ?

— Să ies pe căldura asta ! Nu... Cred că am să scriu cîteva scrisori.

— Să nu uiți lupa.

— Nu, bineînțeles... Da, adevărat, mai e și tabloul acela...

— Dacă proasta de Ethel ar fi vrut să-mi spună azi-dimineață, la telefon, ce subiect tratează, aș fi putut consulta măcar inventarele de la Palatul Uffizi...

— Dar chiar dumneata mi-ai spus, de sute de ori, că anumite tablouri puteau să fi scăpat inventarierii !

— Nu chiar în așa mare măsură, în perioada respectivă. Pe de altă parte, subiectul mi-ar fi furnizat o indicație prețioasă. Există fabule mitologice pe care nici un pictor din *Seicento*[1] nu le-a tratat, pur și simplu fiindcă nu erau la

[1] Secolul al XVII-lea. (Notele aparțin traducătoarei.)

modă sau, mai bine-zis, fiindcă nu erau cunoscute.

— De ce n-a vrut Mrs. Galloway să-ți spună subiectul ?

— Ca să-mi facă o surpriză. Ca să primesc șocul fără nici o pregătire... Prostii ! Ca și cum aș mai putea suferi șocuri, după șaizeci de ani de intimitate cu pictura... Sînt sigur de pe acum că e vorba de un fals, și de un fals a cărui falsitate îți sare în ochi de la prima vedere. Ethel își închipuie întotdeauna că a descoperit o comoară.

— A făcut pînă acum cîteva descoperiri fericite.

— Singurele descoperiri ale lui Ethel au fost făcute de mine, sau grație mie.

— De data asta ce crede că a descoperit ?

— I se pare că recunoaște maniera lui Albano. Doar atît. De parcă s-ar mai putea găsi pînze de Albano prin podurile palatelor toscane ! Există toate șansele să fie o copie executată în secolul trecut sau chiar în zilele noastre.

— L-a plătit scump ?

— Un preț suspect : prea mic pentru un original, prea mare pentru o copie.

— De ce n-a așteptat să-l vezi înainte de a-l fi cumpărat ?

— Ea pretinde că proprietarul tabloului era grăbit să-l vîndă și că mai avea un alt cumpărător, un american. Ceea ce nu e imposibil : americanii au un fler infailibil pentru falsuri. Cică ar fi preferat-o pe Ethel, din prietenie.

Ceea ce este cu totul imposibil... De fapt, s-o fi temut că ea o să-i ceară o expertiză. După sosirea mea aici, afacerea ar fi devenit mai gingașă, mai greu de realizat. Oamenii de teapa asta se tem de mine mai mult decît negustorii, încheie el ; și glasul lui avea o rezonanță orgolioasă.

Alma știa ce se cuvenea să răspundă :

— Tot așa cum se tem escrocii de detectiv.

— De atîta vreme le pun bețe în roate, încît probabil ar vrea să fiu...

Și se opri brusc, cu gura deschisă. De parcă încremenise.

— ...la Antipozi, continuă fiică-sa prompt și cu veselie fraza întreruptă. Ei ar vrea să fii în Australia, printre canguri, și să nu te mai întorci niciodată la Florența... Ei bine, te las să dormi. Pe curînd.

Era cu mîna pe clanța ușii, cînd glasul lui Hugh Norton o pironi pe loc :

— Spuneai că ai de scris niște scrisori ?

Tonul era bănuitor.

— Da.

— Mă întreb cui i-ai putea scrie... Apropo, ce conținea corespondența de astăzi ?

— Un cec de la editorul dumitale, tăieturi de presă... Dacă era ceva interesant, ți-aș fi spus.

— Nimic de la John Herdsdale ? adăugă el, după o scurtă pauză.

— De ce mai întrebi, tată, dacă mi-ai interzis să-ți vorbesc despre el ? răspunse ea calm. Ți-am respectat instrucțiunile.

O pauză de două sau trei secunde marcă tulburarea pe care această frază i-o produsese bătrînului.

— Un ferpar, prin urmare ? șopti el în sfîrșit, cu glas schimbat.

— Lady Herdsdale a murit duminica trecută. Tocmai voiam să-i scriu lui John o scrisoare de condoleanțe.

Se lăsă o tăcere grea. Alma se înapoie lîngă bătrîn.

— Vrei să mai rămîn cu dumneata cîteva clipe ?

Hugh Norton schiță un gest de împotrivire.

— Nu, mulțumesc, Alma... Nu sînt... Nu sînt întristat cu adevărat. Ne așteptam la sfîrșitul...

— Da. De cîteva săptămîni.

— Orice este de preferat unei asemenea agonii.

— Sînt dezolată, tată, spuse ea cu un ton care oscila între solicitudine și politețǎ.

— Nu este cazul, îi răspunse. Nu simt decît o groază inexprimabilă... Înmormîntarea a avut loc ?

— Da, alaltăieri.

— John s-o fi simțind acum ușurat.

— Presupun...

— O să se apuce iar de vînătoare. Cu atît mai bine pentru dînsul... Și cu atît mai rău pentru vulpi, continuă el ca printr-o reflecție ulterioară. Au avut un răgaz destul de mare, dar vor afla acum pe pielea lor că nu se poate conta pe agonia nevestelor nobilimii.

— Nici pe doliul soților, interveni prompt Alma.

— Dragul de John se va putea întîlni iar cu fermierii săi la han, în fiecare seară, și se va putea îmbăta împreună cu ei. Scrie-i totuși ceva mai personal. Ceva mai mult decît formulele obișnuite... John este destul de lăsător în privința sentimentelor, dar tipicar în privința tipicului social.

— Am să mă străduiesc. Dacă vrei, am să-ți citesc scrisoarea.

— Nici pomeneală. Acest gen de literatură mă îngrețoșează.

— Bine. Atunci bizuie-te pe mine.

— Mă bizui, scumpa mea... Înainte de a ieși, vrei, te rog, să deschizi radioul ?

Alma se aplecă să ridice aparatul.

— Clasică sau pop ?

— Pop, rosti el răspicat. Ce găsești mai barbar.

Ea răsuci butonul, eliminînd pe rînd un comentator de știri și un concert de vioară ; găsi repede ce căuta : un cîntec recent, cîntat de un grup de tineri, cu acompaniament de chitare electrice și o baterie îndrăcită. Reduse intensitatea sunetului în așa fel ca tatăl ei să poată asculta fără să deranjeze vecinii.

— Cred că asta o să-ți convină. Barbarie în miniatură... Chiar așa fiind, mă mir cum poți suporta...

Și lăsă fraza în suspensie.

— Sînt noii vandali, răspunse el. Îmi dau impresia imediată a decadenței.

— Decadența Imperiului Britanic, de bună seamă.

— Aceea s-a și săvîrșit... Vreau să spun : decadența lumii, a speciei... E un gînd care mă consolează. Nici nu-ți poți da seama în ce măsură.

Alma se înapoie în camera ei. Ferestrele dădeau spre Lungarno[1]. Pe vremuri, hotelul fusese o oază de pace. Îl aleseseră tocmai pentru liniștea lui provincială și pentru că avea vedere spre fluviu, spre Ponte Vecchio, spre Colina San Minioto ; și ani de-a rîndul rămăseseră credincioși acestei alegeri : ba mai mult, scriau direcțiunii hotelului, cu multă vreme înainte, pentru a fi siguri că vor obține aceleași camere. Se străduiau ca în fiecare oraș din Europa sau din America în care poposeau, decorul să rămînă mereu același. Aveau astfel simțămîntul că se aflau acasă, că se reîntorceau la una sau alta din casele lor ; acestui fapt i se mai adăuga și avantajul de a fi tratați peste tot ca niște vechi clienți, față de care patronii aveau anumite menajamente. De cînd revenise prosperitatea, locul nu mai era liniștit, deoarece mii de mașini goneau zi și noapte, fără încetare, pe cheiul fluviului Arno. Direcțiunea pusese geamuri duble, însă asta însemna că nu puteai deschide ferestrele nici chiar pe timp frumos, de teamă să nu te asurzească vacarmul de afară. Mulți clienți părăsiseră acest hotel, precum și altele așezate pe malul fluviului, și acum era amenințat de faliment, ruinat de automobilul atotpreaputernic. Nu se învredniciseră, sau poate nu voiseră să-și asume

[1] Cheiul fluviului Arno.

cheltuielile de a mai zugrăvi ici colo, pe unde era necesar. Serviciul se resimțea, de asemenea, din pricina delăsării generale. Valeții de etaje purtau uniforme desperecheate și nu prea curate. Și nu se bărbiereau în fiecare zi. *Groom*-ii aveau niște mutre ca de spînzurătoare, de parcă ar fi fost recrutați de pe la casele de corecție. Declinul fusese rapid, aproape dramatic. Hugh Norton ar fi putut schimba hotelul, însă mai presus de orice detesta schimbarea ; noutatea îl speria. Ar fi putut, de asemenea, să locuiască în casa vechii sale prietene, Mrs. Galloway, care avea una dintre cele mai somptuoase vile la Fiesole : ea îi propusese cu insistență acest lucru, la început ; însă el n-ar fi putut suporta tovărășia lui Ethel mai multe ore zilnic, și la toate mesele. Hugh Norton era extrem de dificil în privința oamenilor, pe care-i iubea, sau spunea că-i iubește. Îi iubea doar în doze foarte mici și la intervale mari ; ei apăreau în viața lui întotdeauna la date fixe, pentru puțină vreme, asemeni figurinelor vechilor orologii, care-și fac scurta lor apariție cînd bate ora.

De aceea, deși hotelul devenise neprimitor, ba chiar deprimant, fără să-și fi scăzut însă prețurile, Hugh Norton și fiica sa continuau să tragă acolo în timpul șederii lor anuale la Florența.

Alma scrise scrisoarea de condoleanțe Lordului Herdsdale. Trebui să facă mai multe ciorne. Charlotte Herdsdale fusese și ea o veche prietenă a lui Hugh Norton. Se spunea chiar (dar, despre asta Alma n-avea nici o dovadă), că fuseseră odinioară amanți, deși era căsătorită cu John. De cînd o știa bolnavă fără scăpare, Hugh Norton interzisese să i se mai vorbească de ea, interzisese pînă și să-i fie anunțată moartea ei. Nu îngăduia niciodată să se aducă vorba, în fața lui, despre acei care au slăbiciunea sau prostul gust să părăsească această lume.

După ce scrise scrisoarea, Alma aranjă cîteva lucruri. Apoi deschise ultima carte publicată de tatăl ei, o importantă monografie despre Domenichino. Lucrarea reprezenta încununarea a cinsprezece ani de muncă, de cercetări minuțioase. Pe pagina de gardă autorul, conform obiceiului, cita sursele documentare și mulțumea persoanele care-l ajutaseră, îndeosebi proprietari de colecții particulare la care avusese acces. Mulțumirile se terminau astfel : „Cea mai fierbinte recunoștință o datorez fiicei mele Alma Norton, colaboratoare neprețuită, fără de care această operă n-ar fi apărut." Alma cunoștea foarte bine textul pe care-l dactilografiase și-l citise de mai multe ori înainte de a-l preda editorului, cu mențiunea „bun de tipar". Îl recitea acum pentru a descoperi greșelile de tipar (ele existau întotdeauna, oricîtă grijă s-ar fi avut la corectură), în vederea unei eventuale, deși puțin probabile, reeditări.

Citi cîteva pagini, cu creionul în mînă, apoi închise cartea și căzu pe gînduri. Afară, cerul era de un albastru crud, fără nici un nor. Zgomotul cheiului, abia atenuat de ferestrele duble, constituia un fundal sonor din care țîșneau uneori stridențele claxoanelor sau fluieratul

agentului de circulaţie. O lume zgomotoasă, tumultuoasă, prea puţin sigură, de care îi era din ce în ce mai greu să se apere... Alma se ridică şi-şi schimbă rochia. Alese o rochie de pînză de in, de un alb ecru, a cărei lungime şi croială nu mai erau potrivite cu moda recentă ; însă veşmintele Almei şi ale tatălui ei, ca şi cele ale suveranilor, erau în afara modelor. Nu se mai schimbaseră de treizeci de ani.

În faţa oglinzii, îşi studie cu severitate chipul. Fusese lăudată, ca fată tînără, pentru puritatea ovalului feţei sale... Trăsăturile nu i se schimbaseră prea mult. Ele purtau doar stigmatele unei înfrîngeri iremediabile. Ochii îi rămăseseră neschimbaţi, ochi de cocker spaniol, ceva mai blînzi şi mai trişti ca altădată. Se pudră puţin, dar nu se fardă. Îşi pulveriză pe păr o undă de lavandă ; apoi, după ce scosese dintr-un sertar un colier cu boabe mari de chihlimbar, îl încercă ; şovăi multă vreme pînă să şi-l încheie la ceafă.

În camera cu storurile trase, Hugh Norton stătea tot în fotoliul său, cu capul sprijinit de spătar, cu mîinile pe genunchi, absolut nemişcat. Părul lui alb strălucea în penumbra încăperii. Părea că ascultă muzica turbată ce se înălţa, în surdină, din tranzistor ; însă avea ochii închişi şi poate dormea. Alma privi o clipă pe acest faraon scăpătat, abandonat parcă într-o necropolă, cu o jucărie de copil la picioare. Deschise ferestrele şi obloanele. Lumina îl trezi pe bătrîn. Alma îl ajută să se ridice. Era foarte înalt, foarte uscat ; făcea un efort vizibil să se ţină drept. Ea îl ajută să-şi pună un

veston de pînză de un alb imaculat, îi îndreptă nodul cravatei albastre cu buline albe. Îl duse în faţa unei oglinzi ca să-şi poată studia silueta şi ţinuta ; şi aşteptă, răbdătoare, verdictul. Părea un ritual. La sfîrşitul examenului, Hugh Norton rosti un singur cuvînt :

— Garoafa.

Se duse şi luă o garoafă dintr-un pahar cu apă de pe noptieră. Una din grijile Almei, în ultimii treizeci de ani, ba poate şi mai bine, consta în a cumpăra, în fiecare dimineaţă, oriunde s-ar fi aflat, şi în orice anotimp, o garoafă roşie. Uneori era nevoită să caute timp îndelungat. I se ordonase să nu se zgîrcească la preţ. Alma era fericită că obligaţiile sale profesionale nu-l sileau pe Hugh Norton să călătorească într-un deşert ; din fericire însă, expertizele de tablouri vechi se petrec în mod obişnuit în locuri mai puţin sterpe.

Îi înfăţişă garoafa tatălui ei aproape cu gestul şi atitudinea unui acolit la liturghie. El şi-o fixă la butonieră ; apoi, sprijinit de braţul Almei, ieşi din încăpere.

În holul hotelului, un bărbat în uniformă de şofer, cu cascheta în mînă, le veni în întîmpinare :

— Maşina noastră a sosit, spuse Alma. Această agenţie este întruchiparea punctualităţii.

Alma îl salută în italiană pe şofer, chemîndu-l pe numele său mic. Îi mai dusese la Fiesole şi în alţi ani.

Cu mult respect, omul apucă braţul liber al lui Hugh Norton ; şi cei trei parcurseră holul

cu pași măsurați, sub privirea vag curioasă a *groom*-ului : *il vecchio Inglese*[1] era cunoscut, se știa că se ocupa de pictură, că numele lui figura pe lista „oaspeților de seamă", publicată de presa locală.

— Văd, spuse Hugh Norton, după ce se așezaseră pe bancheta din spate a mașinii, că ți-ai pus colierul de chihlimbar.

— Îl recunoști ?

— N-ai prea multe bijuterii.

— Sînt ani de cînd nu l-am mai purtat.

— De aceea l-am remarcat.

— Nimic nu-ți scapă, spuse ea, după o scurtă tăcere. Ochiul maestrului, și mîngîie cu vîrful degetelor mărgelele de chihlimbar.

Treceau prin fața catedralei Santa Maria-del-Fiore. Șoferul trebui să încetinească, din pricina aglomerației.

— Peste încă vreo zece ani, șopti bătrînul, orașul ăsta va fi complet paralizat. Ca și restul planetei.

Dar perspectiva asta nu părea să-l copleșească, ba dimpotrivă :

— Nu poate fi oprit progresul, spuse Alma. O să existe elicoptere.

— Scumpa mea, optimismul tău este debilitant.

Pe măsură ce se apropiau de ținta călătoriei, Alma manifesta oarecare neliniște. În loc să se sprijine confortabil de banchetă, stătea dreaptă, cu o cută între sprîncene, cu privirea ațintită asupra drumului cotit. Nu contenea să

[1] Bătrînul englez (în italiană în original).

răsucească între degete mărgelele colierului. Tatăl și fiica erau desigur mult prea obișnuiți unul cu celălalt, ca el să nu simtă această tensiune, această neliniște, fără a fi nevoit măcar să se întoarcă în direcția ei. Tăceau de minute în șir, cînd bătrînul rosti deodată :

— Pentru Dumnezeu, Alma, ce s-a întîmplat ? S-ar zice că te duci la dentist.

— Aș vrea să te rog ceva, răspunse ea cu glasul puțin înecat.

— Da ?

— O să-l întrebi poate pe tînărul acela ce mai face familia sa... Nu spune, te rog, că tatăl lui și cu mine ne-am cunoscut la Oxford.

El îi aruncă o privire piezișă, pătrunzătoare și indescifrabilă.

— N-am nici un motiv să amintesc acest lucru. Tu o poți face, dacă socotești că se cuvine... Dar de unde această teamă ?

Ea părea a-și smulge cu mare greutate cuvintele :

— Mrs. Galloway n-o să scape prilejul... să se mire de... această coincidență, deși nu este într-adevăr o... O să-mi pună tot felul de întrebări despre prinț... Comentarii fără sfîrșit... Nu-mi place să fiu în centrul atenției.

El continuă s-o observe cîteva clipe.

— Bine, rosti în sfîrșit. O să mă abțin. Deși acest lucru mi se pare lipsit de importanță.

— Nici nu are mare importanță, de fapt...

Amîndoi rămaseră duși pe gînduri pînă la sosirea la Fiesole.

*

— Mă roade nerăbdarea, spuse Mrs. Galloway. Tremur pentru micul meu Albano.

— De ce te frămînţi, dragă, interveni Jennifer, dacă e adevărat sau fals ? Oricum ar fi, e o frumuseţe.

— Dar bine, scumpo, ştii doar că lucrurile nu stau deloc aşa. Un tablou este şi mai frumos dacă eşti sigur de autenticitatea lui. Întreabă-l pe Sandro ce părere are.

— Este în orice caz mai interesant, mai înălţător, răspunse tînărul. Însă eu înţeleg ce vrei să spui, Jenny.

— Dacă un obiect îţi desfată privirile, dacă are o calitate estetică, nu văd cum data executării lui ar putea schimba bucuria pe care ţi-o produce. Este o problemă care priveşte doar pe istoricii de artă, nu pe amatorul autentic. Iubirea pentru artă trebuie să fie dezinteresată, ca orice iubire.

— Sandro, spuse Mrs. Galloway, mă tem că iei de nevastă o idealistă înflăcărată.

— Dar, Granny[1], e totuşi adevărat ceea ce spun ! exclamă Jennifer. Şi o sărută pe bătrîna doamnă. Scumpa mea bătrînică materialistă !

— Vreau doar să ştiu dacă am plătit tabloul la un preţ convenabil, sau m-am lăsat păcălită de această pramatie de conte Agostino.

— Într-o jumătate de oră, o încurajă Sandro, o să ştim exact.

— Nu-i chiar atît de sigur, răspunse Mrs. Galloway. Pînă şi Hugh Norton se poate înşela.

[1] Diminutiv de la Grand-mother (bunică).

Experţii nu sînt infailibili ; şi din păcate, falsificatorii au mult talent.

— Un expert de reputaţia lui Hugh Norton poate desigur descoperi orice fals.

— Asta mi-o doresc, Sandro. Un lucru însă e cert, şi anume, că el e destul de cinstit pentru a nu hotărî într-un fel sau altul fără probe suficiente.

— Cum se procedează în cazurile îndoielnice ?

— E complicat şi costă scump. Se poate trimite tabloul la un laborator, pentru a se face analiza vopselei. După cum ştii, compoziţia chimică a substanţelor folosite nu era aceeaşi pe vremuri... Se face de asemenea radiografia pînzei.

— Umilitor trebuie să fie, spuse Jennifer, pentru un specialist ca Hugh Norton, să fie silit, în ciuda imensei sale culturi, să se încline în faţa unor stupide raze X.

— Asta presupune, de fapt, oarecare tărie de caracter.

— Au oare toţi experţii această tărie ? întrebă Sandro cu glas nesigur.

— Cum ai putea hotărî asupra autenticităţii unei opere de artă, rosti Jennifer cu multă însufleţire, dacă tu însuţi nu eşti autentic ?

— Asociezi virtute morală şi competenţă profesională, răspunse Sandro, măreţie sufletească şi inteligenţă critică... Oare nu e cam prea platonician acest raţionament ?

— Crezi că un ipocrit, sau un şarlatan, în sfîrşit, un om rău, poate fi un bun judecător în materie de artă ?

— De bună seamă, Jennifer, ce idee o mai fi și asta ! interveni Mrs. Galloway.

— Eu una nu cred. N-aș avea încredere în Hugh Norton dacă n-aș ști că este la fel de integru în viața sa pe cît este de priceput în profesie.

— Jenny, scumpa mea, aceste simțăminte te onorează, spuse Sandro, cu toate astea eu nu cred că se impune să fii un suflet ales pentru a aprecia o operă de artă. Și nici ca s-o datezi.

— Sandro are dreptate, continuă Mrs. Galloway.

— Nu știu cine a spus, reluă Jennifer discuția, mi se pare un francez : „Marile cugetări izvorăsc din inimă.“ Poate și marile intuiții de asemenea ? Adevărul recunoaște adevărul, prin afinitate profundă.

— Oricum, Hugh Norton prezintă toate garanțiile, interveni Mrs. Galloway.

— Mă întreb, continuă dusă pe gînduri Jennifer, dacă îmi va mai fi și acum frică de el.

— Frică ? Ce vrei să spui ? exclamă Sandro.

— Prima dată cînd l-am întîlnit pe Hugh Norton aveam, cred, opt sau nouă ani, mai purtam codițe... Ei bine, m-a înfricoșat.

— Scumpa mea, erai doar o fetiță foarte impresionabilă, spuse Mrs. Galloway. Ți-era frică și de umbra ta.

— Ce ți se părea atît de înspăimîntător la Hugh Norton ?

— Nimic, într-adevăr... După cîte îmi amintesc, este foarte frumos. În fine, ceea ce înțelegeam printr-un „cap frumos“... Foarte viril,

cu un minunat păr argintiu... Un cap de artist. Însă privirea aceea rece... glasul acela care parcă dăltuia cuvintele...

— Aș ! Este autoritar, fără îndoială, la fel ca mulți alți oameni grav bolnavi, însă e un om foarte drept, foarte bun.

— E bolnav ? întrebă Sandro.

Mrs. Galloway își duse mîna la inimă :

— O criză gravă, la vîrsta de cincizeci de ani ; de atunci trebuie să se menajeze foarte mult.

— Dacă am înțeles bine, are aproape optzeci de ani, adăugă tînărul. Asta înseamnă treizeci de ani de răgaz... E un bolnav grav relativ sănătos.

— Însă cu prețul unor imense precauțiuni, minut de minut, în acești treizeci de ani.

— Fiica sa nu-l părăsește o clipă, rosti Jennifer. Îl îngrijește.

— Hugh și Alma Norton constituie o alegorie a dragostei paterne și filiale, sublinie Mrs. Galloway pe un ton practic, de parcă ar fi rostit : „Au obiceiul să facă în fiecare an o cură de ape la Vichy.“

— Nu există o Mrs. Norton ? întrebă Sandro.

— A existat una. Dar n-a durat mult timp.

— Vreți să spuneți că a murit ?

— Da. După zece ani de căsătorie... Hugh n-a mai avut chef să reînceapă experiența. S-a consacrat în întregime muncii și fiicei sale.

— Îmi aduc aminte de Alma, spuse Jennifer, ca de-o ființă puțin cam ștearsă, însă plăcută și vederii și auzului.

— Portretul îi seamănă. Alma e un înger.
— De ce nu s-a măritat ?
— Alma măritată ! exclamă Mrs. Galloway de parcă această ipoteză o înduioșa și-o amuza oarecum.
— De ce nu ? Trebuie să fi fost destul de bine, ca fată tînără.
— O fecioară de Burne-Jones. Înaltă, palidă, cu părul răsucit la urechi... Cam demodată, dar cu farmec.
— Atunci, de ce a rămas celibatară ?
— Dar bine, scumpa mea, fiindcă avea vocația celibatului, cred. Există mult mai multe femei decît am putea crede, care au această vocație. Nu, nu mi-o pot închipui pe drăguța de Alma căsătorită și mamă de familie.
— E ciudat, Granny. Vorbești despre ea ca despre cineva care nu e în întregime normal, sau în întregime adaptat...
— Cam așa este, Jennifer, răspunse Mrs. Galloway cu un aer cam misterios sau ostentativ discret. Eu cred că Alma are toate calitățile pentru a fi o colaboratoare a tatălui său, și ce minunată colaboratoare ! Însă cred că ar fi...
Zîmbitoare, înduioșată, ea căută adjectivul potrivit. Și-l găsi :
— ...foarte nefirească, foarte stîngace într-un rol de soție și de mamă.
Un servitor veni să întrebe dacă trebuie să pună masa de ceai.
— Da, sub chiparoși, ca de obicei pentru Mr. și Miss Norton, răspunse ea. Vezi, Sandro, continuă ea apoi, în engleză, noi avem un întreg

protocol aici. Invitaților de onoare li se oferă un ceai fastuos, la marginea terasei, sub chiparoși. Alții n-au dreptul decît la un pahar de porto cu biscuiți în fața ușii ce dă pe terasă. Am stabilit un întreg sistem de priorități, destul de complicat... M-am gîndit întotdeauna însă că nu se poate trăi fără oarecare ceremonial.
— Sînt de aceeași părere, Mrs. Galloway.
Ea întrebă valetul dacă se gîndise să culeagă piersicile pentru Mr. Norton.
— Încă unul din micile noastre ritualuri, Sandro. La prima sa vizită, drept gaj de prietenie și bun venit, Hugh Norton ia cu el un coș cu cele mai frumoase dintre piersicile mele.
— Ah, lasă-ne să le culegem noi, Granny ! strigă Jennifer.
— Bine, scumpa mea. Fiindcă aveți amîndoi suflete alese, o să știți, desigur, să le recunoașteți pe cele mai coapte.
Tinerii se ridicară și, ținîndu-se de mînă, alergară spre casă. Mrs. Galloway îi urmări cu privirea — o privire de apreciere mulțumită, cuviincios afectuoasă. Jennifer profita de toate ocaziile pentru a se izola cu logodnicul ei... Nu era oare bine așa ? Nu mai încăpea nici o îndoială că se îndrăgostise. Mrs. Galloway era încîntată de viitorul nepot, ca de achiziționarea unui frumos obiect antic. Prezența lui Sandro îi încînta privirile. Drăgălășenia lui îi încălzea inima. „Este perfect, nici nu puteam spera ceva mai bun pentru Jennifer." Mrs. Galloway nici nu încerca să-și ascundă cîtuși de puțin gîndul că numele, prestigiul

social și mai ales imensa avere a familiei Torricella contribuiseră, în parte, la farmecul excepțional al acestui tînăr. Ea fusese învățată, de cei mai înțelepți dintre părinți, să țină cont de niște privilegii, printre care banul și rangul ocupau un loc deosebit ; își însușise perfect lecția. Căsătoria lui Jennifer cu un italian prezenta, la urma urmelor, pentru ea, un avantaj în plus. Ea locuia acum, zece luni din an, la Florența. A avea chiar în țara respectivă niște rude atît de apropiate și atît de strălucite, însemna, pentru viitor, vizite mai multe, invitații, petreceri, într-un cuvînt toate lucrurile la care ții cînd ai fost obișnuit cu ele o viață întreagă, cînd ajungi la o anumită vîrstă și tineretul începe puțin să te neglijeze. Ethel Galloway practica o artă de a trăi meticuloasă, care consta în a pregăti programe de recepții, plimbări, distracții felurite, îmbinate în așa fel, încît să fie înlăturat riscul unei zile libere. Spectrul plictiselii era ținut la distanță de un epicurianism veșnic treaz. Îi plăcea să treacă drept o campioană a prieteniei ; și avea într-adevăr prieteni, cu zecile, risipiți în lumea civilizată, între Londra, Paris, Roma, Viena și New York. Unele regiuni marginale, cum ar fi Patagonia, unde viața mondenă este relativ mai puțin activă, erau excluse, deoarece omul mai trebuie să știe și să se limiteze. Cu toate astea, pentru a fi sigură că nenumărații ei prieteni aveau să vină s-o viziteze la Fiesole, conform ciclurilor regulate ale anotimpurilor, ea se gîndea, cu înțelepciune și modestie, că era

nevoie poate să adauge farmecelor prieteniei și alte atracții mai direct tangibile, cum ar fi, de exemplu, o casă frumoasă și un bucătar excelent : Slavă Domnului, le avea pe amîndouă. Mesele la Ethel Galloway erau la fel de apreciate, deși în termeni diferiți, ca și colecția ei de antichități ; se vorbea despre casa ei ca despre o capodoperă a bunului gust și doar în mod accesoriu, a confortului. Merita să fi luat, măcar o dată în viață, ceaiul, sau, și mai bine, să fi cinat la lumina lumînărilor, sub splendizii chiparoși care, de la marginea terasei sale încadrau una din cele mai frumoase priveliști ale Europei.

O cameristă aduse stăpînei un braț de flori și o pereche de mănuși. Mrs. Galloway luase, pe cînd era fată tînără, niște lecții de la un japonez, expert în decorația florală. Lecțiile fuseseră atît de scumpe încît o singură viață nu era de ajuns pentru a amortiza costul unei investiții culturale atît de împovărătoare. Mrs. Galloway nu încredința deci nimănui din casa sa misiunea de a aranja florile în buchete. Însă, în afara științei însușite, ea se mai mîndrea și cu un anumit gust înnăscut, cu un anumit fler, care-i permitea să aprecieze deopotrivă și artele majore, cum ar fi pictura, sculptura, și să nu greșească decît cu un secol sau două în privința datării operelor vechi. Hugh Norton o învățase multe în acest domeniu, așa încît procentul de eroare era redus acum la jumătate.

Abia isprăvise cu buchetele, cînd auzi scrîșnetul roților unei mașini pe prundișul aleii.

Îşi scoase mănuşile şi se îndreptă spre casă. Vestibulul primea lumina zilei din două părţi, dinspre terasă şi alee, prin nişte uşi mari cu geamlîc. Soarele îşi răsfira razele pe dalele de marmură roz. Într-un colţ se afla o statuie a lui Antinous ; într-altul, cea a unei fete tinere cu ochii legaţi, cu părul răsucit la spate. Antinous îşi înclina capul buclat părînd a admira, la picioarele sale, apa ce urma să-l înghită. Fata, dimpotrivă, avea pe buze un zîmbet placid, ca o tînără necioplită, pe care o duce cineva la petrecere. Erau singurele podoabe ale acestei încăperi închinate luminii. De o parte şi de alta se aflau saloanele.

Mrs. Galloway ajunse pe peronul casei tocmai în clipa cînd Alma şi şoferul îl ajutau pe Hugh Norton să se dea jos din maşină. Dădu cu ochii de o mumie înaltă şi fragilă, ce părea gata-gata să se disloce şi să se facă praf, dacă cei care-o susţineau şi-ar fi desprins mîinile de pe dînsa. Într-adevăr, Hugh Norton părea să aibă vîrsta lui Ramses al II-lea... Cînd se văzu însă pe picioare, îşi îndreptă statura înaltă ţinîndu-se drept şi ţeapăn printr-un efort trădat de crisparea maxilarelor ; şi o porni încet spre Mrs. Galloway, care-i venea în întîmpinare. Alma îşi potrivi pasul după cel al tatălui său. Îşi scosese ochelarii fumurii şi clipea din ochi, în soare. Hugh Norton se aplecă să-şi sărute prietena.

— Dragă Hugh, cît e de minunat să te revăd, exclamă Mrs. Galloway, cu intonaţii cîntătoare în glas, menite să exprime, după un cod muzical strict personal, nişte nuanţe de

bucurie pură şi afectuoasă. Bărbatul acesta tulburător întinereşte pe an ce trece ! Bine, Alma, dar cum reuşeşte ?

— Ori de cîte ori vin la tine, spuse Hugh, mă simt despovărat de cîteva decenii.

Alma întinse obrazul s-o sărute Mrs. Galloway ; şi toţi trei începură să vorbească deodată. Părea un ciripit de păsări. Ceva mai la o parte de acest grup animat, şoferul, cu cascheta în mînă, zîmbea discret, ca un servitor credincios care, fără a se abate de la respectul cuvenit, ştie să ia parte la fericirea stăpînilor.

Mrs. Galloway îşi conduse oaspeţii pînă în acel loc de pe terasă unde fuseseră aşezate nişte fotolii şi pregătită o masă ; şi începură comentariile tradiţionale asupra splendorii peisajului şi calităţii luminii. Convenţionalismul inevitabil al formulelor şi obişnuinţa de a le asculta de zeci de ori într-un an ar fi putut-o blaza oarecum pe proprietară. Ea le asculta, dimpotrivă, cu o plăcere mereu înnoită, ca şi cum unduirea colinelor şi transparenţa cerului ar fi fost întrucîtva opera ei, iar lucrurile plăcute ce se spuneau despre acoperişurile şi campanilele Florenţei, o manieră indirectă de a se aduce un omagiu discernămîntului ei estetic.

Hugh Norton se aşeză cu grijă într-un fotoliu de răchită. Mrs. Galloway avu atunci răgazul să-l observe. Într-adevăr, îmbătrînise mult de un an încoace ; însă îşi păstrase o înfăţişare semeaţă şi o oarecare pecete a vechii sale eleganţe. Bărbatul acesta fusese atît de seducător ! I se atribuiau succese feminine

fără număr. Se mai spunea că-și chinuise soția și că ea murise de gelozie. De acest lucru Mrs. Galloway se îndoia foarte mult. Moartea din dragoste i se părea o practică aproape barbară, care și-ar fi putut avea rostul în secolele de obscurantism, dar care, din fericire, se demodase odată cu inventarea electricității. Mai dăinuia poate printre clasele sociale care nu-l pronunță pe h aspirat... Cu toate acestea, Margaret Norton trebuie să fi suferit din pricina infidelităților soțului ei ; și, de asemenea, din pricina purtării lui autoritare, a manierelor sale puțin cam tăioase. Mrs. Galloway observă o dată în plus cît de mult semăna Alma cu mama ei : avea aceeași expresie blîndă, aceeași pasivitate vegetală. Și de ce oare s-o fi încăpățînat să se îmbrace ca o guvernantă, biata fată ? De nu ți-ar fi fost teamă c-o jignești, i-ai fi putut da cîteva sfaturi în privința îmbrăcămintei.

— Scumpă Ethel, cît de mult te admir pentru alegerea pe care ai făcut-o, de a locui aici, spunea zîmbind Hugh Norton. Într-un astfel de cadru ești ca o preoteasă a Frumuseții...

— Te-am invitat de sute de ori să vii să locuiești la mine oricît și ori de cîte ori poftești.

— Știi bine că sînt, prin natura și imperativele profesiei, un vagabond.

— Totuși, din cînd în cînd, vagabondul trebuie să se mai și odihnească. Acum poți înceta să mai lucrezi. Nu crezi c-ar fi timpul să te re...

— Tata are nevoie de Anglia, spuse Alma. E un insular inveterat.

— Chiar iubind Italia cît o iubesc, cu greu aș consimți să trăiesc aici definit... la nesfîrșit. Eu nu sînt un insular, Alma, sînt un londonez. Climatul nesuferit al Londrei, ceața de la ceasurile trei de după-amiază, autobuzele roșii, mirosul de piele veche și tabac blond... Acolo doresc să mă întorc, necontenit, pe malul Tamisei, ca pescărușii.

— Londra însă s-a schimbat atît de mult, în cîțiva ani, adăugă Mrs. Galloway. Zgîrie-norul din Park Lane, tunelul de la Hyde Park Corner... Și oamenii se schimbă de asemenea. Ultima dată cînd am fost s-o văd pe Constance, băieții ei erau acolo, cu niște prieteni. Nici nu-ți poți închipui ce-a fost, Hugh. Tineri educați la Harrow... Te întrebi atunci, pe bună dreptate, ce se întîmplă cu marile colegii. Nemaivorbind de îmbrăcămintea acestor băieți... Manierele lor... Felul de a vorbi... Se prefăceau că vorbesc un argou, pe care eu nu-l înțelegeam. Puteai jura că veniseră direct de la Liverpool, în același compartiment de clasa a doua, ca și Beatles-ii.

— Beatles-ii călătoresc acum în vagon-lits, Ethel. Am o slăbiciune pentru acești cîntăreți.

— Bine, Hugh, dar feciorii Constance-i ! Nepoții mei... Înghețasem de groază, nu alta.

— Sînt adepți ai teoriei mutațiilor, scumpa mea. O nouă specie care nu prea are mare lucru comun cu noi.

— Eu îi găsesc pe hippy destul de drăguți, rosti Alma, parcă speriată de propria-i îndrăzneală.

— Scumpa mea, sînt niște monștri ! Iar Constance mi-a spus că aproape toți sînt acum așa, de sus și pînă jos, pe toate treptele scării sociale. Mulțumesc lui Dumnezeu, Jennifer și Sandro constituie o minunată excepție.

— Ce face Constance ? întrebă politicos Hugh Norton.

— Foarte bine. Hubert și ea tocmai se întorseseră din Kenya unde luaseră parte la un safari. Erau în plină formă, bronzați de soarele african... Oh ! Apropo. Nu, nu-i nicidecum un apropo ; mi-am amintit doar fiindcă în ultima ei scrisoare, Constance îmi vorbește despre acest lucru : ați aflat de moartea sărmanei Charlotte Herdsdale ?

— Am primit un ferpar, interveni Alma, după o pauză de nici două secunde.

— Sărmana Charlotte. Am fost consternată. Ea care adora viața. Se pare că a luptat din răsputeri, pînă în ultimul minut. O vitalitate extraor...

— Jennifer nu-i aici ? o întrerupse Norton cu glas tăios.

— Ba da, e în grădină cu Sandro. Culeg piersicile dumitale. N-or fi auzit mașina. Alma, scumpo, dacă te-ai duce să-i cauți pe tineri ? Ar fi drăguț din partea ta.

Alma se foi, jenată, în fotoliu.

— Credeți că... începu ea. Nu cumva ?...

— Sfîrșește-ți frazele, spuse Hugh Norton, aruncîndu-i o privire de un albastru crunt.

— Voiam să spun că mă tem să nu-i deranjez, rosti Alma gîfîind.

— Absurd ! izbucni Mrs. Galloway cu jovialitate. Sînt împreună zile în șir. Jennifer o să fie încîntată să te vadă. Își aduce foarte bine aminte de tine.

— Dacă așa doriți... spuse Alma.

Resemnată, se ridică și se îndreptă spre casă.

— Cum a fost primită cartea dumitale, dragul meu ? întrebă Mrs. Galloway destul de tare ca să poată fi auzită de fata ce se îndepărta cu un aer de naturalețe atît de teatrală, încît era peste putință să te înșeli în privința intențiilor ei. Am citit excelenta critică din *Observer*.

— Au fost buni cu ea, în general. Eu devin instituțional. O figură-totem, oarecum.

Alma dispăruse acum în interiorul casei.

— Ea cum se simte ? spuse aproape în șoaptă Mrs. Galloway. Am îndepărtat-o dinadins, ca să-mi poți vorbi despre dînsa.

— Închipuiește-ți, scumpă Ethel, că am înțeles... Acum e mai bine. Este chiar foarte bine.

— Nici o altă alertă ?

— Niciuna.

— A fost, cred, o grea încercare pentru dumneata, Hugh. Dar ce s-a întîmplat de fapt ? Scrisoarea dumitale era succintă...

— S-a întîmplat ceva foarte banal și destul de obișnuit la fetele bătrîne ajunse în jurul vîrstei de cincizeci de ani. O tulburare de moment, care vădește aceleași simptome ca depresiunea nervoasă clasică. Dealtfel și este o depresiune nervoasă, așa cum i se spune în zilele noastre.

— Biata Alma. M-am întristat atît de mult cînd am aflat acest lucru... Riscul unei reîmbolnăviri este exclus ?

— Psihiatrul mi-a dat toate asigurările în această privință.

— Acum, slavă lui Dumnezeu, toate aceste boli sînt tratate foarte bine, cu atîtea tranchilizante cîte există.

— Da, nebunia este azi o noțiune perimată, spuse el, cu glasul puțin șuierat. Nu mai există decît nevroze ; și cum toată lumea sau aproape toată lumea este mai mult sau mai puțin nevrozată, o aparență de perfect echilibru mintal nu va întîrzia să devină suspectă.

— Eu țin atît de mult la Alma, oftă descumpănită Mrs. Galloway.

*

Grădina urca în planuri succesive, pe panta dealului. Primul și cel mai vast era destinat agrementului pur : un arhitect grădinar îi conturase aleile și porțiunile plantate, printre pinii-parasol și chiparoși ; în nișele de verdeață plasase statui antice. Mai departe se întindea livada cu pomi fructiferi, urma apoi grădina de zarzavat.

Alma îi zări aproape imediat pe cei doi tineri. Stăteau pe o bancă de piatră, la umbra unui carpen. Se țineau de mînă și se priveau în ochi. Băiatul vorbea cu glas scăzut. Jennifer îl asculta zîmbind. Fata purta un fel de tunică roz, foarte decoltată, care-i dezgolea umerii, brațele și picioarele bronzate. Părul ei

de un blond aprins, tăiat scurt, îi încadra obrazul bine proporționat, cu pomeți înalți, cu maxilarul cam pronunțat. Expresia acestui chip era mobilă, lipsită de orice artificiu. Tînăra fată avea un fizic modern și neactual în același timp : frumusețe adolescentină în stare pură, aproape sălbatică. Tînărul era îmbrăcat în alb ; cămașa de vară, dintr-o țesătură mătăsoasă și lucioasă, îi mula pieptul, ca o platoșă. Grupul lor, pe fondul de verdeață, avînd în arierplan chiparoși, statui și cer albastru, alcătuia un tablou ca din altă epocă, o idilă alexandrină. Fie din pricină că o înduioșase grația acestei imagini, fie că se temea să n-o distrugă apropiindu-se, Alma Norton stătea încremenită pe loc, cu o mînă la piept, cu un aer de nehotărîre dureroasă ; părea că fusese atinsă de o săgeată nevăzută, sau că voia să se întoarcă grabnic din drum. Făcu totuși un pas înainte și, dintr-odată, privirea lui Jennifer poposi asupra ei. Fata se ridică brusc și exclamă : „Dumneata ești Alma Norton. Bună ziua“. Alma continua să înainteze. Cînd ajunse destul de aproape pentru a putea fi auzită, spuse : „Nu voiam să vă deranjez, însă bunica dumitale a insistat să...“ „Bine a făcut, o întrerupse Jennifer. Mă bucur să te revăd.“

Pînă în clipa aceea, Alma nu deslușise bine trăsăturile lui Sandro, deoarece, din locul unde fusese ceva mai înainte, la intrarea în grădină, îl văzuse din profil. Acum el se ridicase în picioare ; stăteau față-n față, iar Alma, încremenită de o emoție intensă și mută, îl privea cu

ochi aproape speriați, de parcă ceea ce vedea n-ar fi fost un tînăr, ci chipul Meduzei ; uitase să strîngă mîna pe care Jennifer i-o întindea. În clipa cînd incertitudinea provocată de atitudinea ei amenința să devină jenantă, Alma păru să-și vină în fire și strînse mîna ce i se întindea.

— Și eu sînt mulțumită că te văd, Jennifer. Glasul îi era înrourat.

— Îți prezint pe Sandro Torricella, spuse tînăra fată.

— L-am recunoscut, răspunse Alma cu vioiciune.

Apoi deodată se posomorî, ca și cum i-ar fi părut rău că nu-și putuse înfrîna această mărturisire.

— Cum așa ? L-ai mai întîlnit ?

— Nu pe el, ci pe tatăl lui.

— Cunoașteți pe tatăl meu ? întrebă Sandro.

— Am fost la Oxford în același timp...

Cei doi tineri se uitară unul la celălalt. S-ar fi putut spune că această veste îi umplea de bucurie.

— Ce surpriză extraordinară ! exclamă Jennifer. Închipuiește-ți, Sandro : Miss Norton cunoaște pe tatăl tău, iar eu nu l-am văzut niciodată. De ce bunica nu mi-a spus nimic ?...

— Nu știe, spuse Alma. Ori a uitat, dacă a știut vreodată. E un amănunt fără mare interes pentru ea.

— Era ! Astăzi nu mai este un amănunt, este un eveniment.

— Orice-ar fi, să nu-i vorbiți despre acest lucru, rosti Alma cu un aer de vinovăție.

— Ah, dar de ce ? Ea ar fi atît...

— Te rog... Oamenii obișnuiesc să se minuneze de aceste întîmplări neprevăzute, să le transforme în întîlniri providențiale...

Și încheie, aproape rugătoare :

— Poate vi se pare că eu complic fără rost lucrurile.

— Nicidecum, rosti cu blîndețe Jennifer.

Ochii îi străluceau de o curiozitate plină de bunăvoință. Apucă mîinile Almei în ale sale.

— Nici eu nu pot suferi să se vorbească despre mine în prezența mea, spuse ea veselă, pe tonul de conivență folosit între prietene. Să ne așezăm o clipă, Miss Norton.

Și o așeză pe Alma între ei doi.

— L-ai cunoscut deci pe prinț... Bunica ți-a spus, desigur, că eu și Sandro sîntem logodiți ?

Alma făcu semn că da.

— Asemănarea e uimitoare, nu-i așa ? continuă Jennifer. Nu l-am întîlnit încă pe socrul meu, dar am văzut niște fotografii.

— Într-adevăr, seamănă foarte mult, spuse încet Alma.

— Cum era el la Oxford ? Erați buni prieteni ? Vorbea engleza la fel de bine ca și Sandro ?

— Jenny, scumpo, dacă pui zece întrebări deodată, cum vrei să-ți răspundă Miss Norton ?

— Au pînă și același glas... Da, prințul vorbea engleza la perfecție. Mai bine decît cea mai mare parte dintre noi.

— Doamne ! Va trebui să-mi supraveghez vocabularul. Am o înclinaţie groaznică să vorbesc în argou, cu un accent deşucheat.

— Nimic nu i-ar putea place mai mult lui Papa, interveni Sandro. O să-ţi ceară să-l înveţi argoul cel mai recent.

Coborînd puţin glasul, Jennifer se prefăcu a strecura o frază doar pentru Alma.

— Avea mult succes, nu-i aşa ? Aceşti latini sînt nişte cuceritori redutabili.

— Trebuie să plec ? întrebă Sandro, prefăcîndu-se că se ridică.

Izbucniră în rîs amîndoi. Tonul lor, manierele lor purtau pecetea unei dezinvolturi uşoare, aproape puerile ; se simţea că erau obişnuiţi să se joace şi că şi-ar fi putut spune orice, fără să ţină seama de rezervele pe care le impune un cod al bunei-cuviinţe, respectul uman sau chiar discreţia. Erau în mod total, în mod fermecător liberi ; şi libertatea lor atît de firească, atît de dezbărată de aroganţă sau agresivitate părea să fie însăşi atmosfera în care aceşti tineri trăiau, şi, fără nici o îndoială, cea mai mare parte din contemporanii lor — atmosferă atît de vie, de bogată în ozon, încît respirînd-o, simţeai cum te cuprinde o stare plăcută, ameţitoare, asemănătoare cu beţia. Relaxată acum, copleşită parcă de efluviile de fericire simplă pe care cei doi tineri le emanau, Alma le zîmbea şi le vorbea fără nici o reţinere.

— Era iubit, într-adevăr, foarte mult, spuse ea, drept răspuns la întrebarea privind succesele prinţului. Dar de ce să vorbim despre el

la trecut ? Trăieşte. Şi-mi închipui că nu s-a schimbat.

— A rămas foarte tînăr, spuse Sandro. Nimeni nu-l crede cînd îşi spune vîrsta.

— Eram sigură.

— De ce, Miss Norton ? întrebă zîmbind Sandro. Aş fi curios să cunosc motivele certitudinii dumneavoastră.

— Se spune că cei pe care-i iubesc zeii mor de tineri ; există însă oameni care sînt iubiţi fără îndoială de nişte zei mai puţin haini, mai umani ; şi aceştia rămîn tineri cît mai mult posibil, datorită harului divin... Eu cred că tatăl dumitale avea acest har.

— Explicaţia este încîntătoare, spuse Jennifer.

— Am să i-o povestesc tatălui meu, o să fie bucuros. Adoră complimentele, Miss Norton, şi aceasta este principala lui slăbiciune.

— Nu e mai degrabă o tărie ? Cum poţi fi drăguţ cu alţii dacă nu începi prin a te iubi pe tine însuţi ?

Ca un student mereu gata să angajeze o discuţie, Sandro spuse :

— Raţiunile poetice pe care le daţi persistenţei tinereţii îmi plac foarte mult. Totuşi, se spune, de asemenea, şi aceasta a devenit chiar o expresie stereotipă, că dragostea pe care o inspiri poate fi distrugătoare...

Alma făcu o pauză. Cu privirea pierdută spre orizontul crenelat de dealuri, ea îşi împreună mîinile, aşa cum o facem, în mod inconştient, cînd vrem să închegăm un răspuns înainte de a-l rosti.

— Ar trebui, poate, să facem o distincție între dragostea pe care o inspirăm, de o manieră generală, tuturor, inclusiv zeilor, și cea pe care o suportăm, sau credem că trebuie s-o suportăm din motive care, în mod normal, sînt străine iubirii...

— Vreți să spuneți : datoria ?

— Ar fi un exemplu. Sau scrupulul. Sau mila. Ori, poate, pur și simplu lipsa de tărie...

— Credeți într-adevăr, Miss Norton, întrebă Jennifer cu prefăcută neliniște, că iubirea poate fi vreodată destructivă ?

Alma întoarse capul spre tînăra fată și-i zîmbi cu tandrețe.

— Nu atunci cînd e împărtășită...

Urmă o clipă de tăcere, pentru a îngădui parcă spuselor Almei să-și croiască un obscur sau luminos drum spre sufletele interlocutorilor săi. Apoi, deodată, Jennifer păru a-și aminti ceva ce uitase și de care se rușină :

— Doamne, cît sînt de prost crescută ! Nici nu v-am întrebat ce face Mr. Norton.

— E bine, atît cît e posibil la vîrsta lui... Cred că trebuie să mergem la dînșii, spuse Alma ridicîndu-se.

Tinerii se ridicară de asemenea. Sandro luă de după bancă un coș plin cu piersici, iar Jennifer o luă de braț pe Miss Norton.

— Vă aduceți aminte, spuse ea, de vizita pe care ne-ați făcut-o la Londra acum... ah, cu mult timp în urmă ? Eu eram doar o fetiță.

— Mi-aduc foarte bine aminte.

— Mr. Norton m-a impresionat foarte mult.

— Într-adevăr ? Da, cred că poate fi intimidant uneori.

— Știți că bunica îl aștepta ca pe Mesia ? Din pricina acestui tablou, despre care nu se știe dacă valorează o avere sau nimic.

— Mrs. Galloway este foarte pricepută în cumpărarea de tablouri, are niște lucrări foarte frumoase.

— Miss Norton, o întrebă Sandro, ați mai avut prilejul să-l revedeți pe tata, după Oxford ?

— Niciodată. Nu l-am mai revăzut niciodată.

Își puse din nou ochelarii negri pe care-i scosese în prezența tinerilor.

— Ar trebui să veniți la Torricella. Trebuie să profitați de șederea dumneavoastră în Italia pentru a veni să petreceți cîteva zile la noi. Casa este mare. Și nu e prea departe. Tata ar fi fericit să vă revadă.

— Da, da, duceți-vă ! spuse Jennifer. *Trebuie* să mergeți.

— Mă îndoiesc că vom putea face călătoria... E în regiunea Abruzzi, nu-i așa ? Accesul e anevoios, cu trenul... Văd că-i spui „casă" unui palat splendid. Tatăl dumitale mi-a arătat niște fotografii.

— E un palat care ne costă cît ochii din cap, răspunse Sandro cu modestie. Ne gîndim să deschidem vizitatorilor o aripă a palatului, ca să scăpăm de impozite. Există acolo o galerie plină cu obiecte de artă, care e destul de frumoasă.

— Mr. Norton ar trebui să meargă să inventarieze toate acele comori, spuse Jennifer. Iată un motiv bine întemeiat pentru a face călătoria.

Intrară în vestibul. Alma se opri în fața statuii lui Antinous.

— Ori de cîte ori vin aici mă impresionează melancolia acestui biet tînăr : ea a străbătut cu adevărat veacurile...

Jennifer, în celălalt colț al încăperii, cuprinse în brațe statuia tinerei fete.

— Eu o prefer pe această fată de treabă.

— E mai mare cu două sau trei sute de ani decît tovarășul ei, spuse Alma ; și arată atît de tînără... Vreau să spun, mai modernă. E o fată de azi. Contemporana dumitale, Jennifer.

Cînd ajunseră pe terasă, Mrs. Galloway se întoarse spre ei.

— Iată-i pe grădinarii noștri.

Jennifer și Sandro veniră să-l salute pe Hugh Norton. Acesta îi măsură îndelung, cum stăteau în picioare în fața lui, ca doi copii cuminți, în timp ce el, patriarhul, bătrînul mascul al tribului, contempla această floare nouă și îndepărtată...

— Sînt și mai frumoși decît erau părinții lor, rosti el la sfîrșitul examenului. Scumpă Ethel, nu știu ce se întîmplă cu specia umană. Pe măsură ce se apropie pieirea ei, devine tot mai frumoasă.

— Doamne Sfinte ! Credeți că specia umană se apropie de sfîrșit, Mr. Norton ? exclamă Jennifer.

Și se așeză lîngă Alma, trăgîndu-și rochia scurtă peste genunchi. Sandro stătea în picioa-

re ; conform obiceiului casei, urma s-o ajute pe Mrs. Galloway să servească ceaiul.

— Vă mai acord încă vreo cincizeci de ani, spuse Hugh Norton, serios. La nevoie, o sută. Voi n-aveți de ce să tremurați pentru viața voastră. Dar e evident faptul că sfîrșitul este aproape. Mii de semne îl dau în vileag.

— Și credeți că rasa se ameliorează ? întrebă Sandro.

— Fizic, da. Urîțenia devine din ce în ce mai rară. Deveniți ca niște zei. Și tocmai de aceea veți fi nimiciți. Chiar în momentul cînd oamenii vor atinge perfecțiunea, vor fi transformați în pulbere. Prin bombă sau prin alt procedeu inventat de dînșii, încheie el cu dezinvoltură.

— Nu ești oare prea expeditiv, Hugh ? interveni Mrs. Galloway.

— Catastrofa e întotdeauna sigură, răspunse Hugh Norton. Rămîne de văzut dacă dispariția rasei umane poate fi considerată drept cel mai mare rău.

— Schopenhauer credea că era cel mai bun lucru, spuse veselă Jennifer. Dumneavoastră nu ați regreta nici măcar milioanele de tablouri, statui, catedrale — în sfîrșit, operele oamenilor ?

— Se înțelege că le-ar regreta ! interveni Mrs. Galloway. Hugh n-a trăit decît pentru ele.

— Caracterul sacru ce se atribuie astăzi operei de artă, continuă Hugh Norton, exagerînd poate în mod intenționat încetineala puțin cam solemnă a alocuțiunii sale, așa cum procedează

cineva conștient de faptul că rostește vorbe cu greutate, constituie una din cele mai absurde prejudecăți ale secolului. Muzeul a luat locul bisericii. Ceea ce numim, printr-un termen atît de straniu „cultură“, este o religie ; și în cadrul acestei religii arta reprezintă experiența mistică, revelația supremă... ceea ce este absurd. Arta nu e nimic altceva decît iscusință, pricepere, o tehnică puțin mai ambițioasă. Ea nu are nici o legătură și n-a avut niciodată vreo legătură, nici chiar în epocile de mare credință, cu o transcendență.

— O denigrare a artei, Mr. Norton ? rosti Sandro. Iată un lucru neașteptat din partea dumneavoastră.

— Aș ! îi place paradoxul, răspunse Mrs. Galloway convinsă. Dragă băiete, dacă ai lua *ad literam* tot ceea ce spune !

Jennifer îl observa pe bătrîn cu o extremă atenție.

— Un paradox, spuse ea, constituie întotdeauna expresia ocolită a unui sentiment profund. Poate că Mr. Norton cunoaște mult prea bine operele de artă și artiștii. De aceea îi ia mai puțin în serios decît noi. Familiaritatea dă naștere la dispreț.

— Am cunoscut, este adevărat, atîția artiști, cîțiva dintre ei foarte valoroși, care erau și niște imbecili notorii... Pictau așa cum cîntă păsările ; și n-aveau mai mult creier decît o pasăre. Cu toate astea, li se puneau întrebări ca unor auguri. Ziariștii le cereau părerea, cu seriozitate, asupra politicii internaționale, asupra noii teologii, asupra cuceririi spațiului...

Bieții de ei însă n-aveau, bineînțeles, nici o părere. Răspundeau întotdeauna niște nerozii enorme. Artiștii n-ar trebui întrebați despre aceste lucruri, și nici despre probleme artistice, dealtfel. Li se dă astfel în vileag uluitoarea incapacitate intelectuală. Este un joc crunt.

Hugh Norton părea a-și savura propriile cuvinte, în aceeași măsură cel puțin ca și *toast*-urile cu marmeladă de portocală din care tăia delicat bucățele mici, în farfuria ce-o ținea pe genunchi. Văzîndu-l și auzindu-l astfel, vorbind curgător, sigur pe el, implacabil, ghiceai într-însul omul obișnuit, de vreme îndelungată, să subjuge un auditoriu prin curgerea cvasihipnotică a vorbirii, prin precizia unei dicțiuni, care cizela fiecare cuvînt ca pe un minuscul giuvaer sonor. Își cultiva, fără îndoială, reputația de liber cugetător, voit subversiv, mereu în contradicție cu noțiunile intrate în uz și cu moda. Poate nutrea însă într-adevăr față de artiști, la modul general, disprețul pe care-l nutresc față de femei tocmai acei bărbați care le iubesc cel mai fierbinte. Prezența lui Jennifer și a lui Sandro îl stimula, desigur, deși printre marotele contemporane, pe care-i plăcea să le nimicească, figura la loc de cinste cultul tinereții. Privirea lui rece, țîșnind de sub tufișul nins al sprîncenelor, înregistra efectul produs de vorbele sale pe chipurile celor doi tineri. Se spunea despre Hugh Norton că-i plăcea să „șocheze“. Era probabil adevărat. Simțea poate pe de altă parte o plăcere trufașă de a calcula dimensiunea unei libertăți a cuvîntului și

a opiniei ce i-o conferea atît faima cît și vîrsta sa : de ce s-ar mai fi putut teme de acum înainte ? Pe cine avea de cruțat ? De ce s-ar mai fi jenat ?

În grădină, în tovărășia lui Jennifer și a lui Sandro, Alma se însuflețise oarecum. Acum părea absentă. Ceea ce spunea tatăl ei îi era desigur familiar, de atîta vreme de cînd trăiau alături, fără să se fi părăsit vreodată, de atîta vreme de cînd mergeau împreună la alți oameni, de cînd îl vedea jucîndu-și personajul și, cum spuneau cu răutate sau cu bunăvoință unii dintre prietenii lor, „executîndu-și numărul". Ea își bea ceaiul cu înghițituri mici. Din cînd în cînd, privirea ochilor ei de un albastru spălăcit se oprea pe furiș asupra fiecăruia din personajele prezente, de parcă s-ar fi temut să nu le atragă cumva atenția ; sau rătăcea undeva departe, printre cupolele și campanilele orașului ; alteori se cufunda în frunzișul întunecat al chiparoșilor care străjuiau orașul.

— Fără nici o îndoială, remarcă Sandro, unii artiști au minți alese.

— Există desigur excepții. Picasso în mod cert. În alte secole, Poussin, Delacroix...

— Și Da Vinci, și Michelangelo, continuă Jennifer. Abia mai îndrăznesc să vă întreb ce trebuie să credem despre noțiunea de geniu.

— Mai întîi de toate să nu credem nimic, scumpa mea. E chiar mai bine să nu folosim niciodată acest cuvînt, care este o etichetă foarte îndoielnică. O etichetă care îngăduie la tot felul de bețivi, de ataxici și de maniaci să se considere în mod abuziv drept niște victime

ale societății... Or, Dumnezeu știe totuși că etilismul și demența n-au nimic admirabil în ele.

Un sunet de obiect metalic izbind lespezile terasei îl făcu pe Sandro să se întoarcă. Se aplecă să ridice lingurița de argint aurit pe care Alma o lăsase să cadă din nebăgare de seamă. Și i-o întinse... Ea îi mulțumi printr-un zîmbet.

— Dar dumneavoastră, Miss Norton, sînteți la fel de neîndurătoare față de artiști ?

Ea trase adînc aerul în piept, de parcă se înăbușea.

— În baza cărei autorități... începu ea ; și nu-și isprăvi fraza. Nu, eu nu sînt neîndurătoare.

Mrs. Galloway orientă altfel discuția.

— Ei bine, poate că după această mică dezbatere asupra intelectului pictorilor, ne-ai putea spune, în sfîrșit, dacă autorul micului meu tablou era un nevrotic, un geniu sau doar un biet om. Ard de nerăbdare, nu alta.

— Bine, spuse Hugh Norton. Unde e ?

— Sandro, vrei să te duci după tablou și să-l aduci aici, cu mare grijă ?

Tînărul făcu un semn afirmativ din cap și se îndreptă spre casă.

— Alma, spuse Hugh Norton, lupa mea.

Ea își deschise poșeta și scoase obiectul cu pricina.

— Acesta este, întrebă Jennifer, singurul dumneavoastră instrument de lucru ?

— Cînd călătoresc, da.

— La Londra, rosti Mrs. Galloway, are un adevărat laborator. Dar se poate lipsi de el.

Laboratorul lui este aici, — și lovi cu arătătorul propria ei frunte.

Sandro se înapoie, ţinînd tabloul cu brațele întinse, ca pe un chivot. Îl așeză în fața lui Hugh Norton în așa fel încît lumina zilei să cadă asupra pînzei. Îmbrăcat complet în alb cum era, avea aerul unui levit înfățișînd marelui preot al cultului o icoană sfințită.

— Clipa e solemnă, rosti cu jumătate de glas Jennifer.

Tabloul avea un format de aproape optzeci de centimetri pe șaizeci. Contemplarea lui Hugh Norton dură două pînă la trei minute, într-o tăcere absolută. Nici un mușchi nu se clintea pe obrazul lui. Nici o licărire în ochi nu-i trăda simțămîntul pe care opera i-l putea inspira, — adeziune sau refuz, admirație sau dispreț. Era un examen de o impasibilitate clinică. Hugh Norton ridică lupa, scrută metodic pînza, s-ar fi putut spune bucățică cu bucățică, zăbovind asupra fiecărui detaliu. Îl rugă pe Sandro să-l întoarcă și inspectă dosul pînzei, pe care o zgîrie ușor cu unghia. Și, în sfîrșit, se întoarse spre Mrs. Galloway pentru a pronunța verdictul.

— Această operă a fost executată în *Settecento* [1], după toate aparențele în a doua jumătate a secolului XVIII. Rama este mult mai recentă. A suferit o restaurare prin lipirea lui pe o pînză nouă, desigur în secolul trecut. Factura, desenul, culoarea, materia picturii poartă pecetea evidentă a lui *Settecento* ; însă este cu

[1] Secolul al XVIII-lea.

totul posibil, dacă nu sigur, ca autorul să se fi inspirat dintr-o operă anterioară, poate din *Seicento*. Spun anume : inspirat. Interpretarea sa e liberă. Nu este un decalc, cum se fac astăzi în mod curent, prin niște procedee mai mult sau mai puțin mecanice. Este mai degrabă o versiune personală, în care nu s-a încercat imitarea servilă a operei originale. Acest lucru nu e rar întîlnit. Există, de exemplu, o *Chemare a Sfîntului Matei*, de Palma cel Tînăr, care reproduce aproape cu exactitate tabloul lui Caravaggis și n-are totuși nici un raport cu el. Subiectul pe care-l vedem aici a fost uneori tratat de pictorii secolului al XVII-lea. Ar trebui consultate inventarele pentru a găsi toate referințele, însă îmi amintesc de o operă a lui Guido cu această temă ; ea se găsește la Galeria Rospigliosi. Îmi mai amintesc, de asemenea, de o pînză a lui Ubaldo Gandolfi, care se află la Palatul comunal din Bologna. Aceste opere n-au, dealtfel, nici o asemănare cu cea de față. Ipoteza ta cu Albano, scumpă Ethel, nu era cu totul improbabilă și te onorează ca discernămînt, deoarece figura feminină pe care o vedem aici amintește puțin maniera maestrului. Părul auriu revărsat pe umeri, dulcea gingășie a trăsăturilor, arcuirile trupului... Această ființă molatică este o soră a Nimfelor de la Galeria Borghese. Cu toate astea, putem vedea că autorul este cu totul pătruns de sensibilitatea epocii sale, înclinată spre tulbure, pervers, spre acte de cruzime cărora Sade nu le dăduse încă numele său, dar nu va

întîrzia s-o facă. Distingem foarte clar inelele de fier care ţintuiesc de stîncă încheieturile tinerei fete. Se văd chiar urme sîngerînde. Nu putem pune la îndoială faptul că este o victimă, sortită unui sfîrşit crunt. Albano n-ar fi căutat să sugereze acest lucru, fiindcă simţămîntul voluptuos pe care voia să-l trezească la spectator era mai sănătos, mai natural. El ar fi înfăţişat o frumoasă fată goală, și nu o creatură torturată, cu carnea mortificată... La fel și monstrul marin. Pictori ca Guercino, Domenichino sau Albano ar fi continuat reprezentarea tradiţională a monstrului marin, a Leviathanului acoperit de solzi. Aici, monstrul este umanizat, seamănă mai mult cu un Triton, însă cu scopul de a-l face și mai de temut, sau de a-i sublinia ambiguitatea intenţiilor faţă de prizonieră, ceea ce e întru totul conform cu gustul epocii. Maeștrii de la Bologna s-ar fi mărginit să sugereze doar ceea ce istoricește legenda, și anume că monstrul era carnivor și că avea nevoie de o pradă durdulie ca s-o devoreze, nu ca s-o posede... Cît privește stîncile acestea ce se rostogolesc în mare, atît de romantice, ele au fost pictate după 1750, și nu înainte... Regret că nu-ţi pot spune, pentru moment, niște lucruri mai precise, Ethel. Însă cred că nu trebuie să-ţi pară rău că ai cumpărat acest tablou. Este o operă ingenioasă, interesantă, a unui mic maestru. Ai plătit-o poate ceva mai scump decît merita, însă preţul unui tablou este un lucru atît de variabil... Peste cîţiva ani, acesta nu va fi devalorizat, ba dimpotrivă.

Şi tăcu. Auditorii se foiră puţin, iar Mrs. Galloway rosti în sfîrșit :

— Mulţumesc, Hugh. A fost un comentariu pasionant. Ţi-am sorbit cu toţii cuvintele. Aș fi preferat, desigur, ca tabloul să fie o capodoperă autentică... Însă dacă-mi spui că e interesant și că n-am făcut o prostie...

— Nicidecum, Ethel.

— Pînă la urmă, spuse Jennifer, tot nu v-aţi pronunţat asupra unei apartenenţe probabile.

— Crezi, tînără domnișoară, că acest lucru se face în cinci minute ? Pentru a te pronunţa cu oarecare seriozitate asupra unei apartanenţe trebuie mult mai mult timp, și mai ales cercetări. Trebuie comparat cu zeci de alte tablouri... Mi-au venit în minte mai multe nume, și mai ales cele ale lui Creti, Corradori, Gaetano Lapis. S-ar putea ca autorul acestei lucrări să fie unul dintre ei ; însă va trebui să muncesc mult pînă să hotărăsc.

— Să-l duc înapoi în casă ? o întrebă Sandro pe Mrs. Galloway.

— Da, dacă ești drăguţ.

Înainte ca tînărul să fi schiţat vreun gest de plecare, Jennifer arătă cu mîna, în unghiul superior din dreapta al pînzei, o făptură înaripată, un cavaler pe un cal înaripat, care îndrepta vîrful unei lănci spre monstrul marin.

— N-aţi spus nici o vorbă despre Salvator, Mr. Norton, rosti ea cu dezinvoltură. Este nespus de drăguţ și-mi place foarte mult. Pictorul l-a interpretat și pe el ?

— Mai puţin decît pe celelalte două figuri, deoarece îl considera, desigur, de mai puţin interes dramatic. E o manieră în întregime *Seicento* să reprezinţi un erou din mitologia elină ca pe un cavaler medieval în armură albă, un fel de Sfînt Gheorghe. Pictorul vădeşte, cel mult estetica propriei sale epoci, insistînd oarecum asupra faldurilor unduitoare ale pelerinei militare roşii, pentru a obţine un efect şi mai teatral, şi împodobindu-i casca cu o egretă exuberantă, un panaş roz, cum poartă războinicii pudraţi ai lui Tiepolo.

— Iertaţi-mă, vă rog, că sînt captivată de partea anecdotică, ştiu că n-ar trebui să fiu ; şi mai ales iertaţi-mă că sînt mai neştiutoare decît s-ar cuveni, după trei ani de Universitate, însă ce se întîmplă în legendă ? Salvarea are loc ?

— Da, desigur. El o ia în căsătorie. Şi mi se pare că au mulţi copii ; iar cînd ea moare, este preschimbată în constelaţie.

— Ce poetic !

— Scumpa mea, dacă cunoşti puţin stelele, continuă Mrs. Galloway, o poţi vedea pe cer. Andromeda este una din cele mai frumoase constelaţii.

— Ai să mi-o arăţi astă-seară, Granny ?

Şi se întoarse spre Alma.

— V-a plăcut tabloul, Miss Norton ?

Alma părea tulburată de întrebare, şi făcu un efort să-şi dreagă glasul.

— Da... Deşi, conform gustului meu, prefer poate lucruri mai paşnice, mai apropiate de viaţa de fiecare zi... Dar nu asta contează... Eu

nu sînt cu adevărat un cunoscător, Jennifer.

— Nu mai spune ! exclamă Mrs. Galloway. După ce ai fost atîta vreme la şcoala tatălui dumitale !... Cine ar putea fi atunci cunoscător, dacă nu dumneata ?

— Alma ştie enorm de multe lucruri, rosti Hugh Norton cu tonul celui ce vrea să omagieze nişte merite nerecunoscute.

Obiectul acestui elogiu se foi stînjenit în fotoliul său.

Sandro tocmai se reîntorcea spre ei, după ce dusese tabloul. Razele soarelui în asfinţit îl scăldau în lumină, făcînd să strălucească, asemeni unei tunici subţiri de zale, ţesătura mătăsoasă a cămăşii sale albe.

— Mersul celor din familia Torricella, statura lor, murmură Hugh Norton. E uluitor.

— Nu-i aşa, spuse Mrs. Galloway. L-aş fi recunoscut pe Sandro oriunde, într-o mulţime...

Jennifer întoarse capul spre Alma. Privirile li se încrucişară timp de o fracţiune de secundă. Cea a Almei era rugătoare.

— Mr. Norton, rosti tînăra fată cu glas răspicat, aş dori să vă mai pun o întrebare. Îmi daţi voie ?

Bătrînul înclină din cap. Sandro se aşeză la picioarele lui Jennifer.

— Aţi pomenit de inventare, de laboratoare, tot felul de lucruri care lasă impresia că o expertiză de tablouri ar putea fi, şi este fără îndoială într-o mare măsură astăzi, o operaţiune riguroasă, aproape ştiinţifică. Pe de altă parte, experienţa dumneavoastră proprie vă permite să identificaţi de la prima aruncătură de ochi,

cu aproximaţie de cîţiva ani, o perioadă sau o şcoală ! Aş vrea să ştiu dacă mai intervin şi alţi factori.

— Ce alţi factori, copila mea ?

— Un element personal, iraţional, necunoscut poate, o răbufnire incontrolabilă a subconştientului, care poate, după caz, să grăbească sau să întîrzie identificarea operei... Ceva, ca o inspiraţie, ca o străfulgerare ; sau dimpotrivă, ca o umbră, ce ar împiedica mecanismele mintale...

Se opri şi începu să rîdă, schiţînd un gest vag de neputinţă.

— Doamne, mă încurc în propria mea frază ; nu mai ştiu cum să ies din impas !

— Nu înţeleg, de fapt, prea bine ce vrei să spui, însă cînd aud vorbindu-se de inconştient, devin aproape la fel de neîncrezător, de bănuitor ca şi atunci cînd aud vorbindu-se despre geniu.

— Voiam să spun, reluă Jennifer, că afectivitatea intervine, negreşit, pînă şi într-o operaţie intelectuală atît de dezinteresată, în principiu, cum este expertiza unei opere de artă. Anumite impulsuri pot înclina pro sau contra, pot determina elanuri de simpatie, sau, dimpotrivă, dezgust... Ca să vorbesc fără ascunzişuri : dacă o operă vă atrage, vă cucereşte, nu sînteţi tentat, fără voia dumneavoastră, să credeţi că este opera unui maestru ? Şi invers ?

— Mă tem că această domnişoară s-a cam ocupat de psihanaliză la colegiu, spuse Hugh Norton cu o foarte discretă nuanţă de sarcasm în glas.

— Se înţelege de la sine, Jennifer, interveni Mrs. Galloway — ca şi cum ar fi voit să clarifice definitiv o controversă pînă atunci nelămurită — se înţelege că iubim sau nu iubim un tablou, dacă asta vrei să spui.

— Ea are în cap, cred, gînduri mult mai complicate, spuse Hugh Norton. Mai intervin, scumpa mea copilă, starea în care se află pînza, ţesătura, grosimea straturilor de vopsea, compoziţia chimică a acestei vopsele, şi, în sfîrşit, cu precădere, însuşi stilul lucrării, factura sa, procedeele sale, estetica de care aparţine, toate constituind nişte realităţi obiective, asupra cărora sentimentul n-are cădere să se pronunţe. Tot restul, după părerea mea, este doar jurnalism, de un gen deosebit de execrabil.

— Mi-aţi răspuns. Mr. Norton, rosti zîmbind Jennifer, şi vă mulţumesc.

Şi se cufundă în fotoliul ei de răchită.

Pe alee, şoferul se plimba fumînd ţigară după ţigară. De acolo de unde se afla, el avea o imagine laterală a terasei şi a grupului format din Mrs. Galloway şi oaspeţii săi : cei doi bătrîni, cei doi tineri, femeia între două vîrste... O alegorie a etapelor vieţii... Şoferul se oprea din cînd în cînd pentru a-i observa. Poate se minuna că mai existau încă, într-o epocă atît de agitată ca a noastră — în timp ce aproape peste tot, pe glob, oamenii se omorau între ei, sau mureau de foame, sau luptau cu străşnicie pentru a supravieţui — nişte inşi atît de privilegiaţi încît puteau lua ceaiul pe o terasă din Fiesole, lîngă o grandioasă vilă albă, şi puteau discuta în linişte despre probleme de artă.

Cîtă vreme admiraseră oare acest tablou ? Vreo zece minute încheiate... O să existe întotdeauna bogătași, se gîndea șoferul ; și pe aceștia de aici nimic nu-i putea lovi. Nici o dramă nu se petrecea în casele lor. Nu cunoșteau deznădejdea, cumplita suferință. Viața lor era o necontenită sărbătoare de la început și pînă la sfîrșit...

— De ce nu rămîneți la cină ? le spuse Mrs. Galloway lui Hugh Norton și fiicei sale. Avem invitați astă-seară pe Savelli, pe care îi cunoașteți, și doi americani, tare amuzanți, care vin de la Spoleto și-ar fi încîntați să te întîlnească, Hugh...

El refuză invitația : Ethel uitase desigur că nu mînca seara decît un fruct și un pahar cu lapte, și că se culca devreme.

— Am să mănînc la cină una din acele piersici frumoase, pe care le-au cules acești tineri pentru mine.

— E adevărat, Hugh, dumneata ești un ascet. Bine, dar Alma ar putea rămîne cu noi, poate ?

— Ah, da, cinați cu noi, Miss Norton ! exclamă Jennifer.

Alma părea a șovăi, încurcată. Îl întrebă din ochi pe tatăl său.

— Poți rămîne, scumpa mea, rosti el după o mică pauză. Veți evoca amintiri din timpul anilor petrecuți la Oxford, cu...

— Cred c-am să mă culc și eu devreme astă-seară, rosti ea cu promptitudine, bîlbîindu-se totuși puțin. Sînt obosită... Mulțumesc, Mrs. Galloway. Altădată, cu mare plăcere.

Hugh Norton schiță o mișcare să se ridice. Alma și Sandro se repeziră să-l ajute.

— Scumpă Ethel spuse el, îți mulțumesc pentru acest ceai, pentru acest moment într-adevăr plăcut... O să mai venim.

— Nădăjduiesc. Ai fost splendid cu falsul meu Albano. Atît de splendid încît nici nu regret că este fals.

— E o piesă interesantă, Ethel. Nu regreta cîtuși de puțin.

Începuse să meargă, sprijinit în dreapta de brațul vechii sale prietene, și de Jennifer în stînga sa ; Alma și Sandro veneau ceva mai la urmă, iar tînărul ducea coșul cu piersici. Cu pași înceți și măsurați, micul cortegiu străbătu terasa. În vestibul, Alma șopti : „Mi-am uitat ochelarii de soare“, și se întoarse.

— Nu vă deranjați, Miss Norton, spuse Sandro. Mă duc eu să-i caut.

Și puse jos coșul cu piersici. Alma rămase lîngă geamlîc să-l aștepte, în timp ce ceilalți trei continuau să înainteze. Tocmai ajunseseră pe alee, cînd Sandro se înapoie.

— Iată-i. I-ați lăsat pe masă.

Alma îi mulțumi. Tînărul își exprimă dezamăgirea că nu rămînea la cină ; dar nădăjduia că o să mai vină în vizită la Fiesole.

— Cel puțin încă o dată, înaintea plecării noastre, răspunse Alma. Ca în fiecare an...

Ea ridică spre Sandro capul, zîmbindu-i cu zîmbetul ei timid.

— Viața noastră e o rutină imuabilă... De cîte ori văd acest peisaj, continuă ea, arătînd

terasa și, mai departe — în cadrul vegetal de un verde întunecat — orașul roz și ocru, orizontul colinelor, mă frapează permanența lucrurilor. Cu alte cuvinte, scurgerea timpului... Chiparoșii sînt mereu acolo, neschimbați, ca un simbol al eternității ; pe cîtă vreme noi, vreau să spun Mrs. Galloway, tata și cu mine, care ne întîlnim în fiecare vară sub chiparoși...

Nu-și isprăvi fraza, și-și întoarse spre Sandro privirea melancolică :

— Cînd mi se întîmplă să pomenesc de anii mei din tinerețe, simt nevoia să spun : „Pe cînd trăiam..."

Sandro zîmbi vesel.

— Ar fi teribil de prematur să vorbiți astfel, vă asigur, Miss Norton !

Stăteau în prag, ca niște oameni care mai au a-și spune încă destule lucruri și nu se hotărăsc să se despartă. Tînărul o privea cu aceeași curiozitate binevoitoare cu care o privise și Jennifer.

— N-aș putea făgădui totuși tatălui meu vizita dumneavoastră ? Chiar n-o să veniți la Torricella ?

— Mă tem că nu. O să-i povestești doar că m-ai văzut și că...

Alma își mîngîie ușor boabele de chihlimbar ale colierului ; se afla poate pe punctul de a spune ceva în legătură cu acest colier ; însă păru că se răzgîndise :

— ...că-mi amintesc de el cu multă afecțiune, încheie apoi cu glas tremurat.

Sandro răspunse cu o expresie serioasă, aproape solemnă :

— O să-i spun, Miss Norton.

— Mulțumesc, Sandro... Oh, iartă-mă !

— Pentru ce să vă iert ?

— Ți-am spus Sandro...

— Dar e absolut firesc. Vă rog să continuați.

— Adevărul e că ești tînăr, atît de tînăr, rosti ea cu tandrețe. Ai putea fi... Ai putea fi fiul meu.

Urmă o tăcere, în timpul căreia se priviră drept în ochi, cu intensitate, atenți parcă la acea tainică prezență, din ființa lor și dintre ei, atenți la ceea ce putea el poate bănui acum, dar care n-avea să fie mărturisit niciodată, nici de el și nici de ea. Alma clipi din ochi și întoarse capul.

— Haide, îi șopti. Cred că sîntem așteptați.

*

— Ei bine, ce crezi despre Hugh Norton ? întrebă Mrs. Galloway în timp ce se întorceau spre casă, după ce-și conduseseră oaspeții.

— Oh, el e absolut remarcabil, Granny. Un domn bătrîn, superb. Nu spun însă că mi-ar place mai mult ca altădată...

— De ce, scumpa mea ?

— Nu încerc să aprofundez. Asta e.

— Dar ție, Sandro ? Ți-a plăcut ?

— L-ai putea asculta ceasuri în șir, rosti prudent tînărul.

— Sînt totuși cam dezamăgită din pricina micului meu Albano. Speram să fie autentic.

— Explicațiile lui Mr. Norton nu m-au convins decît pe jumătate, spuse Jennifer. Era limpede pentru mine că de la prima aruncătură de ochi nu l-a putut suferi.

— Ce idee ! Hugh Norton nu iubește și nu detestă în sensul în care vorbești tu. În realitate, este ființa cea mai indiferentă din cîte cunosc.

Jennifer aruncă o privire bătrînei doamne, ca și cum această ultimă frază i-ar fi trezit bănuieli cu privire la capacitatea bunicii sale de a aprecia caracterele. Cu toate acestea, se abținu să răspundă. Mrs. Galloway părea într-adevăr prea mulțumită de ea însăși, de casa ei, de viața ei atît de bine ordonată, de lume, așa cum o vedea dînsa : nu se cuvenea să tulbure niște certitudini atît de plăcute.

— Cu toate astea, este o lucrare foarte frumoasă, spuse Mrs. Galloway oprindu-se în fața tabloului pe care Sandro îl pusese în vestibul pe parchet, lîngă un perete. Mă întreb unde am să-l pun.

Pînza licărea slab în penumbră. Nu se mai puteau distinge micile personaje, ci doar masa neagră și crestată a stîncilor în stînga, marea învolburată la mijloc, și tocmai sus, în dreapta, pe un fundal de nori vijelioși, pata roșie a pelerinei fluturînd în vînt.

— Biata Alma ! spuse deodată Jennifer ; iar Sandro îi aruncă o privire rapidă, de parcă ar fi așteptat această continuare.

— De ce „biata“ ? întrebă Mrs. Galloway cu glas mirat.

— Nu știu. O găsesc... patetică.

— Ce prostie ! rosti apăsat Mrs. Galloway. Nu văd nimic patetic la ea. Gîndește-te că trăiește lîngă un om excepțional, celebru, că nu se părăsesc niciodată și sînt devotați unul celuilalt. Ea călătorește, cunoaște toate muzeele, colecțiile particulare, întîlnește miliardari și tot felul de oameni interesanți... Sînt sigură că Alma este perfect fericită.

Veneția contestată

— E minunat ! minunat ! șopti Pierre Duthil. E mult mai frumos decît ne puteam închipui. Ce ziceți, copii ?

Copiii nu răspunseră fiindcă erau ocupați să-și aprindă țigările, operațiune destul de gingașă din pricina brizei care sufla pe Canal Grande.

— Toate aceste palate, continuă Pierre, arătînd — fără a nedreptăți pe vreunul din ele — palatele, destul de multe dealtfel, care se perindau în dreapta și în stînga. Fantastic ! Îți dai seama, Yvette ? se adresă soției sale, care stătea în picioare lîngă el. Se pricepeau să construiască, la vremea lor, acești venețieni.

Printr-un clătinat din cap și-un zîmbet de apreciere, Yvette admise cu ușurință cà venețienii de odinioară știau cîte ceva despre arhitectură. În spatele lor, un turist pronunță cuvintele *Ca d'Oro*, apoi spuse în limba franceză, unei femei de lîngă el, că era unul din cele mai vechi palate ale Veneției. Pierre vru ca și mica sa familie să profite de această informație culturală :

— Auziți, copii ? șopti el. Acela este unul din cele mai vechi din Veneția. Uitați-vă repede !

Cît e de frumos... Ce spui, Yvette ? Aceste ogive...

Unul dintre cei doi copii, băiatul (după cum te puteai convinge destul de iute dacă-i aruncai o privire ceva mai stăruitoare), reușind în sfîrșit să-și aprindă țigara, catadicsi să onoreze cu atenția sa monumentul pe care-l admira tatăl lui

— Mișto decor pentru un film, remarcă el.

— Da, întări sora lui. Pentru un film după Shakespeare.

— Sînteți mulțumiți că vă aflați la Veneția ? întrebă Pierre cu o amabilitate plină de entuziasm și foarte ușor neliniștit. O să învățați atîtea lucruri !

— Uf, iar să învățăm, oftă fata. Doar sîntem în vacanță.

— Asta nu-i o piedică, scumpa mea. Învățăm oriunde.

O barcă cu motor, strălucind de alămuri, trecu pe lîngă *vaporetto*, depășindu-l ; transporta o pereche și valizele lor, la fel de luxoase ca și cei doi.

— Capitaliști ! rosti fiul, mașinal.

— Sînt americani, răspunse fiica.

— *U. S. go home* [1], continuă fiul.

— Și de ce, mă rog ? întrebă Pierre.

— Închipuiește-ți că există un război în Vietnam, răspunse fiul pe un ton degajat.

Pierre își făcuse un principiu din a respecta opiniile politice ale fiului său, deși ele, uneori, se manifestau la momente nepotrivite, într-un

[1] S.U.A., cară-te acasă ! (Engl.)

context care nu le cerea. Se feri deci să răspundă şi continuă să fie atent la prestigiosul spectacol care se desfăşura pe malurile Canalului, în viteza *vaporetto*-ului. Ar fi dorit ca Patrick și Danièle să fie mai expansivi. Nu păreau cu nimic mai înflăcăraţi de faptul că se aflau la Veneţia decît dacă ar fi fost, de exemplu, la Touquet, unde se duceau să-şi petreacă în fiecare vară vacanţele. Ba erau poate chiar ceva mai puţin entuziaşti ; deoarece la Touquet se regăseau, an de an, cu o bandă de prieteni. Într-adevăr, Pierre nu-i înţelegea prea bine pe tinerii din generaţia nouă. Le lipsea veselia, păreau blazaţi de orice. „Dacă m-ar fi dus pe mine la Veneţia, cînd aveam vîrsta lor..." La optsprezece ani, el nu părăsise orăşelul natal din regiunea Béarn decît pentru a face cîteva călătorii în oraşele din împrejurimi. L-ar fi cuprins ameţeala, ar fi sărit în sus de fericire, fără a-şi crede urechilor, dacă i s-ar fi spus : „Vara viitoare, drept recompensă că ai muncit bine, o să mergem la Veneţia..." Însă copiii de astăzi căpătau totul încă din leagăn ; nimic nu-i mai uimea. Pierre Duthil se hotărîse să ofere această vacanţă familiei sale, cu prilejul celei de-a optsprezecea aniversări a Danièlei. Anul fusese destul de prosper din punct de vedere financiar : aşa încît era nimerit să ofere copiilor o amintire frumoasă. Pe de altă parte, Yvette şi chiar el însuşi nutreau de multă vreme gîndul de a merge la Veneţia, pentru simplul motiv că nu avuseseră mijloacele necesare să-şi facă acolo călătoria de nuntă. Trebuiseră să muncească mult pînă să dispună de

aceste mijloace, pînă să ajungă nişte burghezi înstăriţi... Dar, pînă la urmă, tot ceea ce trebuia să se întîmple, se întîmplă. În ajun, luaseră trenul (wagons-lits, mă rog) din gara Lyon ; şi de zece minute, coborau Canal Grande, sub un cer luminos, în mijlocul unei aşezări de vis. Pierre văzuse mii de imagini ale Veneţiei, la cinematograf şi în albume cu fotografii. Ceea ce avea acum în faţa ochilor îi era deci oarecum familiar. Cu toate că fotografiile şi filmele îi dăduseră ideea unei anumite perfecţiuni aproape supranaturale, pe care realitatea n-o putea ajunge (deoarece aparatele selectează mai bine decît ochiul unghiurile avantajoase, izolează obiectele interesante, elimină detaliile incongruente, pe cîtă vreme ochiul este obligat să înregistreze totul, pînă şi neplăcutul, pînă şi urîtul), era cu totul altceva să te afli în cetatea de piatră, în ciuda faptului că totul în jur : turişti, bărci cu motor şi fumul des îi desfigurau chipul... Şi-apoi simplele cuvinte „sîntem la Veneţia" erau nişte cuvinte magice, care înviorau impresia actuală, conferindu-i o realitate, o limpezime ameţitoare.

Dar de ce erau oare copiii atît de puţin entuziaşti ? De cînd puseseră piciorul pe *vaporetto,* Pierre se străduia în mod inconştient să nu se lase pradă unei tainice dezamăgiri. Se aşteptase la ţipete de bucurie şi nicidecum la aceste aprecieri distrate, la această semiindiferenţă. *Ca d'Oro* îi ducea cu gîndul la un film... Fie şi aşa. Cinematograful ocupa ceva loc în vieţile lor şi foloseau deseori termenii unui jargon misterios : montaj, zoom, contra-

cîmp... Dar la urma urmelor, un palat venețian nu putea fi oare apreciat ca atare, fără referire la o artă care-i era străină ? Pe Pierre îl mulțumea faptul că palatul *Ca d'Oro* era pur și simplu *Ca d'Oro*, și nimic altceva. „Adevărul e că eu nu sînt cultivat ca ei", își spuse în sinea lui. Nemaivorbind de răbufnirea, potrivită ca nuca în perete, privind războiul din Vietnam, iscată de doi inofensivi turiști americani... Nu era rău, desigur, ca Patrick să fie interesat („să-l privească", după cum o spunea chiar el : „mă privește") de realitățile politice ale vremii sale decît să se gîndească numai la distracții, ca alții. Era un semn de seriozitate, de maturitate ; însă există un timp potrivit pentru fiecare lucru, — pentru înfierarea războiului din Vietnam și pentru a te bucura de vacanță... Lui Pierre i se păruse, anul acesta, că i se schimbaseră copiii. Descoperirea fusese sporadică, răzleață, deoarece, de fapt, îi vedea destul de puțin : cu slujba lui și liceul lor, nu se întîlneau decît la masa de seară. Ba mai mult, de cîteva luni încoace, copiii ieșeau foarte des : „Cinăm în oraș, cu niște prieteni". În fond, el nu-și cunoștea deloc copiii. Nutrise întotdeauna față de ei, chiar cînd erau mici, un obscur sentiment de înstrăinare, care se datora, mai ales, deosebirii de accent. În pofida anilor petrecuți la Paris, Pierre și Yvette mai păstrau încă un puternic accent al pronunției „cîntate", specifică regiunii Pirineilor. Pronunțau *e*-urile deschise ca niște *e*-uri închise și ui-

tau adeseori *c*-ul final de la *avec*[1]. Copiii, ei, „vorbeau ca la Paris", ce mai ; chiar dacă, după părerea lui Pierre, ei vorbeau „parigot"[2]. Și acest fapt n-a contenit să le inspire, atît lui cît și Yvettei, o nedeslușită, o foarte tainică tulburare. Fiind niște rațe de treabă de pe malurile rîului Gave, ei se întrebau cum de putuseră cloci cele două lebede de Luteția... Desigur, acest lucru nu le stăvilea nici iubirea, nici încrederea, nici familiaritatea însă, de cîteva luni încoace, tulburarea parcă sporise în loc să scadă. Și fără îndoială, din pricină că odraslele lor se schimbau. Schimbarea lor se vădea mai ales prin ticuri noi, ticuri de limbaj cu precădere. Foloseau cuvinte ciudate. Ce-i drept, Patrick studia filozofia. Asta trebuia să fi fost pricina... Filozofia era fără îndoială o înaltă școală de maturizare intelectuală... Pierre regreta că nu făcuse studii de filozofie, pe vremea cînd fusese școlar. Făcuse studii comerciale. Așa încît, lucru de la sine înțeles, cînd fiul său îi arunca, în timpul unei conversații, un cuvînt ca „praxis", el ce putea răspunde ? „Praxis"... Pierre căutase cuvîntul în dicționar chiar în seara respectivă, însă de avansat nu avansase cine știe ce în ale filozofiei.

Vaporetto-ul trecea acum la nivelul *Piazzettei*. Pierre și Yvette uitară de copii. Prea era frumos ! Schimbară o privire, și, cum stăteau în picioare, foarte aproape unul de celălalt, se prinseră firesc de mînă. Le pierise gra-

[1] *Avec* = cu.
[2] *Parigot* = argou parizian.

iul, erau subjugați. Pînă și copiii trebuie să fi fost impresionați, deoarece Patrick spuse : „E al naibii de mişto", iar Danièle comentă : „Al naibii de romantic". Băiatul vru să aibă el ultimul cuvînt : „E bizar și insolit, știi, ca o poveste suprarealistă de Pieyre de Mandiargues". Pierre și Yvette tăceau.

Vaporetto-ul acostă la Cheiul deghi Schiavoni. Debarcară, purtîndu-și fiecare valiza, în mijlocul unui val de turiști. N-aveau de parcurs, din fericire, decît cîțiva pași pentru a ajunge la hotelul lor. În trecere, Danièle admiră un foarte frumos hotel, care nu era hotelul lor, în timp ce Pierre îi arăta soției sale insula San Giorgio Maggiore și, ceva mai aproape de ei, animația cheiului, gondolele prelungi și înguste, negre, gondolierii cu guler albastru, cu pălăria de pai împodobită cu panglică roșie. „Hotelul ăsta, îi spunea Patrick sorei sale, este o hardughie bătătoare la ochi, pentru băcani snobi." Folosea, desigur, cuvîntul „băcan" în același sens ca Stendhal, pentru a indica mai degrabă o stare de spirit decît o profesie. La drept vorbind, Patrick îi dădea o întrebuințare și mai radicală. Pierre sfîrșise prin a înțelege că, în gura fiului său, cuvîntul „băcani" îi definea pe oamenii care nu citeau același săptămînal ca și el.

În holul hotelului, își așteptau rîndul în fața biroului de recepție, unde le-o luaseră înainte alți turiști. În voiaj, Pierre era întotdeauna cam stingherit, ca pe ghimpi ; se simțea că nu avea obișnuința banului, sau mai bine zis, se vedea că nu era obişnuit de tînăr cu banul. Se uita

în jurul lui cu un aer nehotărît, aproape neliniștit. Hotelul arăta bine. Patrick și pornise să-i exploreze parterul. „Există un bar pasabil", o informă el pe Danièle, cînd se întoarse din expediție. Din neatenție, Patrick se ciocni cu un valet în vestă vărgată, care ducea niște valize. „Scusi, Signorina !"[1], spuse valetul ; însă văzîndu-l pe Patrick cum îl măsoară cu privirea, își dădu seama de greșeală și o luă de la capăt cu scuzele, roșindu-se și bîlbîindu-se. Danièle pufni : „Te-a luat drept o gagică !" O înghionti apoi pe mamă-sa. „Mamă, valetul l-a luat drept fată pe Patrick !" „Am să i-o plătesc imbecilului !", scrîșni Patrick. „Ce vrei, dragul meu, cu părul ăsta lung și cu cămașa înflorată... murmură Yvette. Oricine se poate înșela, la prima vedere. Pînă și mie mi se întîmplă uneori să te iau drept Danièle. Sau invers, dealtminteri." „Păi bine, mamă, eu am părul mult mai scurt !" protestă fata. „Așa e, sîntem complet dezorientați." Pierre consideră că era poate mai prudent să nu intervină. Observațiile moderate pe care le făcuse cîndva despre recenta modă masculină nu fuseseră apreciate.

Fură conduși în camerele lor. Cea a lui Pierre și a Yvettei, mare, cu două paturi alăturate (o cameră „matrimoniale" cum li se spune în hotelurile din Italia celor de două persoane, deoarece nu este de conceput că fără a fi soț și soție două ființe ar putea dormi în aceeași încăpere), avea ferestrele spre Cheiul

[1] Scuzați, domnișoară ! (It.)

degli Schiavoni : vederea era încîntătoare, cu insula San Giorgio în faţă, reflectată în laguna sclipitoare, iar la dreapta, cu Santa Maria della Salute, care îşi înălţa cupolele orientale şi campanila la intrarea în Canal Grande. Chiar sub ferestre se afla cheiul spintecat de canale peste care se arcuiau poduri în trepte, atît de asemănătoare cu cele din grădinile stampelor chinezeşti. Poate din pricina acestor poduri, sau din pricina mirosului puternic de saramură, sau a soarelui ce licărea pe apă şi pe marmură, gîndul te duce numaidecît la expediţii spre ţări fabuloase, la plecările unor mari navigatori de altădată şi la întîlnirile lor în cetăţi îndepărtate, cu principese frumoase şi năzuroase ; visul te purta spre corăbii doldora de mătăsuri şi mirodenii, acestea la fel de preţioase şi costisitoare ca şi primele ; sub cerul cel mai cuprinzător posibil, cetatea zidită pe apă se deschidea în faţa lumii necuprinse. Gîndul te mai purta de asemenea la o Veneţie mai tîrzie, în declin, însă frivolă şi veselă, în ciuda cumplitelor măşti negre cu cioc de corb, ce ascundeau figura veneţienilor înfăşuraţi în zilele de sărbătoare în pelerinele lor mari, negre... Ferestrele dinspre Cheiul degli Schiavoni ofereau brusc această feerie, odată cu o revărsare orbitoare de lumină. Pierre şi Yvette stăteau lîngă un pervaz ; iar Pierre nu izbutea decît să repete, oarecum prosteşte : „E minunat", fără să-şi dea prea bine seama că adevărata minune consta, poate, tocmai în faptul că, după ce-o visaseră atîta vreme, se aflau acum amîndoi aici, la Veneţia.

— Mi-au dat o cameră minusculă, cu vedere spre curte, se auzi un glas tăios în spatele lor. Patrick intrase fără să bată la uşă. Am protestat, bineînţeles. Ce mai calea-valea, ăştia ne iau drept nişte mîrlani !

Pierre şi Yvette se întoarseră.

— Văd că voi sînteţi băftoşi, continuă el cu glas acru. O cameră cu vedere la lagună.

— Ai coborît la biroul de recepţie ? îl întrebă Pierre.

— Pentru ce ?

— Spuneai că ai protestat...

— Pentru ce există telefon, nu ca să ne servim de el ?

— Ah ? ai telefonat...

— Şi te rog să mă crezi că de auzit m-am făcut auzit !

— Ce-au spus ?

— Că voi avea o altă cameră, mai mare, mîine. Pentru moment, hotelul e complet.

— Dar Danièle, ea e mulţumită de camera ei ? întrebă Yvette.

— Da, a ei nu e rea. Dă spre o grădiniţă.

Patrick inspectă totul : mobilierul, pereţii, gravurile.

— E curat, dar mai degrabă vetust, spuse el. Tapetul ăsta... Ce mai gust !

Şi ieşi, cu mîinile în buzunare.

Pierre şi Yvette se uitară unul la altul, şi după cîteva secunde, zîmbiră.

— Sînt teribili copiii ăştia, zise Pierre.

— La vîrsta lui, să ştii să vorbeşti celor de la recepţie, răspunse Yvette. Eu n-aş fi cutezat...

— Parcă eu aş fi cutezat !
— E tare descurcăreţ.
— Da, foarte. O să ştie să se apere. Cu atît mai bine.

Yvette deschise valizele şi scoase hainele, cu grijă şi îndemînare, ca o bună gospodină. Agăţă costumele soţului pe umeraşe, în şifonier.

— E loc destul, observă ea, şi multe umeraşe. Nu ca în unele hoteluri unde nu sînt decît două sau trei. E bine administrat hotelul.

— Ştii, e totuşi un hotel de prima categorie, spuse Pierre.

— Se vede imediat.

— O fi oare, adăugă el după o oarecare şovăială, chiar atît de slut tapetul ?

— Nu, mie nu mi se pare.

— Nici mie...

— Copiii sînt mofturoşi. Citesc toate revistele acelea de decoraţie interioară, „Maisons et Jardins", şi reviste de artă...

— Da, asta le formează gustul. Pe vremea noastră nu existau astfel de reviste.

— Existau, însă nu le primeam la noi acasă. Şi nici nu ne-ar fi trecut prin minte să le cumpărăm de la chioşc.

— Nu... Pe de altă parte, la vîrsta lor, noi nu ne preocupam de decoraţie interioară.

— Nu era la modă.

— Eram cam înapoiaţi, poate...

— Nu ! Nu era la modă, şi-atît.

Pierre stătea dus pe gînduri.

Peste o oră, familia se întîlni la restaurantul hotelului pentru dejun. Pierre optase pentru semipensiune, fapt care le permitea să ia o masă în oraş, fie la prînz, fie seara, în funcţie de programul zilei ; şi fiindcă venise vorba de program, ce-aveau să facă oare ? Copiii aveau ceva proiecte ? Doreau să viziteze temeinic muzeele şi bisericile, şi faimoasele *scuole* (Pierre le arătă un „Guide bleu" nou-nouţ), ori preferau să caşte gura şi să hoinărească prin oraş ? Puteau de asemenea să se gîndească şi la alte discuţii. Pierre văzuse în holul hotelului un afiş care anunţa o reprezentaţie excepţională, la San Giorgio Maggiore, cu o operă de Donizetti. Ar putea fi amuz...

— Opera e peltea, rosti Patrick.

— Da, aşa e, o plictiseală grozavă ! continuă Danièle, care uneori îi ţinea isonul fratelui său. E o scorneală a naibii de demodată.

— Pentru voi, poate, interveni vesel Pierre. Voi preferaţi *West Side Story*, sau ceva de genul ăsta. Însă mama şi cu mine, cred că...

— Ai dat-o în bară. *West Side Story* e abjectă. Valorează mai mult pînă şi *Faust*-ul vostru, sau *Carmen*, şi alţi Donizetti. Deşi asta nu-i muzică, ci pompierism burghez transpus în canţonete ; însă, cel puţin, e inofensiv. În timp ce *West Side Story* este o porcărie americană, cu nişte sentimente frumoase aplicate pe un rasism care nu cutează să-şi zică pe nume.

— Mă uimeşti, spuse Pierre. Eu credeam că-ţi place.

— Baletele sînt al naibii de haioase, spuse Danièle ; și începu să fredoneze, destul de tare, o melodie din această operă. De la masa vecină, cîteva capete se întoarseră spre ei.

— Danièle, ia seama ! rosti mama ei zîmbind. Nu se cade, la masă.

Un ceremonios *maître d'hôtel* veni să le prezinte meniul ; și urmă un moment de bună dispoziție și de înțelegere, întrebîndu-se fiecare cu glas tare ce să ia și care erau felurile de mîncare italienești, dacă să opteze pentru meniul internațional sau pentru specialitățile locale. Nu se zoriră deloc ; puneau tot felul de întrebări acelui *maître d'hôtel*, care le aștepta comenzile, încremenit, cu un zîmbet din ce în ce mai crispat pe buze. Patrick se răzgîndi de trei ori, se arăta deosebit de sîcîitor în privința vinurilor, cerînd să i se precizeze anul cutărei sau cutărei mărci, de parcă s-ar fi priceput grozav la de-alde astea. Pînă la urmă, comanda fu luată și politicosul *maître d'hôtel* plecă, nu fără să ridice ochii la ceruri, pentru edificarea colegilor săi sau pentru propria-i satisfacție.

— Nu te știam cunoscător în ale vinului ! spuse Pierre.

— Parcă eu mă știam, răspunse Patrick. Dar indivizii ăștia trebuie impresionați.

— Vrei să spui chelnerii ?

— Bineînțeles. Trebuie să le arătăm de la bun început că nu sîntem niște țărănoi intimidați.

— Tu n-ai mutră de țărănoi, remarcă Yvette.

— Oricum, trebuie dresați. Dealtfel, al nostru are o mutră împuțită.

— Au o meserie foarte grea, îi luă apărarea Pierre. N-are nici un haz să mergi de la masă la masă, să preiei comenzile unor oameni mai mult sau mai puțin simpatici.

— N-avea decît să facă altceva, răspunse Patrick. Nu l-a obligat nimeni să fie slugă.

Pierre tăcu, fie din pricină că admira precocea dezinvoltură mondenă a fiului său (să știi, la nouăsprezece ani, că trebuie *dresați* servitorii...), fie din pricină că își avea părerile sale în privința latitudinii omului, din anumite pături sociale, în alegerea unei meserii ; păreri pe care prefera să le păstreze însă pentru sine.

Primele feluri de mîncare soseau ; și se ocupară cu precădere de modul cum erau gătite spaghetele, în țara lor de baștină. Pînă și Patrick avu o vorbă de spus în această privință, care dovedea un interes pur culinar, neagrementat de speculațiune filozofică.

— Prin urmare, copii, ce intenționați să faceți în aceste zece zile ?

— Om vedea, răspunse între două îmbucături Danièle.

— Ca să revenim la operă, o luă de la capăt Pierre, voi n-o să mergeți, ne-am înțeles, fiindcă asta vă plictisește, însă m-ai uimit spunînd că *Faust* și *Carmen* nu înseamnă muzică.

— Între Monteverdi și Boulez, zise Patrick, cu un ton obosit, nu există nimic.

— Între cine ?

— Monteverdi și Boulez.

— Stai, stai, după cîte îmi amintesc, primul este din secolul XVI, sau XVII... Dar ia spune-mi, între timp Beethoven a existat sau nu ?

— Da, așa e cum spuneam : nimic.

— Beethoven și alți cîțiva, spuse Yvette.

— Exagerezi ! exclamă Danièle, adresîndu-se fratelui său. Bine, dar Mozart ?

— Fie, ți-l acord, la nevoie, pe Mozart, răspunse Patrick cu o mărinimie care trebuie să fi cutremurat rămășițele pămîntești ale compozitorului.

— Ești cam sever, spuse cu bonomie Pierre. O să-ți treacă. Poate ne vei îngădui însă, mamei și mie, să continuăm a iubi *Carmen*.

— Ah, n-aveți decît, răspunse Patrick. De-ar fi să mă sinchisesc...

— Voi nu puteți înțelege, spuse Danièle, pentru a atenua poate dezinvoltura cam brutală a fratelui său. Trebuie să realizați că totul s-a schimbat în ultimii douăzeci de ani.

— Ne dăm seama în fiecare zi de acest lucru, scumpa mea, îi răspunse Yvette.

— Realizăm, adăugă Pierre ; iar Patrick ridică ochii din farfurie, privindu-și bănuitor tatăl.

— În muzică nu poți asculta mereu aceleași bucăți. Nimic mai zaharisit decît programele concertelor de duminică ! Beethoven, Schubert, sîntem sătui pînă în gît, de atîtea secole de cînd ne bat capul cu ei. Dealtfel, muzica ce se compune acum n-are nimic de-a face cu cea de altădată. (Danièle luase aproape un ton de conferențiară) Ea este mai... experimentală.

— Nu aici e buba, o corectă Patrick. E vorba de cu totul alt limbaj.

— Așa e, un alt limbaj... Muzica de azi nu evocă sentimente, nici peisaje, nici nimic, ci niște lucruri mai...

Cum părea a nu găsi cuvîntul precis, Pierre își arcui sprîncenele și articulă printre dinți, cu un șuierat britanic, afectat, cuvîntul : „Insolit".

Yvette zîmbi.

— Asta e, aprobă Danièle ; apoi, dîndu-și seama că tatăl său dăduse cuvîntului o intonație voit parodică, îi aruncă o privire nehotărîtă și roși. Chipul lui Patrick se înăsprise.

— Tu explici foarte bine, scumpa mea, rosti Pierre cu gentilețe.

După aceea își concentrară atenția asupra felurilor de mîncare ce li se serviseră ; și, de asemenea, asupra spectacolului din sala de mese, asupra altor oaspeți și a personalului. Patrick și Danièle trecură în revistă pe cei așezați la vreo două-trei mese și făcură cîteva glume, nu prea piperate însă ; obișnuiau să facă acest lucru ori de cîte ori se aflau, împreună cu părinții lor, într-un local public.

— Strașnică pereche mai alcătuiți ! spuse Yvette, prefecîndu-se scandalizată de obrăznicia lor tinerească ; se vedea însă că întîmpina cu ușurare acest mic divertisment, care aducea o destindere simțitoare a atmosferei.

Pierre, la rîndul lui, părea fericit că odraslele sale lăsau impresia că se distrau în sfîrșit ; deși distracția lor n-avea nici o legătură cu voiajul, cu noutatea pe care o constituia aceas-

tă primă zi la Veneţia, ci ţinea de joaca lor obişnuită, care s-ar fi putut manifesta la fel oriunde.

După terminarea dejunului, se duseră să bea cafeaua pe terasa Cafenelei Florian, admirînd, în trecere, eleganţa *Piazzettei,* impunătorul Palat al Dogilor şi faţada bogat ornamentată a bazilicii San Marco. Pierre aminti că Napoleon denumise această piaţă drept „cel mai frumos salon al Europei". Danièle îi dădu dreptate. Ei nu-i plăcea Napoleon, fiindcă era un general şi un autocrat, însă trebuia recunoscut faptul că avea simţul formulărilor. Pierre își luă fiica de braţ, spunîndu-i că se simte tare mîndru să plimbe cea mai frumoasă fată din Paris în cel mai frumos salon al Europei. Ea îl corectă veselă : „Cînd spui Paris, te cam pripești ! Cea mai drăguţă fată din strada Mouton-Duvernet, şi tot ar fi bine" ; și începură să rîdă și să glumească. Mergînd puţin mai în urmă, lîngă mama sa, Patrick îi atrase atenţia că „cei doi" erau niște „complici". Dejunul acela excelent îl dispusese, dar nu-i tocise simţul critic. Găsi campanila prea „din topor", covîrșitoare pentru bazilică ; şi făcu unele observaţii crunte despre turiștii care se fotografiau dînd boabe de mei porumbeilor. „Niște ţopîrlani", spuse.

La Florian, animaţia lor se mai potoli. Lui Pierre (care înregistra la distanţa unor fracţiuni de secundă aceste variaţii ale temperaturii morale) i se păruse și în alte dăţi că terasele cafenelelor aveau un efect oarecum calmant, cu excepţia cazurilor cînd te aflai acolo cu un scop precis, la o întîlnire profesională sau de alt gen. După cîteva clipe, începeai să privești oamenii care treceau și nu mai știai ce să spui ; poate terasa cafenelei nu făcea însă decît să concretizeze, să precipite, asemeni unui alambic, un simţămînt de vid generat adeseori de trîndăvia unei perioade de vacanţă. Cînd te afli în afara cadrului tău obișnuit și n-ai nimic deosebit de făcut, senzaţia de toropeală se iveşte curînd. Dacă Pierre ar fi fost singur, cum fusese doar de vreo douăsprezece ori de la căsătorie (amintindu-și acest lucru, i se păru foarte puţin : singur doar de douăsprezece ori, în 25 de ani !), ar fi știut el cum să-și folosească timpul liber. Simplu : 1) dragostea ; 2) mîncarea bună ; 3) instruirea. Cînd voiaja pentru afaceri, în provincie, orele lui de singurătate erau învăluite într-un climat plăcut de senzualitate. Măsura din ochi femeile și căuta eventual aventura fără urmări, care nu lasă decît un minim de remușcări și uneori o amintire plăcută. Cunoscător în ale mîncării, gusta felurile de mîncare și vinurile regiunii, ora de masă constituind o plăcere mult așteptată și pe deplin savurată. În sfîrșit, curios faţă de orice, conștient de marea sa ignoranţă, de golurile lăsate de o educaţie cam pripită, el nu pierdea niciodată prilejul, oriunde s-ar fi aflat, să viziteze monumentele renumite și împrejurimile, priveliștile faimoase, să afle cîte ceva despre istoria orașului, a regiunii. Iubea muzeele, ferestre deschise asupra unor domenii misterioase pe care ar fi vrut să le cunoască mai bine și care i se părea că-l ademeneau. Se

gîndea uneori (dar, evident, nu suflase nici o vorbă despre acest lucru nimănui) că avea unele aptitudini, unele haruri poate, care, din lipsă de exercițiu — împrejurările vieţii nepermiţîndu-i să și le cultive — rămăseseră nefolosite.

În vacanță, cu soţia şi copiii, lucrurile stăteau cu totul altfel : primul punct al programului tripartit trebuie, prin forţa împrejurărilor, eliminat (din consideraţie pentru Yvette, Pierre își strunea privirile, evitînd să le lase să zăbovească prea mult asupra persoanelor plăcute la vedere). Celelalte două puncte rămîneau licite, disponibile, însă plăcerea pe care o resimţea nu mai era la fel de pură, deoarece Pierre se simţea răspunzător faţă de ai săi, răspunzător de fericirea lor. Cînd îşi dădea seama, de exemplu, că odraslele sale se plictiseau într-un muzeu, muzeul îi devenea deodată nesuferit şi se grăbea să iasă de acolo. Vacanţele cu familia erau desigur un izvor de imense satisfacţii ; însă aveau şi inconveniente aproape la fel de mari. Ele „puneau nişte probleme". De aceea, stînd pe terasa cafenelei lui Florian, Pierre nici nu avea nevoie să-şi privească nevasta pentru a ghici că, de fapt, ea mai mult îndura această oră de destindere decît o gusta ; şi mai ştia, de asemenea, în linii mari, de ce lucrurile stăteau aşa : la fel ca şi Pierre, ea se simţea răspunzătoare faţă de el şi faţă de copii ; plăcerea lor o interesa mai mult decît plăcerea ei proprie. Pe de altă parte, voiajurile o dezorientau, trezeau în ea o timiditate de provincială, nişte spaime atavice de ţărancă smulsă de

la fermă şi transplantată, în haine de sărbătoare, într-un mediu străin, în afara obiceiurilor ei, era silită la o trîndăvie pe care o privea în mod tainic ca un lux de privilegiaţi, la care n-ar fi avut întru totul dreptul. Cît despre copii, după trecerea primelor minute de interes iscoditor, neastîmpărul lor, teribilul lor neastîmpăr nu avea să întîrzie să se manifeste. Ei vor dori să se mişte, să vadă altceva, tovărăşia părinţilor avea să-i obosească poate. Tînjeau după a „gaşcă", după „amici"... Da, în ciuda tuturor atracţiilor unei cetăţi faimoase, vacanţa în familie se putea dovedi dificilă...

Spre mijlocul după-amiezii părăsiseră terasa de la Florian, pentru a face o plimbare. Pierre luase cu el „Guide bleu". Îl consultă şi, sub îndrumările sale, mica ceată o porni la drum ; trecură pe sub Turnul orologiului şi dădură într-o străduţă ticsită cu magazine. Pierre le spuse că acest cartier comercial se numea „Mercerie". Cele două femei fură atrase numai decît de magazinele de lenjerie, şi de bijuterii. Admirau mai ales feţele de masă şi şerveţelele de dantelă, plănuind să le cumpere „de le vor mai rămîne bani la sfîrşitul şederii la Veneţia". Danièle şi-ar fi dorit de asemenea o bluză fără mîneci, de o croială foarte modernă, însă căreia gingăşia dantelei îi dădea o tentă de vechime. Din păcate, era lucrată de mînă şi costa destul de scump. Patrick avea o slăbiciune pentru obiectele de aur : şevaliere, ceasuri cu brăţară, pandantive, lanţuri ; le compara preţurile cu cele din Franţa. Un anumit pandantiv îi plă-

cea în mod deosebit : după părerea lui, era o adevărată „bijuterie bizantină“.

— Ai fi în stare să-l porţi ? rosti Pierre pe un ton afabil.

— De ce nu ? Aşa e moda. Toţi hippy poartă.

— Credeam că au făcut legămînt de sărăcie ?

— De unde-ai mai scos-o şi pe asta ? Ei înjură societatea de consum, dacă asta vrei să spui, însă admit dimensiunea ludică.

— Ce admit ?

— Jocul, fantezia.

— Cu bluzonul tău gen Mao, spuse Danièle, ar face straşnic de şic.

— Fără glumă, ai fi în stare să porţi acest pandantiv ? întrebă neîncrezător Pierre.

— Bineînţeles. O mulţime de tipi poartă, la liceu. Şi nimeni nu-şi bate joc de ei. Astăzi, dacă porţi bijuterii nu înseamnă că eşti feminizat.

— N-ai decît să priveşti în trecut, continuă Danièle. Bărbaţii purtau coliere şi brăţări, şi păr lung, şi haine la fel de frumoase ca ale femeilor.

— E adevărat, admise Pierre. Într-adevăr, pînă la revoluţia franceză... Însă în secolul XX, cu toată agitaţia asta, cu viteza, cu oraşele năpădite de fum... În fine, aveţi, poate, dreptate. Dar vouă, fetelor, vă plac băieţii astfel împopoţonaţi ?

— Ba bine că nu ! E foarte drăguţ ! E haios. Nouă ne plac grozav fanţii...

— În cazul ăsta... se resemnă Pierre.

Spectacolul străzii îi înveseli. Acel du-te-vino, exclamaţiile, gesturile şi, mai presus de orice, licărul magazinelor în penumbră, evocau orientul. „Mercerie“-le erau ca nişte bazaruri. Pierre aminti că Veneţia făcuse multă vreme negoţ cu Constantinopolul.

— În orice caz, spuse el, e o plăcere să priveşti această abundenţă. Au de toate din belşug. Ţara e prosperă.

— Ar trebui să-i întrebi pe şomerii din Sud ce părere au, spuse Patrick ; şi în timp ce-şi continuau drumul, dezvoltă puţin acest punct de vedere. Începu să explice că „democraţia creştină“ exploata „poporul“, la fel de mîrşav cum o făcuseră tiranii şi papii, deşi cu alte mijloace, mult mai ipocrite. Pseudoprosperitatea ascundea o maşinaţie vicleană de alienare. Da, întocmai, de alienare. Masele erau intoxicate de publicitate. Li se fluturau în faţa ochilor maşinile de spălat, aparatele de televiziune, Fiat-urile 500 ; erau momite de mirajul îmburghezirii ; apoi erau paralizate graţie sistemului de credit. Rezultatul : fermentul revoluţionar înăbuşit. Renghiul era jucat. Exploatarea continua să triumfe sub masca „Statului bunăstării“.

— Dealtfel, asta nu caracterizează doar Italia, preciză Patrick. Întreg occidentul practică această politică ; însă, în Italia, lucrul este mai izbitor decît în alte părţi, deoarece aici mizeria este mult mai mare. Cînd te gîndeşti că Mezzo-

giorno[1] tolerează încă, în secolul XX, scandalul acelor *latifundia !*

Aceste cuvinte exotice îi erau necunoscute lui Pierre. Însă se abţinu să întrebe care le era înţelesul. Nu contenea să se mire, ba uneori era chiar copleşit de cunoştinţele fiului său. Nu trecuseră nici zece ceasuri de cînd se aflau la Veneţia, şi tînărul părea familiarizat cu problemele sociale ale ţării. De unde-şi putuse obţine informaţiile ? De citit citea, într-adevăr, multe ziare, magazine, spicuia ba în dreapta, ba în stînga... Avea o inteligenţă care prelua orice, parazitară ; înşfăca din zbor formulele ce pluteau în atmosfera timpului, le ţinea minte, şi ştia să le servească drept găselniţe proprii. Cît privea analiza politică, Pierre îl mai auzise debitînd-o şi în alte împrejurări. În mare, în linii foarte mari, ea i se părea justă, ca descriere a unui proces vital al secolului XX, însă ar fi trebuit făcute, după părerea sa, multe diferenţieri, multe nuanţări. El nu credea, de exemplu, că sistemul fusese în mod deliberat instaurat, prin machiavelismul claselor conducătoare, cu scopul premeditat de aservire a maselor. Pierre socotea că sistemul se instaurase prin propria sa forţă de expansiune, prin jocul mecanismelor economice. Încercase de cîteva ori să discute acest lucru cu Patrick, însă băiatul era adeptul unei concepţii — pe care Pierre o găsea romantică şi desuetă — de exploatare conştientă şi sistematică a „poporului“ nevinovat de către o mafie ocultă de

[1] Sudul Italiei.

perverşi. Acest manicheism (Pierre spunea mai degrabă : această melodramă) era neaşteptat, din partea unui ucenic filozof ; însă tinerii simplifică într-un mod cu totul exagerat. Pierre respecta opiniile politice ale fiului său fără să le ia prea în serios. În ceea ce-l privea, el vota cu socialiştii de la vîrsta de douăzeci şi unu de ani, mînat atît de raţiune cît şi de sentimente. Se simţea alături de muncitori, fiind el însuşi fiu de muncitor : o fidelitate de clasă îşi spunea cuvîntul. El ar fi admis bucuros ca Patrick să se înscrie în Partidul comunist. Tunica lui Patrick, croită dintr-un material nu prea proletar, purta eticheta unui croitor la modă, fapt care, mai ales în strada Mouton-Duvernet, te făcea să-i iei pe cei de teapa lui mai degrabă drept nişte *chorus boys*.

Ajunseră în piaţeta Campo S. S. Giovanni e Paulo. Copiii cam luară în tărbacă statuia ecvestră a lui Colleone. O găseau „pompierească“. După ce se uită în „Guide bleu“, Pierre îi informă că era o operă a lui Verrocchio (1488). însă copiii rămaseră neclintiţi în dispreţul lor. Danièle declară ritos că statuia unui militar nu putea fi frumoasă, deoarece „toţi militarii erau nişte ticăloşi“, ceea ce nu-i predispunea să aprecieze monumentele funerare ale dogilor şi ale războinicilor aflate în interiorul bisericii. Fervoarea artistică se răcea cu fiece clipă ce trecea.

Ea se mai încălzi niţel la Scuola San Giorgio dei Schiavoni. Patrick găsi că maniera lui Carpaccio era mult superioară celei a pictori-

lor din *Cinquecento*[1]. Dealtminteri, pictura decăzuse după Rafael... Danièle se întrecu și ea pe sine, în felul ei : fiindcă venise vorba, îi menționă pe prerafaeliți. (Pierre își aminti imediat că întîlnise termenul într-un număr recent al revistei „Jardins des Arts", care zăcea rătăcit, pe undeva, pe la ei prin casă.) Asupra prerafaeliților, Patrick își avea și el părerile sale. Fără a-i mai include și pe părinți în discuția lor, fratele și sora schimbară cîteva aprecieri despre pînzele ce le aveau în fața ochilor, cu detașare, cu recea obiectivitate a criticilor de artă. Danièle introduse totuși o notă de umanitate în acest elevat colocviu de auguri, declarînd că într-unul din tablourile lui Carpaccio, călugării care fugeau din fața leului aveau o „moacă haioasă".

La ieșirea din San Giorgio, se rătăciră într-o încîlceală de canale și ulițe. Pierre renunțase să mai caute un itinerar în plan, era prea complicat. Se simțeau cam obosiți și făcură un popas într-o cafenea. Patrick comandă o porție enormă de înghețată de praline, un munte onctuos înzăpezit de frișcă. Părinții se minunară de apetitul lui, ținînd seama de faptul că terminaseră de prînzit (și încă foarte bine) abia cu două ceasuri în urmă. El răspunse că îndelungata „preumblare" și vizitele la o biserică și un muzeu îl „lihnise". Își continuară apoi drumul, printr-un cartier vădit popular, adică sărac, aflat nu departe de Fondamenta Nuova. Mirosurile deveneau mai înțepătoare, fațadele

[1] Secolul al XVI-lea.

caselor mai mucegăite. La toate ferestrele atîrnau rufe. Țațe cu glasuri asurzitoare zbierau după niște copii zdrențăroși. Era reversul decorului, chipul umilit al Veneției lustruite, destinată amatorilor de artă și turiștilor. Palatele, care mai dăinuiau prin aceste locuri sordide, se schimbaseră, în decursul unei decăderi seculare în niște maghernițe ; zidurile lor, mustind de apă, erau cufundate în canale negre și puturoase, pe care nu se aventurau gondolele.

Yvette îndrăzni să rostească adjectivul „pitoresc", și se pomeni pusă la punct în mod răspicat de fiul ei. Pitorească, mizeria ? Iată într-adevăr o reflecție burgheză ! Burghezia califică drept „pitoresc" sau plasează în categoria de „culoare locală" tot ceea ce ea refuză să denumească prin numele său adevărat și de care vrea să se descotorosească, deoarece să recunoști că există exploatați, oameni înfometați „stînjenește", asta „deranjează". (Patrick repetă cu tărie aceste cuvinte.) Era, desigur, mai comod să admiri magazine de lux, prefăcîndu-te a crede că țara s-a gheboșat de atîta bine.

— Mă rog, tu ce-ai vrea să facem ? întrebă cu băgare de seamă Pierre.

— Putem măcar simți că acest lucru ne privește. Eu simt că mă privește.

— Și eu de asemenea, rosti ca un ecou fidel Danièle.

— Nici pe noi nu ne lasă indiferenți, spuse Pierre.

— Este evident, admise Patrick domolit, că noi nu putem face prea mare lucru, pe plan individual, la nivelul praxis-ului.

Îşi duse mîna la gură, pentru a înăbuşi o uşoară rîgîială. Îngheţatele italieneşti sînt înşelătoare.

Un băieţel se apropie de ei, cu mîna întinsă, cu chip rugător. „Soldi, signore. Ho fame"[1]. Pierre îi dădu un pumn de mărunţiş. Chipul copilului se lumină. Nici prin gînd nu-i trecu măcar să mulţumească, atît de mare îi era bucuria şi mirarea. Alergă pînă la o uşă în faţa căreia stătea aşezată o femeie bătrînă, şi-i arătă banii pe care-i strîngea în palmă. Bătrîna zîmbi, se ridică pe jumătate, şi făcu o plecăciune în direcţia străinilor.

— Dacă începi, spuse Patrick, nu mai isprăveşti. Există cerşetori peste tot.

— Ştiu, însă cum să-l refuz pe acest sărman copil ? Sîntem aici ca turişti şi...

— E ca o picătură de apă în ocean, ştii bine. În sfîrşit, dacă în felul ăsta te simţi cu conştiinţa împăcată...

— Nu cumva o să ne reproşezi, interveni zîmbind Yvette, că dăm cîţiva bănuţi unui copil ?

— Nu ; însă pomana este încă un reflex al conştiinţei încărcate ; şi în plus, ea escamotează adevăratele probleme. Ceea ce trebuie, este dreptate. Reforme de structură.

— Da, asta e, rosti cu înflăcărare Danièle, reforme de structură.

Şi de data asta Pierre lăsă baltă noul subiect de discuţie, ce i se părea, fără îndoială, deplasat, sau periculos. Desluşi pe furiş, pe chipul soţiei sale, semnele oboselii şi, în acelaşi timp, ale unui simţămînt de nelinişte, de alertă... Chipul Yvettei fusese întotdeauna ca o carte deschisă. Pierre ştia, cu certitudine absolută, ce gîndea ea în această clipă : că buna înţelegere familială era ameninţată, că „ambianţa" (unul din cuvintele cheie ale limbajului copiilor) se deteriorase... Îşi continuară plimbarea în tăcere. La cotitura unei ulicioare li se înfăţişă privirilor Arsenalul, masiv şi cafeniu, cu crenelurile sale, cu portalul străjuit de alegorii şi lei de piatră ; mărturie a altor veacuri, cînd Veneţia domnea asupra mărilor. Nişte copii se jucau călărind leii ; trei marinari albaştri vorbeau pe şoptite cu nişte fetişcane. Patrick şi Danièle catadicsiră s-arunce o privire Arsenalului :

— Îl găsesc foarte frumos, comentă Danièle.

— Da, spuse Patrick. E un monument insol... bizar.

Era aproape ora şase. Pierre întrebă dacă nu voiau să se întoarcă la hotel, să se odihnească. Copiii răspunseră că se puteau odihni la fel de bine în aer liber, pe treptele de piatră din faţa bazilicii sau lîngă soclul Campanilei. Se îndreptară din nou spre Cheiul degli Schiavoni. Oraşul se desfăşura în faţa lor, poleit de soarele asfinţitului. Ajungînd în Piazza San Marco, avură surpriza de-a constata că o orchestră cînta, pentru un public destul de numeros, care stătea în picioare în jurul estradei. O orchestră formată din instrumente de suflat şi alămuri. Muzicienii purtau uniforme albe, ca ofiţerii de marină. Tocmai executau o bucată

[1] Bani, domnule. Mi-e foame. (It.)

muzicală cu caracter triumfal. Pierre recunoscu marșul din actul II al operei *Aida*. Copiii pufniră în rîs. Ce caraghioslîc ! Această muzică de circ, acești bonomi împopoțonați care suflau cu atîta convingere !... În genul „pompier" aveau niște mutre formidabile ! Dar să vii la Veneția ca să asculți această „armonie municipală" de subprefectură, era culmea !... Pierre avusese impresia, cu totul contrară, că orchestra era de prima mînă, însă nu cutezase s-o spună. Lui îi plăcea de asemenea grozav marșul din *Aida ;* ba mai mult, i se părea foarte potrivit cu risipa, cu opulența luminii amurgului ce revărsa șiraguri mari de aur peste lagună și cu teatrala frumusețe a ansamblului arhitectural : Piazzetta, Palatul Dogilor, vastul salon de piatră străjuit de colonade... Dar nici acest gînd nu îndrăzni să și-l exprime. Rîsul copiilor îl îngheța.

Deodată, copiii scoaseră niște țipete, alergară spre un grup de tineri ce treceau la oarecare distanță. Urmară exclamații de surpriză, strîngeri de mîini, îmbrățișări. O reîntîlnire entuziastă. De la distanță le puteai bănui vorbele : „Nu se poate, voi aici, ce noroc", iar, cînd tinerii întorcînd capetele, îi căutară cu privirea pe Pierre și Yvette : „Sîntem aici cu părinții".

— Și-au găsit niște prieteni, spuse Pierre.

— Par niște beatnici...

— Știi, în ziua de azi, pînă și odraslele burgheze au o înfățișare cam ciudată.

— La urma urmelor, dacă ai noștri sînt mulțumiți, asta-i principalul.

— Da...

Urmă o pauză cam apăsătoare. Pierre și Yvette observau grupul, acea lume restrînsă, necunoscută de ei, care era lumea fiului și a fiicei lor. Fiecare din ei știa că celălalt simțea aceeași reticență, determinată mai ales de frică, de timiditate față de noii veniți, — de un simțămînt iremediabil de eliminare, de respingere ; însă despre acest lucru, desigur, nu vorbise, fiindcă trebuia salvat ceva esențial, și anume : o credință oarbă în coeziunea familiei, în loialitatea copiilor, în frumoasele speranțe ale acestei șederi la Veneția, care abia începuse.

Danièle se înapoie la ei, radioasă.

— Sînt Jean-Claude, Serge, Martine și Benedicte, spuse dintr-o răsuflare. Niște prieteni vechi ; și ce întîmplare, habar n-aveam că sînt la Veneția. Au venit cu autostopul de la Paris. O să hoinărim puțin cu ei. Ne întoarcem la hotel la ora opt.

— Au venit aici cu autostopul ?

— Da. N-au nici un chior, dar se descurcă ei.

— Scumpa mea, ești sigură că tinerii ăștia sînt...

— Ce ? o întrerupse Danièle cu asprime. Dacă sînt de familie ? Ce mai vorbă ! Locuiesc în arondismentul XVI [1]. Părinții lor sînt cît se poate de bine. Tatăl lui Serge e medic și-al lui Martine industriaș.

— Dar spui că n-au nici un chior...

— Și ce-i cu asta ? N-are nici o importanță. Călătoresc așa fiindcă e mai hazos.

Aici se zăpăci nițel.

---

[1] Cartier select al Parisului.

— În fine, preferă să-și păstreze banii pentru altceva, rectifică ea.

— Dar cum se descurcă în privința hotelului și a mesei dacă n-au bani ?

— Au prieteni la Veneția, și-au tras la ei.

— Înțeleg...

— Au prieteni peste tot... Ei bine, rosti ea apoi cu hotărîre, parcă pentru a pune capăt unor explicații de prisos, am plecat. O să ne plimbăm. Ne întîlnim la hotel, la ora opt.

— Să nu întîrziați, spuse Pierre. Mergem să cinăm într-un restaurant bun.

— De acord.

Și se duse la fratele și la prietenii săi. Pierre și Yvette urmăriră cu privirea grupul ce se îndepărta. În clipa aceea marșul din *Aida* se isprăvi. Publicul aplaudă cu putere, și Pierre de asemenea.

— Găsesc că această orchestră este excelentă, spuse.

— Și eu la fel. N-au instrumente cu coarde și totuși parcă se aud viori.

— Sînt grozavi ; iar marșul din *Aida* se armonizează foarte bine cu (gest larg) decorul.

— Da ! Așa e. E superb ! rosti Yvette cu înflăcărare. Niciodată nu mi-aș fi închipuit ca Veneția să fie atît de frumoasă.

— Nu-i așa ? spuse Pierre cu glasul puțin întristat. Tu nu ești dezamăgită, deci ?

— Dezamăgită ?... Asta-i bună.

Yvette strînse ușor brațul soțului ei, pe sub care și-l petrecuse pe al său. El răspunse acestui gest. Și schimbară între ei o privire.

— Copiii ăștia, vorbi iar Pierre prefăcîndu-se morocănos, ca un om mai degrabă amuzat decît supărat, sînt atît de greu de mulțumit încît începusem să mă întreb dacă...

— Nu-i lua în seamă ! răspunse ea cu vioiciune și ridică din umeri. Niște copii, ce mai ! Știi cum stau lucrurile. Se cred mai descurcăreți, mai șmecheri decît părinții. O să le treacă.

Se străduiră să rîdă nițel, pentru a întări această stare de spirit liniștitoare, acest refuz de a lua în serios un lucru care, văzut dintr-un anumit unghi, i-ar fi putut pune pe gînduri sau întrista.

— Cu toate acestea, spuse Pierre după oarecare ezitare, mi se pare că noi nu eram așa, la vîrsta lor.

— Vremurile s-au schimbat, ce vrei !

— Ah, ascultă, e preludiul la *Lohengrin*, exclamă Pierre, nespus de fericit că recunoscuse bucata, chiar de la primele acorduri.

Cumpărase discul cu opera *Lohengrin* cu puțin timp în urmă. Era mîndru de mica sa colecție de discuri clasice, pe care și-o îmbogățea lună de lună, cu multă răbdare. Seara, după cină, cînd copiii nu erau acasă, obișnuia să asculte muzică. Mai citise, de asemenea, două-trei lucrări de popularizare și asistase la cîteva concerte duminicale împreună cu Yvette. În afara faptului că le dăruia bucuria de a asculta muzică, „discoteca“ mai constituia pentru ei un fel de simbol, a cărui semnificație nu o prea puteau desluși ; însă le făcea plăcere gîndul că exista în viața lor ceva gratuit, accesul la un anumit cin, acces nedeterminat de bani ci de

minte și de inimă. Și care nu fusese prea lesnicios, cerîndu-le efort și stăruință...

După terminarea concertului, părăsiră agale Piazza San Marco, pentru a se reîntoarce la hotel. *Piazzetta* era scăldată toată în raze purpurii.

— Cît e de frumos ! spuse Pierre. Parc-am fi într-unul din porturile acelea de pe pînzele pictorului — al cărui nume nu mi-l amintesc — și care a pictat niște fantastice palate la malul mării.

— Da, știu ce vrei să spui, i-am văzut tablourile la Luvru.

— E un oraș de vis, într-adevăr.

Pierre simțea nevoia să dea glas bucuriei care-l cuprinsese iar, pentru a o ademeni mai bine, pentru a o statornici și mai temeinic : bucuria e atît de firavă, te miri ce o poate risipi, trebuie vegheată cu grijă.

— Niciodată n-am mai văzut ceva atît de extraordinar, rosti Yvette cu tonul omului care străbătuse parcă întregul univers și era deci în măsură să-i compare minunățiile.

— Mă întreb de ce oare am tărăgănat atîta pînă să venim aici, dacă o doream de atîta timp.

— Ei, toate la timpul lor... Ne obișnuisem cu vacanțele la Touquet, din pricina copiilor.

— Acum, cînd sînt mari și se pot descurca, spuse cu hotărîre Pierre, îți promit că o să voiajăm ! Ah, da, asta e ! Perfect liniștiți, numai noi doi. În fiecare an o să ne permitem o călătorie minunată.

— Da... Pînă acum trebuia să luăm seama, totuși, la cheltuieli.

— Și apoi, mai era și lipsa de antrenament... Pe noi, cînd eram tineri, ne-au învățat că mai întîi de toate vine munca, datoria ; iar distracțiile după aceea, dacă mai rămîne timp și nu costă prea scump. Azi lucrurile stau cu totul altfel : distracțiile vin în primul rînd, pînă și în buget.

Tema le era familiară : prăpastia între ceea ce trăise generația lor și ceea ce se înfățișa generației copiilor lor. Ei aveau șaisprezece ani cînd izbucnise războiul. Sfîrșitul adolescenței, începutul tinereții lor se scursese sub ocupație : problema principală consta atunci în a se hrăni, a supraviețui. Frontierele nu se deschiseseră cu adevărat decît în 1947, și nu putuseră călători ; avuseseră doar permisiunea să se deplaseze în interiorul țării lor, mai bine zis, a departamentului lor. Cît privește plăcerile muzicii și ale artelor, le fuseseră îngăduite, în provincia lor ocupată, cu extremă zgîrcenie. Copiii lor însă crescuseră într-o lume ce părea a fi fost orînduită anume pentru ei, și neexistînd parcă decît în funcție de dezvoltarea lor. Pentru copiii lor nu se precupețea nici un ban. Pentru copiii lor fuseseră inventate două mici minuni umaniste : turismul și cultura... Între austeritatea de odinioară și belșugul actual avusese loc răsturnarea unui sistem social, a unui statut de moravuri, a unei morale. Cu toate astea, Pierre și Yvette își aminteau întotdeauna, cu emoție, de acele zile, acum atît de îndepărtate, fiindcă ele erau, desigur, zilele tinereții lor. Și le amin-

teau însă mai presus de orice fiindcă erau cele din urmă zile ale unui anume mod de viață, ce dura de secole și care se sfîrșise pentru totdeauna. Vorbeau, acum, despre provincia lor natală ca despre o Arcadie ștearsă de pe hartă și unde singurele vestigii de recunoscut ale unui trecut fericit mai erau mormintele.

— Noi mergeam la cinematograf sîmbăta seara și asta era o mică sărbătoare, spuse Pierre.

— Și dansam în șuri, la țară, duminica după-amiază, în sunetele unei orchestre cu patru muzicanți.

— Clarinet, piston, acordeon și baterie.

— Ne distram grozav... Dar cum cinam la han, îți aduci aminte ?

— Cîrnați și fasole.

— În timpul războiului constituiau un ospăț, nu alta. Nu toată lumea avea parte de asemenea bunătăți.

— Dar Lahourtigue care ne cînta la desert ?

Această amintire îi făcu să rîdă.

— „În spatele casei noastre e un munte."

— „Eu și iubitul meu îl urcam adesea..."

— Cînta fals, nenorocitul ! Și cu cît cînta mai fals, cu atît rîdeam mai tare.

— Toate astea sînt, azi, pentru copii, niște obiceiuri învechite, înapoiate.

La hotel, Pierre rugă portarul să le rezerve o masă la restaurantul al cărui nume îl găsise în ghid. Un restaurant bun, care figura în capul listei, cu mențiunea de lux. Luase hotărîrea ca în prima lor seară la Veneția să fie la înălțime. Urcară apoi în camera lor și Yvette se

duse în baie, în timp ce Pierre se odihni, întinzîndu-se așa îmbrăcat cum era pe pat. Cînd Yvette ieși din camera de baie, îl găsi dus pe gînduri, cu mîinile sub cap, cu ochii în tavan.

— La ce te gîndești ?

— La nimic deosebit... Ție nu ți se pare că odraslele noastre, rosti el după oarecare șovăială, s-au schimbat în ultima vreme ?

Yvette tocmai căuta o rochie în șifonier.

— Nu știu, spuse ea prudentă. Oarecum, poate. La vîrsta lor, toți ne schimbăm, e normal.

— Da, așa e, totuși... Devin tare critici, nu-i așa ? Mai ales Patrick.

— El e în ultima clasă de liceu...

— Da, asta trebuie să fie... Li se formează spiritul critic, desigur. Eu unul mă întreb, această filo... Va trebui să-mi bag nasul prin cărțile lui Patrick, într-o bună zi.

— N-ai să înțelegi nimic.

— De ce nu ? Doar n-o fi prea greu. La urma urmelor, eu am citit *Omul, acest necunoscut* [1], și-am înțeles tot.

La ora opt coborîră în hol ca să-și aștepte copiii.

Dar aceștia nu apărură decît la nouă fără zece. Fiecare purta cîte un pachețel.

— Am întîrziat puțin, spuse Danièle.

— Da, aproape un ceas, răspunse Pierre.

— Sper că n-o să ne certați, spuse Patrick. Doar sîntem în vacanță.

[1] De Alexis Carrel.

— Nu vă cert, dar ați fi putut face totuși efortul de a fi punctuali.

— V-ați distrat bine ? întrebă Yvette.

— Da ! Prietenii noștri ne-au dus într-un loc unde există niște discuri de jazz formidabile, răspunse Danièle.

— După cîte văd, ați făcut cumpărături.

Fata izbucni în rîs.

— Ne-am cheltuit aproape toți banii, însă atîta pagubă. N-am putut rezista. Știi bluza de dantelă ? Ei bine, uite-o, o am aici.

Și arătă triumfătoare unul din cele două pachete.

— Dar era foarte scumpă, trebuie să-ți fi rămas tare puțini...

— Ascultă, mamă, începu ea pe un ton de discuție, la Paris costă de trei ori mai mult. Am făcut o afacere bună.

— Dar tu, își întrebă Yvette feciorul ; pun pariu că ți-ai făcut cadou pandantivul !

— Nu ți se poate ascunde nimic, răspunse el. Am să-l port astă-seară cu tunica mea.

— Dacă vreți să vă schimbați, grăbiți-vă, spuse Pierre. Am reținut masa pentru ora opt și jumătate.

— Și ce-ați mai cumpărat ? întrebă Yvette arătînd din ochi celelalte pachete.

— O scrumieră de sticlă, nu prea scumpă, însă destul de drăguță. O să arate bine în camera mea, spuse Danièle.

— Și tu ?

— O cravată de mătase cu fir, cît se poate de somptuoasă, răspunse băiatul, fără să pară

cine știe ce emoționat de această somptuozitate.

Poate simula răceala impasibilă, inexpresivă, pe care o văzuse la durii de pe ecran. Ori poate că faptul de a avea o cravată „somptuoasă" nu-i făcea într-adevăr nici o plăcere.

— Cu un cuvînt, e foarte avantajos să te deplasezi să-ți faci cumpărăturile la Veneția, declară Pierre.

— Totuși, interveni Yvette, să cheltuiești atîta bănet, în prima zi... Nu mai puteați aștepta puțin ?

— Ce importanță are ? Azi sau mîine, spuse Danièle.

— O să aveți nevoie de bani de buzunar...

— O să ne descurcăm. Hai, nu vii ? spuse băiatul sorei sale. Trebuie să ne grăbim. Avem o întîlnire la orele unsprezece.

Danièle schiță o mișcare să-l urmeze pe Patrick. Dar se întoarse înspre părinți. Cu chipul înăsprit, rosti foarte repede, cu un ton ce nu admitea replică :

— După cină ne ducem la o *surprise-party*.

Apoi se grăbi să-și ajungă din urmă fratele, care se și îndepărtase, și intrară amîndoi în ascensor.

Pierre și Yvette rămaseră fără glas timp de două sau trei minute. Se fereau pînă și să se privească, de parcă s-ar fi temut să-și mărturisească că se gîndeau la unul și același lucru. Ultimele vorbe ale fetei lor îi încremeniseră. Se prefăceau că-i interesează acel du-te-vino al turiștilor din hol. Pînă la urmă, Pierre nu mai

putu să tacă în legătură cu ceea ce îl frămînta. Adoptă un ton degajat :

— A spus că se vor duce la o petrecere după cină, nu-i așa ?

— Da. I-or fi invitat prietenii lor.

— Totuși, reîncepu Pierre după o pauză, măcar în prima seară pe care o petrecem la Veneția ar fi putut, cred...

— Sînt niște copii, și-atîta tot.

— Tu spui mereu așa, ca să-i scuzi, însă la optsprezece ani afirmația nu e întru totul adevărată.

— Dar și la Touquet o ștergeau chiar din prima seară, pentru a se întîlni cu banda lor, și tu nici nu crîcneai.

— Nu-i același lucru. Ne ducem la Touquet în fiecare an, și s-au creat anumite tabieturi. Pe cîtă vreme acum, facem pentru prima dată împreună o călătorie în străinătate.

— Ascultă, acest lucru e important pentru tine, pentru noi doi. Pentru ei, Veneția e la fel ca oricare alt loc.

— Totuși, prima seară... Credeam c-o să fie fericiți să cineze cu noi într-un restaurant șic.

— Și sînt, spuse Yvette fără prea mare convingere. Însă știi bine că prietenii contează enorm de mult în viața lor. Ghinionul a făcut să-i întîlnească tocmai astă-seară, fapt regretabil în ce ne privește... Aș ! Nu-i un lucru prea grav, adăugă ea apoi, făcînd un efort să afișeze nepăsarea, dezinvoltura. Nu merită să-ți faci sînge rău pentru atîta lucru.

Și tăcură iar cîteva clipe.

— Dar cumpărăturile astea, vorbi iar Pierre preocupat. Nu renunță la nimic.

— Le-ai dat prea mulți bani, și tu ! Ți-am spus că nu trebuia să le dai atîția.

— Voiam ca lucrurile să meargă cît mai bine.

— Totuși, recunoaște că ai fost întotdeauna prea darnic cu ei.

— Da, poate... Crezi într-adevăr că am greșit ?

— Nu. Însă nu te mai mira că sînt mînă spartă.

— Și sînt, nu glumă... Pentru niște copii care detestă societatea de consum... Patrick spunea, nu mai departe de azi-dimineață, că clasa muncitoare era exploatată de...

— Da, așa e, dar să nu le-o spui, îl întrerupse prompt Yvette. Tu știi cît sînt de simțitori la acest gen de critică.

— N-aveam de gînd să-i critic în acest sens.

— Nu, să n-o faci, te rog, îl imploră ea. E mai bine.

— E ciudat, totuși, nu-i așa ? să-l auzi pe Patrick tunînd și fulgerînd împotriva societății abundenței, și să-l vezi apoi năpustindu-se asupra unor pandantive ca o găină asupra grăunțelor. Visînd să-și aibă apoi mașina și restul.

— Ce vrei, astea sînt niște idei la ordinea zilei, niște idei la modă. Ei se agață de tot ceea ce este „în pas cu moda", cum obișnuiesc să spună.

— De acord, însă Patrick al nostru nu este încă întru totul copt pentru ceea ce înseamnă

a strînge cureaua. I-ar trebui puţin antrenament.

Glasul lui Pierre avea o nuanţă de cicăleală binevoitoare, însă undeva, în profunzimea lui, o notă mult mai dură. Yvette știa din experiență proprie că Pierre putea fi sarcastic. Nu i se întîmpla des și nu era de durată, însă dovedea, pe neașteptate, o forță latentă de judecare și de critică. După aceea, zile și săptămîni în șir redevenea din nou Pierre cel știut de ea : îngăduitor, amabil, întotdeauna dispus să fie fericit și să zîmbească.

Patrick și Danièle apărură în fața lor în ţinută de seară : băiatul purta bluzonul său fin, de comedie muzicală, de un albastru întunecat, cu pandantivul pe piept, și părul bine pieptănat, care-i încadra fețișoara îmbufnată ; fata, într-o rochie multicoloră, ultrascurtă, o adevărată paletă de tonuri pastel, roz bombon, mov ca floarea de merișor, bleu verzui ; cu pleoapele machiate în negru și cu expresia albă și inofensivă pe care o întîlnim la tinerele femei ce apar în revistele cu hîrtia lăcuită, sau în fotografiile publicitare. Erau delicioși, într-adevăr, Modelaţi, nu alta. Nişte odrasle ale prosperităţii, siguri pe sine, convinși că tot ceea ce e mai bun li se cuvenea. Pierre și Yvette îi lăudară pentru felul cum arătau ; și porniră spre restaurant.

— E departe ? întrebă Patrick.

— Nu. E lîngă Teatrul Fenice, la cinci minute de Piazza San Marco.

— Inconvenientul de care te izbești în orașul ăsta este că nu există taxiuri.

— Inconvenient ! exclamă Pierre. Vrei să spui binecuvîntare ! Nici o mașină, doar străzi care aparţin oamenilor...

— Dacă am lua o barcă cu motor ? sugeră Danièle.

— Ascultă, sîntem într-adevăr la doi pași...

La restaurant, Pierre ghici, după privirile furișate ce le aruncau în jurul lor copiii, că erau plăcut surprinși de luxul și decorația localului, de numărul și zelul personalului. Se feriră să-și manifeste însă satisfacția, deoarece o spontaneitate astfel neînfrînată ar fi dovedit, după expresia lor, „mîrlănie". Dimpotrivă, adoptară un aer indiferent, aproape înghețat, ca niște oameni obișnuiţi cu hotelurile de lux și cu localurile cele mai selecte. De fapt, jucau teatru. Jucau rolul tinerilor parizieni „sofisticaţi" dintr-un film al Noului Val. Acest lucru Pierre îl simţise, îl mirosise, îl adulmecase nu numai o dată. Într-un loc public, copiii lui se aflau în reprezentaţie ; ţinuta lor, mina lor se ajusta după un tipar stereotipic al „lumii", așa cum o văd regizorii, regizorii care nu o cunosc sau sînt prea proști ca s-o poată evoca în mod exact. Orice firesc dispărea, se volatiliza. Pierre suferea văzînd aceste artificii, deoarece ele adînceau și mai mult prăpastia dintre el și copiii săi. De pierdut însă, nu-şi pierdea răbdarea. „La optsprezece ani sînt cam snobi, este normal. Mai tîrziu o să capete minte, o să înţeleagă, o să devină din nou simpli și drăguţi, și o să cuteze să spună că restaurantul este frumos și că sînt fericiţi că se află acolo." Cu toate astea, dacă ne gîndim bine, nu era normal de-

loc să fie snobi. Dealtfel, nu toţi adolescenţii erau snobi, slavă Domnului. Lui Pierre nici nu-i trecuse prin cap să fie, nici la optsprezece ani şi nici mai tîrziu. Deci, de vină era, fără nici o îndoială, epoca. Această societate a abundenţei, pentru care Patrick nutrea un dispreţ teoretic ; această lume trucată, în care imaginile înlocuiau, treptat, sentimentele...

— Prin urmare, o să vă încheiaţi seara la prietenii voştri ? întrebă Pierre după ce alese meniul. Au aşadar un domiciliu ?

— Nu la ei, preciză Danièle. La nişte prieteni de-ai lor. Nişte americani foarte bogaţi, care au închiriat un palat pe Canal Grande.

Privirile lui Pierre şi ale lui Patrick se încrucişară. Pierre zîmbi.

— Au nişte relaţii grozave amicii voştri... Un palat pe Canal Grande, oare cît o fi costînd de închiriat ?

— Sînt plini de bani, preciză Danièle. Puţuri cu petrol.

— Îmi dau seama... Şi în acest moment trebuie că rentează petrolul, vezi bine. Cu toate războaiele astea, în Vietnam şi în alte locuri. (Patrick plecă brusc ochii.) Ei bine, sper că vă veţi distra. În sănătatea noastră, spuse el apoi, ridicînd paharul în care chelnerul îi turnase vin. Să bem pentru prima noastră seară la Veneţia... (Sorbi o înghiţitură de vin, o ţinu pe limbă şi o savură ca degustătorii.) Foarte bun acest Valpolicella. Mă întreb, i se adresă el soţiei sale, dacă n-ar fi bine să comand cîteva sticle, presupunînd că rezistă la transport ?

— Ai deja nişte Chianti, şi nu are prea mare căutare.

— Am vîndut totuşi aproape o treime din stoc ! Oamenilor începe să le placă şi vinul din străinătate. Pînă şi în cartierul nostru. Te gîndeai acum cinci ani că o să vindem într-o bună zi vinuri italieneşti sau chiar vinuri de Rhin ?

— Nu. Şi nici vodcă sau whisky.

— Toată lumea vrea să fie la modă. Şi-apoi oamenii voiajează, cunosc acum produsele străine.

— La fel stau dealtfel lucrurile şi în materie de bucătărie, spuse Yvette. Mica băcănie italiană de vizavi de noi are o clientelă serioasă.

— Pînă şi englezii au prins gust pentru mîncare bună şi vinuri alese. Îţi aduci aminte ce ne spunea M. Farmer ?

— Nu însă cei la care am locuit eu, zise Danièle. Se mînca atît de prost la ăştia ! Noroc cu breakfast-ul.

Patrick găsea, după toate aparenţele, foarte plictisitoare această conversaţie. Nici nu lua parte la ea.

Referindu-se la interesul manifestat în toată lumea pentru plăcerea de a mînca, plăcere ce părea rezervată odinioară unei singure naţiuni, şi în cadrul acestei naţiuni, unei clase privilegiate, Pierre spuse : „Mama şi cu mine am trăit alte vremuri“ ; şi-şi amintiră amîndoi nişte anecdote provinciale, pe care copiii le cunoşteau deja şi nu le ascultau cu atenţia cuvenită. Familia îşi petrecuse deseori vacanţele în provincia Béarn. Copiilor le plăcea acolo, mai ales vara, din pricina piscinei şi pentru că era

aproape de țărmul basc. Iarna însă, ținutul li se părea mohorît; iar bunicii, foarte plictisitori în orice anotimp.

— Erau vremuri bune, spuse Pierre. Se consuma mult mai puțin ca astăzi. Cred că acest lucru ți-ar fi plăcut, ce zici, Patrick ? însă oamenii apreciau mult mai mult puținul pe care-l aveau. Toate astea s-au dus.

— Nu în întregime, adăugă Yvette.

— Ba da. E o epocă apusă.

— Dar n-o fi avut loc o schimbare de civilizație !

Aici, Patrick interveni. El afirmă că era în curs o schimbare de civilizație. Se trăia un moment de cotitură a Istoriei. O mutație, cum specia umană nu mai cunoscuse din era glaciară.

— Ei bine, cu atît mai rău pentru noi, spuse Pierre.

— De ce cu atît mai rău ?

— Fiindcă o să-mi pară rău după cele trăite. După anumite lucruri, cel puțin.

— Vrei să spui : vechile valori ?

— Da, dacă vrei să le zici așa : vechile valori.

— Va trebui să te împaci cu gîndul : ele sînt depășite.

— Crezi ?

— Nu e vorba de crezut sau nu. E o constatare de fapt.

— Dar ce vrei să spui exact prin „depășite" ?

— Umanismul tradițional nu mai ține, nu mai e la modă. Nu mai înseamnă nimic. E un cadavru.

— Pînă aici s-a ajuns ?

— Și încă un cadavru care pute, continuă Patrick, atacîndu-și cu sîrg porția de pui cu sos vînătoresc.

— Aceste valori, vechi, cum le zici tu, îți displac ?

— Nu mă preocupă, asta-i tot. Lăsați morții să-i îngroape pe morți.

— Iată o cugetare care nu-i de azi.

— Nu. E însă tot ceea ce merită să fie reținut din Evanghelie.

Yvette asculta cu atenție, dar se ferea să ia parte la dezbatere. Erau discuții bărbătești. O femeie n-are căderea să intervină. Mai ales cînd unul din cei doi bărbați este în ultima clasă de liceu, nu-i așa...

— Spune-mi, însă, ce pui tu în locul acestui cadavru ?

Fratele și sora schimbară între ei o privire și un zîmbet.

— Era de așteptat, nu-i așa ? șopti băiatul.

— Da ! Argumentul de rigoare, răspunse fata pe același ton. E tare !

— Lumea trebuie pusă iar sub semnul întrebării, contestată, continuă Patrick, adresîndu-se din nou tatălui său. Numai așa se poate construi ceva.

— Să contești lumea...

Pierre reflectă asupra acestor cuvinte.

— Nu prea văd legătura, spuse el pînă la urmă. Ba da, oarecum... însă de bună seamă, nu *totul* trebuie contestat.

— O revoluție ori este radicală, ori nu mai e, spuse Patrick, și își goli paharul.

— Pot fi schimbate structurile politice și sociale, cum spuneai în după-amiaza aceasta ; însă oamenii vor continua să aibă cam aceleași reacții față de... față de lucrurile importante ale vieții. Crezi că oamenii de azi se deosebesc chiar atît de mult de cei de acum o mie de ani ? În ceea ce privește esențialul, în orice caz ?

— „Esențialul“ este o noțiune care-mi scapă.

— Natura umană... începu Pierre.

Încă o dată, fratele și sora se priviră zîmbind ironic.

— Și hodoronc-tronc ! spuse băiatul pe șoptite. După așa lovitură de grație, mai ridică-te dată poți.

— Ce mai vorbă, spuse fata. „Natura umană“ ! Ce părere ai ?

Yvette își luă inima în dinți, de parcă s-ar fi aruncat în apă și rosti :

— Nu mai încetați odată să-l tot tachinați pe tatăl vostru ! Ce mai pereche !

— Frăținele meu și cu mine sîntem complici, spuse rîzînd Danièle.

— Vă place grozav vorba asta, răspunse Pierre binevoitor.

— De ce ?

— Mi se pare că o folosiți deseori.

Patrick ridică fruntea și aruncă o căutătură aspră tatălui său.

— Ești împotrivă ?

— Nu ; dar nu-i o vorbă prea frumoasă, recunoaște. Te duce cu gîndul la niște răufăcători.

— Cu ce-ai vrea s-o înlocuiești ? întrebă Danièle.

— Nu știu... Există desigur un alt cuvînt. Pe vremuri, cuvîntul „complice“ nu se folosea în sensul în care-l folosiți voi. Se spunea poate : apropiați, de acord cu.

— Ave Maria..., șopti Patrick cu nasul în farfurie.

Ochii lui Pierre avură o scăpărare și mai puternică.

— E adevărat, uit mereu, spuse el adresîndu-se feciorului său. C-ul de la *avec*. Bine faci că-mi aduci aminte.

— Ați văzut măsuța cu brînzeturi ? rosti prompt Yvette, cu un accent pofticios, cam exagerat, poate. Au zeci de feluri ! Ce bune trebuie să fie ! Luăm ?

Copiii îi respinseră oferta. Le era mai puțin foame ca la prînz. O să ia mai degrabă un desert. Niște clătite flambate cu coniac „Grand Marnier“. Sau o casată siciliană. Și-apoi un fruct. Piersicile trebuie să fie delicioase...

— Luăm cafeaua aici sau în piață ?

Fratele și sora se consultară din ochi.

— Avem timp ?

— E unsprezece fără douăzeci. Avem întîlnire la unsprezece.

— O să luăm cafeaua cu voi, spuse Patrick, cu tonul cuiva care face o mare concesie, însă noi nu vom putea sta mai mult de zece minute.

În stradă, Pierre și fiica sa porniră înainte, ca de obicei. Ceva mai în urmă, Patrick o luă de braț pe mama sa, și încetiniră pasul, cu scopul de a mări distanța dintre ei și ceilalți doi membri ai familiei.

— Dacă întîmplarea face să ne întîlniţi împreună cu prietenii noştri, mîine sau în altă zi, spuse el, am să fiu obligat să vă prezint.

— Da, aşa e. Politeţea...

— În cazul că vorbiţi cu ei, aş prefera ca, de ochii lumii, tata să lucreze în import-export.

— Ia te uită ! Şi de ce, mă rog ?

— Tu-l cunoşti pe tata. E guraliv. Aşa stînd lucrurile, o să vorbească prietenilor mei despre negoţul său. Mie personal, puţin îmi pasă ; însă prietenii mei sînt niţel snobi : ştii, arondismentul al şaisprezecelea, etcaetera. Aşa încît, negustor de vinuri şi băuturi spirtoase de prin părţile Denfert — Rochereau ar pica prost. Ai priceput, mămicuţo ?

Ea pricepuse.

— E atît de important ? întrebă Yvette cu glas pierit.

— Nu pentru mine, îţi închipui... Pentru ei.

— În cazul ăsta, dacă amicii tăi sînt atît de pretenţioşi şi de proşti, de ce îi frecventezi ? N-ai decît să-i laşi baltă.

— Nu e aşa de simplu, spuse el încurcat şi iritat în acelaşi timp. Încearcă să înţelegi. Danièle şi cu mine avem nişte prieteni care fac parte din medii destul de selecte... Ar fi destul de neplăcut pentru noi, dacă aceşti prieteni ar şti că părinţii noştri fac negoţ cu vinuri şi băuturi spirtoase.

Yvette aplecă fruntea de parcă ar fi auzit nişte cuvinte indecente şi nu cuteză să-l privească în ochi pe cel ce le rostise. Tăcu puţin.

— De aceea, întrebă ea în cele din urmă, nu vă aduceţi niciodată prietenii acasă ? Te-am

mai întrebat de vreo cincizeci de ori de ce nu-i inviţi niciodată, deşi tu te duci deseori la dînşii...

— Ascultă, nu-mi face greutăţi, răspunse el cu nerăbdare.

— Bine... În cazul acesta, ce vrei să fac ?

— Să nu-i spui, bineînţeles, lui tata, că eu ţi-am suflat ideea. Plasează-i-o în aşa fel încît să pară că ar porni de la tine.

— Nu obişnuiesc să-l mint.

— Nu e o minciună, e o restricţie mintală, spuse el cu un aer înţepat.

— Tatăl tău n-o să mă creadă. El mă cunoaşte. N-o să creadă că mi-a putut trece prin minte un asemenea lucru.

Patrick ridică din umeri şi îşi trase braţul de sub cel al mamei sale.

— Bine. Să admitem că n-am spus nimic. Pagubă-n ciuperci. Însă, sincer vorbind, dai dovadă de rea-voinţă.

— Pe de altă parte, reîncepu Yvette, e puţin probabil să ne întîlnim cu prietenii tăi.

— Fii pe pace, am să fac în aşa fel încît să nu-i întîlniţi.

În Piazza San Marco, cele două grupuri se alăturară. Şi se duseră la Florian, pentru a doua oară în ziua aceea. Îl zoriră pe *cameriere* să le servească grabnic cafeaua. La ora unsprezece fără cinci, precis, Patrick şi Danièle se ridicară, fremătînd de nerăbdare. Trebuiau să ia o gondolă la debarcaderul din *Piazzetta* pentru a se duce la palatul unde avea loc petrecerea.

— Nu e scump, spuse Danièle ; ne-am interesat : o mie de lire.

— Ce rost ar avea să vă zgîrciţi. La naiba cu economia !

— N-o să staţi prea tîrziu ? interveni Yvette. O să fiţi cuminţi ?

Copiii o asigurară că n-avea de ce să se teamă. Şi le ură o seară plăcută. Era în glasurile şi pe chipurile lor o oarecare silă, o anume încordare ; însă cum făcură stînga-mprejur, înfăţişarea lor vioaie, zîmbetele lor, cuvintele însufleţite vădiră bucuria celor ce sînt în sfîrşit liberi, disponibili, şi se îndreaptă spre o plăcere multaşteptată. Pierre şi Yvette nu avuseseră nevoie să vină la Veneţia pentru a fi martorii acestei schimbări neaşteptate de dispoziţie, martorii acestor contraste izbitoare. Aveau o anume experienţă şi se resemnaseră desigur.

— Sper că n-au să-şi facă de cap, oftă Yvette. Poate n-ar fi trebuit să le dăm voie.

— Să fi văzut ce scandal ieşea dacă nu-i lăsam să meargă la această petrecere ! Ar fi stat bosumflaţi zile în şir. Şi ne-ar fi acuzat că sîntem nişte părinţi fără suflet.

— Totuşi, sîntem poate imprudenţi. Încă nu sînt majori.

— Şi-apoi, tu ştii bine că degeaba le-am fi interzis să meargă. Ei tot ar fi făcut pe dracu-n patru şi-ar fi mers. Nu e prima dată cînd îşi petrec noaptea în oraş. La Touquet, acest lucru se întîmpla deseori.

— Da, însă la Touquet noi ştiam că sînt cu un grup de prieteni în vreun local pentru tineret. Aici...

Yvette făcu un gest vag şi-şi clătină capul.

— Eşti îngrijorată ?

— Nu ştiu cine sînt aceşti americani, rosti ea după oarecare ezitare. Se spun atîtea despre oameni bogaţi care atrag în casele lor tineri, pentru...

— Petreceri deşucheate ? isprăvi Pierre fraza.

— Ziarele sînt pline de întîmplări de acest gen, în fiecare vară.

— Ascultă-mă ; copiii nu au 21 de ani, e adevărat, sînt totuşi destul de mari, destul de isteţi ca să se apere... În sfîrşit, ce mai calea-valea, tu ai încredere în ei ?

— Da... Dar acum, cu toate cîte se aud despre droguri... Americanii se droghează mult, după cît se pare.

— Aş ! Tu te gîndeşti întotdeauna la rău. Copiii fac pe emancipaţii însă, în fond, sînt foarte sănătoşi... Nu, nu te gîndi. O să se distreze şi atîta tot. O să danseze, o să bea niţel, o să flirteze. Ce mai, adăugă apoi cu o nuanţă de ironie în glas, schimbare radicală, la urma urmelor.

Yvette se hotărî să zîmbească.

— Şi-apoi, continuă Pierre, dacă ar fi vorba de ceea ce te temi, droguri şi orgii, prietenii lor nu şi-ar fi permis totuşi să-i ia cu dînşii. Doar dacă sînt nişte derbedei, ceea ce nu poate fi cazul : Danièle ne-a spus că sînt nişte tineri de familie foarte bună, toţi din arondismentul XVI... Aş fi curios să-i cunosc, dealtfel, continuă el după ce stătu puţin pe gînduri.

— Da ? Şi pentru ce ? întrebă Yvette cu băgare de seamă.

— Ca să văd ce-i de capul lor. Noi nu cunoaştem prietenii copiilor noştri. Am să-i cer

lui Patrick să ni-i prezinte. Cel puţin o să ne putem lămuri.

Cu sprîncenele încruntate, Yvette păru că se concentrează asupra unei hotărîri ce trebuia s-o ia. Fără să-şi privească soţul, spuse cu glas nesigur :

— Dacă-i întîlnim, n-ai putea să le dai de înţeles că lucrezi în import-export ?

— Ce idee curioasă ! rosti el uimit. Şi de ce naiba, mă rog, vrei să le dau de înţeles acest lucru ?

— Face impresie bună, spuse ea ; şi rîse uşor maliţios, un rîs care nu prea era la locul lui.

Pierre o privi insistent.

— De cînd ai început să te sinchiseşti de astfel de treburi ? întrebă el după o scurtă pauză.

— Nu mă sinchisesc, ştii bine, însă asta nu-i un motiv pentru a nu ţine cont de părerea altora.

— Mă întreb în ce măsură ne priveşte părerea acestor neisprăviţi, acestor terchea-berchea. Mie nu mi-e ruşine de meseria mea.

— Nu, însă pentru snobii din arondismentul XVI nu este o meserie prea distinsă...

Urmă o nouă tăcere, foarte apăsătoare de data aceasta. Pierre se schimbase la faţă. Cu glasul mai stins, spuse :

— Înţeleg...

Alarmată, Yvette întoarse capul spre Pierre.

— Patrick ţi-a cerut-o ? continuă el.

Ea simţi cum se înroşea, şi se fîstîci numaidecît.

— Nu, nu chiar în felul ăsta, se bîlbîi ea. Mi-a vorbit de prietenii lui, de snobismul lor. Şi-atunci, m-am gîndit...

Yvette nu-şi termină fraza.

— Nu minţi, spuse Pierre cu blîndeţe. Ştiam prea bine că această ideea nu putea veni de la tine.

Îşi feri apoi privirea şi începu să-şi mototolească pe masă pachetul de ţigări. Căpătase dintr-odată o înfăţişare obosită şi tristă.

— Toţi copiii sînt complexaţi din pricina unor astfel de lucruri, spuse ea cu înfrigurare. Pînă şi noi, adu-ţi aminte cum eram la vîrsta lor. Eu de exemplu, sufeream cînd colegii de şcoală mă vedeau cu bunicul, din pricină că mai purta cămaşă albastră ca ţăranii... Şi tu, adu-ţi aminte, mi-ai povestit deseori că sufereai de asemenea din cauza dispreţului unor colegi, la şcoală, deoarece ştiau că mama ta lucrase cu ziua...

— Da, e adevărat...

— Vezi ! Toţi copiii sînt complexaţi, repetă ea, împrumutînd un termen care făcea parte din vocabularul fiului şi al fiicei sale.

Pierre îşi aprinse nervos o ţigară.

— Ai dreptate, spuse el, ca şi cum ar fi vrut să pună capăt acestei mici dispute. Dau prea multă importanţă unor prostii... Ne plimbăm puţin ?

Îl chemă pe *cameriere* şi plăti consumaţia. Apoi, braţ la braţ, se amestecară în mulţimea celor ce hoinăreau prin Piazza San Marco. Pe neaşteptate, Pierre deveni foarte vesel, de o veselie aidoma exuberanţei.

Lucrul o uimi pe Yvette, însă îl secondă bucuroasă, deși cu vădită stîngăcie. Pierre îl imită pe Lahourtigue, unul din prietenii lor din copilărie, care îndemna comesenii să cînte la sfîrșitul meselor și care-i înveselise ani la rînd prin naivitatea lui șugubeață, prin limbajul lui plastic, prin teribilele înflorituri ale accentului său pirineian. El se prefăcu a fi Lahourtigue în vizită la Veneţia, ţăran cu gura căscată de mirare, lansînd reflexii bizare, în dialectul său. Aceasta îi făcu să rîdă. Tot ceea ce evoca ţinutul lor natal, Béarn, îi înveselea, îi liniștea sau înviora, ca şi cum ar fi pus din nou piciorul pe pămînt după un zbor prin niște spaţii înăbușitoare. Apoi, antrenat de verva sa, Pierre imită niște actori de cinema care le plăcuseră cîndva, pe vremea cînd erau adolescenți : Raimu, Louis Jouvet și alții ; ba mai mult, începu să meargă ca Charlie Chaplin din timpul filmelor mute, cu picioarele rășchirate, săltînd ușor la fiecare al cincilea pas. Yvette, hohotind de rîs, spunea : „Nu aici, Pierre ! Lumea se uită la tine, o să te creadă scrîntit." Era ușor neliniștită, însă nu de teamă că lumea o să-l creadă pe soţul ei „ţîcnit", ci din altă pricină, pe care nu o putea prea bine deslusi. Se plimbară prin cartierul „Mercerie"-lor, iar Pierre se dovedi curios de toate, un gură-cască exemplar. Vorbea aproape fără contenire. Către miezul nopții, totuși, această agitaţie se potoli puţin. Simţi nevoia să bea un pahar de alcool ; și, deși Yvette încercă să-l oprească, o duse totuși la Harry's Bar, unde bău un whisky, iar Yvette un suc de portocale. Atmosfera îmbîcsită a barului, clientela cu înfățișare cosmopolită îi intimida. Ieșiră și se înapoiară în *Piazzetta*. Laguna sclipea, lină, sub luna de culoarea mierii. Vama, cupolele Santei Maria della Salute, campanila bisericii San Giorgio se detașau, întunecate și precise, asemeni unor siluete decupate dintr-un teatru de umbre chinezești. Aerul era călduţ, impregnat de mirosul de saramură. Undeva în larg, înălţîndu-se dintr-o gondolă, o voce bărbătească cînta *Luna rossa*. Mai zăboviră pe chei, pentru a se bucura de această nocturnă venețiană, sublimă şi nemuritoare. Apoi Pierre spuse că se simţea obosit. Se întoarseră la hotel.

În camera lor, Yvette observă paloarea soţului ei și fața lui trasă. Şi se îngrijoră. El îi spuse : „Cred că o să-mi fie rău ; din cauza mîncării, desigur. Prea grea" și se duse în baie. Yvette îl auzi cum se căznea să vomite și cum își dădea cu apă pe faţă. Înapoiat în cameră, cu chipul încă descompus, spuse că i-a trecut, că se simţea mai bine. Amîndoi fură de părere că răul se datora schimbării de regim, micilor excese alimentare din această primă zi... Fără nici o îndoială asta era pricina : schimbarea de regim, micile excese...

După zece minute erau în pat, cu lămpile stinse.

Stăteau întinși unul lîngă celălalt, ca niște oameni care zac. „Ţi-e somn ?" îl întrebă ea.

El o asigură că avea să doarmă foarte bine. Își spuseră noapte bună. De afară, ajungeau pînă la ei răbufnirile glasurilor celor ce se plimbau, uruitul unei bărci cu motor. Se scurseră astfel cîteva minute. Yvette stătea cu ochii deschiși. Deși Pierre începuse să respire egal, ca în somn, Yvette era sigură că încă nu dormea. Tocmai voia să-l întrebe dacă doarme, cînd simți mîna soțului ei lăsîndu-se pe a ei și strîngînd-o cu încleștare.

Din artă și iubire

După ce James Wilbur Roosevelt Hoggarty IV și-a isprăvit studiile la Universitatea din Berkeley, California, familia sa l-a trimis să-și petreacă vara în Europa, în scopuri educative și mondene. Trebuia să viziteze principalele capitale ale bătrînului continent, marile muzee, și să întîlnească niște compatrioți stabiliți acolo, compatrioți care ar fi fost în măsură să-l prezinte unor eminente personalități. Programul era pe placul lui James, care îndrăgea deopotrivă artele și societatea, avînd poate o ușoară predilecție pentru societate. El se mai gîndea de asemenea să-și ofere și alte plăceri.

Cel mai îndepărtat strămoș cunoscut al Hoggarty-lor era un aventurier venit să caute aur la Klondyke. Aur găsise puțin, în schimb se îmbolnăvise de friguri și murise de tînăr, lăsînd în urma lui o văduvă și un orfan. Acesta, Wilbur Abenazer, binecunoscut în Vest sub porecla de Abe Hog (acest porc de Abe), a fost adevăratul întemeietor al dinastiei. Strînse o avere frumușică din girarea „saloons"-urilor și din afaceri dubioase. Jumate pionier, jumate bandit, total lipsit de scrupule, el lichidă vreo

doi sau trei indivizi, haimanale de teapa lui, înainte de a fi el însuși doborît de o bandă rivală. Avusese însă răgazul să ia de nevastă pe fiica șerifului și să-i facă doi băieți. Cel mai mare, Horace, bețiv și zurbagiu, se îndrăgosti de o cîntăreață de varieteu și o însoți în turneele ei prin statele din Sud. Urma i se pierde în Florida, unde se crede că a fost mîncat de indienii seminoli. Mezinul, Lincoln Sherman Wilbur Hoggarty II era, spre deosebire de fratele său, abstinent, harnic și ros de ambiție. Cu capitalul lăsat moștenire de tatăl său, el se lansă în niște speculații îndrăznețe care îi reușiră de fiecare dată. Lui îi datorează familia averea actuală, care este considerabilă : terenuri petrolifere în regiunea San-Diego, o rețea de farmacii, acțiuni în cîteva afaceri industriale mari, pînă și la Metro-Goldwin-Mayer. Prin David Algernon Wilbur Hoggarty III, tatăl lui James al nostru, familia ajunse în vîrful piramidei sociale. Ascensiune rapidă, după cum se vede, de la căutătorul de aur pînă la președintele director-general, trecînd prin patronul de baruri deocheate și speculant. David Hoggarty III se dovedi un student bun la Universitatea din Berkeley. Vorbește spaniola, nițică franceză, este înscris la cele mai selecte cluburi și are abonament la concert. Dă recepții fastuoase în frumoasa lui casă de la Santa Monica. Este un gentilom. Ultim vlăstar al acestei vițe viguroase, ce avea să fie oare James Hoggarty IV ? Înfățișarea lui, purtările, accentul, aptitudinile, totul îngăduie

să presupui că strănepotul lui Abe Hog va fi un estet.

Există un dagherotip al lui Wilbur Abenazer. Trăsături aspre, aspre pînă la grosolănie, mutră bună de spînzurătoare și mucalită în același timp. Apoi, mergînd din tată în fiu, se poate urmări asemănarea, însă prin niște elemente din ce în ce mai edulcorate : banul, bunăstarea, considerația publică, o educație universitară și niște alianțe matrimoniale cu marea burghezie au rafinat, au înnobilat tipul originar pînă la cel neoclasic al chipului lui James, în care, asemănarea cu străbunul patron de tripou nu mai e decît un anume aer de familie, vag ca o nălucire.

Îndată ce coborî din avion la Orly, James ceru să fie condus la Ritz, apoi la Père-Lachaise, unde se prosternă la mormintele Annei de Noailles și al lui Oscar Wilde, două personalități pe care le venera. Petrecu cincisprezece zile la Paris, între cafenelele din Saint-Germain-des-Près și salonul Sophiei Akanasian, sfătuitoare a avangardei deșucheate și, în subsidiar, miliardară. Plecă apoi la Cannes. Trecerea lui meteorică lăsă la Carlton o dîră de foc și-o notă neachitată (însă directorul celebrului hotel îl cunoștea bine pe David Hoggarty III și nu avea nici un fel de temeri în privința solvabilității lui Hoggarty junior). În cele din urmă, Roma a fost cea care l-a orbit, l-a fermecat, dragostea fulgerătoare. James se simți latin ca simțire și catolic prin preferință dacă nu prin credință. Papa îl primi într-o audiență semiparticulară. Asistă, din tribuna ambasado-

rilor, la o ceremonie de canonizare. Vizită bazilicile cele mai însemnate. Acest ușor acces de religiozitate nu-l împiedică totuși să caute și ceva emoții profane, dar își spuse în sinea lui că el era de fapt un catolic în maniera prinților din Renaștere, la care fidelitatea față de biserică putea fi împăcată cu venerarea antichității păgîne și cu cultul Frumuseții. James celebră acest cult atît în saloanele Romei cît și la Doney, via Veneto, în muzee ca și pe „Spanish stairs“ [1].

Într-o dimineață, în camera sa de la Excelsior, îl trezi din somn soneria telefonului. Era Bruce, unul din colegii săi de Universitate. „Jimmy, tu ești ? Aici Bruce. Ce faci ?... Sînt la Spoleto de trei săptămîni, ar trebui să vii și tu, e grozav. Pregătim sezonul *teatrului experimental*... Ei asta-i, doar știi că Spoleto este un fel de atelier internațional al artei dramatice ! E ticsit de americani. Au venit și Ernie Schulman cu soția sa, Martha. Regizorul, da... Ea ? Decoratoare. Sînt niște îngeri nu alta. O atmosferă electrică, Jimmy. Un voltaj intelectual de care nici n-ai idee. Eu ?... Scenografia, bineînțeles. Nu, nu stenografia ! Nu mă pregătesc pentru o carieră de dactilograf, ce naiba ! Mai dormi încă, ori ce ai ? Sce-no-gra-fie. Arta punerii în scenă. Și, m-am gîndit că tu, care voiai să devii actor... Nu mai vrei să devii actor ? Dar ce *vrei* să devii atunci ? Mai există oare altceva decît teatrul și artele frumoase

[1] Cunoscutele trepte de piatră din Piața Spaniei (engl.).

în acest secol groaznic de cenușiu ?... Oricum, Spoleto este locul unde trebuie să te afli în acest moment. Elita este aici și nu în altă parte... Vezi, cu asta te-am încuiat, ce zici ? Știam eu că dacă te ating la punctul tău foarte... Marota ta e snobismul, de bună seamă. Un gust înrădăcinat pentru aristocrația intelectuală, și pentru cealaltă de asemenea... Nu cumva îndrăznești să negi ?... Vino cît mai degrabă. Myriam o să te adore, asta-i lucru sigur... Gătește divin. Nicăieri nu poți mînca iofca mai bună ca la Myriam. Au închiriat o casă veche, minunată, cu vedere asupra întregii Umbrii... Um-bri-a... E numele provinciei. Ești prost ca noaptea, pentru numele lui Dumnezeu !... Ernie ? E un înțelept antic, scumpul meu. Zarathustra și Gordon Craig cusuți în pielea unui evreu din New York. Ai fi în stare să-l asculți zile în șir.“

Peste două ceasuri, James lua trenul spre Spoleto.

Cînd ajunse la destinație, avu parte de două surprize : barba colegului său Bruce și, în piața gării, un monumental „stabile“ negru, de Calder.

— Doamne sfinte, Bruce, de la cine ai furat-o ? O fi a ta cu adevărat ? La colegiu nu te rădeai decît din opt în opt zile.

— Barba e de rigoare aici, Jimmy. Va trebui să-ți lași și tu barbă.

— Nici în ruptul capului ! N-am nici un motiv să-mi ascund trăsăturile juvenile și armonioase sub acest stufăriș barbar... Ia ascultă, eu credeam că Spoleto e o cetate din secolul

al XIII-lea. Calder a făcut asta ? Parcă am fi la muzeul Guggenheim.

— Spoleto a devenit un *fief* al artei moderne. Calder, Zadkine și alții au lucrat aici.

Se suiră apoi în micul Fiat al lui Bruce. După ce lăsară bagajele lui James la hotelul Ducilor („șapte dolari pe zi, o nimica toată. Trebuie să vii în Europa ca să plătești niște prețuri atît de ridicole"), făcură turul orașului. Sub soarele de august, orașul era în același timp auster și vesel : fortăreață medievală cu străduțe înguste, cu multe biserici și palate trainic zidite ; părea însă populat cu cetățeni sub treizeci de ani : băieți și fete în veșminte bălțate, cu atitudini dezinvolte. În cea mai mare parte americani.

— Ascultă, Bruce, or mai fi rămas totuși și ceva indigeni ?! Nu i-om fi omorît chiar pe toți ?!

— Omorît ? Zi mai bine că, pentru prima oară, de secole încoace, prosperă. Se îngrașă pe spinarea noastră. De cînd există Festivalul sînt literalmente *obezi*.

Piața Domului îl încîntă pe James ; însă dezaprobă cu vehemență prezența, în acest decor antic, a unui obiect care nu avea nici un raport estetic cu restul : un poliedru de ciment, enorm, vopsit în roșu aprins, la fel de bizar însă mai puțin poetic decît un aerolit.

— E un sacrilegiu să pui acest monstru în fața catedralei. Sare în ochi. E în totală discordanță cu restul lucrurilor.

— Tu nu te pricepi, răspunse Bruce. Arta modernă trebuie să șocheze, să zguduie. Arta

modernă refuză să dea o justificare. Există și atît.

— În cazul acesta, eu sînt partizan al trecutului și-mi fac un titlu de glorie din asta.

— N-ai văzut niciodată un tablou de Margritte ? Sau de alți suprarealiști ? Margritte ar putea plasa o pompă de benzină într-un salon *Second Empire* și totul ar arăta foarte bine astfel.

— Prea facil, spuse James.

— Să mergem. Ernie repetă, cred, *Oedip*-ul său. O să asistăm la munca lui și-apoi o să te prezint.

Intrară în teatrul Caius Melisso care, din exterior, arăta la fel cu alte case din piață : nu atrăgea privirea prin nimic. În interior, un fermecător sipet rococo, roșu și auriu, cu trei balcoane suprapuse susținute de niște coloane subțiri : cadrul visat pentru voioșia unei opere de Rossini. Ceea ce se petrecea pe scenă nu evoca decît pe departe bonomia maestrului. Un băiat îmbrăcat cu un slip de gimnast, adică cu un romb de pînză prelungit cu o sfoară, se îndeletnicea să bată din răsputeri un tam-tam. Își puncta izbiturile cu strigăte sălbatice. Întinsă la picioarele lui, o fată la fel de sumar îmbrăcată ca și el se zvîrcolea ca o șerpoaică. O duzină de alți tineri (băieți mai pletoși decît fetele) erau așezați pe niște scaune de bucătărie în jurul scenei. În cel de-al treilea rînd de fotolii se aflau doi bărbați și o femeie. Ascultau, cu țigările între degete. Sala mică era numai nori de fum.

— Ce fac ? șușoti James.

— E scena nopții nunții, spuse Bruce.
— Noaptea nunții *cui ?*
— A lui Oedip și a Jocastei.
— Ah, bine... și al cui e textul ?
— Al lui Sofocle, ce întrebare ! Mă rog, a fost nițel cam sfîrtecat de Ernie.
— Ernie e bondocul cu claia aia de păr ?
— Da. Și femeia de lîngă dînsul e Myriam.
James prețuia celebritățile. Ar fi vrut să cunoască foarte mulți și de primă mărime. Ernie Schulman nu se afla decît pe locul douăzeci sau treizeci în falanga celebrităților teatrale ; însă, la urma urmelor, fusese citat de mai multe ori, în ultimele luni, de mai multe periodice ca „Life" și „New-Yorker" : ceea ce era o consacrare. Cînd i-a fost prezentat, James nu arătă nici pic de timiditate, ba dimpotrivă : întîlnirea cu oameni celebri îl fortifica, îl exalta. Începu de îndată să vorbească cu volubilitate. Spuse că era pasionat de teatru și că venise la Spoleto dinadins pentru a se instrui în preajma lui Ernie. Îl cită pe Gordon Craig, al cărui nume îl cunoștea abia de exact trei ceasuri și cîteva minute, auzindu-l din gura lui Bruce, la telefon, chiar în dimineața aceea ; cu toate astea, după felul cum îi rostea numele, ai fi putut crede că Gordon Craig și cu el fuseseră pionieri nedespărțiți ai artei dramatice, vechi camarazi de luptă. Pomeni de Actor's Studio, referință care îl făcu pe Ernie să încrunte din sprîncene. Dar atunci cînd James, cuprins de ardoarea de a arăta că era la curent cu cele mai recente experiențe scenice și că avangarda nu-l înspăimînta nicidecum, se lansă în cele mai

aprinse elogii ale Living Theatre-ului, încruntarea de sprîncene a lui Ernie deveni jupiteriană. James, istovit, se opri cu un zîmbet radios pe buze. Nu-i lăsase interlocutorului său nici un pic de răgaz să plaseze și el vreun cuvînt. Ernie înălță capul spre Bruce :
— Mai și *tace* uneori ? îl întrebă cu glas suav.
Și le întoarse spatele, lăsîndu-l pe James înmărmurit. Cei doi tineri ieșiră fuga-fuguța.
— L-ai întărîtat bătînd cîmpii despre Living Theatre, spuse Bruce. Ernie a făcut aproape aceleași lucruri ca și ei. Prin urmare, e normal să nu-i poată suferi. E trupa rivală.
James spumega de furie. Niciodată nu mai fusese tratat în felul acesta.
— E prost crescut, vulgar, mîrșav. Un evreu din New York.
— Nu fii antisemit, fiule. Evreii din New York reprezintă jumătate din literatura americană, aproape întreg teatrul american și întreg cinema-ul. Dealtfel, dacă eram în locul lui Ernie, aș fi reacționat la fel. Lăsînd gluma la o parte, tu, Jimmy, ai cam pălăvrăgit ca o tîrfă fără experiență. Nimeni nu te mai putea opri. Voiai să-l faci praf, să-l uluiești. Însă tipul ăsta nu se lasă impresionat. De obicei, el dă tonul.
— Eu unul n-am venit aici ca să fiu luat de sus de acest mîrlan. Și nici nu mă impresionează, dacă vrei să știi. La urma urmelor, n-am nici în clin nici în mînecă cu acest Ernie Schulman. Eu cunosc toată crema societății pariziene. Am relații la Roma cu oameni de la

ambasadă. Am scrisori de recomandare pentru Mrs. Galloway la Fiesole, pentru Peggy Guggenheim la Veneţia...

— Da, aşa e, ştiu ; tu eşti prinţul mondenilor (Bruce folosi neologismul american : „Socialitate") şi, pe deasupra, mai ai şi buzunarele doldora. Însă aici, scumpul meu, aceste valori nu sînt la preţ. Artiştii au alte criterii.

— Criterii pe dracu ! răbufni James (pînă şi el, care-şi supraveghea întotdeauna limbajul, se folosi, dus de mînie, de un alt termen). Aceste valori contează peste tot.

— Şi distincţia de asemenea, rosti Bruce.

James catadicsi să zîmbească. La insistenţele colegului său, acceptă să ia în considerare posibilitatea unei alte întîlniri cu Ernie. De data asta se arătă mai deferent ; iar Ernie îl admise, cu nepăsare, în cercul său de prieteni. Îi zicea „Jimmy boy", adopta faţă de el un ton de îngăduinţă amuzată, ca şi cum nu l-ar fi luat în serios şi s-ar fi distrat pe seama purtării lui de copil răsfăţat. Cum însă tachineria masca condescendenţa, James nu-şi dădea seama de nimic : el se credea *înduioşător ;* i se părea de la sine înţeles ca farmecul său tineresc să-i cucerească pe toţi şi ca orice făptură sănătoasă şi normală să simtă la apropierea lui o simpatie imediată şi fără rezerve. De fapt, această siguranţă îi înlesnea mult raporturile cu ceilalţi. Myriam, soţia lui Ernie, îl trata şi ea ca pe un băieţel, însă o făcea cu drăgălăşenie, la modul „matern". Myriam era o femeie de vreo treizeci de ani, destul de viguroasă la înfăţişare şi la vorbă. Nu se farda, iar părul ei — după

cum arăta — beneficia rareori de mîna grijulie a vreunui coafor. Artistă... Dacă ar fi mers mai departe în acest sens, simplitatea ei ar fi părut afectată ; pe cîtă vreme astfel, era o simplitate întocmai cum se cuvenea... James deveni cavalerul lui Myriam. „E cineva", spunea el, dînd de înţeles că ea nu era cu nimic mai prejos decît soţul ei, ba valora poate ceva mai mult. El avusese întotdeauna instinctul legăturilor care-l ocroteau.

Mica trupă a lui Ernie îl acceptă pe James ; şi cine nu l-ar fi acceptat ? Era darnic la whisky, ţigări, invitaţii la cină. Cea mai mare parte a acestor băieţi şi fete aveau bani puţini. Erau liberali în moravuri ca şi în opinii politice. Oricine se poate culca cu oricine, jos rasismul şi războiul. Isus fusese primul beatnik... Îşi arătau unii altora o afecţiune care mergea pînă la tandreţe — cel puţin în gesturi şi cuvinte : sărutări, îmbrăţişări, şi folosirea necontenită de diminutive şi termeni amicali. Ploua cu „darling, honey, sugar, sweet-heart, sweety pie, ducky" [1]... Aveai impresia că-i vezi şi-i auzi pe credincioşii unui cult persecutat, care se adunau în catacombe pentru nişte agape frăţeşti. Pînă şi Ernie, mult mai scorţos de felul lui, în clipele sale de bună dispoziţie îi dezmierda cu „darling" şi „ducky", fără deosebire de sex, de parcă ar fi fost nişte copii. Astfel, în timpul unei repetiţii, era în stare să se adreseze unui vlăjgan bărbos, spunîndu-i : „Scumpule, cînd vii să anunţi că regina a mu-

[1] drag, scump, dulce, iubit, bombonică, boboc (engl.).

rît, caută de arată mai puțin vesel", sau actriței care juca pe Jocasta: „În acest loc, iubițico, ridici mîna, dar nu așa de parcă ai chema un taxi."

Treptat, treptat, piesa căpăta formă. Ernie interpretase foarte liber opera originală, restrîngînd textul, înlocuindu-l ici-colo prin gesticulație pură, strigăte, acțiune fizică violentă. Se străduia să-l facă pe acest Oedip cît mai primitiv dar și actual în același timp. Fiecare spectator, spunea el, trebuia să primească spectacolul ca pe un șoc, nervii lui să fie zguduiți înainte de orice percepere intelectuală. La Universitate, James auzise vorbindu-se mai ales despre un teatru de factura brechtiană, un teatru critic care, în loc să se adreseze simțurilor și inimii, tinde să-i facă pe spectatori să înțeleagă și să judece anumite mecanisme „alienatorii" ale societății contemporane. Aparent, această tendință era în regres. Acum proclamau contrariul. James auzi pentru prima oară numele lui Antonin Artaud. Ciupi de ici, de colo cîte un citat, o frîntură de teorie; și, după două zile, vorbea despre Artaud ca despre o veche cunoștință. Gordon Craig fu pus la păstrare la depozitul de vechituri înainte de a fi fost folosit. În cultură ca și în ale bucătăriei, James nu consuma decît produsele cele mai proaspete.

„Spoleto, scrise el părinților săi, constituie pentru mine un extraordinar ferment intelectual..."

Repetițiile aveau loc într-o atmosferă destinsă. Ernie nu țipa și nu se înfuria niciodată.

În zilele lui negre, folosea sarcasmul. Atunci era în stare să rostească pe tonul cel mai pașnic niște adevăruri atît de crude, și care mergeau atît de departe (de parcă ar fi fost înzestrat cu o excepțională putere de pătrundere a sufletelor), încît persoana vizată pălea și strîngea pumnii, dacă era băiat, izbucnea în plîns sau leșina, dacă era fată. Myriam trebuia să împace apoi lucrurile; însă Ernie mai știa să se facă iertat de victimele sale printr-o mare cheltuială de afabilitate. El pretindea că acest tratament îi făcea pe actori să mai lase din pretenții și să nu-și mai dea aere, silindu-i să se arate în adevărata lor lumină; după o asemenea „jupuire", ei se dovedeau actori mai buni.

Șederea la Spoleto devenea pentru James din ce în ce mai plăcută. Plutea în aerul de acolo un fel de surescitare pricinuită de afluența turiștilor, de prezența, pe străzi, a unui tineret spilcuit și, în sfîrșit, de pregătirea unor opere ce aveau să fie reprezentate în luna următoare, în cadrul stagiunii teatrului experimental. James vizita bisericile, învăța ceva italiană, lega prietenie cu tineri de vîrsta lui. Avu chiar o mică aventură cu o fată din oraș. O invită la cină în cele mai bune restaurante, îi dărui un fular, un colier, parfum. Cînd rămîneau singuri, el se cam plictisea și trebuia să recurgă la whisky pentru a-i da ghes inimii; în schimb, îi plăcea să fie văzut cu ea. Socotea că acest lucru „impunea" trupei (însă Ernie nu lua nici această dragoste trecătoare mai în serios decît restul: „Jimmy boy" i se

părea a fi un amant rupt de realitate, aerian). Simulînd cinismul, James îi spuse într-o zi lui Bruce : „Înţelegi, e avantajos ; învăţ italiana prin metoda directă". Bruce nu era poate destul de copt pentru a şti că cinismul verbal este, aproape întotdeauna, făcut să dovedească ceva ce nu există : dacă James îşi denigra, glumind, legătura, o făcea vrînd să sugereze că, de fapt, el glumea din pudoare, şi că în realitate era pe deplin mulţumit. S-ar putea deduce, prin urmare, că lucrurile nu stăteau tocmai aşa.

Îşi avu şi el ceasurile lui de deprimare. Nu era ceva cu totul nou. Încă în timpul Universităţii, trăise nişte „momente teribile", cînd totul îl apăsa, studiile, camarazii, el însuşi. În general, era predispus la plictiseală tot aşa cum unii sînt predispuşi la guturai. Cineva îi explicase că făcea parte din familia năpăstuită a ciclotimicilor. La Spoleto, recunoscu vechile simptome ale bolii de care suferea, la sfîrşitul unei nopţi în cursul căreia trupa sărbătorise aniversarea lui Myriam. Se dansase mult, se băuse mult. Spre ceasurile patru ale dimineţii, dezgustul se abătuse asupra lui James ca un vultur. Ieşi să se plimbe. Oraşul era cufundat într-o tăcere minerală. Clarul de lună ce scălda pieţele pustii, palatele, fîntînile îl preschimbase într-una din acele cetăţi moarte pictate de Chirico. Împleticindu-se de băutură şi de tristeţe, James apucă drumul spre Rocca şi păşi pe podul ce străjuia valea de la o înălţime de trei sute de metri. Ajungînd la mijlocul podului, se aşeză pe parapet cu picioarele în gol, şi îşi spuse : „Am să mă arunc". Cuprins

de greaţă şi ameţeală, el reflectă cîteva minute asupra motivelor acestei veleităţi sinucigaşe. Dar ele îi apărură aproape cu neputinţă de desluşit. „La drept vorbind, am nişte şanse de invidiat : o înfăţişare atrăgătoare, inteligenţă, un nume, avere. De ce oare nu sînt fericit ? Uneori am impresia că sînt la fel de bătrîn ca dealurile, că port pe umeri truda veacurilor ; mă înfioară perspectiva viitorului, perspectiva acestei vieţi interminabile care se desfăşoară dinaintea mea. Adesea mi-e frică, mă macină nelinişteа. Alteori, dimpotrivă, sînt plin de înflăcărare, însă într-un fel agitat, febril. Indiferent de dispoziţia în care mă aflu, oboseală sau agitaţie, nu-mi găsesc nicicînd tihna, seninătatea, paşnica disponibilitate. Simt nevoia să beau, şi beau prea mult, ca în noaptea aceasta de pildă. Într-o bună zi, cu siguranţă am să recurg la droguri. Am fumat odată marijuana... Plictisul este veşnic lîngă mine, gata să mă copleşească. De ce nu pot fi ca tatăl meu ? Sau măcar ca acest băiat de treabă, Bruce, simpatic prototip al unui tînăr american ? Eu sînt altfel... Oare ce-mi doresc cu adevărat ? O dragoste împărtăşită, cu o fiinţă de vis care mi-ar satisface toate năzuinţele spre Frumuseţe... Ba nu, nu e asta : mă dau în vînt după aventuri, îmi place să amăgesc, sînt înclinat să mă comport ca un Don Juan... Poate din pricină că n-am întîlnit încă idealul ?... Oare l-a întîlnit cineva vreodată ?... Ceea ce timp de un ceas îmi place, după un ceas mă scîrbeşte... Nu mă mai înţeleg deloc. Societatea mă atrage, sînt un snob incurabil, are dreptate Bruce ; însă

cele cîteva contacte pe care le-am avut cu lumea m-au lămurit de îndată asupra deșertăciunii tuturor acestor lucruri ; sînt mereu la fel, și nu duc la nimic... Dar de ce ar trebui, mă rog, să ducă la ceva ? E de ajuns să fie amuzant, și să treacă timpul... Din păcate, nici măcar nu e întotdeauna amuzant... Prin urmare, ar trebui s-o sfîrșesc" ; și încercă să-și închipuie cum are să se prăbușească de la trei sute de metri, zdrobindu-se de pămînt... În fața ochilor îi apărură și titlurile din ziarele californiene : „James Hoggarty junior se aruncă într-o rîpă, la Spoleto". Senzație mare. Avea să apară și o poză de-a lui, îmbrăcat în togă neagră, cu toca pe cap, din ziua cînd și-a luat diploma... James coborî de pe parapet și făcu cale întoarsă. Tocmai mijeau zorile. Aerul era proaspăt și plin de miresmele ogoarelor. Priveliștea colinelor cu măslini te ducea cu gîndul la vremuri străvechi. „Mă plimb într-un tablou de Fra Angelico." Ajuns în piața Domului, se sprijini cu spatele de poliedrul de ciment roșu, pentru a-și feri privirea de acest obiect dezgustător ; și contemplă decorul din jurul său. Rampa de piatră șerpuia în pantă dulce printre casele vechi. Biserica se profila pe cerul ce începea să pălească. Totul era pustiu, tăcut. Deodată, James izbucni în hohote de plîns. Și plînse fără să se mai poată stăpîni, poate din pricina frumuseții din jur, a faptului că se afla acolo, singur, în revărsatul zorilor, în mijlocul acestei piețe adormite ; sau poate că era efectul tardiv al oboselii și-al beției. Accesul de

plîns îi făcu bine. Îl prelungi desfătîndu-se, fericit că putea să se văicărească, să se înduioșeze de propria lui soartă, măgulit de imaginea pe care și-o făurea în minte despre un tînăr american „înzestrat cu toate harurile", pradă deznădejdii în *piazza* unui oraș italian, cînd mijeau zorile. O stampă romantică... Se gîndi că aceste pietre îi erau prietene, mai prietene decît oamenii, deoarece fuseseră cioplite, potrivite, înălțate cu ajutorul credinței, speranței și milosteniei. Cele trei virtuți teologale pieriseră definitiv. De ce nu se născuse oare în secolul al XIII-lea ? S-ar fi numărat și el printre acei muncitori anonimi care construiau, cîntînd, catedrala. Zilele lui pașnice s-ar fi depănat încet, ritmate de munca manuală, de rugăciune, de mesele frugale luate împreună cu ceilalți, de citirea autorilor vechi. S-ar fi căsătorit cu o fată tînără ce s-ar fi păstrat pură pentru dînsul. I-ar fi primit pe săraci la masa lui. S-ar fi dus poate chiar în pelerinaj în Țara Sfîntă... În acea clipă se pomeni fredonînd în gînd marșul pelerinilor din *Tannhaüser*... Aici se opri din visare. „Sînt sincer, se întrebă el, ori sînt un comedian ? Oare numai comedienii să fie sinceri ?" Această întrebare i-l evocă pe Hamlet și monologul în care prințul cumpănește la gradul de sinceritate al actorului care interpreta rolul Hecubei. Încurcată treabă. „Sînt putred de atîta cultură", își spuse James. Ar trebui să fiu ignorant și naiv. Un suflet curat. *Un suflet curat* era titlul unei nuvele de Flaubert pe care o citise în primul an de colegiu. Totul devenea din ce în ce mai încurcat... Se

întoarse la hotel cu o durere de cap îngrozitoare, înghiţi nişte somnifere şi dormi zece ore în şir.

Cînd se trezi, către mijlocul după-amiezii, devenise iar celălalt James : cel mulţumit, cel ce se bucura din plin de plăcerile vieţii. Se duse la Caius Melisso pentru a-l întîlni acolo pe Bruce. Pe scenă, trupa psalmodiind şi legănîndu-se din şolduri ca un cortegiu de negri în urma vrăjitorului (exista dealtfel o femeie neagră printre ei), urma mersul şovăielnic al unui bătrîn cu privire vagă, ce se sprijinea într-o bîtă ciobănească.

— Ia spune, şopti James, e Ernie ? Nu ştiam că este şi actor.

— Ba chiar un foarte bun actor. Îl joacă pe Tiresias.

— Aminteşte-mi cine e.

— Prezicătorul orb. Cel care ştie totul dinainte. Destinul, ce mai.

— E impresionant, murmură James ; şi în timp ce privea scena, începu să viseze la propriul său destin : oare era dinainte stabilit ? Sau, după cum afirmau filozofii existenţialişti, omul îşi făurea viaţa trăind-o, zi de zi, fără o determinare prealabilă ? De îndată i se înfăţişară, stîrnite, întrebările cele mai urgente, cele ce nu-şi vor afla niciodată răspuns : care este rostul prezenţei mele pe pămînt ? Care-mi sînt ţelurile ? De ce mă aflu aici ? *Cine* sînt ?... Cuprins de o ameţeală aproape la fel de puternică ca şi cea pe care o resimţise pe podul Rocca, el se strădui să alunge aceste năluciri metafizice şi să se concentreze, cu toată fiinţa, asupra

spectacolului : se juca *Oedip ;* oamenii de pe scenă erau nişte americani simpatici, Tiresias-Ernie nu ştia nimic dinainte ; totul nu era decît teatru, adică prefăcătorie.

Duminica următoare, trupa hotărî să meargă la iarbă verde. Se înghesuiră în nişte maşini hodorogite, cu de-ale gurii şi cu o groază de sticle de vin de Umbria. Timpul era foarte frumos. James se simţea în deplin acord cu armonia acelei zile luminoase. În plină formă... Cum îi putuse trece prin gînd, fie şi numai pentru o clipă, să se omoare ? Cît de beat trebuie să fi fost !... Nemaivorbind de nostalgia secolului XIII... De parcă secolul nostru nu era la fel de extraordinar, în felul lui. Noi avem o credinţă : geniul uman, cuceritor al spaţiilor stelare ; o nădejde : fericirea tuturor, aici pe pămînt. Noi avem şi milostenia, prin milioane de spitale, clinici, prin Asigurările sociale şi tot aparatul guvernamental de ajutorare a săracilor, bătrînilor, infirmilor...

— Ernie, spuse el brusc, materializîndu-şi gîndurile, tu îţi dai seama că Sfîntul Francisc din Assisi a propovăduit poate chiar pe aici, pe aceste coline unde ne aflăm ?

— Sfîntul Francisc e un drăguţ, rosti actriţa neagră. E sfîntul meu preferat, împreună cu Sfînta Tereza a copilului Isus [1].

— Adevărat, spuse actorul bărbos căruia i se reproşa că era prea vesel cînd anunţa moartea reginei. Ne aflăm în Umbria. Trebuie să

---

[1] Thérese Martin (1873—1897), călugăriţă franceză, născută la Alençon, canonizată in 1925.

fi fost grozav flăcăul. Cred că ne-am fi împrietenit. El e cel care ținea predici păsărelelor, nu-i așa ?

— Da, Dave, răspunse actrița neagră. Găsesc lucrul ăsta tare drăgălaș.

— Ei bine, eu unul cred că astăzi, reîncepu James, Sfîntul Francisc n-ar mai predica păsărilor, fiindcă...

— Nu mai există păsări, băiețică, zise Myriam, nici chiar aici, la țară. Vaporii de benzină, după cum vezi.

— ...fiindcă și-ar da seama că mila începe să se preschimbe în faptă, acțiune serioasă.

— Doamne sfinte, și anume cum, Jimmy boy ? întrebă Ernie.

— Prin spitale, ligile de întrajutorare, Asigurări sociale și întreg calabalîcul, rosti James sigur de el. Astăzi, în S.U.A., o ființă părăsită, fără nici o îngrijire, un înfometat, constituie excepții. E o rușine pe care n-o mai suportăm. Noi am hotărît să punem capăt sărăciei și-o să izbutim treptat, treptat. Asta vreau să spun. Statul Abundenței înseamnă Evanghelia preschimbată în politică.

— Serios ? rosti actrița neagră. Ce-ar fi să te duci în Harlem să le anunți vestea cea bună, scumpule ? Ai avea succes, nu glumă.

— Ei bine, și ce-i cu asta ? Unde este oare mai combătut rasismul decît la noi ? La urma urmelor, ne apropiem cu fiece zi ce trece de egalitate.

Urmă o discuție generală, însă foarte iute a fost pierdută din vedere tema inițială, cea a carității devenită faptă politică. A fost mai degrabă judecată America, în calitatea ei de mare putere mondială. Ultim bastion al marelui capitalism, nu era ea oare destinată să piară, înăbușită sub dolarii și contradicțiile ei ? Propriile sale vlăstare se ridicau împotriva ei...

— Nenorocirea americanilor, spuse Ernie, constă în a fi trecut fără tranziție de la era pionierilor la era consumatorilor.

— De la Evul Mediu la decadență, spuse altcineva.

— Fie, dacă vrei. Noi nu mai avem nimic de cucerit decît luna, faptă care rămîne pe seama cîtorva savanți și cosmonauți : restul populației e în afara acestei tentative, simpli spectatori. Energiile noastre nu mai au cu ce să se ocupe. Și-atunci se apucă să consume. Romanii epocii de decadență își petreceau zilele la terme și la circ. E același lucru.

James protestă, susținînd că, dimpotrivă, poporul american i se părea a fi unul din cele mai sănătoase popoare ale lumii. El nu văzuse în jurul său, începînd cu propria sa familie, decît modele de muncă, de tenacitate, de ingeniozitate...

— Apropo, spuse Ernie, din cine te tragi tu, Jimmy boy ? Să nu-mi spui că din întemeietori...

— Nu știu dacă strămoșii mei se aflau sau nu pe *May Flower* [1], răspunse tînărul, și nici nu-mi pasă („nu chiar", murmură Bruce aparte), însă îmi cunosc strămoșii pînă la a cincea

[1] Denumirea corăbiei cu care primii coloniști englezi au venit în America de Nord.

generație, și pot spune că erau niște flăcăi de prima mînă, niște duri care și-au cucerit un loc sub soare cu mare cheltuială de energie. Niște americani pur sînge, ce mai. Dealtfel, unul din ei era poreclit Abe Hog, adăugă el zîmbind, și nu dormea niciodată fără două pistoale sub pernă.

— Și cu *Fioretti* pe noptieră, spuse Bruce.

— Ia spune-mi, Jimmy boy, de atunci încoace familia ta a parcurs un drum lung, nu glumă, nu-i așa ?

— Tocmai în asta constă forța Americii : dăm brînci înainte, necontenit. Mai sîntem încă pionieri.

— Nu știu cum stau lucrurile pe la voi, spuse Ernie. Fundalul meu social nu este întocmai cu al tău... Însă, ce mai, am vagabondat cam peste tot și cunosc bine frumosul nostru continent. E bolnav. Are boala bogătașilor.

Și fără să i se adreseze în mod special lui James, de a cărui existență părea chiar să fi uitat, Ernie le arătă că această maladie avea trei forme știute ce puteau fi recunoscute după simptomele lor : la unii, o sexualitate perturbată sau chinuită, sau frustrată, care decurgea din conflictul între puritanismul ancestral și libertinajul actual ; la alții, lipsa unui țel în viață, vidul, plictisul ; la alții, în fine, megalomania mondenă, pasiunea de a se face remarcat, toate variantele așa-zisului „Keeping up with the Joneses", a fi în întrecere cu vecinii. Cele trei forme puteau fi întîlnite, desigur, simultan la unul și același individ, caz destul de comun dealtfel, plictisul mergînd mînă în mînă

cu neliniștea sexuală și cu conformismul social, a cărui manifestare, cea mai exacerbată și mai delirantă, o constituie snobismul... Pronunțînd acest diagnostic, ce nu părea să vizeze în mod precis pe nimeni, Ernie continua să-și mănînce sandvișul cu salam, avînd la îndemînă și o sticlă de Orvieto. Cînd tăcu, unul din actori spuse :

— Ei bine, ca predică în fața păsărelelor tale !...

În aceeași seară, James scria părinților săi :

„Continui să mă simt bine la Spoleto, unde trăiesc o experiență umană foarte instructivă. Ernie Schulman (regizorul despre care v-am vorbit) este un anarhist care are, bineînțeles, niște opinii foarte antiamericane. El pretinde că sîntem decadenți și că s-a zis cu noi ; însă eu cred, mai degrabă, că asta e dorința lui, pornită din resentiment social : Ernie provine dintr-un mediu foarte sărac și a avut o viață grea ; de aceea, fapt oarecum normal, nu-i are la inimă pe cei născuți «cu o linguriță de argint în gură». Aceasta îi denaturează judecata. Se crede extralucid ; în realitate, este tobă de prejudecăți. Acestea fiind spuse, e un tip remarcabil, în felul lui. În afară de actorii trupei mai frecventez destul de mulți autohtoni. Învăț italiana prin metoda directă. Pe scurt, nu-mi pierd timpul."

De cînd pusese piciorul în Italia, James plănuia să-și consacre viața artei. Alegerea unei cariere nu era urgentă, și nici indispensabilă. Fratele său mai mare, Desmond, avea să se ocupe, fără îndoială, de afacerile familiei. El,

mezinul, avea să fie poetul, artistul. Știa că ar putea obține, în schimbul cedării drepturilor sale asupra moștenirii, o pensie viageră care i-ar fi asigurat o viață luxoasă ; însă cum nu voia să fie un trîndav, avea să se intereseze de ceva, avea chiar să *facă* ceva, ceva ce urma să hotărască mai tîrziu. Între timp, trebuia să-și desăvîrșească educația, să viziteze multe muzee, să străbată lumea, așa cum făceau aristocrații englezi din secolul al XVIII-lea, care, după terminarea studiilor, porneau în „Marele Tur". Esențialul, pentru el, nu ar fi oare să devină un frumos exemplar de umanitate, una din acele ființe ieșite din comun, care adăugau cultivării spiritului știința *graciousliving*-ului, a vieții elegante ?

Pentru a-și sărbători apropiata aniversare a vîrstei de 22 de ani, James hotărî să dea un dineu la hotelul Ducilor, dineu la care să fie invitată toată trupa. În ziua aceea, el cumpără flori și parfumuri pentru fete, țigări de foi pentru bărbați. Supraveghe el însuși decorarea mesei. Așeză în mod diplomatic cartonașele cu nume. Myriam avea să stea, desigur, la dreapta lui, actrița neagră la stînga (trebuia s-o onoreze ; ei erau atît de susceptibili, și-apoi, trăiau în era post-Kennedy). Comandase un meniu rafinat, vinuri franțuzești și șampanie. La ora șapte făcu o baie de alge și începu o toaletă minuțioasă. În timp ce isprăvea cu bărbieritul, se simți deodată răvășit de-o adevărată furtună de neliniște, care-l făcu să se prăbușească, sleit de puteri, pe pat. Starea aceasta n-avea un conținut precis și nici contururi reperabile. Era

ceva amorf, amenințător și monstruos, asemeni prezenței unei ființe nevăzute într-o poveste sau într-un film de groază. De la vîrsta de șaisprezece ani, James nu apucase o singură aniversare fără cîteva momente de melancolie, de neliniște ; însă de data aceasta, fenomenul era cu totul disproporționat... O mînă îi strîngea inima ; James stătea întins pe pat, șoptind : „Oare ce am ? Ce să fie această spaimă ?" În liniștea încăperii inchise, percepu tic-tacul micii pendule, pe care nu contenise să-l audă, de fapt, fără să-l ia în seamă, în timp ce-și făcea toaleta în fața oglinzii ; și înțelese atunci, sau *crezu* a înțelege, că nu inima îl durea, și nici capul, ci Timpul. Timpul îi smulgea fiece minut, unul după celălalt, nu putem apuca nimic, nimic opri ; în tic-tacul pendulei, întreaga sa viață încremenea treptat într-o pîclă, într-o negură compactă care era trecutul său. „Am încetat a mai fi un adolescent. Am trăit 22 de ani ; și din acești douăzeci și doi de ani nu m-am ales cu nici o licărire de adevărată fericire. Încă două cicluri de 22 de ani, ce vor trece la fel de zadarnic și de repede, și o să fiu un domn bătrîn ca tatăl meu, un om oarecare, sortit să dispară..."

Se ridică și dădu de dușcă mai bine de jumătate dintr-un pahar de whisky (avea întotdeauna o rezervă în cameră). După aceea se simți mai bine. Accesul fusese cutremurător, însă rapid : trei-patru minute. Mica pendulă arăta ora opt fără zece. James se gîndi că avea să țină minte această ciudată experiență. Fumă o țigară ; apoi regăsindu-și definitiv calmul,

isprăvi cu pregătirile. Își dădu pe față cu o loțiune astringentă, își pudră ușor bărbia, obrajii și nasul cu o pudră de culoarea pielii. Își pulveriză părul cu un parfum de la Fabergé. Apoi se îmbrăcă. Alesese pentru acea seară o tunică Mao pe care și-o comandase la Paris. În fața oglinzii, găsi că arăta fermecător și foarte tînăr : nici optsprezece ani... Împăcat pe deplin cu sine însuși și cu viața, coborî în holul hotelului să-și primească oaspeții.

La ora opt fără un sfert, Myriam, Ernie și-un actor pe nume Bill, care locuia în aceeași casă cu ei, se pregăteau să iasă pentru a răspunde invitației lui James.

— Prin urmare, spuse Ernie, o să benchetuim la trubadurul nostru din lumea occidentală ?

— El este Okay, interveni Myriam. A aranjat fără îndoială bine lucrurile.

— Mă întreb mereu, spuse Bill, ce-o să se aleagă de ei.

— De cine ?

— De acești tineri din protipendadă, bucșiți de bani, care au aerul că lumea e a lor.

— Sfîrșesc prin a se sminti, răspunse Ernie. Eu unul nu știu ce devin *toți ;* însă în ceea ce-l privește pe trubadurul nostru sînt aproape sigur : am întîlnit mulți ca el... Adolescență prelungită pînă la treizeci și opt sau patruzeci de ani, apoi bătrînețe precoce. Va rămîne frumos destul de multă vreme, cu ajutorul masajelor, a exercițiilor de gimnastică și a croazierelor pe Mediterana ; pe de altă parte însă, va trage la măsea, vor urma droguri, nopți pierdute, excese de tot soiul ; și astfel, diminețile

vor fi din ce în ce mai dezagreabile... La patruzeci de ani, spilcuit, va mai face impresie, însă asemeni unei flori aclimatizate, sau asemeni unui fruct californian, conservat prin injectări de produse chimice. Apoi, într-o bună zi, nimic nu va mai ține, se va descompune fără putință de scăpare, în pofida încercărilor de a ține regim, și în pofida chirurgiei estetice ; și aceasta va fi drama lui Jimmy... Va căuta iubirea în aceleași aventuri necontenit înșelătoare, cu partenere din ce în ce mai interesate... Sfinte Doamne, am chiar în fața ochilor acest tablou de vînătoare !... Ceea ce are să-l susțină multă vreme va fi vanitatea. Apartament frumos la Santa Monica, lucruri frumoase, recepții, petreceri... Un star al cronicilor mondene internaționale. Scrînteala marilor nume, a aristocrației... Și necontenitul neastîmpăr : New York, Paris, Londra, Roma, München, Veneția, Deauville, Acapulco... Etapele tipilor *jet set* [1]-ului. Popasurile micului lor calvar... Și viața se va scurge în felul acesta, foarte repede.

— La urma urmelor, poate să fie și mai rău, spuse Myriam. Se va căsători, poate.

— Poate... Cu vreo moștenitoare bogată, pentru prestigiu... Asta însă nu va schimba nimic. După patruzeci de ani aș mai vedea și-o reîntoarcere la religie. Religia romano-catolică e dintre cele mai șic. Sau o convertire la cultul zen [2]. Sau amîndouă deodată. Asta pen-

---

[1] Grangurii, bogătașii la modă.

[2] O ramură a budismului, răspîndită mai ales în Japonia.

tru a introduce o „rînduială“ în viaţa sa. Sau fiindcă iubirea îl va fi dezamăgit... Ceea ce nu va stăvili depresiunile nervoase, accesele de neurastenie, folosirea tranchilizantelor, popasurile în sanatoriile din Elveţia... La cincizeci de ani, panică. Totul e pierdut. Urmează atunci recurgerea înnebunită la mici pasiuni, de la care se cam abţinuse cîtva timp, din catolicism sau zen, reunite. Cufundare în cercurile gheenei...

— Ia ascultă, eşti sinistru, spuse Myriam. S-ar putea tot atît de bine să facă ceva bun. E poate înzestrat cu geniu, cine ştie ?

— Pentru a scăpa de ceea ce spuneam, ar trebui să aibă cu carul, scumpa mea.

— În orice caz, fii drăguţ cu el. Nu-i strica petrecerea. Nu-l lua în băşcălie.

— O să fiu un înger nu alta. Mergem ?

— E prea devreme, spuse Bill. E opt fără zece.

Dineul a fost reuşit şi foarte vesel. Băură zdravăn. Prezidînd masa, între Myriam şi actriţa neagră, James era radios. Un prinţ al vieţii, un *Kalandar* [1], vlăstar regesc, încununat cu făgăduinţele adolescenţei. Era cam beat. Cînd ajunseră la şampanie, Ernie îl întrebă ce planuri avea, ca să bea pentru realizarea lor.

— Oh, nu ştiu, răspunse James. Florenţa la sfîrşitul lui septembrie, Veneţia în octombrie. Londra, iarna viitoare... Apoi mă întorc acasă trecînd prin Mexic. Acapulco...

---

[1] Sectă de călugări cerşetori la musulmani.

Ernie şi Myriam schimbară între ei o scurtă privire.

— Şi mai tîrziu ? Ce-ai de gînd să faci ?

— Lucruri mari, bătrîne Ernie ! Lucruri mari ! Şi mai presus de orice, să iubesc ! Să fiu fericit !

O străfulgerare de umor îi licări în pupile.

— Vreau să trăiesc ca Tosca, spuse el rîzînd : *d'arte e d'amore*.

Ernie ridică paharul :

— E un program frumos, Jimmy boy. Ei bine, în cazul acesta să bem : pentru viitorul tău.

Guşterul

— De ce te scoli ? Avem tot timpul, nu-i decît ora zece.

— Ţi-am mai spus că nu-mi place să lenevesc în pat dimineaţa, mai ales vara. Patul înseamnă timp pierdut.

— Mulţumesc.

— Vorbesc în general ! Ştii doar că alături de tine...

— Nu încerca să repari gafa.

— Trebuie să fiu foarte atent cînd vorbesc cu tine. Culegi cuvintele cele mai nevinovate şi le transformi în pumnale.

— Iată o replică frumoasă. Bogată în imagini, sonoră. Ai putea-o sugera scenaristului viitorului tău film.

Ea ridică uşor din umeri şi îl privi cu o mutră îndărătnică, rotunjindu-şi buzele, ca pentru un sărut. Aldo Mattei era întotdeauna dezarmat de aceste mutre puerile, fals puerile, în care ea excela. Aveau în ele ceva dulceag şi cam vulgar, care îl înduioşa, ca naivitatea unui copil, şi totodată îl tulbura, ca venalitatea unei prostituate.

Aldo spuse, bătînd uşor cu palma marginea patului.

— Hai şi te aşază puţin. Să stăm de vorbă.

Ea tocmai făcuse un pas spre sala de baie. Se opri însă dintr-o dată. Această nemişcare de-o secundă, asemeni celei a unui animal neliniştit, dovedea că recunoscuse în glasul lui Aldo Mattei un anume timbru voalat ce nu prevestea nimic bun. Simţi şi el, la rîndul lui, acelaşi lucru. Ghicea aproape întotdeauna, fără greş, fluxul şi refluxul gîndurilor sau al emoţiilor ce treceau prin acest cap fermecător. Le ghicea îndeosebi pe cele mai neplăcute pentru el, cum ar fi de exemplu plictisul, pe care fata îl resimţea ori de cîte ori el pretindea să prelungească sau să repete gesturile de tandreţe sau de plăcere dincolo de ceea ce credea ea că trebuia să-i îngăduie. Aldo suferea, însă renunţase să se mai plîngă. Asta făcea parte dintr-un fel de resemnare dureroasă care, în anumite zile, i se părea a fi însăşi esenţa dragostei sale pentru ea.

— Am vorbit toată dimineaţa, Aldo !

— Poţi să mai zăboveşti totuşi un minut. În dimineaţa asta nu mergi la studio.

— Ne ducem la plajă, spuse ea aşezîndu-se iar ; apoi trebuie să ne întîlnim cu signore Ruzzone la ora unu şi jumătate, la bar.

— Vom fi la timp.

Se aşezase iar în pat, sprijinit de tăblia tapisată cu saten bleu-pal. Chiar deasupra pernei, satenul avea o pată unsuroasă, pe locul unde se sprijiniseră multe capete bărbăteşti. Remarcase numaidecît acest amănunt : nimic

nu scăpa privirii sale plină de fiere. Iată ce era de fapt un hotel cotat cu trei stele, la Capri : fals Louis XV și neglijență, ca într-un bordel dubios.

— Nu mă satur niciodată să te privesc, să te mîngîi, spuse Aldo Mattei.

Și puse mîinile pe umerii tinerei femei. Ea purta o rochie de interior transparentă. Aldo își aminti că văzuse un film despre primii creștini, în care împărăteasa Mesalina purta exact aceeași rochie de interior, în timp ce primea la ea în cameră un gladiator. Țesăturile astea ușoare, ce alunecau sub degete, făceau și mai ispititor trupul tînăr pe care abia îl învăluiau.

— N-am dorit niciodată vreo femeie, atît cît te doresc pe tine, continuă el, forțînd oarecum nota pasională.

— Nici chiar pe soția ta ?

— Bineînțeles că nu ! Ce-ți veni !

— Dar tu mi-ai spus că era foarte frumoasă, cînd v-ați văzut pentru întîia dată, la balul acela...

— Era frumoasă, într-adevăr, însă au trecut 25 de ani de atunci, spuse el repezit ; și, oricum, era un alt gen de frumusețe, distinsă, severă, inspira respect. În vreme ce tu...

— Eu nu sînt distinsă ?

— Ba ești, scumpo, însă asemeni unui produs al naturii, și nu ca un produs al celei mai venerabile instituții de educație religioasă din Lombardia. Dealtminteri, cine se mai gîndește la distincție cînd te vede ? Nici vorbă. Se gîndește la cu totul altceva.

Nefiind sigură de intențiile lui (era serios ? își bătea joc ?) și, în consecință, nehotărîtă ce atitudine să ia (demnitate jignită sau dimpotrivă, zîmbet de complicitate), bănuind totuși că exista oarecare zeflemea în vorbele lui, ea îl privi cu un aer semiamuzat, semibănuitor.

— Sînt ce sînt. Iar tu ești mult prea bun de gură. Ca un vînzător ambulant.

— Jumătate din timp vorbesc ca să mă amăgesc.

— Și mă rog, de ce să te amăgești ?

— Fiindcă sufăr iubind la nebunie o fată care nu nutrește pentru mine decît indif...

— N-o lua iar de la capăt ! izbucni ea, ridicîndu-se dintr-un salt.

Cu brațele întinse, el se simți ca un om flămînd căruia i se smulge cu brutalitate dumicatul pe care se pregătea să-l înghită.

— Bine, n-o mai iau de la capăt ! Îți promit Dar vino și sărută-mă frumos. Că după aceea o să fim ore în șir împreună cu alții. Și n-o să mai pot...

— Ești ca un copil.

Se apropie din nou de el, se apleacă și-l sărută fugar în colțul gurii. El îi cuprinse mijlocul, însă ea se desprinse fără să-l bruscheze.

— Mai bine te-ai scula și ți-ai face exercițiile.

— Exercițiile mele ! De parcă ar schimba ceva... Nu mă fac nici mai tînăr și nici mai atrăgător.

— Poate că nu, Aldo, aprobă ea fără să se gîndească, însă te mențin în formă.

El oftă.

— Ce mutră am în dimineața asta ? Îngrozitoare ?

— Nu ! De ce îngrozitoare ?

— Știu cum arăt cînd mă trezesc din somn.

— Nu e mai rea decît o alta, spuse ea filozofic.

În picioare în mijlocul încăperii, conturată pe marele dreptunghi de lumină decupat de fereastra dublă, ea se juca încetișor cu panglicuțele veșmîntului său vaporos. Se îndreptă spre terasă, își întinse spre soare brațele, și-și răsturnă pe spate capul, pentru a aspira mai bine răcoarea dimineții. Din fundul încăperii, lui Aldo Mattei nu-i scăpa nici una din mișcările ei. Fata răspîndea fericirea de a trăi ; iar el știa că tocmai această virtute înnăscută, neobosita ei vitalitate îl subjuga. Merita poate să suferi puțin, dacă suferința era compensată de fericirea de a vedea trăind lîngă tine o făptură atît de înviorătoare, de fericirea de a trăi sub razele îmbătătoare ale tinereții ei. „Mi-am irosit viața“, se gîndi Aldo Mattei, și nu era pentru prima oară cînd îl încerca acest gînd ; de fapt, îl obseda necontenit de șase luni încoace, de cînd împlinise 51 de ani și-o cunoștea pe Sylvana — cele două evenimente aproape coinciseseră. Răsucise gîndul ăsta în fel și chip, îi dăduse sute de formulări : „Mi-am petrecut viața printre niște oameni care, din punct de vedere vital, nu-mi dădeau nimic, fiindcă nu erau nici înflăcărați, nici frumoși, nici foarte înzestrați. Ba majoritatea dintre ei erau chiar plicticoși, ca ploaia. Ar trebui să avem grijă să ne înconjurăm cu ființe care, prin grația, vigoarea sau geniul lor ne revitalizează clipă de clipă, ne întăresc trupul și spiritul, ne stimulează imaginația, ne trezesc pofta de viață. Niște ființe care ne încarcă din nou cu energie, în loc să ne-o fure pe ascuns.“ Doctorul îi vorbise cîndva despre „sulamitism“, metodă antică de întinerire, ce constă pur și simplu în a dormi cu o tînără fată. O privea pe Sylvana întinzîndu-se la soare ca o pisică, cu arcuirile trupului ei luminos dăltuite pe albastrul orbitor al zilei. Ea era Sulamita lui, fiica pustiului și-a oazelor.

Sylvana intră în baie ; o auzi deschizînd robinetele, mutînd din loc niște flacoane pe etajeră. La fel ca-n fiecare dimineață, avea să facă o baie de spumă parfumată. Acoperind zgomotul de cascadă al apei, i se auzea glasul de femeie tînără fredonînd un vechi refren al unui șlagăr sentimental. *Perché non amar, perché non soniar*. Pe buzele lui Aldo Mattei apăru umbra unui zîmbet înduioșat. Sylvana cînta corect, însă într-un fel plebeian, accentuînd efectele de glissando. Odraslă de treabă a vechii Rome, necultivată, ca un trandafir sălbatic... Cu un prost gust infailibil în toate, în afară de alegerea rochiilor. Va trebui să se gîndească s-o mai educe puțin, să-i îmbunătățească accentul, în orice caz, s-o pună să ia niște lecții de dicțiune, ținînd seama de faptul că voia să devină o vedetă. Era aproape sigur că fata n-avea nici pic de talent dramatic ; însă dăruită cu acest chip, cu acești ochi, cu un astfel de păr, cu o asemenea siluetă și

avînd ajutorul publicității, ar fi de mirare să nu reușească o măruntă carieră onorabilă, într-un anume gen de cinema, în care atracțiile trupului sînt mai presus de cele ale spiritului.

Aldo se ridică și se duse pe terasă, unde făcu, alene și fără convingere, cîteva modeste exerciții. I se părea că întreaga lui mașinărie corporală scîrțîia din toate încheieturile — și ce ulei ar mai putea-o, de acum înainte, mlădia ? Culcat pe burtă (lespezile se și încălziseră de soare), el încercă tracțiunile în care excelase cîndva. La a treia fu nevoit să renunțe și se ridică iar în picioare, gîfîind. Se așeză pe marginea terasei pentru a-și trage puțin răsuflarea. Ceva mai încolo, insula cobora în pantă, etajată în grădini și terase, care porneau din satul ca de operetă aciuit în jurul turnului-clopotniță ; în depărtare, micul port, apoi digul alb pe care și pornise un șir de turiști debarcați de pe ultimul vapor. De jur-împrejur marea, albastră și strălucitoare, ca pe cărțile poștale din hîrtie lăcuită : „Insulă încîntătoare, spuneau pliantele agențiilor, popas al voluptății" ; și din cele patru colțuri ale lumii, oamenii dădeau năvală aici, plini de speranță, la fel cum alții se duc în pelerinaj în orașele sfinte să-și afle vindecarea ; însă hoardele imemoriale de călători ce poposeau pe această insulă așteptau, pentru ca sufletul lor să fie vindecat, minunea mult mai rară a iubirii. Așa stăteau lucrurile începînd cu împăratul Tiberiu ; și toți, la fel ca Tiberiu, se înșelaseră, crezînd că iubirea poate fi cumpărată și consumată pe loc, asemeni unui pepene ales din piață. Într-adevăr, această insulă era un Lourdes păgîn, ce-și primea în fiece vară lotul său de șchiopi și de bolnavi incurabili.

Aldo Mattei se înapoie în cameră. Cîntăreața tăcuse, ocupată fiind să se îmbăieze.

Se apropie de ușa întredeschisă.

— Pot să intru ?

— Bineînțeles că nu !

— Oh, și de ce nu, mă rog ?

— Nu pot suferi să mă privească cineva cînd fac baie.

— Dar de ce ? Să nu-mi spui că de rușine.

— Poate că de rușine ! Ce știi tu ?

— Ei aș ! Între noi fie vorba...

Și împinse ușor ușa.

— Nu intra ! Trebuia să mă fi încuiat cu cheia. Vezi, nu pot avea încredere în tine.

— Te-ai lăsat filmată în baie.

— Era din motive profesionale. În meserie nu sînt o persoană anume, sînt o executantă.

— Gogoși ! Te-ai scăldat în fața a treizeci de mașiniști ce-și delectau privirea.

— Eram acoperită de spumă, nu mi-au văzut decît capul.

Aldo Mattei, zîmbind, se întoarse în mijlocul camerei. Zîmbetul însă îi pieri cînd dădu cu ochii de propriul lui chip reflectat într-o oglindă ce acoperea, din tavan pînă la pardoseală, un sfert de perete. Oglinda răsfrîngea și patul răvășit, gravura de deasupra patului (o stampă libertină din secolul al XVIII-lea),

noptiera și telefonul alb. Decor anonim, semi-luxos, în care Aldo Mattei nu se simțea în largul lui. „Fac notă discordantă aici“, se gîndi el.

— Te duceai să-ți vezi nevasta cînd făcea baie ? se auzi glasul Sylvanei.

— Nu ! Ce întrebare tîmpită.

— De ce tîmpită ?

— Ia gîndește-te puțin : Mă vezi tu pe mine contemplîndu-mi nevasta la baie ?

— Așa ? În cazul acesta, de ce pe mine ?

— Nu-i același lucru !

— Ah, așa să fie ?

— Cu o soție nu se cade.

— Fiindcă pe ea o respecți ?

— Ce să-ți mai spun, nu se cade și atîta tot.

Nu urmă nici o replică. Abluțiunile continuau și mai zgomotos.

— Care e programul de astăzi ? întrebă Aldo pe un ton degajat.

— Îl știi prea bine. Dejunul cu Ruzzone...

— Da, dar după dejun ?

— Mi-ai promis că mergem să vizităm grota de azur.

— Așa e, sfîntă Madonă. Grota de azur... Uitasem... Ții chiar atît de mult la asta ?

— Se pare că e minunată.

— Ei aș ! O atracție pentru turiști... Dar n-o să ne ducem imediat după dejun, nu-i așa ? O să ne mai odihnim puțin între timp ?

Răspunsul se lăsă așteptat două sau trei secunde. Apoi veni odată cu un suspin.

— Dacă așa vrei tu, Aldo.

El își scoase pijamaua și, cum se afla în fața oglinzii, își examină îndelung silueta. Inspecția asta însemna pentru el echivalentul unui exercițiu de mortificare : ca și cum s-ar fi biciuit. Cît timp trecuse oare de cînd încetase să se examineze cu îngăduință într-o oglindă ? Cam de pe vremea cînd avea vreo treizeci de ani, epocă în care începuse brusc să se îngrașe. Oricum, niciodată nu pusese mare preț pe înfățișarea lui fizică. „Cel puțin de acest lucru nu sînt vinovat : n-am nici pic de infatuare.“ Dealtfel, cum ar fi putut să aibă ? Doar cu un metru șaizeci și cinci înălțime... Această statură relativ scundă constituise calvarul tinereții sale. Și nu fiindcă era rar întîlnită ; era statura multor bărbați din generația sa. După ultimul război, tinerii începuseră să crească, poate din pricină că erau îndopați cu vitamine. Talia mijlocie, la italienii din Nord, era acum de un metru șaptezeci. Însă în anii treizeci, pe vremea cînd Aldo Mattei era licean, nu statura sa mijlocie îl singulariza în ochii colegilor săi. Ar fi putut deci foarte bine să nu sufere din această pricină. Cu toate acestea suferise. Degeaba i se spunea în familie că toți bărbații iluștri, Alexandru, Cezar, Napoleon fuseseră scunzi. Asta nu-l consola deloc. Nu rîvnise să devină nici Alexandru, nici Napoleon. Tarzan ar fi vrut să fie. Un fiu al naturii, cu gît lung, cu picioare lungi, cu mușchi pectorali de bronz, cu părul fluturînd pe ceafă, și două șiraguri de dinți fără moarte. Să fie Tarzan doar un singur ceas sau două, pentru a ști ce înseamnă

forța atotputernică. Pentru a simți, sub arcadele faimoasei *Galleria*[1], sau în Piazza Domului, ceva mai îmbrăcat fiind, desigur, decît în junglă, ce înseamnă să fii ținta privirilor tuturor, femei, bărbați, copii și bătrîni. Domnia universală a frumuseții.

Aceasta a fost, în timpul adolescenței și tinereții sale, năzuința, himera tainică a lui Aldo Mattei. Ajuns la maturitate, se resemnă să fie doar el însuși, un bărbat printre ceilalți, fără nimic care să-l impună în mod deosebit, dar, la urma urmelor, și fără motive, după cum i-o dovedea experiența, să fie prea nemulțumit de soarta sa. Avea, e drept, un metru șaizeci și cinci ; însă era spătos, energic, cu o fire veselă și, în zilele lui cele mai bune, de o voioșie căreia femeile nu-i rezistă. Cît privește capitolul femei, Aldo Mattei era de părere că n-avea motive să se plîngă. Cu toate astea, pînă și amintirea celor mai măgulitoare succese ale sale n-ar fi putut atenua, în dimineața aceea, necazul pe care-l resimțea constatînd încă o dată mediocritatea făpturii sale fizice. „Un cap de clovn", se gîndi el, cu acea încăpățînare perversă cu care ne zgîndărim o măsea care ne doare. Acest cap de clovn plăcea anumitor femei fiindcă le amuza și le liniștea. La urma urmelor, natura s-ar fi putut abține, totuși, să-i facă un nas atît de butucănos, un gît atît de vînjos, niște obraji atît de bucălați, să-i dezgolească atît de iute țeasta și să-i brăzdeze fruntea cu riduri atît de vizibile. Nimic romantic în acest chip. Îl puteai găsi simpatic și amuzant, mai ales atunci cînd se însuflețea ; însă nu era, nicidecum, un chip la care ai putea să visezi (excepție făcînd poate soția sa... Pentru Isa, el era cel mai frumos bărbat din lume. Biata Isa !...). Tot ceea ce avea el mai frumos erau ochii : mici, dar vioi, aprinși, mobili, licărind de inteligență. Da, de inteligență, de ce n-am spune-o ? La naiba cu falsa modestie. Acești ochi contribuiau dealtfel la impresia clovnească a ansamblului. Aldo continuă inspecția. Gîtul, prin urmare, deplorabil. Un gît de taur, de împărat roman din epoca de declin... Vittelius. Și gîtul ăsta era direct legat de bust printr-o bărbie dublă. Torsul robust, zdravăn, n-ar fi arătat rău, dacă umerii i-ar fi avut mai lați, mai drepți ; însă din nefericire, deși mușchiuloși, erau lăsați. Ce mai, un bust într-adevăr lipsit de grație, mai ales de cînd îl năpădise grăsimea. Aldo Mattei se simțea tare neliniștit constatînd transformarea feminizantă care, odată cu vîrsta, părea să afecteze acest bust. Mușchii lui pectorali căpătaseră un modelaj moale, un relief adipos, de-a dreptul dezgustător. Mai jos de brîu începea dezastrul. Stomacul, ca o gogoașă enormă. Urma apoi sfera lividă a pîntecelui ; și, împovărate de aceste rotunjimi de silen, coapsele bondoace, dolofane, de o albeață ca făina... Cum oare îl putea suporta o femeie ? Sufăr, își zise Aldo Mattei în sinea lui, cu un fel de satisfacție sălbatică. Tocmai în acea clipă, în sala de baie se

[1] Galleria Vittorio Emmanuele din Milano.

auzi — destul de puternic pentru a domina zgomotul apei — glasul tinerei fete :

— De ce-ai plecat, dacă e o sfîntă ?

— Despre cine vorbești ?

— Vorbesc de nevastă-ta. De ce-ai plecat dacă e o sfîntă ?

— Ce tot vorbești ? N-am spus niciodată că...

— Trebuie să fie o sfîntă dacă nici nu cutezi măcar să te duci s-o vezi la baie. În așa măsură o venerezi !

— Mai întîi de toate, n-am părăsit-o. N-am plecat definitiv, în orice caz.

— Cînd ai o nevastă atît de perfectă, nu pleci cu o...

— Mă plictisești ! exclamă Aldo. Ce te-a apucat, așa deodată ? Las-o în pace pe nevastă-mea.

Aldo ridică din umeri și își continuă penibilul examen al imaginii sale din oglindă. Ajunse la mijlocul trupului său. Partea de jos a pîntecelui, conchise el, e de plîns. Puteai oare s-o contempli fără profundă întristare ?

Un hohot de rîs în spatele lui îl făcu să tresară. Se întoarse. Sylvana ieșise din sala de baie. Îmbrăcată într-un halat din țesătură eponj roșie, cu capul înfășurat într-un prosop, cu fața proaspătă și lucioasă, îl privea pe Aldo Mattei cu ochi zeflemitori.

El alergă spre pat și își îmbrăcă numaidecît halatul de casă.

— Te admirai ?

— Mă detestam. Nu fii răutăcioasă.

— N-ai de ce să te detești. Nu arăți, la urma urmelor, mai rău decît un altul.

Avea un aer absolut senin spunînd această frază. Nu-și dădea seama... Inconștiența tinereții.

Se așeză la oglindă și începu să-și pieptene părul. Aldo Mattei își înnodă șnurul halatului.

— Orice-ai spune, continuă ea pe același ton, de parcă ar fi existat o legătură logică și necesară între această remarcă și cea precedentă, eu nu-ți înțeleg atitudinea față de soția ta.

El își arcui sprîncenele.

— Iar ! Tot n-ai terminat ! Ce-ai oare în dimineața asta cu nevastă-mea ?

— O venerezi ca și cum ar fi o sfîntă din icoană ; și apoi îi spui verde în față că ai o amantă cu care te duci să petreci cincisprezece zile la Capri. Nu înțeleg.

— Și dacă ar fi vorba de unul și același lucru ? rosti el pe un ton de dezbatere publică. Dacă respectul ce i-l port și sinceritatea mea ar fi același lucru ?

— Vrei să spui : iubire ?

— Vreau să spun ce spun : același lucru.

— Nu înțeleg.

— Nici nu mă așteptam să înțelegi.

Îi păru rău numaidecît că nu-și putuse stăpîni această insolență ; și zîmbind, întinse mîna spre ea, pentru a-i da de înțeles că glumea ; cu un gest de enervare, ea dădu la o parte mîna ce se pregătea s-o atingă.

— E limpede, sînt o biată tîmpită pe care tu o judeci de la înălțimea inteligenței tale, însă...

— Sylvana ! departe de mine gîndul...

— ...însă există unele lucruri care sînt totuşi pe înţelesul pînă şi al unei înapoiate ca mine...

— Sylvana scumpo, te rog, nu te supăra !

— ...şi anume că nu-ţi poţi iubi soţia şi, în acelaşi timp, să-i spui pe şleau că te duci să petreci cincisprezece zile la Capri cu o amantă.

— Nu, ai dreptate, m-am exprimat prost.

— Sau iubeşti o persoană, şi atunci n-o umileşti şi n-o faci să sufere. Sau n-o iubeşti, şi atunci puţin îţi pasă dacă e umilită sau dacă suferă. E simplu.

— Da, micuţa mea scumpă, e simplu, din punctul de vedere al frumoasei şi sănătoasei simplităţi populare, pe care tu o întruchipezi atît de magistral ; însă ai să înveţi mai tîrziu că viaţa este mult mai bizară, că este uneori plină de contradi...

— Nu pierde, mai ales, nici un prilej să-mi aduci aminte că sînt de origine modestă !

— E tocmai ceea ce admir şi ador la tine, scumpa mea...

— În orice caz, eu una, care nu sînt o sfîntă şi care n-am fost crescută la mănăstirea cea mai aristocratică din Lombardia, dacă bărbatul meu mi-ar spune într-o zi că se duce să-şi petreacă vacanţa cu o amantă, te rog să mă crezi că nu i-aş da nicidecum binecuvîntarea.

— Nu ! Te cred ! Dar tu cum ai lua lucrurile ? o iscodi Aldo Mattei cu o curiozitate jumătate amuzată, jumătate voluptuoasă : viziunea Sylvanei dezlănţuite, cu ghearele scoase, frumoasă lupoaică din Trastevere, îl tulbura.

— Poftim de mă insultă şi-o să vezi.

— Blînde Isuse ! (şi glasul îi era aproape la fel cu al unui motan care toarce) mai că-mi vine să te insult, pentru a vedea acest spectacol grandios.

Tonul glumeţ, provocător şi măgulitor în acelaşi timp, o potoli. Consimţi să-i zîmbească.

— Du-te acum, fă-ţi baia şi îmbracă-te. Mai avem exact un ceas pînă la dejun.

*

El îi dădu ascultare, fredonînd, iar ea începu o şedinţă de machiaj. Sylvana nu terminase cînd Aldo îşi făcu apariţia în cameră, ferchezuit, întinerit cu cinci sau şase ani. În timp ce ea îşi adumbrea cu albastru pleoapele, el îşi alegea costumul din şifonier : să îmbrace oare în acea dimineaţă costumul de stofă subţire în dungi foarte fine albastru deschis, sau blazer-ul bleumarin cu nasturi de argint, cu un pantalon de flanelă gri ? Optă pentru blazer-ul bleumarin, care-l subţia — bărbaţii bondoci au tot interesul să se îmbrace în culori închise. O cămaşă albă, descheiată la gît, în deschizătura căreia avea să-şi înnoade fularul mov, unică notă de fantezie juvenilă. O mică batistă mov de asemenea, în buzunăraşul de la piept. Aldo Mattei se mîndrea că e bine îmbrăcat. Atîţia bărbaţi maturi, ba chiar trecuţi, îşi îngăduiau aici nişte necuviinţe vestimentare de care un adolescent ar fi roşit, pînă şi pe această insulă unde era foarte mare liberalismul în toate domeniile. „Eu, cel puţin, am ţinută.“ De data asta inspecţia în oglindă se dovedi mult mai re-

confortantă. Găsi că avea un aer de om înstărit, și chiar destul de elegant, la urma urmelor, cu nimic mai prejos decît frumoasa care tocmai isprăvise să-și ticluiască în fața oglinzii un cap de faraoană. „În materie de protector, putea nimeri și mai prost. N-are de ce să roșească în ce mă privește."

Cum ea nu era încă gata, el se duse pe terasă s-o aștepte, rezemîndu-și coatele de balustradă. Din hotel ieșeau oameni, purtîndu-și catrafusele sacre pentru baie în niște saci de pînză ; ochii și o parte din față le erau ascunși sub ochelarii negri, mari ca niște farfurioare. Erau pe jumătate goi, sau purtau niște veșminte ușoare, în tonuri pastelate. Aldo Mattei îi urmări cu privirea. Se simțea mai sprinten decît la sculare, mai în acord cu impresia de fericire ce plutea în văzduhul acestei dimineți însorite ; și zărind o șopîrlă verde care se încălzea pe piatră, la extremitatea balustradei, se apropie tiptil, fără să facă nici un zgomot, pentru a o observa mai bine. Simțea o neașteptată tandrețe pentru mica vietate, exemplar al unei specii ciudate, care de obicei nu inspira oamenilor prea multă simpatie. Ar fi vrut să-i vorbească acestui urmaș de mici dimensiuni al marilor saurieni ai preistoriei ; și ar mai fi vrut ca șopîrla să-i răspundă, la fel ca în fabule — să existe între ei o comunicare amicală ; însă bietul monstru mititel, în pofida ochilor săi bulbucați și mobili, nu părea nici să-și fi dat seama măcar de prezența lui Aldo. „La ce s-o fi gîndind ? se întrebă Aldo Mattei, mirîndu-se singur de ideile lui copilăroase. Ce

părere o fi avînd despre această lume necuprinsă, în care el este doar un pic mai pierdut decît mine ; deoarece, în comparație cu spațiile celeste, nu sîntem amîndoi decît două infime punctișoare, ce nu pot fi deosebite unul de celălalt. Crede oare că plăpînda lui existență este justificată ? Este oare fericit ? ori nefericit ? Iubește oare o tînără gușteriță care-l batjocorește fără milă ? Ori este, dimpotrivă, un tată de familie fericit și fără nici o complicație ? Greu de știut dacă e adolescent sau adult. Pielea lui e netedă, suplă... Nu poartă stigmatele vizibile ale senilității, însă cum poți s-o afli ?" Cu cît privea mai atent gușterul, cu atît Aldo Mattei era mai captivat de această viață absurdă, atît de străină lui, și atît de straniu apropiată. De departe, animalul părea nemișcat, ca sculptat în smarald și întins pe piatră ; privindu-l mai îndeaproape, constatai că era, dimpotrivă, animat de niște fiori neîntrerupți, de o palpitație permanentă ; mai cu seamă în pieptul lui firav stăruia o bătaie precipitată ce trebuie să fi fost a inimii ; și Aldo Mattei se simți înduioșat, imaginîndu-și inima aceea, mare cît un bob de mazăre, care se contracta și se dilata atît de repede, și pe care o puteai aproape întrezări prin țesutul gingaș al pielii. „Ești singur cu gîndurile tale, ca și mine, și inimioara ta bate ca și a mea, pentru o durată scurtă și măsurată între neantul de unde ai ieșit și neantul unde nu peste mult vei dispărea." Se aplecă și-l strigă încet : „Micuțule... micuțule..." Gușterul alarmat fugi, dispărînd după colțul zidului. Aldo Mattei își îndreptă trupul : „Ce m-a

apucat? Iată-mă vorbind acum unei mici lighioane, făcînd pe Sfîntul Francisc din Assisi!“ Şi îşi zise că de cîtva timp încoace, de fapt de cînd căzuse pradă unei pasiuni nenorocite, nu scăpa nici un prilej de a se înduioşa, te miri ce aproape îl făcea să plîngă. Sensibilitate afectată, indiciu de îmbătrînire psihică... Va trebui să fie atent la asta.

Episodul de pe terasă îl moleşise puţin; iar cînd s-au instalat pe marina[1], optimismul îi scăzu şi mai tare. Marina îi producea întotdeauna acest uşor efect depresiv, din pricini pe care ruşise să le desluşească oarecum: mai întîi de toate, confruntarea dezavantajoasă cu turiştii de lux — dintre care mulţi erau mai tineri ca el, şi unii destul de frumoşi — îi trezea, îi înteţea neliniştea, gelozia sa latentă. Fără să fi avut nevoie să o verifice, el simţea atenţia concentrată a Sylvanei, ori de cîte ori trecea prin faţa privirilor lor cîte un tînăr cu statură atletică. Ce simţea ea oare? O dorinţă fugară? Nostalgia unei companii vesele cu băieţi şi fete care să fie egali cu ea în frumuseţe? Acest simţămînt Aldo Mattei îl descifra fără nici o greutate pe chipul unuia sau altuia dintre tinerii, însoţiţi de un protector sau de o protectoare, deoarece insula constituia de asemenea locul de întîlnire internaţional al Sodomei şi Gomorei. Masculi sau femele, aceste perechi sterile erau o oglindă deformantă care-i trimitea imaginea caricaturală a lui şi a Sylvanei. Aproape întotdeauna, tînărul avea un aer

[1] Faleza insulei.

încrîncenat şi morocănos, cel mai în vîrstă un aer de nelinişte dureroasă, şi nu ştiai cu adevărat ce anume era mai întristător: resentimentul plin de ură al tinerei fiare înlănţuite de stăpînul care-l întreţine, sau deznădejdea aceluia ce nu e tolerat decît fiindcă plăteşte. Aldo Mattei se gîndea că duhul acelor meleaguri, din „insula care vrăjeşte“, ar fi trebuit să fie reprezentat ca un Eros purtînd gluga călăilor.

Un bărbat cam de vreo cincizeci de ani, precedat de un adolescent, tocmai cobora pe marina; şi se opri, desigur, pentru a căuta un loc unde să se aşeze. Deşi purta ochelari negri, Aldo Mattei îl recunoscu; era un industriaş din Milano cu care fusese de multe ori în relaţii de natură profesională. „De nu m-ar vedea!“ bombăni el. Privirea noului venit, în lenta ei inspecţie circulară, se opri tocmai asupra lui. Aldo Mattei şovăi, neştiind dacă trebuia să se prefacă a nu-l observa sau să ridice mîna în semn de recunoaştere; şi fără nici o îndoială, celălalt, care-l văzuse şi-l recunoscuse de asemenea, îşi punea aceeaşi întrebare. La amîndoi însă, convenţiile bunelor uzanţe se dovediră mai tari decit necuviinţa bunului plac, deoarece schiţară simultan unul mişcarea de a se ridica, celălalt cea de a avansa; amîndoi, cu faţa încreţită de o grimasă cordială, scoaseră nişte exclamaţii şi îşi strînseră mîna. „Dumneata aici! Dragul meu, ce surpriză plăcută! Tocmai ai sosit?“ „Întocmai, da, dar dumneata?“ „Eu sînt aici de opt zile“. „Doamna Mattei e cu dumneata?“ „O să vină şi ea. A fost reţinută la Milano de...“ Şi îşi isprăvi fraza într-o bîiguială nede-

slușită, însoțită de un gest nu mai puțin vag. Noul venit, după o scurtă ocheadă spre Sylvana dădu înțelegător din cap. „Sylvana, spuse Aldo Mattei, ți-l prezint pe..." și se bîlbîi din nou, deoarece nemulțumirea pricinuită de această întîlnire îl făcuse să uite numele concetățeanului său. „E nepoata mea", rosti el ; și pentru a întări cele spuse, adăugă cu glas răspicat : „Fiica sorei mele Eufemia, care trăiește la Roma". Omul se înclină politicos. Sylvana îi zîmbi. „Și eu sînt, răspunse el, arătînd cu o mișcare a bărbiei adolescentul ce rămăsese în același loc, cu nepo... vărul meu din Taranto." Aldo Mattei abia dacă se uită la tînărul îndesat, cu o claie de păr buclat. „Nu știam că ai rubedenii acolo", răspunse pentru a zice ceva. „Da, am", spuse industriașul, cu glas sfidător. Roși vizibil și își potrivi pe nas ochelarii negri. „Am rude la Taranto, de generații." „În cazul ăsta, desigur..." rosti Aldo Mattei zîmbind, ca și cum vechimea acestor legături familiale îndreptățea totul ; și se gîndi furios : „Ce naiba tot îndrug ? Ce anume vreau să spun ?" „Ei bine, spuse industriașul, sper că vom avea ocazia să ne mai revedem. Caut un loc la umbră. Poate acolo..." Și arătă spre extremitatea opusă a marinei. „Da, da, acolo o să găsiți sigur", îi răspunse încurajator Aldo Mattei. Noul venit se duse lîngă însoțitorul său și se îndepărtară apoi amîndoi. Aldo Mattei se așeză. Și își șterse fruntea asudată.

— Doamne Sfinte ! șopti el. M-aș fi lipsit de așa întîlnire. Nu mai poți fi liniștit nicăieri !

Închipuiește-ți, să dau peste acest tip aici, la Capri !

— Tocmai că nu-i deloc extraordinar să-l întîlnești la Capri.

— Atunci unde ar trebui să te duci ca să nu dai de nici o cunoștință ?

— Ce-ți pasă ?

— Ei, oamenii trăncănesc !

— Dar de vreme ce nevasta ta știe !

— Nu-i vorba doar de nevastă-mea !

— Mi-ai spus că și fiii tăi știu. Prin urmare ? De ce să-ți mai pese de opinia publică ?

— Închipuie-ți că în Italia ea contează !

— Dealtfel, n-ai nici un motiv să te temi. El a fost mult mai jenat decît tine.

— De ce ?

— Haide, Aldo. Să nu-mi spui că n-ai priceput !

— Crezi că tînărul acela ?...

— De bună seamă ! Avea mutră să fie vărul domnului respectiv ? „Vărul din Taranto", auzi vorbă ! E poate din Taranto, însă cît privește rudenia; o fi argat la vite sau parlagiu la abatoare.

— Sfîntă Fecioară ! Niciodată n-aș fi bănuit. Pare atît de cuviincios acest... cum îi zice ?

Deodată se înfurie.

— Și a cutezat să vină să mă salute, perversul ! exclamă el de parcă s-ar fi simțit jignit. Noroc că a renunțat să mi-l prezinte. I-aș fi tras un pumn între ochi !

— Însă, de vreme ce nu știai ce hram poartă !

— Aş fi sfîrşit prin a ghici, dacă l-aş fi văzut de aproape pe celălalt.

— Eşti neîngăduitor, Aldo ! Ţst, ţst !

Amuzată, ea clătină din cap.

— Eu, neîngăduitor ?

— Nu te înţeleg deloc. Ai văzut pînă acum cincizeci de indivizi de acest soi, la Capri, şi nici nu ţi-a păsat.

— Cu străinii e altceva. Indignarea e abstractă. Dar cineva pe care-l cunoşti, cu care ai fost în relaţii de afaceri...

— Nu văd deosebirea.

— Ne-a dus de nas, ipocritul ăsta ! Ştii că-i însurat şi tată de familie ?

— Şi ce-i cu asta ?

— Cum ce-i cu asta ? Auzi ce spune ! Şi eu îmi înşel nevasta, de acord, asta-i limpede, probabil c-o amărăsc şi-i scurtez zilele, de acord ; însă o înşel cel puţin conform normelor naturii ! În strictă conformitate !

— Ah, înţeleg, zise ea cu indiferenţă. Tu vrei să dovedeşti că eşti un bărbat mult mai bun decît colegul tău.

— Văd că nici tu nu mă cruţi. Nu există primejdia să-mi aprobi vreodată punctul de vedere. Necontenit doar critică acerbă. Veşnic cuvîntul care usturā mai tare.

— Dragul şi scumpul meu Aldo, nu-ţi face sînge rău pentru atîta lucru. Nu merită, te asigur. Hai să facem o baie, asta o să-ţi facă bine.

Traversară platforma de ciment, în direcţia trambulinelor. Aldo Mattei se căznea să-şi sugă burta, conştient de privirile pe care le atrăgeau

prin trecerea lor. Era măgulit şi jenat totodată de a fi văzut în compania Sylvanei, socotind că toţi bărbaţii îl invidiază pentru faptul că era amantul unei fete atît de frumoase, şi în acelaşi timp îl dispreţuiesc, bănuind natura relaţiilor lor. Uneori era mai puternică vanitatea, alteori jena, însă niciodată în mod total, aşa încît îl stăpînea un simţămînt dulce-amărui, încerca o plăcere plină de nelinişte, veşnic la pîndă, de teama unui eventual sarcasm. Ar fi vrut să fie cinic, să-şi afişeze în mod grosolan satisfacţia de protector şi de proprietar : „Ei bine, da, eu nu mai sînt tînăr şi nu sînt nici frumos, însă am cu ce-mi oferi acest animal de lux, care mă admiră fiindcă sînt puternic şi bogat". Din nefericire, era nevoit să recunoască că nu era prea tare în materie de cinism.

Sylvana plonjă, apoi lunecă sub apă ; avea stil de campioană. Aldo nu se mai încumeta, de ani de zile, să plonjeze ; coborî precaut treptele dăltuite în stîncă. Ea era departe, nu mai putea nădăjdui s-o ajungă. Zări un înotător care se apropia de Sylvana. Vru numaidecît să-şi accelereze ritmul, înghiţi o gură de apă, fiind cît pe-aci să se înăbuşe. Scuipă cu mare zgomot apa, gîfîind ca un Triton astmatic. Apoi îşi veni în fire şi înaintă înotînd încet. Orbit de lumina vie răsfrîntă pe luciul apei, distingea greu, la douăzeci de metri înaintea sa, capul Sylvanei şi pe cel al înotătorului, din ce în ce mai apropiate, după părerea lui. Îşi îndoi eforturile pentru a reduce distanţa şi recunoscu, în sfîrşit, duşmanul : fruntea aceea în-

gustă, buclele acelea negre — era argatul de vite ! O panică neașteptată îi înteți bătăile inimii. „N-o să am parte de liniște niciodată ! Dacă și *ăștia* vin să se amestece !“ Își aduse aminte ce-i spusese un prieten, un ziarist care făcea pe filozoful, despre anumiți tineri de azi, pentru care orice vînat e bun, și care trec de la un sex la altul cu o dezinvoltură totală, fără nici o altă preocupare decît plăcerea, distracția sau interesul. Dacă secătura asta ar avea neobrăzarea s-o abordeze pe Sylvana, să-i vorbească, oare ea l-ar respinge ? Nu era sigur. Fără îndoială că nu va simți dezgust față de acest băiat. *Fiindcă erau de aceeași teapă.* Cuvintele explodară înlăuntrul lui. Bineînțeles, așa era ! Semănau ca două picături de apă ! Exista între ei, între toți acești tineri lipsiți de scrupule, chiar de la prima privire, o înțelegere tacită, o complicitate. Erau gata, desigur, să se distreze împreună și să se bucure de tinerețe, rîzîndu-și de bătrînii care-i întrețineau. Coalizați împotriva babalîcilor ! De durere și de furie, Aldo Mattei începu să înoate cu o energie necontrolată. Își pierdu însă degrabă răsuflarea, și a fost nevoit să se întoarcă la mal. Se cățără pe trepte, străbătu platforma, uitînd să-și mai sugă burta, și se prăbuși istovit în șezlongul său. „Vai inima, biata mea inimă...“ Avu nevoie de trei sau patru minute pînă ce respirația să-și recapete ritmul normal. Era disperat. „Data următoare, mă las la fundul apei. Și lumea va scăpa de Aldo Mattei și de necazurile lui. Sylvana o să găsească lesne un alt protector. Soția mea n-o să mai sufere

din pricina mea și-o să prindă iar gust de viață datorită noii ei demnități de văduvă. Pentru ce să lupți ? Pentru ce să continui ? Mă înec, și toată lumea este mulțumită.“ Cu ochii închiși, monologa astfel pe această temă, încercînd să-și aline suferința, dîndu-i expresie.

Sylvana era în fața lui, înfășurată în halatul ei eponj.

— Baia a fost bună ? o întrebă cu tonul mai mult decît binevoitor, aproape sfîrșit, al celui care a renunțat la tot și la toate.

— Foarte plăcută. De ce-ai ieșit din apă atît de repede ?

— Obosisem. Deci, te-ai distrat bine.

— Da, spuse ea, cam mirată că el alesese tocmai acest cuvînt.

— E drăguț băiatul ?

Sylvana îl privi întrebător.

— Știi bine, continua el. Argatul de vite. Cel care a intrat în vorbă cu tine, în apă.

Ea își scoase halatul și se întinse pe salteaua pneumatică.

— Nu începe iar una din scenele tale de gelozie, îi spuse în șoaptă, din pricina vecinilor. Nu-mi strica încă o zi. N-am nimic comun cu individul ăsta. Ce vină am eu că a venit să-mi dea tîrcoale ? N-am făcut nimic ca să-l atrag.

Sinceritatea tonului era certă. Aldo se liniști numaidecît.

— Ți-a vorbit ? o întrebă el totuși.

— Da. Nu. Da, cred că mi-a spus ceva. Aldo, știi doar cum procedează băieții cînd zăresc o fată singură !

— Desigur, însă acela trebuia să se abţină, dacă avea măcar un dram de ruşine. Cînd nu eşti normal...
— De unde ai scos-o că nu e normal ?
— Păi bine, nu mi-ai spus chiar tu...
— Ce-are a face ! Eu îi cunosc bine pe flăcăii ăştia din Sud. Acceptă orice. Fie pentru bani, fie din plăcere, şi de preferinţă pentru amîndouă deodată. Nimic nu-i opreşte.
Aldo făcu un gest de descurajare.
— Prin urmare, dacă aşa stau lucrurile, altul mai grozav ca el nici că găseşti.
— Ce ciudat eşti, Aldo ! spuse ea rîzînd. E nostim că un bărbat ca tine, plin de duh, care tratează nişte afaceri importante, în anumite treburi e nevinovat ca un prunc.
Apoi îi ceru s-o ungă pe spate cu ulei. El acceptă bucuros s-o ajute la aceste îngrijiri de odaliscă, din pricina plăcerii senzuale pe care i-o oferea onctuoasa mîngîiere, şi din vanitate ; căci astfel făcea paradă de intimitatea lor.
— Totuşi, orice-ai zice, scumpa mea, băiatul ăsta e un degenerat.
— Nici vorbă.
— Eşti de-o indulgenţă care mă năuceşte. Închipuie-ţi că eşti măritată şi afli într-o bună zi că soţul tău e la Capri cu...
— Aş fi furioasă şi revoltată, de bună seamă, însă în fond, mult mai puţin decît dacă ar fi făcut această escapadă la Capri cu o femeie.
— Ce să zic, mă uluieşti.

— Mi-aş spune că-i o sminteală trecătoare, sau mai ştiu eu, o experienţă. Pe cîtă vreme o metresă, ar însemna că e prins în mrejele unei noi iubiri şi pe mine nu mă mai poate suferi. Nu încape comparaţie.
— Într-adevăr, rosti el cu un ton convins.
Astupă la loc flaconul de ulei şi îşi şterse mîinile.
— Mulţumesc, Aldo. E grozav cum mă masezi tu. Ia zi, comoara mea, apropo : încă nu mi-ai spus cum a primit ştirea nevastă-ta.
— Revii mereu la asta. Te interesează atît de mult ?
— Desigur. E atît de straniu. Hai, povesteşte-mi : ce-a spus ?
— A plîns, bineînţeles.
— Bănuiesc. Însă, înainte de a plînge, nu s-a repezit să-ţi zgîrie obrazul pînă la sînge ?
— Soţia mea nu e dintr-acelea ce se reped la tine şi care te zgîrie pînă la sînge.
— E-adevărat, uitasem : mănăstirea cea mai selectă din Lombardia... Deci, a plîns ; şi-apoi te-a lăsat să pleci, dîndu-ţi binecuvîntarea ?
— Aproape, închipuie-ţi, că nu mi-a dat binecuvîntarea, însă m-a sfătuit să-mi iau lucruri groase pentru serile răcoroase.
— De necrezut, murmură ea. Ai dreptate, Aldo, e o sfîntă.
— Mă adoră, spuse el cu simplitate. Sînt totul pentru ea. Contez mai mult decît proprii ei copii. Dealtfel, am devenit pentru dînsa aproape un al treilea fiu. E curios, nu-i aşa ?
— Nu, Aldo, nu-i curios.

— Ea e mai tînără ca mine cu doi ani ; însă pare mai în vîrstă.

— Bineînţeles. Dacă o perpeleşti în felul ăsta, cum să nu fi îmbătrînit, biata făptură fără apărare ? Ceea ce aş vrea să-mi explici este de ce ai crezut de cuviinţă s-o faci să sufere spunîndu-i adevărul, pe cîtă vreme nimic nu te obliga s-o faci. Puteai să scorneşti ceva, cum fac alţii.

Sylvana se întorsese spre el. Prin ochelarii negri îi examina chipul acela pătrat, cu ochi mici şi pătrunzători şi cu nas de clovn, de parcă ar fi fost al unei fiinţe exotice şi misterioase.

— Ştiu eu ? spuse el, pe jumătate impacientat, pe jumătate măgulit de această curiozitate ce constituia o modalitate de a-i lua în seamă existenţa. Întotdeauna am tratat-o cu asprime. Fără răutate, însă cu asprime. Ea e atît de supusă, de resemnată, atît... (Căută un alt adjectiv, fără să-l găsească.) Iar un bărbat se obişnuieşte, cum să-ţi spun, să... Se obişnuieşte să bruftuiască. Nu zic că e bine, nici că acest lucru mă onorează, însă aşa stau lucrurile. Dacă m-ar fi înfruntat, m-aş fi purtat mai bine cu ea. Ei da, ce vrei, recunosc că nu e prea frumos, însă sufletul omenesc... (Neputîndu-şi isprăvi fraza, el întinse înainte buza de jos şi schiţă cu mîna dreaptă cîteva mici salturi în spaţiu, pentru a sugera în acelaşi timp mîrşăvia sufletului omenesc şi necesitatea de a se resemna în faţa faptului.) Bagă bine de seamă la ce-ţi spun, eu o respect enorm de mult. E soţia mea şi mama copiilor mei. Mai cu seamă cînd ieşim în lume, nu mi-aş permite şi n-aş

permite nimănui nici cea mai mică lipsă de respect. Signora Mattei este sacră. Însă în intimitatea casei noastre, recunosc, desigur, că...

Şi ridică din umeri. Sylvana îl observa încontinuu, cu pleoapele strînse, cu un zîmbet subţirel pe buze.

— Aldo Mattei, murmură ea, eşti o lepădătură.

El tresări, dar ea nu-i dădu răgaz să riposteze.

— La fel ca aproape toţi bărbaţii, continuă ea, pe acelaşi ton blînd, aproape tandru. Ca tatăl meu, de exemplu. Ascultîndu-te, mi se părea că-l văd pe tata. Se purta exact în felul acesta cu mama. Aşa că, vezi, pentru mine nu-i o noutate. Dumnezeu v-a făcut aşa pe voi, bărbaţii. Şi n-o să vă schimbe... Îmi spui că nevastă-ta te consideră oarecum ca pe copilul ei. Asta înseamnă că a devenit oarecum mama ta şi că tu o tratezi cum îţi tratai mama, însă cu mult mai puţin bine. Nu-i aşa ?

El se foi în şezlong.

— Ştiu şi eu ! răspunse cu arţag. Această conversaţie mă plictiseşte. Dealtfel, e timpul să mergem la dejun, e trecut de ora unu.

În timp ce-şi strîngea lucrurile de baie, Sylvana rosti în mod sentenţios :

— Mereu aceeaşi poveste. Asupra celor umili şi a celor blînzi ne înverşunăm cu toţii. În faţa celor tari, îngenunchem.

— Înţelepciunea populară îşi spune cuvîntul ! zise el batjocoritor ; însă ea bănui că ţintise unde trebuia şi că îl tulburase.

Signore Ruzzone îi aștepta în holul hotelului, așa cum conveniseră. Cînd intrară, el se ridică și veni în întîmpinarea lor cu brațele întinse. O cuprinse pe Sylvana în brațe și o sărută pe obraji, scoțînd niște exclamații de fericire. Judecînd după căldura acestor demonstrații, ai fi putut crede că erau tată și fiică, și că se revedeau după o lungă și crudă despărțire. Cînd isprăvi cu Sylvana, signore Ruzzone se întoarse către Aldo Mattei și-l îmbrățișă și pe el, însă fără să-l sărute. Apoi îi luă de braț și-i conduse la barul hotelului.

— Signore Mattei, spuse el, sînt convins că aceasta e o întîlnire istorică pentru viitorul cinematografului italian.

Și-i ajută să se cocoațe pe niște taburete. Sylvana își deschise poșeta și-și pudră puțin fața, în vreme ce Aldo Mattei își aranja nodul de la cravată.

Signore Ruzzone comandă băuturile. Era mai înalt decît Aldo Mattei cu un cap bun ; era voinic, aproape masiv, cu o coamă de păr stufoasă argintie, cu o figură visătoare, însă rubicondă, și destul de flască. Vorbea tare, ca omul obișnuit să nu se jeneze cîtuși de puțin. O schimbare evidentă se produsese în fizionomia și ținuta lui Aldo Mattei, vizibil subjugat de o autoritate atît de trîmbițată. Ai fi zis că se făcuse și mai scund. Sylvana, dimpotrivă, nu părea deloc impresionată. Dacă el era producătorul, ei bine, ea avea să fie vedeta : de la putere la putere, și salutare.

Signore Ruzzone le vorbi despre proiectul care îndreptățea această întîlnire, proiect la

care Aldo Mattei trebuia să aducă o contribuție financiară. Era vorba de un film „de peplum", al cărui scenariu i se păruse întru totul remarcabil : *Logodnica lui Hercule*. După ce rosti titlul, se uită pe rînd la fiecare dintre cei doi interlocutori ai săi, pentru a aprecia efectul produs.

— Excelent, spuse Aldo Mattei după ce-și drese glasul. Eu nu sînt expert în mitologie, dragă signore Ruzzone, continuă el cu un zîmbet de scuză, și dumneavoastră, fără îndoială c-o să mă lămuriți, însă nu-mi amintesc ca acest erou să fi fost vreodată căsătorit.

— Nimeni nu știe nimic în această privință. Nu existau registre de căsătorie pe vremea aceea, spuse signore Ruzzone ; și rîse gros, răsturnîndu-și capul pe spate.

— Aldo, nu fi cîrcotaș în privința amănuntelor, spuse Sylvana. Știi bine doar că în filmele cu subiect antic se născocesc multe. Legendele sînt făcute pentru a fi amplificate, înfrumusețate.

— Așa e, recunoscu Aldo. Și pot să vă întreb cine e această logodnică ?

— Fermecătoarea noastră prietenă, spuse signore Ruzzone, mîngîind obrazul Sylvanei.

— Asta pricep. Dar ce personaj încarnează în scenariu ?

— Pariez una la mie că nu ghicești.

— Nici nu încerc, signore Ruzzone, nici nu încerc !

— E un rol superb, în care Sylvana noastră va arăta în toată splendoarea ei.

Şi deschise larg palmele, de parcă ar fi dat drumul la nişte fluturi.

— Roxana, prinţesă de Babilon.

— Ei drăcie ! Ce-o să-mi mai audă urechile, făcu Aldo Mattei care, de vreo două minute, părea că-şi recăpătase puţină cutezanţă. Hercule şi Roxana... Originală împreunare. Contrast picant. Sînt curios să citesc scenariul...

— Am să vi-l rezum.

— Sîntem numai urechi.

În cursul peregrinărilor sale, Hercule salvează un călător care era cît pe-aci să fie prădat şi măcelărit de nişte tîlhari de drumul mare. Acest călător e desigur un om însemnat, deoarece are o suită formată din trei sclavi. El îi spune lui Hercule că vrea să-l răsplătească şi-i oferă să-i dea de soţie pe fiica sa. Nevoind să se angajeze, Hercule refuză politicos : mai are multe munci de făcut şi nu se poate gîndi să se rostuiască. Călătorul insistă să-l însoţească pînă în Babilon, oraşul său natal, unde ţine să-i ofere ospitalitate. Hercule acceptă. Sosire la Babilon, în faţa unui palat superb, cu grădini suspendate şi vedere neasemuită spre Eufrat, în care tocmai se îmbăiază nişte tinere fete foarte frumoase. Hercule nu se poate stăpîni să nu arunce o ocheadă uneia dintre ele, excelentă înotătoare. Călătorul îi surprinde ocheada şi zîmbeşte în barbă. Se intră în palat. Nişte slujitori se agită plini de rîvnă. Miniştrii se pleacă pînă la pămînt. Trompetele răsună. Hercule, nu prea obişnuit cu fastul de la curte, nu-şi dă încă seama cine e gazda sa. Totuşi, cînd ajung în sala tronului şi-l vede pe bătrîn aşezîndu-se tocmai pe tron, Hercule, care nu-i prost deloc, înţelege în sfîrşit : e Regele ! Inima curată a eroului nu este prea mişcată ; însă se miră că un atît de mare monarh s-a aventurat în pustiu cu o suită formată doar din trei sclavi, fără o escortă militară cît de mică. „Îmi place să-mi străbat regatul incognito, îi răspunde amabilul suveran ; acesta e singurul mijloc de a-l cunoaşte bine.“ Nişte odalisce îl conduc pe Hercule la apartamentul său, unde îl îmbăiază, îl ferchezuiesc, îi fac mii de graţii, în timp ce regele o cheamă la dînsul pe Roxana şi au o discuţie între patru ochi. „Ai observat pe străinul acela frumos cu care m-am întors ? Mi-a salvat viaţa şi, ca să-l răsplătesc, ţi l-am menit drept soţ.“ Roxana se îndrăgostise, evident, de Hercule de la prima vedere ; însă, din pudoare virginală, se preface nepăsătoare şi răspunde : „Tată, îţi datorez ascultare“. Prefăcută mică. Regele o trimite la Hercule, sfătuind-o să se prefacă a fi cameristă. Ea se duce. Hercule e în halat. „Ia te uită, frumoasa ce se scălda. Cum te cheamă ?“ „Roxana, gata să te slujesc.“ „Ce nume frumos. Îmi placi foarte mult, Roxana.“ „Se spune că regele vrea să-ţi dea de soţie pe fiica sa.“ „Aşa e, însă nici nu poate fi vorba să accept, deoarece pe tine te iubesc.“ Tocmai se sărută, cînd se aud strigăte : „Atila ! Atila !“ E Atila, cuceritorul venit din stepele Asiei centrale, care asediază Babilonul cu hoardele lui mongole...

— Scuză-mă că te întrerup, signore Ruzzone, nu-i decît un detaliu infim, însă după cîte îmi

amintesc, cînd hoardele mongole s-au năpustit asupra occidentului, Babilonul nu mai exista de multă vreme.

— Cine mai știe asta în afară de dumneata ? Publicului puțin o să-i pese, crede-mă.

Deci, marea secvență spectaculoasă a asediului : corturile din piei de urși siberieni, mongolii pe caii lor mici, meterezele Babilonului pe care sînt cocoțate bombarde, archebuze, căldări cu smoală încinsă. Atila are un sclav de statură monstruoasă, ciclopul Goliat (aici, signore Ruzzone a fost nevoit să se oprească, deoarece Aldo Mattei, din nebăgare de seamă, înghițise strîmb o dușcă de whisky ; trebuiră să-l bată pe spate ca să nu se înăbușe). Ciclopul Goliat, deci. Atila încredințează acestei creaturi, mai apropiată de fiara sălbatică decît de om, misiunea de a intra în Babilon și a o răpi pe fiica regelui, Roxana, vestită pentru frumusețea ei. Goliat, cu o lucire lubrică în unicul său ochi, escaladează fără greutate meterezele, după ce le-a măturat cu un dos de palmă de nevolnicii lor apărători. Viziune dantescă a colosului ce parcurge cu pași uriași piețele orașului, din care mulțimea înspăimîntată fuge care încotro, lăsînd în urma ei, pe caldarîm, cîteva femei și copii ce vor fi numaidecît striviți (prim-plan) de piciorul ciclopic. Goliat ajunge în fața palatului. Lovitură de teatru. Porțile se deschid brusc și ce ne văd ochii ? Pe Hercule, cu pumnii strînși, cu mușchii pieptului încordați, gata să înfrunte monstrul.

— Ne-am putea duce poate să dejunăm, propuse Aldo Mattei, uitîndu-se la ceas. Ne povestești urmarea la masă. E tare palpitant.

— Contez foarte mult pe înfruntarea Goliat-Hercule, spuse signore Ruzzone.

— Și eu de asemenea, dragul meu, și eu de asemenea. Va fi desigur una din culmile artistice ale filmului. Pariez că Hercule al nostru iese învingător.

— Nu, deoarece filmul s-ar isprăvi. Or, nu sîntem decît la primul sfert.

— Imaginația scenariștilor voștri e excepțională.

— Totul o să fie excepțional în această producție, signore Mattei, începînd cu interpreta principală.

Cu un zîmbet discret, interpreta principală acceptă omagiul.

— Apropo, spuse Aldo Mattei, ce alți actori mai aveți în vedere în afară de prietena noastră ?

— Pentru rege, spuse cu nepăsare signore Ruzzone, mă gîndisem mai întîi la Sir John Gielgud sau la Sir Alec Guiness. Însă, gîndindu-mă mai bine, am socotit că n-au tip babilonian.

— Ai nespus de multă dreptate, signore Ruzzone, ei n-au nici de doi bani tip babilonian ! Un actor arab ar fi indicat poate ? În fine, oricum, Regele este secundar.

— Să nu crezi asta, dragă. Nu există rol secundar în filmul nostru. Regele este important. E nevoie de o interpretare umană, nuanțată...

— Da, într-adevăr... Şi cine o să-l joace pe Hercule ?

— Nu ne rămîne decît să alegem dintre cinci sau şase Monsieur Univers prezenţi, trecuţi sau viitori. Îi ştii pe culturiştii ăştia americani, o sută de kilograme de muşchi şi mutre de îngeraşi ?

— De-ar fi să dăm crezare zvonurilor de la Hollywood, spuse Aldo Mattei, aceşti atleţi cinematografici n-ar fi tocmai nişte... cum să mă exprim ? nişte campioni ai virilităţii ?

— Sînt mult prea preocupaţi de ei înşişi, mult prea obsedaţi de condiţia lor fizică, pentru a se mai preocupa de sex. La acest capitol, crede-mă, dragul meu, noi, latinii, vom avea întotdeauna întîietate.

— Se pare chiar că unii dintre ei ar fi mai degrabă... Aldo Mattei scoase din buzunarul de la piept al blazer-ului său mica batistă de mătase mov şi o flutură în aer cu un gest plin de fandoseală. Înţelegi ?

— Perfect. La Hollywood nu trebuie să te mai miri de nimic. Corupţia e în floare.

— Sub acest raport, Hollywoodul n-are nici un motiv să ne invidieze, spuse Aldo Mattei cu o severitate de Inchizitor. Chiar aici, la Capri, poţi vedea cîte şi mai cîte... Însă noi rămăsesem la înfruntarea dintre Hercule şi Goliat.

— Începe o luptă crîncenă, spuse signore Ruzzone. Goliat îl apucă de mijloc pe Hercule, îl saltă de la pămînt ca pe un pai şi-l catapultează peste metereze. Apoi, pătrunde în palat, pe care-l devastează pe jumătate, masacrează

trei duzini de sclave şi-o răpeşte pe Roxana, leşinată.

— Pe cine aţi ales să-l joace pe Goliat ?

— Tomaso Carnero, acest uriaş din regiunea Abruzzo, urît ca păcatul cel de moarte, campion de catch, care se produce pe la circuri. Graţie unor trucaje va părea de trei ori mai mare decît e.

— Ce se întîmplă cu nefericita Roxana ?

— E unul din episoadele cele mai senzaţionale din film : Goliat încearcă s-o siluiască. Hercule intervine la timp : el aruncă din răsputeri o suliţă drept în ochiul Ciclopului.

— Nu ştiu dacă nu greşesc, însă mi se pare că există aici oarecare reminiscenţă homerică.

— Foarte posibil. În artă, totul este perpetuă reîncepere.

— Şi scenariştii recurg la orice mijloace, e cazul s-o spunem !

(Aldo Mattei nu mai era deloc intimidat.)

— S-au prevăzut de asemenea una sau două scene de torturi.

— Ar fi păcat să ne lipsim de ele, dragule.

— Publicului îi plac la nebunie aceste lucruri, toate statisticile o afirmă.

— Cu ce ne desfătaţi de data asta ? Una sau două spînzurări ? O mică sfîrtecare ?

— Şi mai grozav decît asta, spuse signore Ruzzone cu un aer de lăcomie rafinată. Torţe vii. Tunicile de foc.

Aldo Mattei se strîmbă a dispreţ.

— Asta s-a văzut de multe ori în filmele despre persecuţiile primilor creştini.

— Totul constă în manieră ! răspunse, înțepat, signore Ruzzone. Trebuie să înfășori torsul condamnatului cu niște fețe muiate în prealabil în smoală, apoi să...

— Destul ! îl întrerupse Sylvana. Mi-e silă de aceste trucuri, mă îmbolnăvesc nu alta.

— Acesta e spectacolul pe care îl oferă Atila ofițerilor săi, în timpul unei orgii. Secvență de neuitat.

După desert trecură în salon să ia cafeaua. Sylvana îi rugă s-o scuze : îi lăsa singuri să discute afaceri. Cei doi bărbați, îmbujorați de mîncarea bună, își aprinseră țigările de foi.

— Știi, scumpul meu, spuse signore Ruzzone, că ai mizat pe numărul cîștigător ? Pînă acum, Sylvana noastră nu și-a găsit șansa. În doi ani are să fie una din primele vedete ale peninsulei.

— Sper acest lucru pentru dînsa și pentru noi, scumpul meu.

— Fata asta are o vitalitate extraordinară ! Fără a mai pune la socoteală frumusețea. Silueta, mersul... Mai e nevoie oare să-ți laud farmecele ei ?

Aldo Mattei zîmbi cu modestie.

— Între noi fie vorba, scumpule, spuse signore Ruzzone reducîndu-și volumul glasului pînă la diapazonul confidenței amicale, te invidiez. Toți bărbații care te văd cu dînsa trebuie să te invidieze. Eu te și admir.

Aldo Mattei clătină din cap în semn de tăgadă, pentru a arăta că nu exista într-adevăr nimic de admirat în faptul că o avea pe Sylvana drept metresă. În același timp, undeva,

într-o altă zonă a eului său, o zonă ce n-avea nici un fel de existență socială, nici o modalitate, pe cît se pare, de a se manifesta în exterior, un glas confuz îl dojenea : „Gata ! Din nou boala ta : modestie, discreție, teamă de a nu-ți covîrși semenii, teamă să nu fii socotit orgolios, de a nu displace... Ei, lasă-l deci să te invidieze, de vreme ce te invidiază ! Lasă-l să te admire ! Nu te deprecia, și nici nu deprecia ceea ce posezi, conform obiceiului tău morbid, imbecilule." Însă această zonă protestatară a lui Aldo Mattei nu reușise niciodată să schimbe ceva. Teama de a nu displace era, de multă vreme, un reflex prea adînc înrădăcinat.

— Da, da ! Te admir. Bărbăția dumitale... De asta e nevoie ca să domolești asemenea iepe ; și, la urma urmei, ai de luptat împotriva unei mari concurențe. Fete ca Sylvana sînt, prin forța împrejurărilor, foarte curtate, foarte solicitate. Dumneata i-ai biruit pe toți, bravo.

În zona protestatară, glasul spunea : „Bine, lasă-l s-o creadă, sau să se prefacă a crede că izbînda a reclamat din partea ta oarecare virtute". Eul social al lui Aldo Mattei, cel amabil, cel ale cărui reflexe de modestie, de curtoazie, de dorință de a place, erau de nedezrădăcinat, avu surpriza să se audă răspunzînd, cu o jovialitate cam fără perdea.

— Știi, nu era o muncă de Hercule...

Abia rostise această frază, a cărei intenție era evident ironică, că își și punea întrebarea ce anume voia ea să spună, și dacă nu comporta vreo insinuare răuvoitoare la adresa Syl-

vanei. Signore Ruzzone nu-i lasă răgazul să decidă : se cutremură de rîs.

— N-a fost o muncă de Hercule, hai ? exclamă el. Dar la urma urmelor, totuși... O fată atît de bine făcută, în ale cărei vine pulsează din belșug un sînge generos... Sincer vorbind, dragul meu, mă uluiești. Eu unul nu știu, în ce mă privește, dacă aș fi avut îndrăzneala dumitale... Cert e că nu mai avem douăzeci de ani, prietene.

— Aș ! sîntem în floarea vîrstei, rosti Aldo Mattei ca mușcat de un șarpe deosebit de veninos.

Din ce în ce mai înclinat spre complicitatea masculină a fumoarelor, signore Ruzzone își apropie fotoliul.

— Am să-ți fac o mărturisire, spuse el. De doi ani încoace, eu unul ard ca un jăratec.

— E cu putință ?

— Ard !

— Tunicile de foc așadar ? făcu poznaș Aldo Mattei.

— Nu, lăsînd la o parte gluma, e lucru serios. Capri mă dă gata. Ai văzut fetele de pe marina ? Ele nu mai ascund nimic. Îți pierzi capul nu alta.

— Trebuie să recunosc că nu se jenează defel.

— Bine, dar care tineri se mai jenează acum ? Nimic nu-i mai ține în frîu. Libertate totală.

— La urma urmelor, poate e mai bine ?

— Și încă cum ! Eu unul le-o spun mereu ! „Nici nu știți cît sînteți de fericiți.“ Dragul

meu, adu-ți aminte cum eram noi, la vîrsta lor. Îngrădiți din toate părțile. Existau opreliștile familiei, sau cele ale fascismului, existau conveniențele sociale, lipsa de bani, timiditatea, teama de păcat... Vrei să ți-o spun ? Ne-am născut cu treizeci de ani prea devreme.

Această conversație nu-i plăcea decît pe jumătate lui Aldo Mattei. Pe de altă parte, tînjea să se ducă la Sylvana, în camera lor. Încercă să discute afaceri, însă signore Ruzzone îl asigură că nu era nici o grabă, că încă nu erau gata contractele, și că dealtfel, între gentlemeni nu trebuia să intervină nici o dificultate.

— Doamne ! cît e de vulgar omul ăsta ! spuse Aldo Mattei intrînd în cameră. Cît privește scenariul, știu că nu trebuie să te aștepți la niște minuni de gingășie psihologică — cunosc stilul filmelor de peplum — cu toate astea, o asemenea îngrămădire de absurdități... Pe ce galeră te-ai îmbarcat, sărmana mea iubită ? Încep să mă întreb dacă n-am făcut o greșeală plasînd bani într-o asemenea treabă.

Ea răspunse că nu găsea scenariul chiar atît de stupid și că, de fapt, asta n-avea nici o importanță : filmul va fi dat în exploatare într-un circuit comercial bine definit, o rețea de săli frecventate de un public masculin mereu același : muncitori străini și proletariat din suburbii. Criticii nu se aventurau în aceste săli, cu excepția unor critici francezi de extremă avangardă. În privința plasării banilor, nici că se putea spera mai mult : aceste filme făceau întotdeauna niște rețete substanțiale.

— Dar tu, scumpa mea, nu riști să te înjosești, să te deprecienzi acceptînd să apari într-un spanac ca ăsta, și pe deasupra și extravagant ?

— Nu riști decît ceea ce ai, Aldo. Reputația mea e inexistentă, sau aproape inexistentă. Prin urmare ? Acest film va fi prima mea șansă adevărată.

— Dar tu îmi spui că va fi vizionat doar de arabi și de negri ! Și, între paranteze fie spus, nu-mi place prea mult ideea să te văd pradă senzualității africane...

— Producătorii și regizorii sînt în căutare de noi siluete. Dacă a mea se dovedește destul de interesantă, poți fi liniștit, ofertele n-or să întîrzie.

Stătea întinsă pe pat, în rochie de interior. Storurile trase aruncau asupra ei o umbră, alternînd dungi negre cu altele luminoase. Aldo Mattei își scoase vestonul și pantalonii și își îmbrăcă halatul de casă. Se simțea obosit de acest dejun prea copios, însoțit de libațiuni prea fără măsură ; cu toate astea, știa că nu va reuși să ațipească. Convorbirea pe care o avusese cu Ruzzone îi lăsase în suflet o undă de nemulțumire, de tulburare. Încercă să-i deslușească pricinile : nu era provocată oare de aluziile abia voalate, făcute de Ruzzone, cu privire la posibilele exigențe ale Sylvanei și la neputința celui ce nu mai avea douăzeci de ani de a le satisface ? „Ticălosul mi-a lăudat pretinsa bărbăție doar ca să mă pună pe jar în privința vîrstei mele.“ La urma urmelor, acest dejun, această conversație îi lăsaseră o impresie supărătoare și tulbure, un iz apăsător de erotism, combinat cu vaga convingere a unei considerabile rămîneri în urmă ce trebuia recuperată și cu spaima, ce nu îndrăznea s-o formuleze, a unei neputințe, a unei sfîrșeli... „E poate prea tîrziu, într-adevăr.“ Se culcă pe-o parte ca s-o poată privi pe Sylvana. Astfel cufundate în umbra vărgată a jaluzelelor, profilul ei calm, trupul în repaus păreau învăluite în mister. Se apropie de ea, deși știa că nu-i rîvnea cîtuși de puțin mîngîierile ; însă tandrețea sfîșietoare, de nepotolit, care-l chinuia, nevoia necontenită și dureroasă de a o atinge, de a o săruta, de a-i copleși oarecum întreaga ei făptură se dovediră mai puternice decît scrupulele. În timp ce-o ținea strîns la pieptul lui, gluma de prost gust pe care i-o spusese lui Ruzzone îi trecu prin minte : „Nu e o muncă de Hercule“ ; și dintr-o dată, toate asociațiile de idei ale convorbirii cu producătorul țîșniră din nou, într-o singură răbufnire paralizantă. Se arătase vulgar și înfumurat, avea să-și primească pedeapsa. Și numaidecît dezastrul se petrecu.

După cîteva clipe, ce i se părură fără sfîrșit, își slăbi pe nesimțite îmbrățișarea și se îndepărtă de ea.

Abia dacă mai îndrăznea să respire.

Avea să-i spună Sylvanei că voise s-o menajeze, crezînd-o adormită, și avusese destulă voință ca să se stăpînească.

Nu, n-avea să-i spună nimic, era mai prudent. Vorba materializează... Trebuia avut în vedere viitorul.

Își pierduse încrederea în sine. Îi era teamă. Teamă să nu mai fie demn de iubire. Teamă de a fi bătrîn. Teamă de a fi înlăturat. Teamă să fie tocmai bun de pus pe linie moartă.

Pînă la urmă ațipi ; îl trezi Sylvana, care îl scutura, spunîndu-i : „E ora cinci. Trebuie să mergem la grota de azur".

Îi era frică să deschidă ochii, să înfrunte privirea Sylvanei. Dîndu-și seama, după perfecta naturalețe a glasului și mișcărilor ei, că era cu totul departe de a se gîndi la același lucru ca și el, îi aruncă o privire fugară. Nu, nu-și dăduse seama de nimic.

— Unde ți-e gîndul ? Arăți copleșit de necazuri.

El stătea pe marginea patului, cu brațele moi, cu privirea stinsă.

— Nu mă gîndeam la nimic deosebit. Priveam această încăpere.

— Ce are, mă rog, această cameră ?

— E o imitație. Ca aproape totul aici. Imitație de lux, dar, în sfîrșit... Capri e imitație ; și oamenii care vin la Capri, tot imitație.

— Inclusiv noi ?

— Mă întreb... Totul e urît, trucat. Adevăratul sentiment e mort. Pentru vecie. Nu rămîne decît fandoseala.

— Ia spune, siesta nu ți-a făcut bine. Ce te-a apucat așa deodată ?

— Nu e ceva nou. Sînt un pesimist.

— Ei bine, te rog eu, încearcă să iei partea bună a lucrurilor. Nu deveni un bătrînel ursuz, căruia i se pare că totul merge de-a-ndoaselea. Cînd sîntem tineri, sîntem mulțumiți că

existăm pe lume și găsim că totul e minunat. Tu ești *încă* destul de tînăr, Aldo. Așa încît nu face mutra asta ca de înmormîntare. Ne ducem la grota de azur și nu la cimitir.

Ea deschise larg obloanele și un torent de lumină inundă camera.

— Soarele ăsta ! spuse Aldo Mattei ducîndu-și mîna la ochi.

— Ce ai cu soarele ?

El stătea tot pe marginea patului, abătut.

— Îmbracă-te, dragul meu. Acum la ce te gîndești ?

— Mă gîndesc la Simonetta.

— Simonetta ? Cine e ? întrebă ea cu indiferență. Mi-ai mai vorbit despre dînsa ?

— E moartă de multă vreme.

— Iartă-mă, Aldo... Era o fată pe care ai iubit-o ? întrebă Sylvana cu ton sentimental.

— Am iubit-o mult, într-adevăr, însă nu era o fată tînără.

— O femeie în toată splendoarea...

— Nu. Simonetta era o capră.

Sylvana îi aruncă o căutătură întrebătoare și ușor neliniștită.

— O capră, Aldo ? repetă ea cu prudență.

— Soarele m-a făcut să mă gîndesc la ea. Năvala soarelui în această cameră, cînd ai deschis obloanele. Fiindcă pe vremuri, cînd îmi petreceam vacanțele de vară la ferma mătușii mele, Ginesta, soarele intra astfel în camera mea, dimineața, cînd mătușa Ginesta venea să deschidă oboanele ca să mă trezească. Mă sculam și alergam la fereastră — vezi, nu era ca acum, soarele nu-mi făcea rău la ochi, și-l

puteam privi drept în față ; iar de la fereastră, care era la primul etaj, vedeam jos în livadă, pe Simonetta, care mă aștepta. Aveam șapte sau opt ani. Ea mă aștepta astfel, în fiecare dimineață, lucru tare curios la capre, care sînt niște animale independente, pe jumătate sălbatice, și care, de obicei, nu se atașează de oameni. Exista între ea și mine o afecțiune puternică. Îi cuprindeam în brațe capul și o sărutam tandru, spre marele amuzament al mătușii Ginesta și a soțului ei, unchiul Tancredo. Tu nu-ți poți închipui frumusețea Simonettei. Gingășia capului ei. Ochii ei prelungi și oblici, niște ochi de drăcoaică. Cornițele ei drăgălașe. Și-apoi boiul, copitele mici și lustruite, totul, în sfîrșit. Era un fel de Brigitte Bardot capră, dacă pricepi ce vreau să spun. (Sylvana se strîmbă.) În fine, o adoram. Țopăiam împreună. Clopoțelul atîrnat de gîtul ei scotea un clinchet vesel și puțin trist totodată, muntenesc, foarte vechi, de parcă am fi trăit, ea și cu mine, într-un alt timp, într-o idilă de Teocrit... Mai am și-acum acest clinchet în ureche... Simonetta... Vorbesc de frumusețea ei. Aș putea vorbi deopotrivă și de sufletul ei. Era blîndă, foarte blîndă.

Tăcu, dus pe gînduri. Descumpănită din pricina tonului cu care evocase această amintire, Sylvana nu știa dacă să ia lucrurile cu ușurință sau, dimpotrivă, să se prefacă înduioșată. Optă pentru o neutralitate ce n-o putea compromite :

— Și ce s-a întîmplat cu ea ?

— A murit, ți-am mai spus, de nu știu ce boală a caprelor. Prietenia noastră a durat trei ani ; trei anotimpuri... A patra vară, cînd m-am întors la fermă, Simonetta nu mai era.

El mai tăcu încă vreo cîteva secunde. Apoi, deodată, se ridică și începu să se îmbrace.

În port, luară o barcă particulară, cu două locuri. Sylvana prefera o plimbare mai lungă cu barca în locul traseului rapid într-una din bărcile cu motor ce asigurau acum transportul. Ea purta o rochie scurtă albă, care-i dezgolea picioarele pînă la jumătatea coapselor, iar privirea barcagiului zăbovea, mai mult decît ar fi vrut Aldo Mattei, asupra acestor picioare superbe. Marea scînteia, cerul n-avea nici un nor, barca luneca domol, în cadența vîslelor. Sylvana își lăsă mîna să-i atîrne în apă. „O adevărată fotografie de revistă ilustrată pentru a face cunoscute farmecele insulei vrăjite..." se gîndi Aldo cu amărăciune. Pentru el, această beție de lumină, plină de făgăduinți senzuale, rămînea literă moartă. Incidentul din timpul siestei arunca o umbră funebră asupra zilei. Încercă să-și schimbe gîndurile. „E din pricina acelei convorbiri cu Ruzzone..." Pesemne că el era o mașină foarte fragilă, dacă o nimica toată îl poticnea astfel ! „De vină e însă faptul că aici, cu Sylvana, sînt plin de temeri, stau mereu pe ghimpi. Trăiesc într-o permanentă stare de neliniște. Să fie asta dragostea ?" Dacă așa stăteau lucrurile, trebuia să admită că, înaintea Sylvanei, nu iubise pe nimeni, începînd cu soția lui. „Să iubești pentru prima oară la mai bine de cincizeci de ani, e destul de prost !"

Pe măsură ce barca se îndepărta de port, Aldo Mattei era alarmat de un element nou, de ceva neliniștitor, neplăcut. Ce putea fi? Și deodată își dădu seama ce era: cadența mișcărilor executate de barcagiul care mînuia vîslele. Barcagiul purta doar niște blue-jeans. Bustul lui gol, ca pîinea rumenită, oscila din spate în față, din față spre spate, puternic val de mușchi ce venea să se proptească pe picioarele goale, cu degete enorme și bătătorite. În timp ce vîslea, o privea pe Sylvana cu un zîmbet curtenitor pe buze și în ochii verzi-cenușii, pe care soarele nu-i făcea deloc să clipească. La debarcader, el pronunțase cîteva cuvinte banale de bun-venit. Acum, tăcea. Sylvana tăcea și ea, cu genunchii alipiți cuminte, cu ochii închiși (își scosese ochelarii negri), cu o mînă afară din barcă, atingînd apa; și pe buzele ei întredeschise plutea deopotrivă umbra unui zîmbet. Aldo Mattei avu impresia că aceste zîmbete se chemau, își răspundeau, că între aceste două făpturi circula un fluid, o electricitate, un curent magnetic... Pînă și mutismul lor era revelator: el pecetluia un acord, o înțelegere. „Sînt nebun, își zise Aldo Mattei. Văd pericolul peste tot. Văd pretutindeni trădarea și crima. Azi-dimineață, argatul. Acum, barcagiul! Ce vină au bieții băieți dacă sînt viguroși și dacă Sylvana e frumoasă? Și de ce n-ar privi-o, mă rog? Ce-ai vrea să facă? Să închidă ochii, să întoarcă ochii?" Însă degeaba încerca să raționeze, acest lucru nu suprima o evidență de nesuportat: sub nasul lui, în văzul lui, Sylvana și barcagiul îl înșelau cu nerușinare, cu inima și simțurile. Erau făcuți unul pentru altul. Cu el ar fi trebuit să-și petreacă vacanța, să împartă patul, cu el ar fi trebuit să danseze, seara, în cabaretele de pe insulă. Viața era nedreaptă, potrivind atît de prost perechile. Aldo Mattei își amintea că, la douăzeci de ani, tuna și fulgera împotriva moșnegilor bogați care-și afișau metresele tinere, în timp ce el n-avea destui bani ca să ofere o cină prietenei sale. Acum îi venise și lui rîndul: devenise unul din acei babalîci, unul din aspectele antipatice ale unei nedreptăți de veacuri. „Bine, să sfîrșim, se gîndi el. N-are decît să-mi ardă ăsta o lovitură de vîslă peste scăfîrlie, și gata." Suferința lui morală era atît de intensă încît ar fi primit cu recunoștință diversiunea unei dureri fizice. Cu toate astea, stătea foarte calm, în aparență. Își aprinsese tacticos o țigară de foi. Îl întrebă chiar pe barcagiu (pentru a-l distrage de la făptura Sylvanei) dacă sezonul era bun, dacă meseria îi convenea. Barcagiul răspunse cu bunăvoință, în dialectul lui napolitan cîntat și leneș, dialect în care nu-ți dai osteneala să pronunți ultima silabă a cuvintelor care au mai mult de două silabe. Aldo Mattei îi mai puse, de asemenea, cîteva întrebări de interes general, asupra șomajului din insulă și a importanței partidelor politice. Credea că-și arată astfel, într-un chip strălucit, lipsa de prejudecăți de clasă, simplitatea, și în același timp faptul că nu-l supăra comparația pe care o putea face o femeie între acest june și el. Era mai ales jenat, fiindcă se

gîndea că barcagiul îl lua drept ceea ce era : un protector, un domn care plătește, și-l disprețuia de bună seamă, cu gentilețe, cu finețe, *à la napolitaine ;* asta îl făcea nervos și limbut. Înconjurat, desigur, de interesul ce i se arăta, barcagiul se întoarse spre tînăra femeie :

— Îmi cer iertare, signorina. Apăreți în filme, nu-i așa ?

Aldo Mattei pîndi reacția Sylvanei. Avea să exclame oare : „M-ați recunoscut ?" trădîndu-și astfel surpriza, deci calitatea de novice în meserie ? Cu zîmbetul fermecător, dar fără exces, al marilor staruri despre care se spune, în interviuri, că sînt „foarte simple", ea încuviință doar din cap. „E perfectă, gîndi el. Exceptînd arta dramatică, știe totul."

— Mi se părea într-adevăr că v-am văzut într-un film, acum o săptămînă sau două, continuă cu însuflețire barcagiul. Nu era oare *Răzbunarea maltezului ?*

— Într-adevăr, am turnat în acest film un rolișor, din prietenie pentru regizor.

— Așa îmi ziceam și eu, continuă prinzînd curaj barcagiul ; și explică fără teama de a repeta de două sau trei ori aceleași fraze, cu lux de amănunte, impresia pe care a resimțit-o văzînd-o apărînd la debarcader. De neastîmpăr, Aldo Mattei trase unul după altul mai multe fumuri din țigară ; nu peste mult, îngrețoșat, trebui să arunce țigara în apă.

— N-ați vrea să-mi dați un autograf, întrebă barcagiul, după ce isprăvi îndelunga relatare a îndoielilor și nedumeririlor sale.

— Desigur, cu plăcere.

Ajunseseră din urmă alte bărci, care așteptau în fața faliei din stîncă ce permitea accesul în grotă. Nu putea trece decît cîte o barcă. Cînd veni rîndul lor, pînă și Aldo Mattei, care nu era în clipa aceea într-o dispoziție prea receptivă, nu-și putu stăpîni o exclamație : pătrundeau într-o atmosferă de un albastru sideral, în care barca aluneca asemeni unei tăcute capsule interplanetare. Era o grotă a Armidei, magică, supranaturală. Barcagiul părea bucuros de încîntarea lor.

— Vreți să înotați ? o întrebă el pe Sylvana. Cînd înoți e și mai frumos.

Ea se codi. Barcagiul se sculă în picioare, își descheie catarama curelei și se dezbrăcă de pantaloni. Apoi, sprijinindu-se cu amîndouă mîinile de marginea bărcii, se lăsă să alunece domol și fără zgomot în apă, ca o năpîrcă. În jurul trupului lui, devenit deodată de culoarea argintului, apa se făcu o vîlvătaie de flăcări albastre, un pîrjol de mii și mii de stele fosforescente, asemeni aurei luminoase ce-ar fi însoțit zbenguiala unui zeu marin. Subjugați, fără grai, Sylvana și Aldo Mattei urmăriră cu privirea grațioasele lui arabescuri nautice ; și Aldo Mattei suferea.

Un mic incident puse vîrf calvarului său. La întoarcere, la acostare, barcagiul, care debarcase primul, apucă mîna Sylvanei ajutînd-o să sară pe chei. Lui Aldo Mattei i se păru că tînărul ii ținea mîna mai mult decît era necesar. Vru să sară și el, fără ajutor ; însă se pare că se încrezuse prea mult în agilitatea sa : se poticni, își pierdu echilibrul, și era cît

pe-aci să cadă. Sylvana izbucni în rîs. Barcagiul rîse și el, ceva mai discret. Aldo Mattei îi plăti ce-i datora.

— Vreți să-mi dați un autograf ? o întrebă barcagiul pe Sylvana.

Ea deschise poșeta, scoase un mic carnețel din care rupse o foaie. Băiatul se aplecă să vadă ce-i scria. Și zîmbi cu toată gura. Ea îi întinse hîrtia. El o strecură în buzunarul de la spate al blue-jeans-ilor, spuse „merci" și, bucuros, sări în barca lui.

Sylvana veni lîngă Aldo Mattei, care aștepta la o distanță de cîțiva pași.

— V-ați fixat, deci, o întîlnire ? întrebă el cu un ton firesc.

Ea nu părea să-l fi înțeles.

— Te întreb dacă v-ați fixat o întîlnire. Era foarte simplu, n-aveai decît să scrii ziua, ora și locul pe bilețelul care i-a făcut atîta plăcere, după cît se pare.

— Aldo, te previn că...

— Ah, lasă-mă să vorbesc ! Am prea multe pe suflet ! Băiatul ăsta și cu tine... era clar ca lumina zilei... se vedea cît de colo... ce mai tura-vura !... (Se bîlbîia, gesticula, fără să-i pese de oameni, care întorceau capul după ei.) Nici nu mai avea rost să vorbiți... V-ați înțeles de la prima ocheadă... Și privirile pe care le-ați schimbat, în timp ce vîslea... Azi-dimineață, argatul. În seara asta, barcagiul. Oricare bărbat, oricine îți pică ! Mă batjocorești cît e ziulica de mare !

Sylvana era uluită de această izbucnire.

— Aldo, tu ești bolnav... Ar trebui să consulți un med...

— Ah, nu ! e prea lesne să pui, pînă la urmă, totul pe seama geloziei mele ! Cutează să negi că i-ai fixat o întîlnire, luînd ca pretext autograful. Drept cine mă iei, mă rog ? Drept cel din urmă dintre imbecili ? Drept un bătrîn ramolit ? Află că sînt încă în floarea vîrstei, micuța mea ; și sînt lucid, mult mai lucid decît crezi. Să nu-ți închipui nici o clipă măcar că nu i-am văzut zîmbetul băiatului ăluia, cînd a citit ce scriai pe bilețel. Un zîmbet cu gura pînă la urechi. Și modul cum a sărit în barcă... Ia te uită, zău, nu-și mai încăpea în piele de bucurie. O întîlnire cu actrița, sub nasul protectorului ei ! Ce veselie va fi diseară, în bistro-urile din port !

Aldo spumega de furie, pe pragul apoplexiei sau al crizei de nervi. Sylvana nu-l văzuse niciodată într-o astfel de stare. Pentru a nu atrage atenția trecătorilor, socoti că era mai bine să tacă pînă vor ajunge în camera lor. Luară o trăsură ca să se întoarcă la hotel și, cît ținu drumul, Aldo Mattei consimți să tacă, păstrînd un rest de demnitate în fața vizitiului. În sfîrșit, ușa camerei se închise în urma lor. Sylvana contraatacă de îndată :

— Ți-ai pierdut capul, Aldo, spuse ea cu glas tremurat. Gelozia te înnebunește. Știi bine că nu i-am dat nici o întîlnire acestui biet băiat, și nici altuia. Nu sînt proastă. N-o să risc să-mi compromit cariera pentru o aventură scandaloasă cu un om de condiție inferioară. Eu nu sînt o nesocotită...

— Ah, ah ! Ia te uită ! Recunoști deci că numai prudența te-a oprit. Altfel, te-ai fi aruncat în brațele tuturora, ca o bacantă !

— Îți spun doar motivele pe care le-ai putea admite tu. Geloșii nu pot fi convinși. Dacă îți spuneam că băiatul ăsta nu mă interesează cîtuși de puțin, nu m-ai fi crezut.

— Nu, nu te-aș fi crezut ! Fiindcă te-am observat. Fiindcă ți-am observat ochii plecați, zîmbetul pudic... Cînd pleci ochii în felul ăsta, ca o fecioară de Rafael, pricep numaidecît că ți s-au și aprins călcîiele. Băiatul ăsta și cu tine, v-ați înțeles numaidecît !

— Și ce dacă ? izbucni ea, pierzîndu-și în sfîrșit răbdarea. Și dacă ar fi așa ? E vina mea dacă sînt apetisantă și băieții îmi arată că au apetit ? Cum poți împiedica doi tineri să se considere frumoși, de vreme ce sînt ?

El se așeză pe pat, ducîndu-și mîna la coaste, de parcă fusese străpuns de o săgeată sau îl apucase o criză bruscă de ficat.

— Vai, cît sufăr ! gemu el.

— Nu mai sîntem pe vremea turcilor, nu mă mai poți închide într-un harem.

— Din păcate, nu. Pe de altă parte, chiar în harem, tot m-ai înșela, în gînd.

— Înșelarea în gînd n-a încornorat niciodată pe nimeni, spuse ea, îmblînzită, amuzată poate. De n-ar fi așa, n-ar exista bărbat pe lume care să nu poarte coarne, și încă din cele mai grandioase.

— Nu încerca să scapi glumind.

— Să scap de ce ? Iar începi. Vrei să-mi spui de ce încerc să scap ?

— Ar fi mai bine să mărturisești totul.

— Dar ce mama dracului să mărturisesc ? Oare ca să-ți fac ție plăcere, ca să-ți alimentez gelozia bolnăvicioasă trebuie să-mi inventez niște crime imaginare ?

— Mărturisește, cel puțin, că nu mă iubești, că nu m-ai iubit niciodată, că mă suporți doar din interes și că ești gata să te culci cu întregul univers, numai cu mine nu.

— N-am chef să discut despre problema aceasta. Am mai făcut-o. E obositor și nu duce la nimic. Tare mă obosești tu, Aldo.

— În sfîrșit, nițică sinceritate. Zi că te plictisesc. Zi că mă suporți numai și numai din inte...

— M-am săturat pînă peste cap ! țipă ea, roșie de mînie, și dintr-o strașnică lovitură de picior răsturnă un scaun. Ai făcut un iad din viața mea. Îmi irosesc tinerețea, lîngă tine. Nu se poate trăi alături de un bolnav.

— Mai încet, te rog. Zidurile nu sînt...

— Mă doare în cot ! Vecinii n-au decît s-asculte, dacă asta le face plăcere. Ești un om bolnav. Dealtfel, de multă vreme o bănuiam. Iar povestea pe care mi-ai istorisit-o astăzi mi-a dat și ea de gîndit.

— Ce poveste ?

— Povestea cu capra ! Cînd nutrești la opt ani astfel de sentimente pentru o capră, nu ești normal. Eu una însă m-am săturat să trăiesc cu cineva care n-are reacții normale.

Se plimba de colo-colo prin cameră, iar Aldo Mattei, cu chipul descompus, cu mîna tot la coasta ce-l durea, o privea cum se plimbă,

— Am sacrificat totul pentru tine, șopti el.
— Și cine ți-a cerut s-o faci ? Întîi de toate, tu abați discuția : eu vorbeam de capră.
— Ea n-are ce căuta în discuție. N-o amesteca în toate astea.
— Era o sfîntă, și ea, după cîte înțeleg ? Prea pură ca să fie amestecată în certurile noastre ?... Semăna cam mult cu Brigitte Bardot, sfînta asta, însă...
— Taci. Ar fi mai bine să taci.
Ea îi aruncă iute o privire. Apoi, în mod mașinal, ca o fată ordonată ce era, se duse să ridice scaunul pe care-l răsturnase.
Și așteptă. După o clipă îl auzi :
— Pentru această creatură am sacrificat totul, spuse Aldo Mattei adresîndu-se în gol, unui martor nevăzut. Nevastă, copii, onoare, totul.
— Ei bine, sistează cheltuielile.
— Doar atît ai să-mi spui drept recunoștință ?
— Mi-e scîrbă cînd oamenii îți aruncă în obraz ceea ce fac pentru tine. Sînt liberi s-o facă sau nu : însă dacă o fac, să nu-ți scoată ochii de sute de ori pe zi. Sistează cheltuielile.
— Și filmul tău ? Cariera ta ?
— Signore Ruzzone o să găsească un alt comanditar.
— M-aș mira. Un alt comanditar, pentru un proiect atît de inept !
— De un lucru sînt sigură, spuse ea cu un aer cam misterios. Fie că participi sau nu la afacere, Ruzzone n-o să lase baltă nici filmul și nici pe mine.

— Ia te uită ? Ce te îndreptățește să o afirmi ? Ce e între tine și el ? Nu cumva complotați în spatele meu ?
— Te previn ; dacă mai spui doar un singur cuvînt în plus, ies să mă plimb și lipsesc toată noaptea.
— Nu-mi evita întrebarea. Răspunde-mi : Ce e între tine și Ruzzone ? Oare numai din întîmplare v-ați înțeles să mă exploatați și să vă bateți joc de mine ?
— Aldo Mattei, eu te-am prevenit. Am plecat. Adio.
Înainte să fi putut schița vreo mișcare încercînd să o oprească, ea dispăruse. Îi auzi pașii pierzîndu-se pe culoar. O strigă „Sylvana", cu glas sugrumat. Era ca năuc, cu o zvîcnire de spaimă în piept. Rămase așa, aproape nemișcat, minute în șir, sigur fiind că, dacă s-ar fi sculat, ar fi amețit, ar fi leșinat. A fost mai întîi atent doar la această tulburare fizică, extremă, la această neliniște care-i brobonise de sudoare tîmplele. „Trebuie să mă liniștesc, altfel mor. Să respir adînc." Apoi îi reveni în gînd Sylvana, și odată cu ea un vîrtej de cuvinte și închipuiri, „are întîlnire cu argatul, cu barcagiul, cu Ruzzone" ; o și vedea trecînd de la un bărbat la altul, cuprinsă de brațe arse de soare, răsturnîndu-și pe spate capul, pradă unui rît de mascul cu buze groase. Închipuirea deveni atît de concretă, atît de precisă, încît Aldo Mattei se aruncă pe pat cu fața în jos și își cufundă obrazul în pernă pentru a-și înăbuși răcnetele. Apoi, se ridică și începu să se învîrtească prin încăpere. Unde ple-

case oare? La cine? Cum avea să-și folosească timpul, pînă se va întoarce, dacă se va întoarce cumva, în seara asta? Niciodată nu știa *exact* ce făcea ea, cînd nu se afla sub ochii lui, sub supravegherea lui. Nu știuse niciodată *exact*, și n-avea să știe de bună seamă niciodată, ce bărbați existaseră în viața ei, nici dacă existaseră și alții ca el, nici care erau raporturile ei cu alți bărbați, dacă iubea sau dacă nu iubea, cum arăta cînd era îndrăgostită... Nu știa *nimic*. Era o fată relativ simplă, și naturalețea ei, aparenta ei lipsă de duplicitate constituiau cel mai de nepătruns dintre mistere. Nu poți cunoaște gîndurile unei plante, ale unei fiare sălbatice. Să nu cunoști nimic sigur, să n-ai habar de gîndurile celuilalt, de acțiunile lui, de locul exact pe care-l ocupă el în spațiu în lipsa ta, asta înseamnă calvarul, asta este dragostea. „Tunicile de foc“ ale acestui imbecil de Ruzzone. Te arunci la pămînt ca să stingi flăcările care abia pîlpîie încă; însă firicelul de foc aleargă, mistuie pînza, se întinde, se resfiră într-un păienjeniș incandescent pe pieptul celui condamnat supliciului... Un iad plin de osîndiți care urlă în chinurile damnațiunii lor. Veșnic. „Nu mai pot continua. N-o mai pot duce cu ea, nici aici, la Capri, nici în altă parte. E în joc demnitatea mea, rațiunea mea, viața mea.“ Așteptă pînă ce bătăile din piept se mai potoliră. După aceea, fără să-și dea prea bine seama ce făcea, totuși conștient adînc în sinea lui, acolo unde hotărîm orbește să facem exact gesturile cuvenite pentru a ne salva, pentru a supraviețui,

Aldo puse mîna pe telefon și ceru telefonistei să-i facă legătura cu locuința sa din Milano. Telefonista îi răspunse că va trebui s-aștepte poate vreo cinci sau zece minute și să închidă telefonul. Puse receptorul în furcă. Se simțea mai liniștit. Se duse să se privească în oglindă. Văzîndu-și chipul, se sperie, într-atît i-l răvășise pasiunea. Ce-o să-i spună soției sale? N-are a face, orice. Are să recurgă la inspirația de moment. Isa nu era dificilă, avea să creadă tot ce avea să-i spună, va accepta orice. Își aduse aminte ce-i spusese Sylvana chiar în dimineața aceea: „Soția ta a devenit mama ta și o tratezi cum o tratai pe mama ta, însă mai puțin bine.“ Nu greșise întru totul, trebuia s-o recunoască. Avea să se întoarcă la Milano. Își va relua viața cu rutina ei. Duminica cei doi fii ai lui cu soțiile lor vor veni la dejun, împreună cu copiii, ca de obicei. El o să-și joace rolul de bunic. Nepoții o să-i zică „pépé“. Asta nu-i prea plăcea. Încă nu. Poate-i va plăcea cîndva, într-o bună zi, însă nu-i plăcea să se gîndească la ziua aceea, cînd avea să se bucure auzind niște adolescenți cum îi spun „pépé“. De acum înainte, în anii ce aveau să vină, va trebui să renunțe, încetul cu încetul, la ceea ce constituise însăși rațiunea sa de a fi: dorința veșnic reînnoită, iubirea veșnic aceeași și mereu alta. Treptat, n-are să se mai încălzească la acest soare. Îl încercă o cutremurare de revoltă: bătrînețea era o nedreptate! Nimeni nu merita să îmbătrînească și să moară. De ce nu erau oamenii nemuritori, deopotrivă cu zeii? Soneria telefonului îl făcu

să tresară. Ridică receptorul. Glasul telefonistei spuse : „Capri, vorbiţi“ şi Aldo avu impresia că era însăşi o alegorie vie. Capri în persoană, de la Tiberiu la Malaparte, trecînd prin toţi excentricii tuturor secolelor care se refugiaseră aici pentru a căuta uitarea, fericirea, cheia universului, indiferent ce, altceva. Capri, vorbiţi ! Aldo spuse : „Alo ?“ Recunoscu numaidecît glasul soţiei sale, îndepărtat, provincial, lipsit de apărare, cam smiorcăit. O uşă, undeva în penumbra subconştientului său, se închise.

— Isa, tu eşti ? Aici Aldo, spuse el, cu tonul ursuz şi tăios al omului de afaceri care urma să întrebe, în minutul următor, de situaţia acţiunilor societăţii. Ce mai faci ? Nimic nou ? Da, foarte bine. Mă simt bine. Şi tu la fel ? Dar copiii ? Bine. Nimic nou, prin urmare ? Îţi făceai griji ? Dar de ce ? Ţi-am spus că plec pentru două sau trei săptămîni... N-ai de ce să-ţi faci griji... Ei, ce vrei, asta-i situaţia ! Fără reproşuri, auzi ? Te previn că dacă-mi faci cel mai mic reproş, închid imediat şi nu mă mai întorc.

— Dar, Aldo, nu-ţi fac re...

— Nu, fiindcă n-am chef să le ascult. Şi-aceasta e valabil şi pentru băieţi. Dacă, la întoarcerea mea, îmi fac cel mai mic reproş, plec numaidecît. Şi de data asta, n-am să mă duc la Capri, mă duc la Monte Carlo ! Poţi să-i previi. Să le intre în cap !... Cine ?... Leonora ? Şi cu ce drept, mă rog, îşi îngăduie ea să-şi judece socrul ? De multă vreme mă paşte, aia ! Spune-i lui Ruggiero să nu ia seama la ce-ar fi în stare să-i spună nevastă-sa. Mă auzi ?

Domnişoară, nu întrerupeţi ! Mai am de vorbit cel puţin zece minute. Îţi spuneam să-i transmiţi lui Ruggiero să nu ia seama la ce-ar fi în stare să-i spună despre mine nevastă-sa. Şi ce dacă ! Ce-şi închipuie înfipta asta ? Vorbeşte de parcă n-ar fi fost în culmea fericirii să intre în familia noastră ! Şi iată că acum îşi permite să mă judece ! E culmea ! Se împlinesc zece ani de cînd ne scoate sufletul cu ifosele şi pretenţiile ei. Spune-i lui Ruggiero s-o repeadă cum trebuie. E un sfat pe care i-l dă tatăl lui. Auzi ?

— Da, Aldo, te aud... Dar tu, cum o duci ?

— Îţi repet că mă simt bine. Nu, nu chiar aşa de bine. De aceea îţi şi telefonez. Isa, pot să mă întorc acasă ?

— Ce întrebare, Aldo ! Bineînţeles că poţi să te întorci. De ce întrebi...

— M-am purtat cu tine ca o lepădătură. Acolo, la Milano, se făcu brusc tăcere.

— Da, da, nu protesta, rosti el cu energie, deşi nu exista nici cel mai mic semn de protest la celălalt capăt al firului. M-am purtat ca cel mai josnic dintre oameni. Aş înţelege foarte bine că nu mai vrei să mă vezi în ochi cîte zile mai ai, spuse el cu glas fremătînd de emoţie. Era pe punctul de a plînge. Această scenă îi producea un bine imens.

— Aldo... se auzi un glas pierdut, înecat în plîns, acolo undeva, foarte departe.

— O lepădătură ! izbucni el triumfător. Iată ce sînt. O ştiu, Isa. Ai avea dreptul să mă scuipi în faţă.

— Nici nu mă gîndesc, Aldo. Întoarce-te cînd vrei. Cît mai curînd cu putință. Àia mici întreabă de tine.

— Cine ?

— Àia mici. Copiii lui Luigi și ai lui Ruggiero. Nepoții noștri... Nu mai tîrziu de duminica trecută nu conteneau să tot întrebe de tine : „Unde-i pépé ? Cînd vine pépé ?"

— Sînd niște îngerași, exclamă el, cu o nerăbdare abia stăpînită. Dar băieții, ei cum mă judecă ? Ce-au zis despre mine ?

— Nimic deosebit, Aldo... Se poartă de parcă ai fi în călătorie de afaceri.

— Isa, cred că o să vin mîine.

— N-o duci prea bine ? întrebă ea pe un ton compătimitor.

— Sufăr ca un osîndit în chinurile iadului, spuse el foarte simplu.

— Ai o criză de sciatică ? Sînt sigură că ai răcit...

— Nu, nu-i sciatică ! răbufni el, exasperat și amuzat în același timp de incurabilul prozaism al nevestei sale. E mult mai rău decît sciatica.

— Aldo, mă îngrijorezi... Ce s-a întîmplat ?

— S-a întîmplat că această creatură mă batjocorește ceas de ceas. Această creatură cu care sînt aici... Tu știi bine, Isa, că sînt aici cu o fată. Nu ți-am ascuns nimic.

La celălalt capăt al firului, tăcere demnă.

— Isa, mai ești acolo ?

— Da, Aldo...

— Îți spuneam că nu mă simt bine deloc.

— Te-am auzit. Crezi că poți vorbi despre aceste treburi la telefon ?

— Bineînțeles ! Nu ne aude nimeni. Crezi că telefonistele n-au altceva mai bun de făcut ? Ascultă, Isa, o să-ți povestesc totul. Însă ceea ce pot să-ți spun acum este că-mi face viața imposibilă. O tîrîtură, căreia îi plătesc o vacanță de lux.

— Și ce mai vrea ? se interesă, cu bruscă iritare, signora Mattei.

— Te întreb și eu ! Face pe blazata, pe marea doamnă. De-ai crede că toată viața a trăit în lux. Ce să-ți spun ! O fată din Trastevere care a cerșit desigur pe străzi cînd era mică.

— Astea-s cele mai periculoase, Aldo, cele mai rele !

— Mă batjocorește minut de minut !

— Dar cum asta ?

— Tu nu poți ști ce este ! Iadul. Sufăr ca un osîndit. N-are nici cel mai mic respect față de mine. Pentru vîrsta mea, situația mea — fiindcă, la urma urmelor sînt totuși cineva ; iar dînsa, ce este, mă rog ?

— Nimic ! Absolut nimic ! (Glasul signorei Mattei era plin de ranchiună.) Ar trebui să fie conștientă de norocul ei. Să te întîlnească pe tine. O șansă nemaipomenită.

— Nu-i așa ? Ah, de-ai ști cît bine îmi faci, Isa ! Cît sînt de mulțumit cînd te aud vorbind astfel ! Nu-i așa că ar trebui să se considere fericită, mult prea fericită ? Fără a mai pune la socoteală tot ce fac pentru cariera ei. Am investit bani în filmul ei.

— Bani ? (vădită alarmă în glasul signorei Mattei). Ai investit bani în...

— Nu-ți face griji. Nu prea mulți. Și sînt sigur că e o investiție bună, care o să-mi aducă un procent de zece pînă la douăzeci la sută. Un plasament, o afacere la fel ca oricare alta. N-ai de ce să fii îngrijorată. Însă, în sfîrșit, afacere sau nu, ea ar trebui să-mi fie recunoscătoare. Și cînd colo, aflu că nu mi-e nicidecum ! Mă tratează ca pe un cîine !

— E rușinos, Aldo. Stricatele astea își fac de cap.

Era în glasul ei o castă indignare, iar această indignare era un balsam pentru Aldo Mattei, o consolare.

— Tinerii de azi nu mai respectă nimic, spuse el. N-au suflet. N-au decență. De-ai ști cîte și mai cîte poți vedea aici, la Capri. Nici n-ai idee... Oh, apropo : l-am întîlnit din întîmplare pe Mario Catini, de la Uzinele Catini, știi bine... Sărmana mea Isa, tu ai motive să te plîngi de mine, nu te-am cruțat niciodată, totuși, în comparație cu doamna Catini, soarta ta e preafericită. Nu-ți pot spune prin telefon în tovărășia cui era acest mizerabil ; pe de altă parte, te respect prea mult ca să-ți precizez niște lucruri pe care tu, castă cum ești, le ignori ; dacă o fac însă, e pur și simplu pentru a-ți spune că mîrșăvia acestui domn depășește orice închipuire. N-aș vrea să te văd în locul nevestei sale, încheie el, fără să știe ce înțeles ar fi putut avea această frază. Cred că n-o să-i mai spun nici bună ziua.

— E chiar în halul ăsta, Aldo ?

— Chiar.

— Doamne sfinte !

Urmă o tăcere de ambele părți. Apoi, cu același glas monoton, îndepărtat, signora Mattei spuse :

— Gina mi-a cerut iar să-i urc leafa.

— Cine ?

— Gina. Bucătăreasa noastră.

— Ei bine, ce vrei să-ți spun eu, urcă-i-o.

— Cinci mii de lire pe lună.

— Dracu s-o ia pe hîrca asta ! Ne șantajează în mod rușinos de ani de zile, fiindcă știe că ținem la ea. Trebuie s-o înghițim și pe asta, ce vrei să-ți spun. Urcă-i.

— Bine, Aldo. Însă n-am să mă feresc să-i spun ce gîndesc. O să-i zic vreo cîteva de să mă țină minte.

— Iar ea o să se pună pe bocit. Isa, trebuie să întrerup această convorbire. Aparatul de taxare nu stă pe loc.

— Da, Aldo...

— Bun. Mă întorc mîine. Caută să nu-mi faci reproșuri, deoarece n-aș putea să le suport. Întîmpină-mă ca și cum m-aș întoarce de la un congres interpatronal, sau ca și cum aș fi fost s-o văd pe biata mama.

— Aldo, tu știi bine că...

— Da, știu. Tu ești cea mai bună dintre neveste. Nicicînd n-o să reușesc să te fac să mă ierți pentru tot răul ce ți l-am făcut.

La celălalt capăt al firului nu se auzi nici un răspuns. Aldo Mattei ciuli urechea. Și înțelese, după calitatea deosebită a acestei tăceri, că

soția sa începuse să plîngă. Șopti : „Pe mîine" și închise ușor telefonul.

Convorbirea și, mai ales, ultima frază pe care o pronunțase îl înduioșă. Duse mîna la ochi, pentru a-și șterge una sau două lacrimi căznite ce tocmai picurau. În clipa aceea își văzu din întîmplare chipul în oglindă și șopti acru : „Bufonule !" Această insultă era în același timp expresia disprețului pentru ceea ce devenise din punct de vedere fizic și o modalitate expeditivă de a-și stăvili înduioșarea față de propria-i ființă, de a spulbera comedia sentimentală spre care, de vreme îndelungată, se știa înclinat ; însă faptul că ceruse iertare soției sale și că luase hotărîrea să părăsească insula și pe Sylvana avea — oricum — să-i liniștească conștiința. Se simțea împăcat. Comandă, prin telefon, o trăsură să-l ducă pînă la chei, de unde pleca hidroglisorul. În seara aceea avea să doarmă la Neapole, iar a doua zi dimineața va pleca la Milano cu avionul.

Se așeză în fața trusei de scris. Pe o foaie cu antetul hotelului scrise :

„Sylvana. N-o să mă mai găsești aici cînd te vei intoarce. Voi fi plecat. Nu îngădui insulta. Tu m-ai insultat. Mi-ai călcat în picioare demnitatea. Mi-ai nesocotit iubirea. Ai rîs de suferințele mele. M-ai transformat într-o paiață caraghioasă. Or, cine ești tu ca să mă tratezi în felul acesta ? Cred că n-ai uitat de unde vii, de unde te-am scos ? Dacă ai avea măcar un dram de decență morală și chiar de bunsimț, de finețe, ar trebui să dovedești o recu-

noștință nestinsă celui care este, la urma urmelor, binefăcătorul tău. Eu îți ofeream un anumit lux, un fel de respectabilitate. Fără să mai vorbim de cariera ta cinematografică, pe care mi-ai datora-o mie, dacă va continua ; cu mine aveai o șansă să te ridici nițel, să te cultivi, să devii cineva. Din egoism, nesocotință, din lipsă de discernămînt vei pierde această șansă. Să nu arunci vina pe nimeni altul decît pe tine."

Ajuns la acest punct, se opri să mai respire puțin. Reciti rîndurile scrise dintr-o răsuflare. Apoi, rupse foaia în bucățele și le aruncă la coș. Biata Sylvana. Ce modalitate scîrboasă de a o pedepsi pentru niște greșeli pe care nu le făcuse ! Cîtă josnicie să te răzbuni pe ea pentru propria-ți neputință ! Cîtă meschinărie să-i amintești niște elanuri de dărnicie pe care ea i le întorcea însutit, odată cu prinosul de neprețuit al tinereții sale ! Nu, și nu. Mai presus de orice nu trebuia să se lase pradă acestor scîrboase zvîrcoliri de amor propriu rănit, acestei rușinoase și puerile nevoi de a pedepsi. Măcar o singură dată să se ridice și el deasupra acestor mult prea omenești sîcîieli. Să aibă puțină noblețe. Să fie mărinimos.

Luă altă foaie și scrise :

„Scumpa și micuța mea Sylvana..."

Se simți deodată răscolit pînă în adîncul sufletului de tandrețe și milă : cuvintele scrise declanșaseră, ca prin farmec, emoția. Sărmană fată din Trastevere, care luptase atît de aprig, începînd din copilărie, să ajungă la liman, să

supravieţuiască. Singura ei armă, atît de precară, atît de vremelnică, era doar tinereţea. Trebuia să acţioneze repede, foarte repede, să cîştige în cîţiva ani, în cîteva luni ceea ce alţii găseau plocon în leagăn : siguranţa materială, poziţie socială, un loc sub soare, respectul semenilor. Iar el, burghezul înstărit, se grozăvea mustrînd-o, reproşîndu-i „nesocotinţa"... Scrise cu înfrigurare :

„Îţi cer iertare pentru scena de adineaori. Am fost nedrept, ca de obicei, fiindcă sînt rătăcit de gelozie. N-o să te mai plictisesc. Părăsesc Capri-ul astă-seară. Nu mai putem continua astfel. Tu nu mă iubeşti, nu-i vina ta, nu există dragoste cu sila. Dar, înţelege-mă, e atît de dureros pentru mine uneori, încît cred că e mai înţelept să terminăm. Mă întorc, prin urmare, la Milano. Se înţelege de la sine că nu s-a schimbat nimic în privinţa tranzacţiilor cu Ruzzone. Rămîn comanditar al filmului şi voi continua, de asemenea, să te ajut, sub raport financiar, cît îmi va sta în putinţă. Asta va fi dovada, scumpa mea, că iubirea mea nu-i vorbă goală."

Se opri, reciti. Şi rămase pe gînduri.

Rupse.

Era prea smiorcăit, prea îngăduitor. Făcea caz de sacrificiul său. Îşi sublinia prea pe şleau mărinimia sufletească. I-ar produce poate nişte remuşcări bietei fete, care nu era nici insensibilă şi nici cinică. Exista, fără îndoială, o manieră mai elegantă de a se sacrifica, de a se eclipsa. Trebuia să evite pînă şi umbra unui reproş, să facă în aşa fel încît să prezinte lucrurile într-o manieră mai uşoară, afabilă... Plecarea din Capri trebuia deci explicată printr-un motiv cu totul străin de povestea lor... Un motiv pe care Sylvana să-l poată însă socoti plauzibil. Luă o a treia foaie de hîrtie, şi scrise :

„Sylvana, sînt silit să mă întorc de urgenţă la Milano : soţia mea s-a sinucis."

Sfîşie foaia cu furie. „Ce naiba m-am apucat să scornesc ? Oare unde mi-e capul ! Biata Isa... O să reuşesc, sau nu, să scriu odată această scrisoare ?"

A patra filă.

„Scumpa mea, o telegramă mă cheamă la Milano, pentru o afacere urgentă, pe care nu-mi pot îngădui s-o pierd. O să-ţi explic. Iartă-mă pentru scena de adineaori. Am fost nedrept şi prost, ca de obicei. Distrează-te bine cît mai stai la Capri. Am aranjat totul în privinţa hotelului, nu-ţi face griji ; şi-ţi las cecul alăturat, cec la purtător, pe care îl vei putea încasa cînd vei avea nevoie. S-ar putea să nu ne vedem cîtva timp, Sylvana scumpă. Oricum, şi orice s-ar întîmpla, să ştii că te iubesc cu duioşie şi-ţi mulţumesc din toată inima pentru ceea ce mi-ai dăruit, îţi mulţumesc pentru o fericire pe care nu mai credeam s-o trăiesc. Te sărut, Aldo."

Strecură fila de hîrtie într-un plic ; adăugă apoi, după ce-l completă, un cec. Îşi strînse hainele şi obiectele de toaletă şi îşi pregăti valiza. I se spusese că hidroglisorul pleca la ora opt

și că trăsura avea să vină la șapte și jumătate. Nu mai avea de așteptat decît cincisprezece sau douăzeci de minute. Momentul apropiat al plecării făcuse să-i piară calmul, îl enerva și-l neliniștea ; însă nu mai putea reveni asupra hotărîrii sale. Și-o închipuia pe Sylvana întorcîndu-se, își închipuia mirarea ei negăsindu-l, deschizînd în mare grabă plicul, cum i se vor schimba trăsăturile cînd va citi scrisoarea. (Se va întrista oare ? Sau mai degrabă va răsufla ușurată ?) Singură la Capri, desigur o să petreacă. N-avea să se culce cu barcagiul, era mult prea precaută pentru a face așa ceva, prea pătrunsă de noua ei demnitate, ca să cedeze unei atracții atît de vulgare ; dar dacă-și va lua un amant dintre tinerii burghezi aflați în vacanță ? Oare Ruzzone n-o să încerce el să-l înlocuiască ? Era în stare, netrebnicul... După ce închise valiza, și era și el gata, Aldo Mattei începu să se învîrtă prin cameră, cuprins din nou de neliniște. Avea să se întoarcă la Milano... Rutina de fiecare zi... „Pépé"... Și să îmbătrînească lîngă Isa... Parcă ar fi coborît în propriul său cavou. Respiră adînc, ca și cum s-ar fi înăbușit. „Of, Doamne, se gîndi el, și aceste cuvinte le spuse aproape gemînd, de ce e viața astfel făcută ? De ce această tulburare, de ce această veșnică nostalgie — lucrurile nefiind niciodată întocmai așa cum vrem, așa cum le dorim, dar nici cu totul altfel, ci ambigue, evazive, întotdeauna mai mult sau mai puțin înșelătoare ? De ce ne scapă totul ? Ne alunecă printre degete ? De ce întristarea ? De ce neliniștea ? Și mai întîi de toate, ce fac eu oare pe lumea asta ? Și cine sînt eu, Aldo Mattei ? La ce bun prezența mea în lumea asta, printre două sau trei miliarde de ființe perisabile ca și mine ? Ce rost au toate astea ?" Aceste întrebări îl înspăimîntau și-i veni în minte o formulare pe care o cunoștea fiindcă o citise cîndva, în Evanghelie, formulare pe care o rosti cu glas tare, parafrazînd-o însă : „Doamne, îndepărtează de la mine această amețeală !" Trecu pe terasă, ca să stea la aer și nu între pereții camerei. Soarele, ce cobora spre asfințit, scălda zidul și balustrada într-o lumină de chihlimbar. În jur, albastrul mării, bătînd în violet ; și cîțiva nori mici, trandafirii, la orizont. Peisajul familiar îl liniști puțin. Sylvana se afla pe undeva, într-un punct al acestui spațiu, printre acești măslini, printre acești pini, aceste stînci roșietice, poate într-una din aceste vile luxoase, albe — Sylvana pe care n-avea s-o mai vadă în seara aceea, și încă multă vreme... Niște lăstuni se zbenguiau în zbor și țipetele lor sfîșiau văzduhul ca niște pietricele sonore azvîrlite de o praștie. Undeva mai jos, cineva zdrăngănea la o chitară, de bună seamă vreunul din acei vagabonzi de douăzeci de ani, cu plete lungi. Se auzi sirena vaporului cu aburi. Cineva mergea pe o alee și vorbea ; nu i se puteau desluși vorbele. Aldo ascultă acest plăcut freamăt de viață. „Lumea e totuși nespus de frumoasă, își zise el, dar de ce oare să mă bucur singur de frumusețea ei ?" Înaintă, își sprijini o mînă pe balustrada caldă încă de

arșița zilei ; și avu atunci impresia că nu era absolut singur pe terasă. Privirea i-a fost atrasă de un tremur abia simțit, undeva mai jos de el, spre dreapta. Era gușterul, în același loc unde-l văzuse și de dimineață : ieșise din ascunzătoarea lui să se mai încălzească la soarele asfințitului, înaintea lungii, nesfîrșit de lungii nopți. Trupul lui subțirel, de culoarea celui mai frumos smarald, părea nemișcat ; însă undeva, imediat sub piele, exista minuscula palpitație, inimioara invizibilă care, curajoasă, continua să bată.

Efebul din Subiaco

DE CE ITALIA ? VOIESC OARE, PRECUM SATURN, SĂ-MI GĂSESC REFUGIU ÎN LATIUM?

MILTON

Ea puse tava pe noptieră. Se așeză pe marginea patului, se aplecă spre cel ce dormea. El se mișcă puțin. Nu-l trezi însă numaidecît, fiindcă-i plăcea să-l privească dormind. Culcat pe burtă, cu brațele încrucișate, cu profilul pe pernă, el răsufla abia auzit ; umerii i se ridicau asemeni unui val domol. Dăduse la o parte cearșaful în timp ce dormea. Spatele lui brun lucea slab în penumbră. Ea știa că, atunci cînd se va trezi — după două sau trei secunde de îndoială — avea să întindă brațele spre dînsa și-o va atrage lîngă el, ca să mai poată fura un pic de somn ; din pricina asta întîrzia această clipă, pentru a o savura dinainte, asemeni celui ce învățase cu răbdare regulile unui joc neobișnuit și greu, la care trebuie să te controlezi îndeajuns pentru a putea aștepta.

Îi mîngîie capul numai cîrlionți, și șopti : „Luigino". Fără a deschide măcar ochii, el se așeză pe spate, întinse brațele. Ea se aciui lîngă el, făcînd corp comun cu căldura lui, cu mireasma vegetală a pielii lui ; fericirea se revărsă asupra ei ca o pală a acelui vînt de miazăzi care suflă la Roma, iarna, și care te ame-

țește. Cu o mînă pe ceafa băiatului, nu se mai clinti, îmbătată de fericire ,dar atentă : jocul cerea o conștiință totală, vigilența savantului sau a habotnicului.

Puțin mai tîrziu, se ridică și luă un pahar de pe noptieră.

— Sucul tău de portocale, scumpul meu.

El se sprijini într-un cot ; ea îl îndemnă să bea, așa ciufulit de somn cum era, ca pe un copil. Dealtfel, și era un copil, în clipele acelea și în multe altele.

— A fost bun ?

El făcu semn că da.

— Acum cafeaua. Sper că e destul de caldă.

După aceea, el avea să-i ceară o țigară ; ea se va duce să caute pachetul în buzunarul vestonului lui, aruncat în fugă pe un scaun împreună cu celelalte haine (ei îi plăcea pînă și această dezordine bărbătească, de care nu reușise să-l dezbare). Apoi ea va da la o parte perdelele și va apare o fîșie mare de cer nespus de albastru, radios. Ea se va înapoia să se așeze pe marginea patului. El se va sprijini cu spatele de pernă ; va fuma țigara și vor sta de vorbă pe îndelete ; el îi va povesti amănunțit ce făcuse în ajun și în zilele precedente.

— Nu te-am auzit cînd ai venit astă-noapte. Cît era ceasul ?

— Trei și jumătate, cred.

— N-am auzit nimic.

— Am umblat încetișor, să nu te trezesc.

— Nu erai cam beat, prin urmare ? întrebă ea zîmbind.

— Nu, nici pic.

El înșiră ce băuse aseară : trei coca-cola, o bere, un coniac, unul singur — „și ea a plătit coniacul"... Nu, nu fusese beat. Era nevoie de altceva ca să se îmbete.

— „Ea" e tot americanca ?

— Da...

— În cazul ăsta, ia zi-mi, lucrurile merg bine ?

El plecă ochii, cu modestie.

— Da, foarte bine. E îndrăgostită de mine.

— Toate sînt, Luigino al meu...

El clătină din cap. Nu, să nu creadă asta. Toate nu. Însă americanca, da.

Apoi se așeză mai comod în pat, și stinse țigara într-o scrumieră. Era acum treaz de-a binelea. Ea bănui că avea ceva deosebit să-i spună.

— Minna, vreau să-ți cer un mic serviciu.

— Orice vrei, Luigino, dacă-mi stă în putință.

— E cam dificil... Mi-e frică să nu te superi.

— Ai zis că era vorba de un „mic" serviciu...

— E foarte mic, Minna, te asigur. Atît de mic încît orice femeie mi l-ar face fără să șovăie, așa, în joacă.

Ea zîmbi și se aplecă să-l sărute.

— Atunci, de ce nu-l ceri indiferent cărei femei ?

— O să înțelegi cînd ți-oi spune despre ce e vorba.

— Ei bine, spune-o !

— Îmi promiți că n-ai să te superi ?

— Jur.
El oftă.
— Aș vrea, șopti apoi cu drăgălășenie, ca tu să fii mama mea.
— Nu sînt, într-un anume fel ?
— Da, însă aș vrea s-o spui cuiva... Să treci drept mama mea, în public.
— În public ? repetă ea puțin surprinsă.
— Da.
— Și de ce, mă rog ?
El își desfăcu brațele, ca pentru a sublinia ceva de la sine înțeles.
— Tocmai fiindcă nu am o mamă adevărată.
— Luigino, dar tu te lipsești de mama ta de douăzeci și patru de ani și cîteva luni.
— Mă lipsesc, desigur. Am fost obligat s-o fac, fiindcă n-am cunoscut-o niciodată. Însă există oameni pentru care acest lucru contează, ca eu să am o mamă.
— Ah, bine... Și cine sînt acești oameni ?
— Credeam că ai și ghicit.
— Americanca ?
— Da. Ea.
— E tare exigentă...
— Dacă-i spuneam adevărul, și-ar fi făcut o impresie proastă. Părinți ioc, nasol lucru...
— Înțeleg... Ce anume i-ai povestit ?
— În locul tatălui, n-am găsit nimic. Nu cunosc nici un tip destul de prezentabil ca să-mi servească drept tată. Însă, cît privește mama, imediat m-am gîndit la tine, spuse el cu oarecare emoție.
— Drăguț din partea ta, Luigino...

— Ești supărată ?
— Nici vorbă... Dar, ia spune-mi, de ce este atît de important pentru dînsa că tu ai sau nu părinți ?
El făcu o pauză ; apoi, cu un calm ce era menit să sublinieze, prin contrast, caracterul senzațional al acestei vești :
— Fiindcă vrea să mă ia de bărbat, Minna.
— Nu se poate ? Ți-a zis ea ?
— Mi-a dat de înțeles... M-a chestionat asupra situației mele, a familiei mele. Voia să se lămurească, e normal. Căsătoria e o treabă serioasă. Și-atunci, n-am avut, nu-i așa, curajul să mărturisesc că n-am avut niciodată o familie. I-am spus că mama mea e la Roma și c-o să aranjez o întîlnire.
— Și despre tatăl tău, ce i-ai spus ?
— Mort în 1945. Erou al Rezistenței.
— Scumpul meu, dar ai o imaginație uluitoare !
— Nu-ți bate joc de mine.
— Nu-mi bat joc. Să scornești toate acestea... Te admir grozav, Luigi. Faci niște progrese fantastice, pe zi ce trece. Cînd mă gîndesc la micul bădăran pe care l-am întîlnit acum doi ani...
Zîmbiră amîndoi, înduioșați de această amintire.
— Dacă am făcut atîtea progrese, ție ți-o datorez. Tu m-ai învățat totul.
— Asta mi-e meseria... În orice caz, tu ai fost cel mai bun elev al meu.
— Prin urmare, accepți să-mi fii mamă ?

— Bucuroasă, Luigino. Deși... Observ brusc o mică dificultate. Oh ! nu cine știe ce mare lucru.
— Ce dificultate ?
— Ei bine, eu n-am decît cu treisprezece ani mai mult decît tine. Ştiu că sîntem precoci, în Latium ; însă, mamă la treisprezece ani, nu e puţin cam prea devreme ?
— Nu-i prea devreme decît cu doi sau trei ani, și totuși ! Cunoșteam o servitoare de la o fermă. A avut primul copil la paisprezece ani. Ai să spui pur și simplu că ai, să zicem, patruzeci și trei în loc de treizeci și opt. În felul ăsta, m-ai avut la optsprezece ani, ceea ce e rezonabil.
— Într-adevăr. Însă, în cazul ăsta, crezi că par de patruzeci și trei de ani ?
— Nu, nicidecum ! exclamă el puţin cam încurcat. Nu, nici vorbă ! Americanca va găsi că arăţi foarte, foarte tînără pentru vîrsta ta.
— Evident, e măgulitor...
— Te-am supărat ?
— Ştii bine că nu... Şi cînd ai să-mi prezinţi nora ?
— Astă-seară, la Ursula. Fata o să vină cu mine la cocteil.
— În seara asta ! Mi-e teamă, Luigino. O să fiu oare în stare să joc comedia ?
— Tu ? Inteligentă cum ești ? Bineînţeles că o să știi s-o joci ! O s-o uluiești !
— Nu sînt tot atît de sigură ca și tine... Însă stau și mă gîndesc : oare n-ar fi mai corect să facem cunoștință aici, la mine ?

— Ascultă, dacă putem evita să vină aici, ar fi mai bine.
— Fiindcă găsești că apartamentul e urît ?
— Nu-i urît. E doar atît de mic, atît de mic... Nu i-ar face o impresie bună.
— Nu-i chiar atît de mic ! Două camere... Şi apoi, nu toată lumea locuieşte în Campo dei Fiori. E o adresă de care n-ar trebui să te rușinezi. Dă impresia că ești artist.
— Se prea poate, însă mirosul de legume, seara...
— Asta-i inconvenientul să locuiești cu vedere spre piaţa cea mai pitorească din Roma... Ai devenit mofturos, Luigi. Adu-ţi aminte, în primele zile găseai acest apartament minunat.
— Pentru mine el mai este și acum, Minna. Însă trebuie să ne gîndim că ea stă mult mai bine...
— E bogată ?
— Da, cred. A tras la Excelsior.
— Tot felul de oameni trag la Excelsior, Luigi. Mai ales americani...
— Pare a fi bogată.
— Bine, bine. Cu atît mai bine. Dar ia spune-mi, o să creadă că o nemţoaică pirpirie ca mine a putut să dea naștere unui vlăjgan de italian ca tine ?
— Eu semăn cu tata, care era italian.
— Dar soţul meu nu era...
— Primul tău soţ, Minna. Primul tău soţ era italian. Cu cîteva săptămîni înainte de nașterea mea, în 1945, a fost ucis în luptă cu nemţii.
— Pricep. E o tragedie.

— Iar tu te-ai recăsătorit. Apoi ai divorțat. Aici, ne întoarcem la adevăr.

— Te-ai gîndit la tot...

— Trebuia neapărat să-i explic logodnicei mele de ce nu purtăm același nume, tu și cu mine.

— Luigino, sînt din ce în ce mai impresionată. Ești extraordinar !... Oricum, dacă aș fi în locul fetei americane, eu una n-aș avea încredere !

— De ce ?

— Povestea asta e foarte suspectă... E inteligentă fata ta ?

— E foarte instruită. Anul trecut mergea încă la școală.

— Cîte o să-mi mai audă urechile... Ți-a promis să se mărite cu tine ? Ești sigur într-adevăr ? Ești sigur că n-a făcut-o decît ca să te momească ? Bieții tineri italieni sînt deseori seduși, apoi abandonați de niște străine fără scrupule. Acești naivi se încred în vorbele frumoase...

Rîseră amîndoi, apoi Luigi spuse :

— Ascultă, eu unul n-o să-mi petrec viața în postură de abandonat ! Mă iubește. Mi-a spus-o.

— E un cuvînt care nu costă nimic. Roma e plină de fete străine care spun „te iubesc" seară de seară, însă în fiece seară unui alt băiat.

El afirmă că logodnica lui nu era de această teapă. Se întîlniseră pe treptele bazilicii Trinita dei Monti („Prost început, scumpul meu. E acum terenul lor preferat de vînătoare, al acestor lupoaice anglo-saxone"), săptămîna trecută, într-o seară. L-a dus în camera ei, la Excelsior... Nu, nu, nu se petrecuse nimic în seara aceea ! Rosemary e foarte rezervată, o fată tînără foarte la locul ei. („Nu exagera. O fată la locul ei nu-și aduce un necunoscut în cameră chiar din prima seară.") A comandat niște răcoritoare și au stat cuminți de vorbă. Și-atîta tot. Un sărut cast la despărțire, după un ceas. A doua zi, seara, desigur, lucrurile au mers puțin mai departe. Însă nu trebuia acuzată Rosemary :

— Dragoste la prima vedere. Ce vrei ? Mă adoră.

— Și tu, tu o adori de asemenea ?

— E o fată foarte bine. N-am avut niciodată o fată atît de bine. Excelsior, îți dai seama ? De obicei ele trag la pensiuni modeste. Dealtfel, e prima mea americancă.

— Nu mi-ai spus dacă o adori...

— „S-o ador", nu... Ascultă, e bogată, vrea să mă ia de bărbat și să mă ducă în țara ei. Să las să-mi scape această șansă extraordinară ? Eu sînt sărac, și deodată, iată, norocul îmi bate la ușă. Să nu-l prind ?

— Da, desigur.

— N-am avut decît două întîmplări norocoase în viață : întîlnirea cu tine...

— Mulțumesc, Luigino. Și tu ai însemnat pentru mine un noroc.

— ...și acum, întîlnirea cu fata asta. Aș fi într-adevăr prea prost să nu profit.

— Prin urmare, o să pleci în Statele Unite ? N-am să te mai văd...

— Ba da, ce mai vorbă ! Peste un an sau doi vii și tu acolo, la noi.

— Poate n-o să-i placă nevestei tale.

— I-am și spus că n-aș putea trăi departe de mama mea.

— E adevărat ? Ești un înger !

Și-l acoperi de sărutări.

— O să-ți aranjăm un mic apartament, ceva mai mare ca ăsta. Eu o să vin să te văd în fiecare zi, cu mașina mea.

— O să ai în sfîrșit o mașină. E cel mai strașnic lucru în căsătoria asta, nu-i așa, Luigino ?

O *macchina* : Luigi pronunța acest cuvînt cu respect, cu fervoare, cu speranță. De obținerea unei *macchina* depindea tot restul. Îi explicase acest lucru prietenei sale de nenumărate ori, și atît de bine, încît într-o bună zi ea murmură, glumă puțin profesorală : „Deus ex machina" ; și-i explică, la rîndul ei, ce însemna acest lucru : că mașina era pentru el o divinitate, care-i oferea toate fericirile pămîntești. El care, de obicei, trecea repede la glume, o ascultă cu gravitate, ca și cum ar fi fost vorba de ceva serios. În privința asta, el nu se deosebea de ceilalți tineri de vîrsta lui, și mai ales de condiția lui : automobilul avea pentru ei o valoare simbolică. Publicitatea, cinematograful înfățișa celor ca el mult prea multe imagini grăitoare : o pereche radioasă, într-o mașină sport, pe drumurile Latiumului sau în fața unui palat roman. Faptul de a nu avea nici măcar un modest Fiat te clasa fără putință de sal-

vare printre *intouchables* [1]. Și sufereai ca de un stigmat social. Să ai un frumos monstru de cinci milioane de lire însemna să devii egalul celor mari, al fericiților de pe acest pămînt. Pînă atunci, Minna habar n-avusese de mașini, iar pe de altă parte, îi era silă de ele : mașinile îi pîngăreau Roma. Acum, datorită lui Luigi, știa să deosebească rasa marilor curtezane italiene, Maserati, Lamborghini și regina lor, Ferrari, ce nu are decît o singură rivală în Europa continentală : Mercedes germanica. Minna știa că Franța n-a produs niciodată decît niște burgheze, ca DS, pe cîtă vreme Anglia, fieful snobismului, se mîndrea cu o nobilă văduvă sublimă, Rolls-Royce, atît de trufașă, încît trebuia să ai un nume ca s-o dobîndești — averea nu era de ajuns. Aston-Martin și Jaguar erau desigur șic, însă niște mașini pentru adolescenți, fără prestigiu serios. Cu tot luxul lor, Cadillac și Buick, dincolo de Atlantic erau socotite drept niște tinichele. O *macchina*... Luigi conferea întreaga forță accentului tonic al primei silabe : *MA-kina*... Cuvîntul era încărcat de iradiații.

— Înțelegi ce mutră fac cînd întîlnesc o fată mai acătării și trebuie să-i mărturisesc că n-am mașină ? Ca amărîtul amărîților. Fata e dezamăgită. N-are încredere. Relațiile noastre rămîn neschimbate. Tu îmi tot spui că sînt chipeș și că orice fată ar trebui să se considere favorizată că o bag în seamă. Greșeală. Frumu-

[1] Membrii celei mai de jos dintre castele indiene.

setea nu-i de-ajuns. O găsești pe toate drumurile.

— Mult mai puțin decît mașinile, Luigino... Și-apoi tu nu ești numai frumos. Ești drăguț, simpatic.

— Nici asta nu-i de ajuns. Între mine, care nu am mașină, și o stîrpitură într-o Maserati, nici o fată nu șovăie : se urcă în Maserati lîngă stîrpitură. Așa stau lucrurile, în zilele noastre. Tu nu poți să știi cum sînt fetele acum. Ele cer totul. Te lasă lefter. Trebuie să mergi la cinema, la restaurant, la localuri de noapte ; și întotdeauna bărbatul plătește ; cel puțin la început... Dacă aș avea măcar un Fiat, le-aș putea duce la țară, sub pretextul de-a respira aer curat : economie de timp și de bani. Fără mașină, n-am nici un viitor. Rămîn un nepricopsit, un amărît toată viața mea... Și gîndește-te că pînă și cu un biet Fiat mic, m-aș descurca atît de bine încît după un an aș avea destui bani să cumpăr o Maserati de ocazie. După aceea...

Gest larg. Apoi, judecata încremenea uluită în fața unor perspective amețitoare.

Minna auzise de foarte multe ori această litanie. „Litania *mașinii...*" Și suferea că nu-i putea plăti lui Luigi măcar un Fiat 500, așa cum suferim cînd nu putem oferi o jucărie unui copil, pentru bucuria de-a vedea cum îi strălucesc ochii.

— Trebuie să mă scol, spuse Luigi.

— Iei dejunul cu mine ?

— Da, dar o să plec devreme, am întîlnire cu niște amici.

Luigi avea întotdeauna întîlnire cu niște amici. Asta era partea întunecată a existenței lui, despre care Minna nu știa prea mare lucru. Întrunire de bărbați. Oare despre ce vorbeau ? De bună seamă despre cuceririle lor feminine, despre „*Ma-kina*" și despre cursa ciclistă a Italiei, dacă tocmai avea loc vreuna. Ea bănuia de asemenea că făceau și niște mici combinații, pentru a cîștiga cîteva lire. Femeile, sportul, și cum să faci rost de „biștari". Conciliabulele tribului. Palavre de tineri masculi latini la masa unei cafenele sau pe marginea vreunei fîntîni. Lucru foarte important în viața lui Luigi. Sacru. El nu s-ar fi simțit bărbat dacă n-ar fi făcut parte dintr-un grup de prieteni.

Luigi se ridică, ferindu-și goliciunea. Acest gest ca al lui Venus Medicis o amuza pe Minna. Luigi avea pudoarea instinctivă a primitivilor și a țăranilor. Foarte rustic era, de asemenea, disprețul lui față de fetele lipsite de rușine. Pentru a merita un dram de stimă, fetele nu trebuiau să-i cedeze, cel puțin în prima seară, să-l roage să întoarcă spatele cînd se dezbrăcau și să păstreze o anumită rezervă, după. Prea multă franchețe, o ardoare prea cinic exprimată îl șocau, îl nelinișteau chiar : nu era în firea lucrurilor, care cere ca bărbatul să fie stăpînul, inițiatorul, iar femeia, legitimă sau nu, doar o odaliscă supusă. Morala acestui om simplu era grozav de patriarhală. Din această pricină Luigi avea mult de suferit cu anglo-saxonele : spiritul lor de inițiativă el îl socotea jignitor. Ca să se răzbune, le exploata fără milă, cînd era posibil. Nu se dădea în lături

pînă și de la cîte un mic furtișag pe ici-colo. Morala : trebuie să-ți ascunzi goliciunea, însă de furat, îi poți fura pe bogați. Din nenorocire însă, nu era întotdeauna ușor de furat o anglo-saxonă. Ele erau mult prea bine organizate, își păstrau mintea limpede ; și nu s-ar fi codit să depună plîngere, nerușinatele...

Luigi făcu un duș, în timp ce Minna făcea puțină ordine prin cameră și aranja canapeaua-pat pe care dormise. Întotdeauna îi făcea patul, după ce-i aducea micul dejun pe o tavă. Ea își asumase aceste obiceiuri, iar Luigi le găsea foarte firești. Și avea dreptate. „Sînt bona lui, spălătoreasa lui, dăscălița lui, confidenta lui, și, în mod accesoriu, din cînd în cînd, metresa lui.“ Minnei nu-i trecea prin gînd să se plîngă. Încerca o plăcere duioasă să se ocupe de el, să fie singura persoană de pe lume pe care el putea conta, în care putea avea totală și oarbă încredere. Cunoscuse, în propria-i familie sau în anturajul ei din Germania, destule domnișoare bătrîne, ca să știe că femeile singure visează să devină necesare cuiva, indiferent cui, unei ființe vii ; și dacă nu exista nici o ființă umană disponibilă, se devotau unui animal domestic. Minna își amintea de o anume mătușă Gretel, care, la cincizeci de ani, sătulă pînă peste cap să tot trăiască singură, luase doi copii de la Azil ; după care, femeia aceea, cîndva trîndavă, împovărată acum de treburi gospodărești și de răspunderi, începuse să întinerească în așa măsură încît ajunsese de nerecunoscut.

Minna își întîlnise copilul ei de la Azil în cel mai neașteptat cadru : muzeul Termelor romane. Neașteptat, din pricină că era foarte puțin probabil, ca un flăcău ca Luigi să fi avut niște curiozități de acest gen, și anume tocmai în dimineața sosirii lui la Roma ; cu toate astea, se dusese de la gara Termini glonț la muzeu, și nicidecum din întîmplare. Minna cunoștea foarte bine Termele. În sala Hermafroditului nu exista, în dimineața aceea de noiembrie, decît un singur vizitator : un tînăr îmbrăcat într-un palton prea lung și prea larg pentru el, de o culoare nedefinită, oscilînd între gri și maro. Oprit în fața unei statui, pufnea de rîs, cu o mînă dusă la gură. Surprinsă de o ilaritate puțin obișnuită într-un atare loc, Minna se apropie. Fiindcă erau singuri în sală, și fiindcă e politicos să intri în vorbă cu o necunoscută, cînd nu e nimeni prin preajmă, tînărul crezu nimerit să-i împărtășească buna lui dispoziție :

— Credeam că era o femeie, spuse el, pufnind și mai tare. Fac apoi ocolul, și...

Nu termină ce avea de zis, din decență. Minna se întreba dacă mai avusese vreodată cineva o asemenea reacție în fața Hermafroditului. Însă, la urma urmelor, poate era o reacție foarte sănătoasă.

— Există oameni din ăștia ? întrebă tînărul după ce se mai potolise.

Minna zîmbi.

— Nu. Există melci dintr-ăștia, dar oameni nu.

— Melci ! exclamă el ; și rîsul lui nestăpînit îl cuprinse din nou.

Gîndindu-se că era mai bine să întrerupă aici discuția, Minna tocmai voia să plece, cînd tînărul spuse :

— Dar de ce a făcut artistul o asemenea creatură ?

— E o legendă, îi explică ea pe un ton profesoral, tonul pe care-l lua în mod mașinal cînd trebuia să explice ceva. E o ficțiune.

Cuvîntul nu părea a fi familiar tînărului.

— În antichitate, reîncepu ea, oamenilor le plăcea să creadă că existau astfel de ființe, sau cai cu tors bărbătesc, sau pești cu cap de femeie. Știi, sirenele... Sînt niște legende, repetă ea. Ca în poveștile pentru copii.

El clătină din cap.

— *Capito* [1], spuse apoi. Habar n-am avut.

Firescul acestui necioplit îl făcea simpatic. Minna se uită mai bine la el. El îi adresă un zîmbet ademenitor.

— Nu sînteți italiancă.

— Nu. Mi-ai recunoscut accentul ?

— Vorbiți foarte bine italiana, însă există ceva ... Sînteți englezoaică ?

— Nu. Germană.

El repetă cuvîntul italian : Tedesca, uitîndu-se cu atenție la Minna, de parcă ar fi încercat să detecteze în fizionomia ei caracterele „tedesche". Păru mulțumit de examenul făcut.

[1] Am înțeles (it.).

— Vii pentru prima dată în acest muzeu ? întrebă ea, un pic mașinal, un pic din curiozitate.

— Da. Am venit să văd pe cineva de prin părțile mele.

— Cineva de prin părțile dumitale... O fi paznic, poate ?

— Nu. E o statuie.

Și cum ea avea un aer perplex, el continuă :

— Mi s-a spus că există în acest muzeu un flăcău din Subiaco. Și cum muzeul e foarte aproape de gară...

— Un flăcău din Subiaco ?

— Preotul nostru mi-a zis că-i spunea Efebo, cred...

— Îl cunosc ! exclamă ea amuzată.

— Da ? Unde e ?

— În altă sală. Vino.

Trecură în cealaltă sală.

— Iată-l, spuse ea arătîndu-i un atlet cu genunchiul îndoit. Statuia aceea din marmură.

— Nu poți ști cine e, spuse băiatul dezamăgit. N-are cap.

Minna începu să rîdă.

— Nu, l-a pierdut de foarte multă vreme. Dar, știi, oricum nu l-ai fi recunoscut : a fost găsit *la* Subiaco. Asta nu înseamnă că e *din* Subiaco.

Băiatul părea din ce în ce mai dezamăgit.

— „Efebo", asta ce înseamnă exact ?

— Un băiat. E cuvîntul grecesc pentru băiat. *Dumneata* ești un efeb din Subiaco. Unul adevărat.

— Eu, eu am un cap, spuse el, lovindu-se cu pumnul peste frunte. Nu-i de marmură. E de lemn.

Şi examină statuia din toate unghiurile.

— E veche ? întrebă.

— Foarte veche. Două mii de ani sau, poate, şi mai bine.

— Şi nu e un portret al unui flăcău de prin părţile mele ?

— Poate că da, la urma urmelor, deoarece acolo l-au găsit. Însă savanţii spun că e o copie romană a unei opere greceşti. În cazul acesta...

El clătină din cap, pătruns de consideraţie pentru ştiinţa savanţilor şi a Minnei.

— *Capito.* Ei bine, popa mi-a explicat prost lucrurile. Ori n-am înţeles eu.

Avea accentul greoi al celor din satele romane. Miinile îi dădeau de asemenea în vileag condiţia ţărănească ; însă hainele lui erau mai degrabă ale unui vagabond. Deşi era destul de frig, nu purta nici cravată, nici şal. Era încălţat cu nişte pantofi scîlciaţi, care nu mai fuseseră lustruiţi de foarte multă vreme. În contrast cu această aparenţă mizerabilă, era frumos, de-o frumuseţe ce ţinea mai cu seamă de conformaţia chipului său şi care, la fel ca şi glasul lui, era tot ţărănească. Minnei i se păru că acest băiat, venit dintr-un tîrguşor din Latium, îşi avea obîrşia în negura veacurilor. N-ar fi fost de mirare să-i vezi chipul încrustat în mozaicurile pardoselii unei vile romane. Minna aprecie mai întîi de toate într-însul, ca pe o virtute poetică, această apartenenţă vădită la un pămînt, o ţară, o rasă. A fost sensibilă, de asemenea, la necontenita fluturare de zîmbet din ochii şi din preajma gurii lui, de parcă ar fi existat în acest paria un izvor nesecat de bună dispoziţie, de bucurie de viaţă.

Un paznic intrase în sală şi-i observa. Minna se jenă să fie surprinsă stînd de vorbă cu un bărbat mult mai tînăr decît ea şi care putea să pară, mai ales, de o condiţie mult inferioară ei. Dar se ruşină că se simţea stînjenită. Cînd oare avea să lepede acest blestemat „respect uman“ ? În clipa aceea văzu privirea necunoscutului trecînd iute de la ea la paznic, revenind apoi şi fixîndu-se asupra ei, întrebătoare, pe jumătate neliniştită, pe jumătate veselă. Minna îşi dădu seama că o dibuise şi că aştepta să vadă ce hotărîre avea să ia. Rosti numaidecît, făcîndu-şi curaj :

— Există şi alte piese frumoase în acest muzeu. Vrei să le vedem împreună ?

El zîmbi cu toată gura şi spuse : „Cu plăcere, signorina.“

Puţin îmbujorată, însă cu capul sus, Minna îl conduse de cealaltă parte a sălii. Paznicul îi urmărea cu privirea.

— O să fac pe ghidul, spuse Minna zîmbind. Iată o fată tînără, de aceeaşi vîrstă cu efebul, adică de aceeaşi vîrstă cu dumneata. E drăguţă, nu-i aşa ?

El admiră fata tînără din Anzio, deplîngînd totodată faptul că avea nasul cam ros.

— Şi iată ce-mi place mie mai mult în muzeu, spuse ea, oprindu-se în faţa tronului Ludovisi. Ştii cine e această doamnă ? Venus.

El repetă „Venera", cu un aer respectuos.

— Era cea mai frumoasă dintre femei, cred ?

— Bravo, rosti cu vioiciune Minna, ca și cum ar fi felicitat un elev pentru un răspuns bun. Era chiar zeița frumuseții. Și a dragostei.

— Zeița dragostei ! repetă el făcînd o plecăciune. Și ce face ? Face baie ?

— Iese din apă. E tocmai pe cale să se nască.

— Să se nască ? Nu se poate !

— Venus s-a născut din mare, rosti Minna din ce în ce mai dăscălește. Asta vrea să însemne că viața provine din apă. Vezi, artiștii știau dinainte ceea ce savanții au descoperit foarte tîrziu.

El îi ceru lămuriri mai ample asupra acestui subiect ; iar Minna îi explică, succint, însă cu o limpezime perfectă, că toate ființele vii au drept strămoși alte ființe vii, niște reptile amfibii care la rîndul lor aveau ca strămoși niște pești, care bineînțeles...

— *Dio mio !* exclamă el, nimic nu știam ! Nu ne învață din astea la școală.

Minna, în plină formă, îl făcu să aprecieze realismul tunicii îmbibate de apă, lipită de bustul zeiței, firescul atitudinii, nările dilatate aspirînd pentru prima oară aerul. Îi plăcea să-și împărtășească înflăcărarea, mai ales unor ființe candide, a căror prospețime era neatinsă ; și cine oare putea fi mai novice în materie de artă decît acest țăran ? El o asculta cu mult interes, în aparență ; însă opera care-l impresionă cel mai mult a fost grupul „Galateu punîndu-și capăt zilelor după ce-și ucisese soția". *Bello !* spuse el cu acea emfază ita-

lienească ce o amuza întotdeauna pe Minna. *Molto bello.*

Ieșiră apoi din muzeu. Acum, nimic n-ar mai fi putut-o convinge pe Minna să nu pășească alături de acel bărbat tînăr ; ar fi sfidat pe toți paznicii de la toate muzeele. La vestiar, el își luă în primire valiza pe care o depusese la intrare.

— Cum ! spuse Minna. Ai venit aici direct de la gară ?

— N-aveam nimic altceva de făcut ; și știam că muzeul Termelor e foarte aproape de gară.

Valiza de carton, legată cu o sfoară, fiindcă-i sărise una din încuietori, era cu adevărat o valiză de om sărac : îți frîngea inima. „Trebuie să-l însoțesc, își zise Minna. Nu l-aș părăsi eu prima, nici de-ar fi să fim lapidați."

Roma văzuse destule și nu nutrea intenții atît de asasine. Cîte unii întorceau capul la trecerea lor, alții poate zîmbeau ; iar chelnerul de la cafeneaua unde poposiseră, la sugestia Minnei, luă comanda doar cu o undă de insolență în felul cum a trîmbițat : *Due capuccini, subito, signorina* [1] ; însă represaliile nu merseră mai departe.

Minna își simțea în piept o inimă de *petroleuse* [2]. „De ce, mă rog, să nu mă așez pe terasa unei cafenele, cu un vagabond ? Scrie undeva ? De ce m-aș sinchisi oare de niște pre-

[1] Două cafele, numaidecît, domnișoară.

[2] Nume dat femeilor care, în timpul Comunei din 1871, turnau petrol pe unele edificii din Paris pentru a grăbi incendiile.

judecăți burgheze? Dacă l-aș fi lăsat baltă la ușa muzeului, ar fi putut crede că mi-e rușine să mă arăt cu el pe stradă. Și ar fi fost umilit, amărît; l-aș fi cufundat încă și mai tare în mizeria sa." Minna dorea ca, din întîlnirea cu dînsa, tînărul să iasă puțin mai fericit, sau ceva mai puțin dezmoștenit de soartă decît înainte. Aceste simțăminte le mai resimțise, de foarte multe ori. Nu prea cuteza să le examineze mai îndeaproape, de teamă să nu se dovedească mai puțin onorabile decît păreau în primul moment; mai ales atunci cînd ele aveau drept țintă o ființă plăcută la vedere, în ciuda îmbrăcămintei pe care o purta. Mila poate fi suspectă, o știa foarte bine. Însă ce importanță puteau să aibă mobilurile unei fapte dacă fapta era în mod obiectiv bună?

El își spuse numele. Ea făcu la fel și își strînseră mîna. Îi spuse că venea dintr-un sat de lîngă Subiaco, unde lucrase de la vîrsta de doisprezece ani ca argat. Pînă la doisprezece ani, îi purtase de grijă o instituție de caritate pentru orfani și copii abandonați. Venea pentru prima oară la Roma. Socotea că va găsi de lucru la vreun mecanic. După ce făcuse armata, nu-l mai trăsese inima să se întoarcă la fermă, să fie slugă. Nu voia să rămînă slugă toată viața lui. Povestea lui era simplă.

— Și dumneavoastră cu ce vă ocupați? Sînteți desigur turistă?

— Nu. Lucrez la Roma de ani de zile. Dau lecții de germană.

— Profesoară? Atunci înțeleg de ce știți atîtea.

Îl întrebă dacă nu găsise de lucru. Nu. I se dăduse doar adresa unui mecanic, în cartierul Trastevere. Scoase din buzunarul paltonului un portofel de material plastic, foarte jerpelit — un portofel de om sărac, ca și valiza sa. Scoase dinăuntru o hîrtie, pe care era scrisă adresa. Îi mai arătă Minnei o legitimație, un livret militar și o fotografie, reprezentînd o familie de țărani în haine de sărbătoare, așezați în jurul unei fetițe îmbrăcată în alb. Prima comuniune. El figura ceva mai la o parte de grup, îmbrăcat într-un veston cu mîneci prea scurte. Trebuie să fi avut pe atunci șaisprezece sau șaptesprezece ani. Stătea mai la o parte, ca o slugă care-și cunoaște lungul nasului; îi puteai vedea încheieturile vînjoase ieșind din mînecile prea scurte...

— Mă recunoașteți? spuse el. Sînt acolo.

— Da, te recunosc.

— Au vrut să fiu și eu în fotografie. Se purtau bine cu mine.

Minnei îi veni să plîngă.

— Cartierul Trastevere e departe de aici? întrebă el. Nu știu cum să ajung.

— Nu-i tare departe. Roma nu e un oraș prea mare. Dacă vrei, pot să te conduc pînă acolo.

— Aveți, desigur, o mașină?

Păru surprins auzind că n-avea. Profesoară și să n-aibă o mașină?

— O să luăm un taxi, spuse ea.

Se simțea ca o locotenentă din Armata Salvării sau ca o asistentă socială.

— Mă tem că vă deranjez, signorina.

— Nicidecum, e în drumul meu, sau aproape.

— Sînt bucuros că v-am întîlnit. Văd că am noroc cum am sosit la Roma.

— Asta datorită „meleagurilor“ dumitale natale, rosti ea. Efebului din Subiaco.

— Da. Dacă nu mă duceam numaidecît să-l văd...

Ţinu cu orice preţ să plătească el consumaţia ; şi Minna îl lăsă s-o facă, fiindcă simţea că era în joc mîndria băiatului. În schimb, cînd ea opri un taxi, el deschise portiera şi intră primul. Un bărbat trebuie să plătească pentru o femeie, însă poate trece înaintea ei... Va trebui să-l înveţe bunele maniere.

Cînd văzu monumentul lui Victor-Emanuel, exclamă *Bello ! Bellisimo !* Ea se feri să-i potolească entuziasmul. Avea să-l înveţe şi asta, mai tîrziu. Dacă se vor mai vedea. Circulaţia intensă le blocă maşina în piaţa Veneţia. Ea îi arătă balconul de unde Mussolini cuvîntase în faţa mulţimii. El cunoştea numele de Mussolini, dar nimic altceva : asta se întîmplase înainte de vremea lui, era preistorie.

Ajunşi la destinaţie, el coborî din taxi. Strînse mîna Minnei şi-i mulţumi cu însufleţire. O întrebă dacă se vor mai revedea.

— Dacă vrei, spuse ea după o scurtă şovăială. Cînd vrei ?

— Astă-seară ? O să vă spun dacă am găsit de lucru.

— Bine. Sînt liberă deseară. Vino în piaţa Campo dei Fiori. O să ţii minte numele.

— Campo dei Fiori, e uşor de ţinut minte. Cum se ajunge de aici ?

Ea îi explică pe îndelete drumul.

— O să te aştept la ora opt, în mijlocul pieţii, lîngă statuie.

La întoarcere, în taxi, ea îşi puse întrebarea dacă nu fusese cumva imprudentă, intrînd astfel în discuţie cu un necunoscut. Dar întîlnise ea vreodată o pisică sau un cîine părăsiţi, fără să-i adăpostească sau cel puţin să-i hrănească ? Luigi avea să fie poate o pisică mai costisitoare decît altele, — mai periculoasă ? N-o putea crede : chipul băiatului îi inspira încredere.

Seara, el întîrzie puţin la întîlnire, fiindcă greşise autobuzul şi fusese nevoit să întrebe de mai multe ori pe unde s-apuce. Era nespus de înflăcărat de aventura primei sale zile la Roma ; şi faptul că nu găsise de lucru (mecanicul la care-l trimiseseră era un meseriaş care-i folosea doar pe cei doi fii ai săi) nu părea să-l demoralizeze prea mult. „O să găsesc mîine“, spuse el cu nepăsare. Era îmbrăcat tot cu pardesiul lui de culoare mohorîtă, jumătate gri, jumătate maro ; şi Minna îşi spunea în sinea ei : „Sînt nebună că i-am dat întîlnire în cartierul meu, aproape sub ferestrele mele. Toată lumea de pe aici mă cunoaşte. Oare ce impresie oi fi făcînd ?“ Apoi îşi înfrînse stinghereala : între neajunsurile şi plăcerea legate de unul şi acelaşi lucru, ea opta întotdeauna pentru plăcere, fără a sta prea mult la îndoială. Era regula principală a acestui joc al fericirii, atît de lung şi-atît de greu de învăţat, şi pe care ea se străduia să-l practice de cînd trăia la Roma : să alegi viaţa, şi nu refuzul vieţii ; generozitatea, şi nu prudenţa ; clipa, şi

nu viitorul... Şi apoi, oamenii din cartier o iubeau ; o luau drept o excentrică sfioasă, drept una dintre acele exilate sărace care trăiesc la Roma într-un fel de semivisare... Şi nici nu se înşelau dealtfel. Ce-or să spună văzînd-o cu Luigi ? „Domnişoara nemţoaică e îndrăgostită lulea de un vagabond.“ Nu era prea grav.

Cu toate astea, îl duse să cineze într-un restaurant situat la o oarecare distanţă de Campo. Îl întrebă dacă şi-a luat o cameră. Da, mecanicul îi indicase un hotel, în Trastevere. Plătea opt sute de lire pe zi camera.

— Am 15.000 de lire, spuse el plin de încredere în sine.

— Nu e prea mult. O să-ţi ajungă pentru vreo cinci zile.

După două săptămîni era tot fără slujbă. Optimismul îi scăzuse. Totul costa prea scump, la Roma. În timpul zilei, se simţea singur. Fasoanele celor din Roma îl speriau.

Începea să-şi dea seama că avea, în comparaţie cu orăşenii, o seamă de lipsuri : accentul, îmbrăcămintea... Nu-şi recăpăta încrederea decît seara, cu Minna. Cinau împreună. Ea îi dădea ceva bani, puţini bani, exact cît îi trebuia pentru cameră şi o masă modestă. Nu-i putea da mai mult. El accepta, ruşinat şi recunoscător. Îi spunea că într-o zi avea să-i înapoieze totul însutit...

— Ţi-ar trebui un pardesiu mai ca lumea, o cămaşă frumoasă, albă, nişte pantofi noi, o cravată. Cred că ai să găseşti mai uşor o slujbă dacă ai să fii bine îmbrăcat.

Şi, bineînţeles, spunînd acestea, ea şi hotărîse că-i va cumpăra aceste haine, aceşti pantofi. Din fericire, tocmai primise alocaţia trimestrială pe care i-o plătea soţul ei ; pe de altă parte, avea să renunţe ea la un mantou nou : cel vechi mai putea ţine încă o iarnă.

Minna îi dădu banii dinainte, ca să poată plăti el, dar îl însoţi în magazine, pentru a-l sfătui ce să aleagă. Cînd se văzu îmbrăcat în haine noi-nouţe, metamorfozat, bucuria lui era atît de mare încît Minna, la fel de bucuroasă ca el, găsi neînsemnat sacrificiul pe care-l făcuse renunţînd la propria ei cochetărie.

Fiindcă nu purtase niciodată cravată, nu ştia s-o înnoade pe cea pe care şi-o cumpărase. Minna socoti că-l putea aduce la ea acasă, ca să-l înveţe. El găsi apartamentul *bellissimo*. Nu văzuse nicicînd ceva atît de drăguţ, îi spuse. Erau intimidaţi amîndoi — el, deoarece, aflîndu-se în vizită la ea, o vedea într-o lumină oarecum diferită, ca pe cineva care şi-a făcut un rost în viaţă ; ea, fiindcă era emoţionată să-l ştie acolo : prezenţa lui crea o intimitate tulburătoare. Minna se mai temea, de asemenea, ca el să nu-i înţeleagă greşit intenţiile. Pentru a-şi înfrînge tulburarea, se prefăcea că-l tratează ca pe un copil ori un elev, luînd un ton de dăscăliţă sau de cucoană milostivă într-un orfelinat. Această atitudine, se gîndea ea, trebuia să situeze raporturile lor pe adevăratul lor făgaş : cel al întrajutorării, al simpatiei active, şi să risipească orice riscuri de interpretare îndoielnică. Cu toate astea, în acelaşi timp ea ardea de dorinţa să-l sărute. Plu-

tea ceva între ei, un fel de așteptare nedeslușită ; și Minna vedea cum privirea băiatului devenea cu fiece minut ce trecea tot mai apăsată, întrebătoare, aproape presantă. Cînd îi înnodă cravata, el îi puse deodată mîinile pe umeri și o atrase la pieptul lui. Minna se desprinse fără bruschețe, îi zîmbi, ca și cum intenția lui ar fi fost doar să glumească, și isprăvi de legat nodul cravatei.

— Iată, spuse ea. Acum ești frumos. Uită-te în oglindă.

Apoi, îi spuse că, întrucît aștepta o vizită, el va trebui să plece. O privi lung, cu un aer nedumerit. Nu înțelegea, desigur, nici cauzele generozității și nici pe cele ale reticenței ei. O sărută pe obraji, fără să scoată o vorbă și se îndreptă spre ușă. Minna îi spuse : „Mîine seară, dacă vrei, putem lua cina împreună."

După ce băiatul plecă, Minna rămase în același loc, dusă pe gînduri. Totul se petrecuse cu bine. Nici o stridență. Apoi se postă lîngă fereastră și-l văzu, în hainele lui noi, traversînd Piața, între două tarabe de flori și fructe.

— Ții minte prima zi cînd ai venit aici ?

Luigi tocmai ieșea din baie, îmbrăcat cu un halat al Minnei, care-i ajungea pînă la jumătatea coapselor ; și părea, așa cum era, cu părul ud, că venea de la palestră, înfășurat într-o hlamidă. Cuprinse cu brațele mijlocul Minnei și-i răspunse că da, își amintea foarte bine.

— N-ai să regreți acest mic apartament, cînd o să fii acolo, în America ?

— Ba da, am să-l regret.

— Sînt aproape trei ani, spuse ea. Trei ani...

Se priviră cu multă gingășie ; apoi se îmbrățișară. Ea spuse : „Scumpul meu Luigino" ; și-ar fi vrut ca această clipă să dureze o veșnicie ; însă clipele se destramă una după alta. Minna se desprinse din brațele lui. Zîmbind, îi spuse :

— Vezi, eu sînt mereu aceeași : o nemțoaică sentimentală.

— Și eu sînt sentimental.

— Ia spune-mi, Luigino, chiar crezi că o să țină, povestea asta ?

— Bineînțeles că o să țină !

— Eu una nu știu dacă o să fiu în stare să joc comedia... Mă pui într-o situație imposibilă !

— Ascultă, n-o să-ți fie prea greu, fiindcă ai deja pentru mine niște simțăminte de...

— Și-apoi, știi și tu, nici nu e prea cinstit. O minciună atît de gogonată...

— Nu-i aproape deloc o minciună, Minna, te asigur ! Dealtfel, Rosemary vorbește prea puțin italiana, iar tu nu prea știi englezește. Nu vă puteți spune prea mare lucru.

— Nu eziți să-ți înșeli în felul ăsta logodnica ?

— Ce vrei, trebuie să mă apăr ! Trebuie neapărat să-mi inventez o familie, din moment ce n-am nici una... Nu te necăji, e o treabă doar de un ceas sau două. După aceea, o să rîdem amîndoi.

— Tocmai că eu nu cred c-am să rîd.

— Ba da !

— Socotești că e ceva serios ?

— Ce anume ?

— Crezi că fata asta se gîndește în mod serios să te ia de bărbat și să te ducă cu ea în America ?

— Ce vrei, trebuie să mai și visăm ! exclamă el izbucnind în rîs.

O ridică ținînd-o de talie, și o răsuci în jurul lui.

Mîncară la iuțeală, fiindcă Minna trebuia să meargă la lecțiile ei, iar Luigi la taclalele lui bărbătești din jurul fîntînii. Apoi Minna puse resturile de la micul dejun, împreună cu niște bucățele de pîine și de carne, pe care i le dădea măcelarul, într-o pungă de plastic ; așeză punga și o sticlă de lapte în sacoșă, printre cărți. Către ceasurile unu ale după-amiezii, Campo dei Fiori, care dimineața era un imens altar dedicat Naturii, intra în faza sa umilă : negustorii își demontau tejghelele, pe jos erau presărate cotoare de varză și roșii stricate ; însă Minna îndrăgea Campo dei Fiori la orice oră din zi și din noapte, pînă și sub înfățișările cele mai puțin favorabile. Cartierul și oamenii lui îi deveniseră atît de familiari, încît nici nu-i trecea prin gînd să-i părăsească vreodată.

La stația Argentina coborî scara ce ducea la grădină ; de fiecare dată i se părea că nu cobora niște trepte de piatră, ci secole, fiindcă solul Romei antice era la un nivel inferior comparativ cu străzile Romei moderne. Abia ajunsese pe platforma de lîngă pasajul subteran, cînd, din toate părțile, dădură buzna pisicile, cele care-și făceau siesta la soare, cele care pîndeau păsările, cele care hoinăreau prin iarba

uscată din jurul fragmentelor de coloane. Erau de toate mărimile și de toate culorile, gri, galbene, negre, tigrate. Erau printre ele și bătrîni roși de reumatisme, cerșetori zurbagii, fete fără căpătîi, și pisoi micuți, ce se născuseră în această curte a miracolelor feline și aveau să-și petreacă, de bună seamă, aici existența lor terestră, fiindcă pisicile nu-și schimbă lesne condiția. Se înfățișară într-o clipă douăzeci sau treizeci, într-un concert de miorlăituri. Minna le cunoștea aproape pe toate. Își avea favoritele ei, însă se străduia să împartă fără părtinire hrana, așa cum împărțea notele la școală. Vărsă laptele într-o farfurie ce se găsea acolo în permanență, și o așeză în așa fel ca pisoii să se poată apropia. Soseau întotdeauna cu întîrziere față de celelalte pisici și se grăbeau grozav, escaladînd un tronson de coloană, căzînd la pămînt, luînd de la capăt escaladarea, — plăpînzi, clătinîndu-se pe lăbuțe, neobosiți. Minna îi cunoștea de asemenea și pe ceilalți protectori ai pisicilor, care, ca și dînsa, coborau zilnic în Roma de acum două milenii pentru a hrăni pisicile de azi. O confrerie a însinguraților... În ziua aceea, Minna se întîlnise pe stradă cu signora Montesi, care pesemne că avea aproape optzeci de ani și era pe jumătate oarbă. Îmbrăcată cu un mantou jerpelit, mergea cu pași mărunți și grijulii, sprijinindu-se într-o cîrjă. Minna avea impresia că vedea o copie a ei însăși, ceva mai în avans decît dînsa pe drumul vieții. Într-o zi va fi și ea ca signora Montesi, o femeie bătrînă, cu mijloace de trai precare, care nu va mai avea parte de

altă iubire și de altă distracție decît pisicile de la Argentina. Atunci, Luigi n-avea să-i mai fie alături ; lîngă ea nu va fi nimeni. N-are să fie cu adevărat tragic și nici chiar trist, poate. La Roma, nimic nu e cu desăvîrșire trist.

Minna trecu prin fața Pantheonului, ale cărui gropi ofereau și ele un refugiu pisicilor hoinare ; însă pisicile Pantheonului erau mai norocoase decît cele de la Argentina, mai cu seamă în anotimpul frumos, datorită turiștilor. Nu puteai hrăni *toate* pisicile Romei ; o viață și o avere n-ar fi fost de ajuns... „Ce s-ar fi ales de Luigi dacă nu m-ar fi întîlnit ?“ Își pusese deseori această întrebare ; și, bineînțeles, răspunsul nu era greu de dat : el ar fi găsit o altă creangă de care să se agațe înainte de înec ; însă crengile sînt mai mult sau mai puțin trainice... Acum, el nădăjduia să se agațe de această rămurea de dincolo de Atlantic. Minna nu era geloasă — sau nu mai era. Dacă Luigi reușea, în sfîrșit, să se descurce, să dispună și el, cel dezmoștenit, cel sărac prin excelență, de un loc sub soare, aceasta constituia o perspectivă consolantă, chiar dacă trebuia plătită prin depărtare și absență. Să fie fericit, doar asta conta. Și, poate că avea să fie, într-o țară unde italienii sînt numeroși și se aclimatizează ușor.

Ea se gîndea la cei doi ani petrecuți cu Luigi. Existaseră două faze, distincte, în povestea lor. La început, cînd deveniseră amanți, Minna se lăsase pradă acestei iubiri cu naivitate. Se trezi însă la realitate destul de repede : Luigi nu era îndrăgostit cu adevărat de dînsa ; exista în

concesia lui mai puțin elan decît gratitudine. Pe de altă parte, pe vremea aceea, încă închistat în obiceiurile sale de țăran necioplit, el era timid cu fetele... Dar nu peste mult, pe măsură ce prindea curaj în afară, devenea mai lipsit de căldură acasă, cu dînsa. Atunci urmă o perioadă foarte ingrată, de tranziție, în timpul căreia, lepădînd orice mîndrie, renunțînd să-l aibă pe Luigi numai pentru ea, Minna acceptă ca în viața lui să existe și alte femei, multe altele, și pe ea s-o considere din ce în ce mai puțin ca o amantă, și din ce în ce mai mult ca pe o veche prietenă. Minna își resimți crunt vîrsta, de care nu se sinchisise pînă atunci. În unele nopți, ea rătăcise prin Roma, prin locurile unde credea că trebuia să-l întîlnească pe Luigi ; și înțelese atunci întreaga semnificație a acestui clișeu pe care-l folosim fără să știm ce vrea să spună : „a rătăci ca un suflet chinuit“. Într-o seară, îl văzu stînd la o masă cu o fată, destul de vulgară, însă tînără și frumoasă, pe terasa Café de Paris. Părea vesel, făcea pe grozavul. Ea se întoarse acasă cu nedeslușite gînduri de sinucidere, însă conștientă în străfundul sufletului că n-avea să se omoare, fiindcă prea ar fi fost stupid : Minna nu risipea viața. Continuă, deci, să fie umilită și să sufere ; însă, treptat, treptat, într-un mod misterios, o gingășie tainică se strecură în noile sale raporturi cu Luigi : ori de cîte ori reușea să uite de sine și să nu se gîndească decît la bunăstarea lui, la dezvoltarea lui, ori de cîte ori știa să se arate înțelegătoare și generoasă, totul se însenina ; și dintr-o dată, lucrurile deveneau

mai ușoare. Deoarece Luigi — care se burzuluia împotriva a tot ceea ce considera el a fi o constrîngere, o încălcare a libertății lui, și care totodată lupta să-și stăvilească propriile remușcări, în clipa cînd Minna era îngăduitoare cu el, răspundea de îndată printr-un spor de încredere : Luigi avea niște elanuri de drăgălășenie care o încîntau. Și astfel, pe zi ce trecea, Minna luă obiceiul, impus întrucîtva de necesitate, dar și de autodisciplină, să cedeze terenul, să rămînă în umbră : ținea prea mult la el acum, ca să nu prefere o afecțiune fără rezerve în locul unui simulacru de fidelitate, pe care el n-ar fi reușit, dealtfel, să-l îndure multă vreme. După ce își recăpătă seninătatea sufletească, după ce relațiile ei cu Luigi deveniră iar armonioase, Minna își spuse că reușise să se înfrîngă și se felicită : obținuse ceva frumos, ca o alegorie a Virtuții Răsplătite, sau a Triumfului Sentimentului care trebuia zugrăvită sau sculptată în vreo biserică ori într-un palat baroc... Nu-l iubea mai puțin pe Luigi, ba îl iubea mai mult, însă așa cum se cuvine să-i iubim pe cei pe care-i iubim : fără să le cerem nimic în schimb.

Dar, de fapt, el îi dăruia foarte mult în schimb. Îi dăruia o încredere și o tandrețe de copil. Iar asta era de neprețuit. Îi dăruia voioșia lui, apropierea tonifiantă a tinereții sale. Cu el, viața avea o savoare mai puternică, fiindcă el era liber, spontan și plin de dorințe. Pînă și dezordinea lui era înviorătoare. De foarte multe ori, Luigi venise la Minna în miez de noapte, încălzit încă de cine știe ce aventură ; și i-o povestea în amănunt, cu o însuflețire plină de haz. Adeseori, improvizau amîndoi un ospăț după miezul nopții. Trebuise să intervină în viața ei Luigi, pentru ca Minna să poată crede că era cu putință (și convenabil) să mănînce jambon și o salată la ceasurile trei de dimineață, cînd ea trebuia să se scoale la opt pentru a merge la lucru. Își aducea aminte de aceste mici gustări ca de niște sărbători. Unele aventuri ale lui Luigi nu puteau fi mărturisite pe deplin (de exemplu, unui agent al poliției) și Minna se întreba, de asemenea, cum de putuse ea să le asculte fără să le condamne cu adevărat, tocmai ea, care împingea respectul pentru cinste pînă la obsesie. Putem reproșa însă unei pisici hoinare că e iute de lăbuță ? Minna îl dojenea, desigur, pe Luigi ; însă din păcate ! morala prea rigidă, pe care i-o insuflaseră la templul luteran al copilăriei sale, n-avea trecere în mica junglă romană în care trăia băiatul. Pierzîndu-și deci nădejdea că va putea determina o ființă, cu îndărătnicie, surdă la imperativele lui Kant, să iubească virtutea doar în sine, pentru ea însăși. Minna se străduia să-i prezinte virtutea sub o lumină avantajoasă, ca o atitudine rentabilă. „Luigino al meu, aș vrea să ajungi cineva bine... Și pentru asta, tu știi că nu există decît o singură modalitate : să dobîndești un loc în societate. Găinăriile tale n-or să te ducă nicăieri. Trebuie să ai ambiție.“ Încerca să-l atingă la punctele cele mai sensibile : mîndria lui de paria, orgoliul său latin ; și metoda, dînd roade, Luigi se schimbase mult. „Tu ești tot

atît de inteligent ca și ceilalți, însă n-ai avut mijloacele necesare să-ți cultivi inteligența. Ei bine, să recîștigăm timpul pierdut." Și Minna își băgă în cap să-l schimbe, să-l instruiască. În timpul acestor doi ani, cu multă încăpățînare, cu răbdare, ea îl instrui. El abia știa să citească și să scrie. Ea îl sili să citească cu glas tare, corectîndu-i accentul, explicîndu-i cuvintele pe care nu le cunoștea. Făcură dictări. Luigi avea un scris mare, copilăresc, și Minna trebuia să se stăpînească, să nu-l sărute năvalnic, la cele mai înduioșătoare dintre greșelile lui de ortografie. Îl felicita cu înfocare ori de cîte ori se dovedea elev bun, prefăcîndu-se uluită de progresele lui ; și era o minune să-l vezi înseninîndu-se sub soarele acestei admirații ; trăiseră astfel niște momente foarte fericite, în micul apartament de la mansardă, în plin cer, deasupra Pieței înflorite.

Cînd îi veneau în minte ceasurile acelea, Minna își reamintea și-și aplica, fără pic de modestie, versurile lui Novalis din poemul de dedicație la *Heinrich von Ofterdingen* :

Devenit prin dînsa bărbatul cel de acum
Îi datorez mîndria de a-mi înălța cu voioșie fruntea.

La Fontana di Trevi, Minna se opri, adăstă o clipă, așa cum făcea întotdeauna, fiindcă nu se săturase încă de acest spectacol : „L'Aqua Vergine" revărsîndu-se în imensa ei scoică de piatră. Niște copii se fugăreau în jurul fîntînii. Doi *bersaglieri* [1] stăteau rezemați cu spatele de parapet ; profilul li se detașă pe coiful de *reître* [2], ce-l purtau aproape vertical pe-o parte a capului ; penele de cocoș, negre și lucioase, le mîngîiau ușor umărul.

După cursuri, Minna se întoarse acasă pe un drum întrucîtva diferit, pentru a se duce să revadă, la San-Luigi-dei-Francesi, un alt mercenar care-i era drag : cel care figurează stînd așezat pe un taburet, în tabloul lui Caravaggio. Minna găsea că seamănă întrucîtva cu Luigi. O bucura gîndul că acest tip etnic străbătuse veacurile, și că efebul din Subiaco, pe lîngă faptul de a fi un anume bărbat tînăr și muritor pe care-l cunoștea ea, era totodată o incarnare atemporală a frumuseții latine. Apoi, se așeză pe o bancă în Piața Navona, unde, printr-un decret recent, era interzis accesul mașinilor. Decorul celebru fusese restituit pieții în întreaga sa puritate, așa cum îl arată stampele ; un loc anume conceput pentru desfătarea ochilor și pentru visare. Trebuia să-și ofere astfel, în timpul zilei, mici recompense.

Economie cu atît mai oportună cu cît viața de zi cu zi se arăta mai zgîrcită : tocmai în ziua aceea ea îi rezerva Minnei două surprize neplăcute, deși banale, sub forma unei foi verzi, care era o factură, și a unei foi roz, purtînd ștampila Ministerului de Finanțe. Exigențele

---

[1] Bersaglieri — soldați din infanteria ușoară a armatei italiene. (Creați în 1836, bersaglierii sînt considerați o trupă de elită.)

[2] Reître — cavaler german (*Reiter*) în serviciul Franței în secolele XV—XVII.

acestei instituții se dovediră a fi cu totul exagerate ; și Minna fu cuprinsă de panică : cum va putea să le facă față ? Trezoreria domestică a Minnei nu fusese niciodată un miracol de echilibru. Ea se consola însă zicîndu-și că nimeni nu poate fi un bun administrator al bucuriilor și în același timp un bun administrator al bunurilor sale. De data aceasta, situația devenea critică. Minna trebuia să se resemneze să-și vîndă singurul obiect prețios pe care-l avea, o broșă executată dintr-un smarald montat cu mici diamante, moștenire de familie, pe care o păstra pentru un caz de nevoie. Un bijutier din Via Condotti îi oferise cinci sute de mii de lire, aproape un sfert din valoarea reală a broșei.

Telefonul sună. Minna recunoscu glasul aspru al compatrioatei și prietenei sale, Ursula :

— Aici Ursie. Vii ceva mai devreme deseară, să mă ajuți la pregătiri ? Contez pe tine. Vino pe la cinci. Sînt în niște focuri teribile : O să vină Mazetto !

— Mazetto ? Cine e ?

— Dar bine, Minna, pe ce lume te afli ? Mazetto este, la ora actuală, criticul de artă cel mai ascultat din toată Italia. O știi prea bine ! Are o cronică în *Messagero.*

— Ah, da, înțeleg, spuse Minna care nu înțelegea de fapt nimic. Dar de ce ești în focuri ?

— Te-ai prostit de tot ? Mazetto nu se deplasează de florile mărului. Dacă acceptă să vină să bea un pahar la mine, înseamnă că începe să-și dea seama că exist, închipuiește-ți.

— Ah, bun... În cazul ăsta, scumpa mea, e minunat. Sînt foarte mulțumită, în ce te privește. Vei fi poate, în sfîrșit, recunoscută...

— Ar fi și timpul, rosti cu amărăciune Ursula. Poate voi fi luată în seamă *pînă* și de prietenii mei, mai știi ? După ce oracolul se va fi pronunțat...

Minna tăcu chitic, ca o vinovată. Nutrea multă prietenie pentru Ursula, însă nu-i aprecia pictura ; și cum îi era aproape cu neputință să spună niște lucruri contrare convingerilor sale, nu izbutise nici măcar o dată în zece ani să-i facă Ursulei cel mai neînsemnat compliment în legătură cu tablourile ei. Se ascundea în spatele unei false incompetențe : „Știi, scumpa mea, eu nu mă pricep deloc la arta modernă ; în fața picturii secolului XX, eu sînt ca un orb“. Or, Ursula avea o nevoie vitală de laude ; le lua drept bune pînă și pe cele mai exagerate. Socotea cuvîntul „sublim“ un criteriu normal de apreciere, mai prejos de care, orice s-ar mai fi putut spune în materie de lingușire despre operele ei, i se părea reticent și lipsit de căldură. Într-o zi, la una din expozițiile sale, un bătrîn fățarnic din Roma, dornic să placă Ursulei, însă negăsind pe dată niște cuvinte destul de călduroase, întrecu măsura : „Scumpă doamnă, îi spuse el, acum, după ce-am văzut toate acestea, știu că pot să mor“. Ursula îl crezu pe cuvînt și se simți aproape dezamăgită, în săptămîna următoare, că nu murise.

— Te apreciem, scumpa mea, spuse în sfîrșit Minna, însă pînă acum nu prea ai avut noroc...

— De vină e mai ales faptul că arta mea e prea personală. Eu nu copiez pe alții. Nu plagiez oamenii la modă. Eu nu pictez pentru gogomanii americani... Oh, apropo, cum e cu povestea cu americanca ? Luigi mi-a telefonat că-și aduce logodnica americană. Iată-l și logodit, acum, pe tipul ăsta !

— Crede el că este. Tu știi cum stau lucrurile : întotdeauna a trăit din speranță, ca toți săracii...

— E bogată, pipița lui ?

— Habar n-am. El speră că e.

— O să-l azvîrle ca pe un papuc vechi, cum s-o sătura de el.

— De asta mă tem și eu...

— Te temi ? Zi mai bine că asta nădăjduiești, ipocrito !

— Nu, nu, te asigur, Ursie ! N-o lua așa. Nu face greșeala asta. Dacă ar avea în sfîrșit puțin noroc, aș fi tare fericită. Dacă îi surîde norocul, cu atît mai bine. Chiar de-ar fi să plece în Statele Unite...

— Între paranteze fie spus, eu una nu m-aș supăra să-și ia tălpășița. Pagubă-n ciuperci.

— Dar de ce, Ursie ? Ce ți-a făcut ?

— Mie, nimic. Însă ție ; ți-am spus ce părere am despre relațiile tale cu dînsul. Nu e demn de tine, Minna. N-am înțeles niciodată afecțiunea ta pentru acest plebeu. Dacă ar interveni în viața ta un om de *vîrsta* ta, din mediul tău, cultivat, bine crescut, cu o situație onorabilă, eu aș fi prima care să te aprob.

Minna începu să rîdă.

— Dar bine, Ursie, un om ca ăsta n-are cîtuși de puțin nevoie de mine ! Poate găsi în Roma mii de femei mult mai frumoase și mai interesante decît sînt eu. De ce ar umbla să mă caute tocmai pe mine ?... Pe cîtă vreme Luigi are nevoie de mine... Și apoi, tu o știi bine, nici eu nu țin prea mult să am în viața mea pe cineva cum spui tu. Nu mi-ar aduce mare lucru.

— Într-adevăr ? Dar Luigi ăsta al tău ce-ți aduce ?

— Bucuria de a trăi...

— Ești incorigibilă ! spuse Ursula pe un ton iritat. Ai merita palme.

— Ascultă, să lăsăm asta. Am mai discutat de atîtea ori. Ți-am explicat sentimentele mele pentru Luigi... Oh, apropo ! Trebuie să te previn. Pentru americanca asta, eu sînt mama lui.

Tăcere la celălalt capăt al firului.

— Ești mama cui ? întrebă Ursula înțepată.

— A lui Luigino. I-a spus logodnicei sale că eu sînt mama lui. Ca să facă impresie, înțelegi... Ca să aibă o mutră respectabilă. Deci, să nu te miri, deseară, cînd o să-l auzi zicîndu-mi mamă.

Din nou tăcere la celălalt capăt al firului.

— Și tu te pretezi la mascarada asta ? întrebă mirată Ursula. Băiatul ăsta te joacă cum vrea el !

— Nici vorbă. Eu îl înțeleg foarte bine, bietul băiat. Pune-te tu în locul lui...

Un mormăit furios, la celălalt capăt al firului, îi dădu de înțeles că nici prin cap nu-i trecea, și că ipoteza trebuia înlăturată numaidecît.

— Pune-te în locul lui, o luă Minna de la capăt, cu o blîndă încăpățînare. Copilărie umilită. Argat de fermă pînă la douăzeci de ani. Tînjește după respectabilitate.

— Ești nebună.

— Ascultă, Ursie, nu mă mai tot bodogăni mereu...

— Nebună de legat ! Sete de respectabilitate, la ăsta ?... Dacă erai cu zece ani mai tînără, te-ar fi pus demult să faci trotuarul !

(Artiștii sînt niște ființe autentice, care spun verde în față ce gîndesc.)

— Nu-i adevărat ! protestă Minna, oscilînd între indignare și amuzament. Tu nu-l cunoști bine. Luigi nu e un cerșetor. E un Scapino.

— Un ce ?

— Un Scapino. Știi, un tip din Commedia dell' Arte... Mici găinării, în care nu crede decît pe jumătate, niște intrigi, ca să rîdă și el... Însă un fond bogat de gentilețe și de voioșie...

— Zău așa, ăsta ți-a sucit complet capul.

— Îl iubesc foarte mult, e adevărat. Mi-a schimbat viața, e adevărat și asta. Însă nu sînt...

— Mă întreb cum o să ai îndrăzneala să joci această comedie ?

— Asta mă întreb și eu. Mai întîi de toate, oare o să mă creadă, tînăra asta ? E verosimil ?

— Verosimil, ce ? Să fii mama lui Luigi ?

— Da.

— *Ca fizic,* mai merge, spuse Ursula, imparțială.

— Crezi ?

— Da, cred, rosti fără șovăire Ursula. Însă din punct de vedere moral, nu ține. N-ai să te pricepi să dai impresia cuvenită.

— Mi-e teamă și mie că nu.

— Îndrăzneala nu e punctul tău forte. O să te bîlbîi. O să te dai de gol.

— Am de pe acum trac. Nu mi-l mai spori și tu.

— Prevăd cele mai groaznice catastrofe. Și asta să se petreacă tocmai la mine în casă ! spuse ea după un răstimp, de parcă abia atunci își dăduse seama de gravitatea situației. Dar bine, aveți un tupeu monstru, voi amîndoi !

— Nu fii prăpăstioasă, te rog, Ursie. Am și așa destule griji...

— Griji, tu ? Mă întreb de care ?

(Oricine nu e Artist, este desigur mic-burghez ; deci, rutină meschină, existență închisă...)

— Griji bănești. O să fiu silită să-mi vînd broșa, o știi tu, broșa străbunicii, cu diamantele...

— Asta numești tu griji ? Ai rămas tot müncheneză în sufletul tău ! exclamă Ursula, cu un accent de dispreț cu totul și cu totul nimicitor.

— Unde vezi legătura ? În ce măsură lipsa de bani este...

— Dar eu, eu n-am griji bănești, crezi tu ? Sînt douăzeci de ani de cînd mă zbat ! Dar ce importanță are ? Cînd omul tinde spre niște

ţeluri mari, ce importanţă mai are asta ? Ceea ce contează pentru mine e Arta mea.

— Ce vrei, scumpo, eu nu ştiu nici să pictez, nici să sculptez, nici să scriu. Nu ştiu decît să dau lecţii de germană. Prin urmare, sînt silită să procedez cum se spune : îmi investesc geniul în viaţă.

— Ce geniu ? întrebă Ursula serioasă. Despre ce vorbeşti ?

— Vreau să spun că, neputînd fi o artistă, încerc să-mi fac viaţa oarecum... artistică. Luigino este opera mea.

— Nu cred că e cazul să te feliciţi, spuse Ursula.

Minna nu luă în seamă brutalitatea prietenei sale, deoarece o considera întrucîtva pe Ursula drept un personaj comic (Artista Nerecunoscută) şi-o găsea amuzantă. De aceea îi trecea cu vederea unele mici răbufniri de agresivitate, în care nu era greu de desluşit o anume slăbiciune atotomenească. Pe de altă parte, Ursula avea mari calităţi.

Pe măsură ce se apropia ora cocteilului, Minna simţea cum îi sporeşte neliniştea. Oare cum avea să se descurce în această postură ? Se pregăti cu grijă ; îşi puse o rochie neagră, cam demodată, care o îmbătrînea. Îşi studie apoi înfăţişarea în oglinda toaletei. Ia să vedem, această siluetă oarecare, obrazul acesta mic şi blînd, puţin cam şifonat, vor putea trece drept ale unei femei de patruzeci şi trei de ani ? La nevoie, da. Ursula avea dreptate. „Cînd am venit la Roma, acum doisprezece ani, eram o femeie foarte tînără. Parc-a fost

ieri. Iată-mă acum în miezul vieţii, făcînd pe matroana. Unde mi-a fugit viaţa ?" Din această viaţă pierdută îi rămînea doar amintirea cîtorva clipe însorite : clipele pe care le solicitase, le chemase, le voise, — pe care le trăise cu orice preţ, cu toată convingerea... Îi veni în minte deviza de pe unele cadrane solare din Italia : „Nu socotesc decît orele senine".

La Ursula şi sosiseră vreo douăzeci de invitaţi, cînd apărură Luigi şi Rosemary. Minna preţui fata dintr-o ocheadă şi se linişti numaidecît : nu era dintre cele cărora să le poţi frînge inima ; a ei părea a fi asigurată împotriva oricăror riscuri. O fată a secolului nostru, la fel ca oricare alta, ce se comportă cu tot atîta dezinvoltură şi cinism ca şi băieţii. Desigur venise la Roma în căutarea unor aventuri ; iar Luigi era doar o aventură printre celelalte ; nu era însă cu totul imposibil, ba dimpotrivă, să se fi arătat faţă de el puţin sentimentală, profitînd de clarul de lună ce scălda Vila Borghese : acestor puritane nu îndeajuns eliberate, prefăcătoria sentimentală le atenua un anume simţămînt latent de culpabilitate ; şi-apoi trebuie neapărat să trăieşti ca în filme şi ca în pliantele turistice : o *romance* [1] cu un *Italian lover* [2] trebuia inclusă în costul voiajului organizat... Rosemary era destul de drăguţă, în pofida ochilor prea apropiaţi şi a unui nas prea lung, care-i dădea o expresie neroadă şi ştrengărească în acelaşi timp. „Un ogar libidi-

---

[1] În sens de : episod romanţios (sp.).
[2] Iubit italian (engl.).

nos", se gîndi Minna. Luigi avea o altă alură! Minna îl contempla cu duioșie și mîndrie. Da, el era opera ei. În mai puțin de trei ani, datorită îngrijirilor sale, influenței sale, tinerelul necioplit din Latium devenise acest june orășan, care nu făcea notă discordantă în atelierul Ursulei, printre ceilalți invitați.

El o salută pe stăpîna casei și i-o prezentă pe tînăra fată. Ursula întinse mîna, cu un gest imperial. Era drapată într-un fel de tunică amplă, pe care probabil că și-o cususe singură și a cărei croială nu semăna cu nici un model cunoscut, nici chiar de croitorii Romei. Înaltă, voinică. Ursula strîngea între dinți un porttigaret, lung de treizeci de centimetri, și-și privea invitații pe deasupra unui nor mic de fum, cu bărbia ridicată, cu pleoapele încrețite, bombînd un piept de Walkyrie. Minna fu cuprinsă brusc de un acces cutremurător de veselie; însă, cînd Luigi, după ce-i adresase o ocheadă, înaintă în direcția ei, ținînd-o de mînă pe Rosemary, îi pieri pofta de rîs și inima începu să-i bată de spaimă. Ca un om gata pregătit pentru orice eventualitate, Ursula venea în urma celor doi.

— Mamă, spuse Luigi, perfect la largul său, ți-o prezint pe Rosemary.

Ursula își scosese porttigaretul din gură și arăta de parcă s-aștepta să-i sară în aer atelierul.

Dar n-a sărit.

— Cît de tînără sînteți! exclamă Rosemary în engleză. E extraordinar. Nimeni n-ar putea crede că sînteți mama acestui băiat mare.

În fața întorsăturii benigne pe care o luau evenimentele, Ursula încreți din sprîncene.

— Mulțumesc, ești drăguță, spuse Minna de asemenea în engleză. Își drese apoi glasul: Însă nu văd nimic extraordinar, m-am măritat la optsprezece ani.

— Ah, vorbiți engleza, spuse Rosemary. Luigi, nu mi-ai spus că mama ta vorbește engleza atît de bine!

— Ce spune? întrebă Luigi în italiană.

— Miss Rosemary e foarte amabilă; mă complimentează pentru engleza mea și pentru tinerețea mea.

— Ți-am spus eu că mama e minunată! exclamă el (în italiană) întorcîndu-se către Rosemary.

— Ce spune? întrebă Rosemary

Minna nu consideră de cuviință să traducă.

— Petreceți o vacanță plăcută la Roma? întrebă ea politicoasă.

— Oh, absolut divină! Luigi e un ghid de prima mînă. M-a făcut să descopăr niște lucruri... extraordinare! (gest vag).

— Nici nu mă îndoiesc, răspunse Minna cu un ton cam sec.

— Ce spuneți? întrebă Luigi.

Minna avu un zîmbet subțirel.

— Îi spuneam lui Miss Rosemary că aveți probabil niște conversații pasionante...

Luigi izbucni în rîs și-i aruncă Minnei o privire piezișă, de o complicitate atît de șăgalnică, atît de fără perdea, încît nu era chip ca cineva să nu o fi înțeles de la o poștă.

— Ne înțelegem foarte bine, spuse el strîngînd brațul tinerei fete. Nu-i așa ?

— Ce spune ? întrebă Rosemary.

— Că vă înțelegeți foarte bine.

— Așa e ! spuse ea. În jargonul nostru stîlcit !... Se pare că putem discuta despre orice.

— Cînd se vorbește fără ascunzișuri ! rosti Minna.

Aici, Ursula nu se mai putu stăpîni.

— Nu întinde prea mult coarda ! îi spuse Minnei, în limba germană.

— Ce spune ? întrebă Luigi.

Însă Ursula puse capăt acestei conversații cam căznite. Îi atrase pe cei doi tineri spre bufet, și le dădu fiecăruia cîte un pahar în mînă. După aceea, le arătă tablourile sale. De departe, Minna o vedea pe Rosemary scoțînd exclamații de admirație, cu niște fandoseli de circumstanță. Probabil că spunea ceva de genul : *How wonderful* [1] sau *this is fascinating* [2], cu un apăsat accent tonic pe prima silabă *fascinating* —, niște lucruri nu prea compromițătoare ; și Minna se gîndea că viața lui Rosemary, la fel ca și cea a atîtor alți oameni, de o parte și de alta a Atlanticului, era alcătuită din acest limbaj paspartu. Încercă să și-i închipuie pe Luigi și pe Rosemary undeva în America, soț și soție, cu copii. Era absurd. O unire de nepotriviți. Efebul din Subiaco și un stereotip al vremurilor moderne. Latium și Middle-Westul. Focul viu și un ordinator... Și

[1] Ce minunat ! (Engl.)
[2] E fascinant ! (Engl.)

totuși, să fi fost oare atît de imposibil ? Luigi nu visa decît dolari, mașini și un *American way of life* [1]. Sau, cel puțin, credea că acesta era visul lui. Fără nici o îndoială se cunoștea foarte prost pe sine.

Minna salută două sau trei persoane. Cea mai mare parte a invitaților părea a nu se sinchisi nici cît negru sub unghie de Ursula și de operele ei. Veniseră la ea fiindcă obișnuiau să se ducă peste tot unde erau invitați — ca să le treacă vremea, să-și dea oarecare importanță, sau în cel mai rău caz, să mănînce pe degeaba : bufetul era de-a dreptul luat cu asalt, sandvișurile și fursecurile se topeau văzînd cu ochii. Invitații stăteau în picioare, perechi-perechi, sau adunați în grupuri mici, cu un pahar în mînă, și vorbeau toți odată, după cît se părea. Aproape toți erau străini : germani, englezi, cîțiva scandinavi, cîțiva francezi, foarte puțini italieni. Niște exilați de bunăvoie, ca și Minna. Dezrădăcinați din țara lor, fără să fi reușit să prindă cu adevărat rădăcini în pămîntul roman. De ce fugeau oare ? Cărui destin voiau să i se sustragă ? Ce veniseră să caute aici ? Deodată, Minna fu atentă la o impresie pe care o mai resimțise în ultimii ani : puțina realitate a tuturor lucrurilor. Avea simțămîntul că lumea se destrămase în palmele ei. Oamenii dimprejurul ei erau doar figurile nedeslușite ale unui spectacol inconsistent, într-un oraș ce semăna cu un imens decor de teatru. Viața lor se destrăma în fum „ca și

[1] Modul de viață american (engl.).

a mea". Nu ne alegem cu nimic ; și poate totul nu era decît iluzie. Pînă și Luigi... N-avusese mai multe motive să se atașeze de el decît de un oricare altul, cu o înfățișare la fel de frumoasă, cu un zîmbet la fel de voios. Era un gînd nimicitor, urît ca un blestem, și care o durea. Minna îl căută degrabă cu privirea pe Luigi, pentru a se apăra de acel ceva insidios și trist, în care simțea că se cufunda. Și-l descoperi, în celălalt capăt al atelierului ; nu-i mai putu vedea decît fața, ca un soare plăpînd ce biruia o negură. Minna îi adresă în gînd o rugăciune : „Rămîi. Rămîi în inima mea, necontenit, chiar de va fi să pleci și să nu te mai văd niciodată. Rămîi, tu cel ce-ai fost ales, fiindcă nu se putea să fie altul decît tine. Ca să-mi pot aduce aminte de toate clipele fierbinți pe care le-am trăit împreună și care sînt tăria mea. Luigino al meu, eu te iubesc din tot sufletul. Amin." Lumea își regăsi din nou bazele ; orașul ce semăna cu un decor de teatru deveni iar orașul al cărui nume constituia anagrama cuvîntului amor.

Un bărbat pe care-l cunoștea întrucîtva veni să-i strîngă mîna. Negăsind nimic altceva să-i spună, Minna își aminti ceea ce remarcase, cu un minut mai devreme, cu privire la străinii aflați de față, în acest atelier.

— Toți exilații par să-și fi dat întîlnire la Ursula, spuse ea. Germanii sînt cei mai numeroși. M-am întrebat uneori ce căutăm noi în această țară.

— Recitește-i pe Goethe, Nietzsche, Thomas Mann. Fiecare își are răspunsul lui.

— Aceștia erau niște creatori, niște artiști. Dar alții ?

— Mirajul Sudului este același, atît pentru artiști cît și pentru cei ce nu sînt artiști. Nouă ăstora, nordicilor, ne e foame și sete de Italia. Tînjim după lumina meridională și după o mitologie mai limpede decît a noastră. Nu e ceva nou. Acum două milenii, barbarii trăgeau deja cu ochiul spre Latium.

Zgomotul conversațiilor din jurul lor o amețea pe Minna. Abia aștepta să se termine această sindrofie. Îl rugă pe interlocutorul ei s-o scuze, puse pe o tavă cîteva pahare murdare și două sticle goale, și le duse la bucătărie, unde se apucă să spele paharele sub un jet de apă caldă. Peste cîteva minute veni și Ursula s-o ajute.

— Lasă, mă descurc și singură. Du-te la invitații tăi, acolo-i locul tău. Totul merge cum ți-ai propus ?

— Cred că e destul de reușit, tu ce crezi ?

— E un cocteil minunat, Ursie. Te-o fi costat și ochii din cap.

— Dacă trebuie, trebuie, spuse Ursula oftînd. Am o reputație de susținut.

— În orice caz, e perfect. Oamenii par mulțumiți. Ce zice Mazetto ?

— A examinat ultimele mele tablouri cu cea mai mare atenție. I-am explicat, destul de îndelung, ce-am vrut să fac. Mi-a spus că a înțeles de la prima privire că inauguram o nouă fază a artei mele. Îți dai seama ? Mazetto să spună una ca asta ! Cred că adoră ce fac acum.

— Scumpa mea, cît sînt de fericită pentru tine ! spuse Minna clătind paharele cu ardoare sporită. Cînd o să-ţi faci expoziţia ?

— Cît mai iute cu putinţă. Trebuie doar să găsesc o sută de mii de lire pentru închirierea galeriei.

— O să le găseşti. Le poţi împrumuta oricînd. Se ştie că ai o garanţie : pînzele tale.

Uşa bucătăriei se întredeschise şi Luigi îşi arătă capul.

— Pot să intru ?

— Ia te uită ! Asta vine să vadă dacă nu mai e ceva de haleală sau de tras la măsea, spuse Ursula. Ei bine, unde ţi-e logodnica ? Ai şi părăsit-o ?

— E cu bătrînul cu barbişon. Tocmai ne ţinea un discurs despre tine, şi eu unul n-am înţeles o boabă.

— Un discurs despre mine ? rosti ea, alarmată. Ce spunea ?

— Parcă am priceput ceva ! Folosea nişte vorbe de trei kilometri.

— Mă duc să văd, spuse Ursula şi ieşi.

Luigi se apropie de Minna şi o cuprinse cu braţele de mijloc.

— Ai fost formidabilă, spuse el. O mamă cum nu se mai fac în ziua de azi.

— Dar ea, s-a lăsat dusă, cel puţin ?

— Dusă ? Alergată, vrei să zici ! Mi-a spus că eşti foarte distinsă.

— Nu mai spune !

— Da. Ţi-o jur. Acum, după această întîlnire, nu se mai poartă cu mine ca înainte. Înţelegi, are mai multă consideraţie...

— Dacă-i aşa, cu atît mai bine, Luigi. De-ai şti ce trac am avut !

— Nici nu se vedea. Ai fost perfectă... Cum o găseşti ?

— Pe Rosemary ? Foarte drăguţă.

— Da, dar în afara fizicului ? Ţi-a făcut o impresie bună ?

— Da...

— Nu prea, nu-i aşa ? Am ghicit numaidecît.

— Cum aşa, Luigino ? N-am fost amabilă ?

— Ba da, foarte amabilă. Însă eu te cunosc : nu-mi poţi ascunde nimic. Cînd nu-ţi place cineva întru totul, o simt imediat.

— Ce vrei, scumpul meu ; în ce-o priveşte pe Rosemary, e aproape normal să fie aşa. Sînt poate totuşi niţel geloasă pe ea. Înţelege acest lucru.

— Tu, geloasă ? Tu eşti un înger coborît din cer ! murmură el cu înflăcărare. Niciodată n-am să te pot răsplăti pentru tot ce faci pentru mine. O să vezi, cînd o să vii în America, o să ştiu să-ţi arăt recunoştinţa mea.

O ţinea de talie. Se aplecă s-o sărute ; îi acoperi cu mici sărutări obrajii, pleoapele, apoi buzele, ca în joacă însă. Ea îl cuprinse pe după gît cu braţele. Pentru asta, trebui să se ridice în vîrful picioarelor. În clipa aceea, se auzi o mişcare lîngă uşă. Se desprinseră la iuţeală, ca nişte vinovaţi ; şi dădură cu ochii de Rosemary. Nemişcată, în cadrul uşii, ea îi mitralia cu privirea.

— Sînt mîhnită că vă deranjez, spuse pe un ton monden. Îl căutam pe tînărul ăsta.

— Rosemary... începu Luigi.

— Tu să taci ! îi spuse ea, tot foarte calmă ; apoi, adresîndu-se Minnei : Constat cu plăcere că-și iubește mult mama.

— Să nu faci o confuzie, te rog, bîigui Minna.

— Confund atît de puțin, încît o să plec numaidecît. N-aș vrea să tulbur o conversație atît de dulce.

— Ce spune ? întrebă Luigi cu glas pierit.

— Cred că-i supărată...

— Și să nu-mi vorbiți porcăria voastră de limbă în fața mea, spuse Rosemary foarte urît. Ochii ei erau două mici proiectoare implacabile. Cu glas șuierător, începu să turuie. Debitul era prea rapid pentru ca Minna să poată înțelege mare lucru. Cu toate acestea i se păru că recunoaște, în treacăt, un cuvînt ce suna cam a „imp"[1], dar care probabil că nu era „imp", — deoarece Rosemary nu era să-l categorisească pe Luigi tocmai în clipa aceea drept „drăcușor" ; — și un alt cuvînt, adresat desigur ei, și pe care îl deslusi foarte bine : „procuress". Îi spunea verde în față „codoașă". Așa descumpănită cum era, Minna sări ca arsă auzind insulta ; și în timp ce Luigi, înnebunit, continua să bîiguie cu glas tremurat : „Ce spune, Sfîntă Fecioară ?", Minna, devenită brusc stacojie, își înălță, dreaptă, plăpînda ei statură. Se schimbase la față.

— *You bitch*[2] ! tună dînsa.

[1] Drăcușor (engl.).
[2] Cățea ! (engl.)

Accentul german dădea un impact cu totul deosebit acestei injurii. Rosemary o încasă în plin : și tăcu mîlc.

Cuvintele dădeau buzna pe buzele Minnei. Niciodată nu vorbise atît de curgător.

— Știu de ce ai venit la Roma, răcni ea. La vînat. Ei bine, duceți-vă și vînați în altă parte, voi și dolarii voștri. N-avem nevoie de voi aici.

— Rosemary, faci o greșeală, gemu de-a surda Luigi.

Făcu un pas în direcția ei, încercă un gest de împăcare. Ea îl respinse dintr-o îmbrîncitură.

— Stai la locul tău, îi spuse.

— Și mie să nu-mi zici „codoașă", continuă Minna, că eu o să-ți zic *strumpet*[1]. Înțelegi ce vrea să însemne *strumpet* ? Nu e un cuvînt din engleza modernă, însă o să-l găsești în Shakespeare, dacă ai habar cine e Shakespeare.

— Văd că-ți cunoști vocabularul profesiei, spuse Rosemary.

— *Go to hell*[2] ! răcni Minna.

Ea recurse pînă și la un termen de argou trivial, care-i era familiar fiindcă-l auzise deseori în filmele cu gangsteri, un termen care vrea să spună : „cară-te", sau „spală putina" ; însă în loc să-l șuiere printre dinți, în felul reținut, disprețuitor și viclean al gangsterilor, îl răcni din toate puterile, din adîncul plămînilor, cu o forță wagneriană :

— *Scram !*

[1] Tîrfă (engl.).
[2] Du-te dracului (engl.).

Rosemary făcu stînga-împrejur, deschise larg ușa bucătăriei și ieși. Se ciocni cu Ursula, care dădea buzna în sens invers. Cele două femei scoaseră un mic țipăt de uimire. Rosemary își fulgeră cu privirea gazda, o dădu la o parte cu un gest brutal, ca să poată trece. Părea c-o luase la sănătoasa dintr-un loc deocheat. Luigi alergă după ea.

— Ce-a apucat-o ? întrebă Ursula. V-ați țicnit ! Am auzit niște răcnete. Fără scandal în casa mea, te rog. V-ați certat, sau ce naiba ?

Mult prea înecată de furie ca să mai poată răspunde, Minna încuviință doar din cap. Își turnă puțin whisky într-un pahar.

— Nu se putea să nu iasă rău, spuse Ursula.

— Ba dimpotrivă, a ieșit foarte bine, spuse țîfnoasă Minna. Sînt foarte mulțumită. E o plăcere să insulți pe cineva pe care nu-l iubești. Am s-o iau de la capăt la prima ocazie. Goli paharul dintr-o înghițitură.

— V-ați certat din cauza lui Luigi, desigur ?

Minna puse jos paharul. Expresia de sfidare îi dispăruse.

— Da... Doamne Sfinte, Luigi o să fie supărat pe mine. Poate că l-am făcut să piardă unica șansă a vieții sale.

— Ești din ce în ce mai nebună, spuse Ursula. Adu mai bine paharele și tot ce trebuie. Încetați cu poveștile voastre ridicole. Să fim serioși.

Peste zece minute, Luigi apăru în atelier. Părea abătut. Minna îi spuse să vină cu ea la bucătărie.

— Prin urmare ?

El se așeză pe taburet.

— Am încercat să-i explic, spuse dînsul. Mi-a răspuns foarte urît. Poate că n-am înțeles bine, însă cred că mi-a zis să-mi iau tălpășița. S-a sfîrșit.

— Nu mai vrea să te vadă ?

— Nu.

— E așa de mare nenorocirea ?

El avu un gest care-i tălmăcea deznădejdea.

— Ascultă, spuse Minna, nu era ceva serios, această poveste. Rosemary n-avea nicicum de gînd să te ia în America. Tu ai vrut să crezi acest lucru, fiindcă-ți făcea plăcere.

— Exista totuși o mică șansă.

— Și-apoi, tu știi scumpul meu, fata nu e de soi. Am văzut imediat.

Nou gest, semnificînd de această dată : Ce importanță are ? Important era să o ia de nevastă. După aceea...

Minna își frînse mîinile.

— Nu te mai gîndi, te rog. Haide.

El nu mai voia să se întoarcă în atelier, printre ceilalți. Îi spuse că rămînea aici, la bucătărie, și avea s-aștepte să plece toată lumea.

— Bine, dacă vrei. Eu trebuie să mă duc.

Invitații începeau să plece. Nu avea să mai dureze mult. Decepția lui Luigi îi frămînta sufletul. Nu suporta să-l vadă îngrijorat sau trist. „Și-apoi, e din vina mea. Sau, cel puțin, poate presupune că e vina mea, că sînt într-un fel vinovată de acest eșec.“ După un sfert de ceas, se întoarse la bucătărie. Băiatul stătea tot pe taburet, cu coatele pe genunchi, cu bărbia

în pumni. Minna îl contemplă, impresionată de această atitudine de cvasiprostrație în care nu-l mai văzuse niciodată.

— Tot mai ești necăjit ? îl întrebă.

El nu răspunse imediat. Scoase doar un oftat, care-ți frîngea inima.

— N-o să reușesc niciodată, murmură el.

— Dar de ce, Luigino ?

— Sînt doar un biet ins.

— Nu-i adevărat !

— Un biet ins, reîncepu el pe un ton ce inspira milă. Și-o să rămîn ceea ce sînt toată viața mea : un țăran din Subiaco. Mai bine m-aș întoarce acolo și m-aș angaja argat la o fermă : e tot ce pot să fac. Asta e soarta mea, adăugă el, dînd cuvîntului întreaga lui emfază : *Il mio destino*.

— Hai, hai, nu mai spune astfel de lucruri ! Tu ai o meserie. Nu ești decît muncitor mecanic, e drept ; însă asta e o muncă ce-ți place. Ai o cameră. De cîștigat cîștigi foarte puțin, știu, însă lucrurile se pot schimba. Într-o bună zi, o să ai...

— Nu, rosti el scuturînd din cap. Cînd ai venit pe lume fără nimic, ca mine, nu poți deveni cineva. Degeaba am încercat, totul iese pe dos.

Tăcere. Negăsind cuvintele care l-ar fi consolat, Minna începu să-i mîngîie părul.

— Și totul e din vina mea, spuse ea. Nu știu ce sînt în stare să-mi fac. M-aș bate, nu alta.

— Nu, nu, protestă el. N-ai nici o vină. Tu ai făcut tot ce-ai putut.

Și, pentru a-i dovedi că nu-i purta nici un fel de pică, îi luă mîna și i-o sărută. Minna simțea cum se topește. Se aplecă, și-i acoperi obrazul cu sărutări. În clipa aceea era gata să facă orice sacrificiu pentru el.

Își îndreptă trupul, cu privirea fixă. Părea că se gîndește adînc. Apoi, foarte calmă :

— M-am gîndit la ceva, spuse ea.

El ridică fruntea.

— Ia ascultă. De multă vreme mă gîndesc la acest lucru. De prea multă chiar. Mîine, îți cumpăr o mașină.

El o privea fără să pară a înțelege.

— N-o să fie, de bună seamă, o Ferrari, continuă ea. O să fie un mic Fiat. Cel mai mic chiar. Însă nou. O să fie mașina ta. O voiai. O s-o ai.

— Ce tot spui ?

— Am acasă o bijuterie pe care pot s-o vînd. De ani de zile mă tot gîndeam s-o vînd. Mîine dimineață mă duc la bijutier. Apoi la bancă. Și după masă, mergem să cumpărăm Fiatul.

— Minna, nu se poate...

— Tu știi că eu nu vorbesc niciodată fără rost, declară ea cu autoritatea unei dăscălițe ce se adresează unor țînci. Cînd iau o hotărîre, e bună luată.

— Dar nu vreau să vinzi...

— Nu contează ce vrei tu, pentru moment. Ceea ce contează este ceea ce vreau eu. Peste zece zile este ziua ta. Chiar azi după-amiază mă gîndeam, la San-Luigi-dei-Francesi, unde am intrat cînd mă întorceam de la lecțiile

mele. Voiam să-ți fac un cadou. Ei bine, o să-l ai. Chiar mai devreme.

— O mașină, îngăimă el cu o intonație aproape de spaimă.

Repetă cuvîntul încet de tot, cu glas pierit, de parcă tocmai îl pălise cineva cu o măciucă în cap.

— Da, zise Minna hotărîtă. Mîine.

— *Una MA-kina !*

De data asta era un strigăt.

Se ridică dintr-un salt, răsturnînd taburetul, Duse mîinile la cap. Apoi le încleștă în fața lui, ca cineva care încearcă să-și stăpînească niște impulsuri incontrolabile. Începu să se rotească prin mica bucătărioară ca un nebun. Deschise robinetul de la chiuvetă, îl închise. Își desfăcu nodul de la cravată, își descheie gulerul de la cămașă. Se propti în fața Minnei cu un aer acuzator :

— Ai zis : mîine ? Un Fiat ?

— Așa cum ai auzit, Luigi.

— Nu vreau, rosti el ; și-și reluă atitudinea de prostrație, pe care o avusese cînd intrase Minna. Atitudinea omului copleșit de soarta sa.

— Îți repet că nici nu-mi pasă de ce vrei tu. E vorba de ce vreau eu.

El se apropie de ea. Deodată, se aruncă asupra ei, cu brațele în jurul trupului ei, și își sprijini capul de pieptul Minnei. Umerii i se zguduiau spasmodic, de parcă rîdea ; însă era cu totul altceva. Ea îi mîngîie părul, așteptînd să treacă răbufnirea. Apoi luă capul băiatului în palmele ei și-l întoarse spre ea. Stătea cu

ochii închiși. Buzele îi erau umflate, chipul răvășit de lacrimi. Minna nici nu se clintea, atentă la acea revărsare de fericire în ființa ei, la acea maree potolită care o îneca, o îmbăta.

Întreaga ei viață era concentrată în acea clipă.

Apoi clipa trecu, la fel ca toate celelalte.

Luigi se ridică, își spălă fața la robinet. Și luă la întîmplare, ca să se șteargă, primul șervet care-i căzuse în mînă.

— Nu, nu pe ăsta, spuse Minna rîzînd, e șervetul cu care s-au șters paharele. Ține. Ia-l pe ăsta.

Băiatul nu zîmbea. Era serios, aproape grav ; însă Minna bănuia tumultul din sufletul lui.

— Vino, trebuie să mergem la ceilalți. Aranjează-ți cravata. Aici, e bine.

— N-am ochii prea roșii ?

— Nu, e bine.

El o îmbrățișă cu o tandrețe plină de înfrigurare.

— Tu, șopti el, tu... Cînd mă gîndesc că acum trei ani... Nu sînt nici trei ani... Și s-ar fi putut nici să nu merg la muzeul ăla al Termelor !

— Totuși te-ai dus, scumpul meu. Și se putea nici să nu fi fost eu acolo...

— Dar erai. Trebuia să ne întîlnim, tu și cu mine.

— Da, trebuia...

— Totul o să se schimbe acum, spuse el solemn. În doi ani o să am o situație. În cinci

ani, o să fiu bogat. O să-ți înapoiez totul însutit.

— Bineînțeles, Luigino al meu... Însă acum ești aici. Asta-i esențialul.

În atelier, Luigi reuși să se stăpînească. Păstra el, de bună seamă, în rezervă, o bucurie ce avea să izbucnească mai tîrziu, după plecarea invitaților. Era ca un om care, beneficiind de o întorsătură a norocului, nu ia încă nici o măsură precisă, însă știe că, de-acum înainte, timpul lucrează pentru el, el poate s-aștepte. Minna își dădu seama, după unele mici indicii (modul lui de-a strînge mîinile, de a-i saluta pe cei care plecau, noua tonalitate din glasul lui), că se petrece o schimbare în el : avea mai multă siguranță, mai multă *suprafață*. Era egalul celorlalți acum, un cetățean cu drepturi depline : proprietarul unei mașini nu mai e un paria.

După plecarea ultimilor invitați, Ursula se prăbuși într-un fotoliu.

— Sînt moartă, zise ea. Cocteilurile astea sînt niște măceluri, nu alta. Credeam c-o să se instaleze aici pentru toată noaptea. În fine, totul a fost bine.

— Inaugurezi strălucit sezonul, scumpa mea.

— Luigi, fii și tu bun la ceva, măcar o dată, vrei ? Nu mai am putere nici să mă mișc. Golește scrumierele, fă puțină ordine...

— Numaidecît, Ursula, numaidecît ! Am să și mătur. Chiar și dansînd !

Dădu fuga la bucătărie, se întoarse cu o mătură și începu să improvizeze un dans parodic, cu sărituri și bătăi din călcîie, cu arabescuri

și mici lovituri de mătură cînd ici, cînd colo — un număr de măturător inspirat. Minna rîdea în hohote ; însă artista încruntă sprîncenele.

— Ce înseamnă asta ? întrebă ea. S-a scrîntit la cap ? Eu credeam că lucrurile au mers de-a-ndoaselea.

— Acum, totul e bine, spuse Minna.

— Îi spunem tot ? exclamă Luigi.

— Dacă vrei. N-avem secrete față de Ursula.

— Ce mai puneți la cale ?

El îi spuse : „Ghici !" Dar Ursula n-avea răbdare de jocuri atît de puerile. Gîndurile ei se constituiau într-o ordine mult prea eminentă.

Cînd află, în sfîrșit, despre ce era vorba, își scoase din gură portțigaretul și se uită la Minna cu o căutătură năucită.

— Asta-i demență curată, spuse ea în germană. Te implor. Vino-ți în fire.

— Nici gînd, Ursie. Știu foarte bine ceea ce fac.

— Te ruinezi !

— O să muncesc ceva mai mult, asta-i tot.

— Am să te împiedic să faci această năzbîtie.

— Nu mă dojeni, te rog. Dealtfel, aș vrea să te rog ceva.

— Ce anume vrei să mă rogi ?

Cu mătura în mînă, Luigi se uita puțin cam neliniștit la cele două femei.

— O mică favoare, răspunse Minna.

Și arătă la întîmplare unul din numeroasele tablouri agățate pe pereți.

— Tabloul ăsta mic, de colo... De multă vreme mi-l doresc, însă n-am îndrăznit niciodată

să-ți vorbesc de asta, fiindcă n-aveam bani să-l plătesc. Acum am, mai ales dacă vrei să mi-l lași la un preț ca între prieteni... Mi-ar face atît de multă plăcere, Ursie.

Chipul Ursulei înghețase parcă. Privirea i se întunecase. S-ar fi putut crede că rugămintea Minnei o cufundase într-o stare de uimire furibundă ; și deodată, trăsăturile i se răvășiră ; plecă fruntea ; și această Walkyrie impunătoare fu zguduită de hohote de plîns.

— Nu, te rog, scumpa mea ! strigă Minna. Luigi a plîns deja în seara asta. Destul !

— Ce are ? întrebă Luigi, din ce în ce mai nedumerit.

Minna îl liniști cu un zîmbet.

— E pentru prima oară, spuse Ursula înecată de plîns. E prima dată, în zece ani, că îmi spui ceva despre tablourile mele. Așteptam mereu. Credeam că ți-e silă de arta mea.

— Mie, silă de arta ta ? Cine ți-a băgat în cap această idee, Ursie ? Nu-ți ziceam nimic fiindcă nu știu să vorbesc despre aceste lucruri, sînt prea dificile pentru mine. Însă de multă vreme ochisem acest tablou. Vrei să mi-l dai la un preț ca între prieteni ?

Walkyria își suflă nasul și își șterse ochii.

— Ți-l dau, desigur.

— Nu, nu. Un preț ca pentru un prieten. Tu ai nevoie de bani pentru expoziția ta.

— Ți-l dăruiesc, Minna ! tună Walkyria aproape amenințătoare. Drept cine mă iei, mă rog ? Sînt ani de cînd voiam să-ți ofer un tablou, dar nu cutezam. Credeam că le urăști.

Își mai suflă încă o dată nasul. Minna se apropie s-o îmbrățișeze.

— Să vorbim italienește acum, scumpa mea. Luigi habar nu are de nimic, crede că ești supărată pe el.

După aceea urmă voioșia.

Totuși, Luigi și Minna mai avură parte de o mică expunere a Artistei, despre istoricul tabloului ales, despre compoziția și implicațiile sale metafizice, deoarece, deși nu se prea vedeau, le avea totuși. O ascultară cuminți amîndoi. Apoi, Luigi aduse pe tapet niște preocupări mai puțin elevate.

— Nașele mele scumpe, spuse el, ce-ar fi să cinăm ? N-am mîncat decît un sandviș și mor de foame. N-ai cumva niște spaghetti, Ursula ? Și poate nițel jambon ? Pregătesc eu totul. Între timp, odihniți-vă !

— Ia te uită la ăsta, oftă artista, descurajată de un materialism atît de grosolan. Ușă veșnic deschisă. Prăpastie fără fund.

Făcură rînduială, spălară vasele, și Luigi, căruia îi plăcea să gătească, pregăti cina. Puseră masa în atelier. Se lăsase noaptea. Prin geamlîc se vedea o fîșie de clar de lună, și pinii de pe Colina Pincio, cizelați pe cer. Aerul era plăcut, aproape călduț.

— Sper că vă e foame, spuse Luigi aducînd farfuria cu spaghetti. Și sete. Am găsit două sticle de vin.

Se așezară la masă, foarte veseli toți trei. Pînă și artista catadicsi, pentru a se asocia acestui ospăț și pentru a fi în ton, să pogoare din înălțimile sale, unde sălășluia de obicei.

Luigi le împărtăși planurile sale : prima plimbare cu mașina n-avea s-o facă pe plaja de la Ostia, nici la vila d'Este. Nu, și nu. Puteau să ghicească oare care va fi ținta primei sale plimbări ?

— Eu cred că am ghicit, spuse Minna.

Luigi puse mîna lui peste cea a Minnei și zîmbi.

— Eram sigur, spuse el cu tandrețe. Mă duc la Subiaco, să fac o vizită țăranilor la care am lucrat. Cînd o să mă vadă dîndu-mă jos din mașină, o să cadă lați. O să-mi pun costumul albastru, cu o cravată. Nici n-o să creadă că sînt eu. O să-mi zică, domnule.

Se opri din mîncat, cu privirea încremenită asupra acestei viziuni glorioase.

— Îi și văd, murmură el, îi și văd...

— Prin urmare, nu-ți pare rău după americanca ta ? spuse Ursula.

El ridică ochii la cer. Și mai făcu și un gest de alungare a ghinionului, cu două degete suprapuse ca limba șarpelui.

— Să-mi pară rău ? Zi mai bine c-am scăpat de belea !

— Cum așa ?

— De belea, repetă el cu emfază. E o dezmățată. M-ar fi ucis.

— Ce spui, băiete ?

Ursula nici nu bănuise aceste înclinații ucigașe la Rosemary.

— Nu știu, rosti Luigi cu un aer de pudoare virginală, dacă mi-e îngăduit să vorbesc despre anumite lucruri.

— Haide ! Sîntem adulți, ce naiba !

— Nici nu vă închipuiți ce era... muncă silnică, nu altceva.

— Chiar într-atîta ?

— Eu sînt solid, totuși. E clar însă, că în anumite zile eram gata s-o implor să mă cruțe.

— Trebuia s-o trimiți la dracu-n praznic ! spuse indignată Ursula.

— Eh, ce vreți : un bărbat își are mîndria lui.

Ursula împinse în fața lui farfuria cu spaghetti.

— Ia și mănîncă, rosti ea, compătimitoare și practică.

Luigi se servi din nou.

— Exista ceva și mai rău, spuse el.

— Ne înspăimînți, Luigino...

— Era geloasă cum nici nu vă puteți închipui. Pe stradă, peste tot, mă supraveghea, ca să mă împiedice să mă uit la alte fete. Îmi făcea niște scene !

— Asta-i culmea ! spuse Minna. De parcă n-ar fi trebuit să-ți mulțumească în genunchi !

— Ce mă făceam în America cu o astfel de creatură ? După o lună, m-ar fi dus la spital, pe targă.

— Bine am făcut deci c-am insultat-o pe vampira asta !

— Dacă ai făcut bine ? Păi mi-ai salvat viața !

— Ce anume i-ai zis ? întrebă Ursula.

Minna îi povesti scena, la început serioasă, apoi amuzată.

— Nu mai spune ? I-ai zis : *Scram ?*

— Ţi-o jur. I-am zis mai întîi *Go to hell !* şi apoi *Scram.*

— A fost teribilă, spuse Luigi. M-a făcut să tremur.

— Asta mi-aduce aminte, spuse Minna, pasajul acela din *Nunta lui Figaro,* ştii, cînd Suzanne îşi surprinde bărbatul sărutînd-o pe Marcelline. Numai că, aici, situaţia era inversă.

— Da, mi-l amintesc, spuse Ursula. Cînd exclamă toţi pe rînd : *Mia madre ! Tua madre ! Sua madre !*

Luigi habar nu avea de acest pasaj ; şi, dealtfel, nu cunoştea nici *Nunta.* Ii explicară anecdota. El izbucni în rîs.

— Exact aşa e ! exclamă el. *Mia madre !*

— *Tua madre !*

— *Sua madre !*

Toţi trei cam băuseră. Era foarte plăcut în atelier. Foarte intim. Iar afară, era o noapte romană, cu o lună frumoasă, rotofeie, pe cer, şi umbrele pinilor pe dealul Pincio. Minna îşi zise că avea parte de încă o clipă luminoasă, încă una, pe care va trebui s-o ţină minte. Se va risipi şi ea la rîndul ei, însă o să mai existe altele, multe altele. Bucuria lui Luigi, mîine, cînd vor cumpăra maşina. Plimbările cu Luigi, la ţară ; şi chiar în seara aceea, întoarcerea cu el, la ea acasă, prin Roma cufundată în noapte ; şi intimitatea lor, în micul apartament de la mansardă, din piaţa Campo dei Fiori, pustie... O imagine din ziua aceea reînvie domol, se precizä : cea a unei doamne foarte bătrîne, pe jumătate oarbă, mergînd sprijinită într-un baston, de-a lungul Pieţei Argentina. Da, aşa

e, o să fie fără îndoială şi aşa, într-o zi... O să fie şi această doamnă bătrînă, care o să ducă de mîncare pisicilor de la Argentina, singura ei distracţie, singura ei dragoste, într-o viaţă ce cobora spre asfinţit. Într-o zi... Dar poate n-o să fie trist cu adevărat, tocmai datorită unor clipe asemeni celor din seara aceasta, datorită tuturor clipelor dispărute, care şi-au lăsat însă amprenta pe vecie, care s-au contopit în propria ei substanţă şi care, poate, toate laolaltă, aveau să alcătuiască un fel de prezent, o mică eternitate pe Pămînt... Minna alungă imaginea bătrînei doamne. Întoarse ochii spre Luigi. Privirile li se întîlniră, îndelung. Roma, Amor... Da, totul era bine aşa. Da, asta merita toate diamantele lumii.

CUPRINS

Lector: OLGA ZAICIK
Tehnoredactor: VICTOR MAŞEK

*

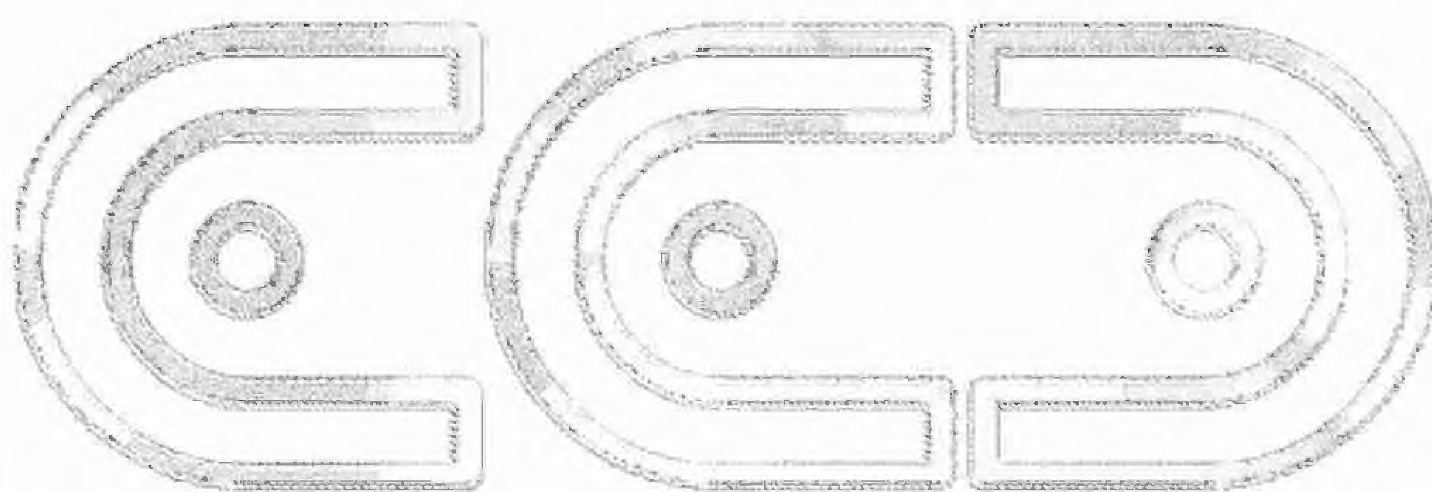
Tiraj 9 180. Bun de tipar 30.06.1974. Coli tipar 9,5

*

Tiparul executat sub comanda
nr. 329 la
Intreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918",
Str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
Bucureşti
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

AVENTURA

de

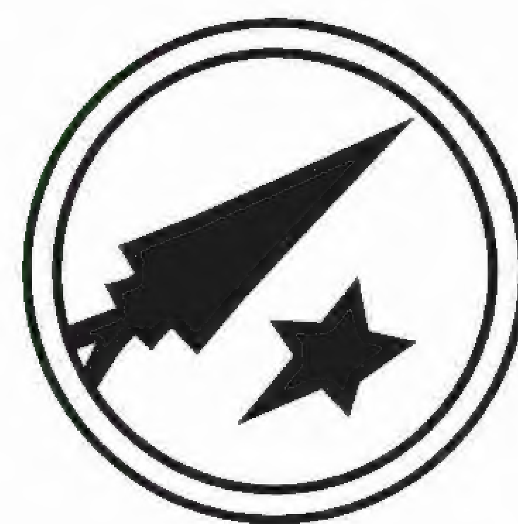

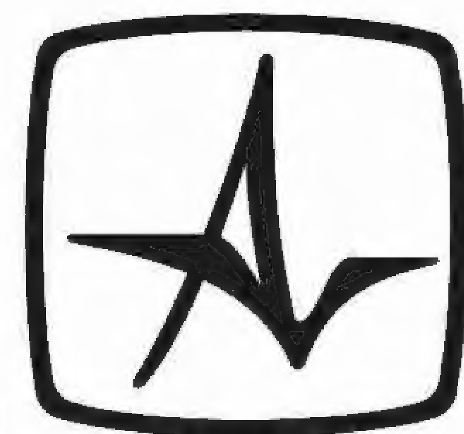
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

